

ГРЕГЪРИ БЕНФОРД

СТРАХЪТ НА ФОНДАЦИЯТА

Част 1 от „Втора трилогия за Фондацията“

Превод от английски: Светлана Комогорова, 2000

chitanka.info

Романите на Айзък Азимов за Фондацията са класика в научната фантастика.

Във въведението си към „Прелюдия към Фондацията“ (1988) Азимов говори за възможността към поредицата да се добавят нови токове. Смъртта обаче слага неочакван край на грандиозната му сага.

По идея на съпругата на Азимов, Джанет и американския му литературен агент се създава проект за продължение на „Фондацията“, в който привличат едни от най-добрите съвременни писатели на научна фантастика — Грегъри Бенфорд, Дейвид Брин и Грег Беър. На тримата е възложено да напишат романи, развиващи цикъла в направления, в които самият Азимов е чувствал нужда от нови истории.

Така се ражда нова трилогия за Фондацията на Айзък Азимов:

1. „Страхът на Фондацията“ — Грегъри Бенфорд;
2. „Фондацията и хаосът“ — Грег Беър;
3. „Триумфът на Фондацията“ — Дейвид Брин.

Последният роман на Азимов „Битката за Фондацията“ прехвърля мост през времето, връщайки се към ранните години на Хари Селдън и усилията му да създаде „психоисторията“.

Първият роман от новата трилогия е „Страхът на Фондацията“ и продължава оттам, където завършва „Битката за Фондацията“. Азимов си представя света на Фондацията като футуристична империя без извънземни. В романа на Бенфорд става ясно, че роботите на Фондацията са спазвали стриктно първия закон на роботиката и са защитавали хората с всички сили, унищожавайки всяка извънземна раса още преди да се установи първият контакт. Тази стряскаща истина до голяма степен определя и развитието на Хари Селдън, който все още се занимава с опитите си в областта на „психоисторията“, опитвайки се да моделира човешките общества и да прогнозира промените им във времето. Той желае да бъде оставен на спокойствие, ала плановете на император Клеон са други — иска Селдън да стане първи министър. За разлика от него има и такива, които мечтаят да бъдат първи министри и са готови да убиват, за да постигнат целите си. Намесват се и компютърни вируси от древни светове, които се носят из виртуалната реалност и се опитват да разрушат галактическата империя. Дали Данийл Оливо и Хари Селдън ще успеят да предотвратят разрухата?

След „Страхът на Фондацията“, през тази година Издателска къща „Пан“ ще издаде и „Фондацията и хаосът“ от Грег Беър, а в началото на 2001 г. — „Триумфът на Фондацията“ от Дейвид Брин.
ИК „Пан“

СРЕЩИ

Р. Данийл Оливо не приличаше на Ето Демерзел. Вече беше отхвърлил тази роля.

Дорс Венабили го очакваше с безпокойство. Знаеше, че през изминалите хилядолетия той бе сменял безброй кожи и маски.

Дорс го оглеждаше в опърпаната, мизерна стая, отдалечена на два сектора от университета в Стрилинг. Беше стигнала дотук с много лъкатушене, а мястото беше прекалено строго охранявано. Роботите бяха извън закона. Хилядолетия наред тънеха в дълбоката сянка на табуто. Макар Оливо да беше неин водач и покровител, тя го виждаше рядко.

И все пак като хуманоиден робот тя изпитваше тръпка на страх и почитание, смесени по равно, пред тази древна и отчасти метална форма пред себе си. Той беше на близо двайсет хилядолетия. Макар и да приличаше на човек, той всъщност не искаше да бъде човек. И беше неизмеримо по-величествен от всякога.

Тя живееше щастливо като псевдочовек от дълго време. Дори лекото напомняне за това, коя е и каква е, ѝ действаше като докосване на студени пръсти по гръбнака.

— Напоследък обръщат все по-голямо внимание на Хари...

— Така е. Страхуваш се да не те разкрият?

— Най-новите мерки за сигурност са толкова очевидни!

Той кимна.

— Права си да се тревожиш.

— Ще имам по-голяма нужда от помощ, за да предпазвам Хари.

— Ако още един от нас стане негов близък сътрудник, това ще удвои опасността от разкриване.

— Знам, но...

Оливо протегна ръка и докосна дланта ѝ. Тя примигна, за да спре сълзите си и се вгледа в лицето му. Дреболии като например постоянното мърдане на адамовата му ябълка, когато преглъщаше, отдавна бяха усъвършенствани. За да улесни себе си при тази среща,

той бе изоставил подобни незначителни движения. Очевидно се наслаждаваше дори на краткия миг свобода.

— Постоянно ме е страх — призна тя.

— Неизбежно е. Той е изложен на голяма опасност. Но ти си проектирана да действаш най-добре на най-високото ниво на оценка.

— Знам, но... твоят последен ход — да го забъркаш във висшата политика на Империята крайно затруднява задачата ми.

— Този ход беше необходим.

— Но това може да го отвлече от работата му, от психоисторията. Оливо бавно поклати глава.

— Съмнявам се. Той е съвсем определен тип човек — отдаден. Веднъж ми рече: „Геният прави, каквото е длъжен, а талантът — каквото може“, като си мислеше, че е просто талантлив.

Тя се усмихна печално.

— Но той е геният.

— И като такъв е уникален. При хората го има — редки и големи изключения от средното. Еволюцията ги е избрала, макар че те сякаш не го осъзнават.

— А ние?

— Еволюцията не може да има въздействие върху някой, който е вечен. Във всеки случай е немалко време. Ала ние можем сами да развиваме себе си.

— Човеците освен това могат и да убиват.

— Ние сме малко, те са много. И притежават дълбоки животински инстинкти, в които в крайна сметка не можем да проникнем, без значение колко упорито се опитваме.

— На първо място съм загрижена за Хари.

— А грижата за Империята — на далечното второ място? — той й се усмихна едва-едва. — Империята е важна, само доколкото тя пази човечеството.

— От какво?

— От самото себе си. Само си спомни, Дорс: сега сме в Ерата на връхната точка, която предчувствахме от толкова дълго време. Най-критичният период в цялата история.

— Знам този термин, но каква е същността му? Имаме ли теория за историята?

За първи път на лицето на Данийл Оливо се изписа израз — мрачна гримаса.

— Ние не сме способни да проникнем дълбоко в теорията. За това е нужно да разбираме хората далеч по-добре.

— Но имаме нещо...?

— Различен поглед към човечеството, което сега е под високо напрежение. Той ни накара да създадем най-великото творение на човечеството, Империята.

— Не зная...

— Не ти и трябва. Сега ни е нужен много по-дълбок поглед. Ето защо Хари е толкова важен.

Дорс се намръщи — тревожеше се по причини, които не можеше да изрази.

— Тази, по-ранната и по-проста теория... нашата теория. Тя твърди ли, че човечеството досега трябва да има психоистория?

— Точно така. Знаем го от нея. Но само това.

— А за повече разчитаме само и единствено на Хари?

— Уви, да.

ЧАСТ ПЪРВА

МАТИСТЪТ МИНИСТЪР

ХАРИ СЕЛДЪН — ... макар и да е най-авторитетният източник на информация за живота на Селдън, на биографията му от Гаал Дорник не може да се има доверие що се отнася до ранното му възкачване на власт. Като младеж Дорник е срещнал Селдън само две години преди смъртта на великия матист. Дотогава мълвата или дори легендите за Селдън вече са плъзнали — най-вече относно забулени в сянка период на особено нисък пост в западащата Империя.

Как така Селдън е станал единственият матист в цялата история на Галактиката, който се е издигнал на такъв висок политически пост, си остава една от най-необяснимите загадки за изучаващите живота му. Той не е проявявал никакви признаци на амбиция извън създаването на „историческата“ наука, като през цялото време си представя не само простото задълбаваме в миналото, но и предсказания за бъдещето. (Както самият Селдън отбелязва пред Дорник, още от самото начало той е желал „да попречи на определени видове бъдеще да се сбъднат“.)

Без съмнение тайнственото напускане на поста Пръв министър от страна на Ето Демерзел е първото действие от широкомащабна пиеса. Това, че Клеон Първи веднага се обръща към Селдън, предполага, че Демерзел сам ще избере наследника си. И все пак: защо да ходи при Селдън? Историците са разделени по въпроса за мотивацията на централните играчи в този решителен момент. Империята влиза в период на предизвикателство и разпад, произлизащи най-вече от така наречените от Селдън „светове от хаоса“. Как така Селдън сръчно е маневрирал

срещу могъщите си противници въпреки липсата на документиран опит на политическата арена, остава активна, но дразнеща област на изследванията...

„Енциклопедия Галактика“^[1]

---

^[1] Всички цитати от „Енциклопедия Галактика“, възпроизведени тук, са взети от 116-тото издание, публикувано през 1020 г. от „Енциклопедия Галактика пбблишинг къмпани“, Терминус, с разрешение на издателите. ↑

1.

Беше си спечелил достатъчно врагове, че да му лепнат прякор, размишляваше Хари Селдън, и недостатъчно приятели, за да разбере какъв.

По мърморещата енергия на тълпите усещаше, че това е истина. Той нервно премина от апартамента си до канцеларията през широките площади на университета в Стрилинг.

— Не ме обичат — рече той.

Дорс Венабили лесно успя да му влезе в крачката. Тя се вгледа в насъбралите се лица.

— Не усещам опасност.

— Не си пълни хубавата главица с опити за убийство — или поне не веднага.

— Ти си в страхотно настроение днес.

— Мразя тоя защитен екран. Кой ли не го мрази?

Имперските специални части се бяха подредили ветрилообразно в, както се изразяваше капитанът им, „ангажиращ периметър“ около Хари и Дорс. Някои носеха екранни проектори, способни да отблъснат тежковъоръжена атака. Други изглеждаха също толкова опасни с голи ръце.

Алено-сините им униформи правеха лесно — забележимо къде тълпата настъпва срещу подвижната граница на охраната, докато Хари бавно вървеше през централния университетски площад. Там, където тълпата беше най-гъста, яркоцветните униформи просто я разблъскваха и си пробиваха път. Целият спектакъл го притесняваше твърде много. Специалните части не действаха с дипломация, а тук в края на краищата беше тихо и мирно учебно заведение. Или поне такава беше преди.

Дорс стисна ръката му, за да му вдъхне увереност.

— Един Първи министър не може просто да се разхожда без...

— Не съм Първи министър!

— Императорът те е посочил и за тази тълпа това е достатъчно.

— Висшият съвет не се е произнесъл. Дотогава...

— Приятелите ти ще приемат най-доброто решение — рече тя тихичко.

— Приятели? Тук? — Хари огледа подозрително тълпата.

— Усмиват се.

Така си беше. Един извика: „Да живее профминистърът!“ и другите се засмяха.

— Това ли ми е сега прякорът?

— Да — и не е лош.

— Защо са се стълпили?

— Властта привлича хората.

— Ала аз все още съм само един професор!

За да поразсее раздразнението му, Дорс се изкикоти — съпружески рефлекс.

— Има една древна поговорка: „Такива времена пържат човешките души.“

— Ти за всичко имаш някоя историческа мъдрост.

— Това е част от високомерието, което придобиваш, когато станеш историк.

Някой се провикна:

— Хей, матминистре!

— И тоя прякор ми харесва, колкото и предишният — изкоментира Хари.

— Свиквай. И по-лоши ще ти лепят.

Те преминаха покрай Големия фонтан на Стрилинг и Хари за миг намери убежище в съзерцанието на високите му, извиващи се в дъга струи. Плискането заглушаваше тълпата и той почти си въобрази, че простият му, щастлив живот се е върнал. Тогава единствената му грижа беше психоисторията и вътрешните борби в университета Стрилинг. Тази уютна думичка беше изчезнала — може би завинаги — в мига, в който Клеон бе решил да го направи фигура в имперската политика.

Фонтанът беше величествен, ала въпреки това му напомни оковите, които се криеха под подобна простота. Тук ромолящите води се изтръгваха на свобода, но полетът им бе временен. Водите на Трантор течаха по окаяни тъмни тръби, по мрачни галерии, прокопани от древни инженери. Мрежа от артерии за прясна вода и отходни канали се виеше из вечния търбух. Тези телесни секрети на планетата

преминаваха през несметни трилиони бърбреци и гърла, измиваха грехове, с тях вдигаха наздрависи за сватби и раждания, отмиваха кръвта от убийства и повръщаното от смъртна агония. Те течаха там, в своята дълбока нощ, така и непознали чистата, изпаряваща се радост на неоквананото време, никога свободни от човешката ръка.

Бяха в капан. Както и той.

Групата им стигна до Математическата катедра и се качи.

Дорс се издигаше в тръбата до него, ветрец приятелски рошеше косата ѝ и ефектът бе ласкателен. Специалните части навън бяха заели бдителни, сковани пози.

Точно както през цялата последна седмица, Хари пак се опита да заговори капитана.

— Виж, всъщност няма нужда от цяла дузина войници там, навън...

— Аз по-добре мога да преценя, господин академик, ако обичате.

Хари се потисна от безсмислието на всичко това. Забеляза как един войник от специалните оглеждаше Дорс — нейният уникомбинезон разкриваше всичко, въпреки че не показваше нищо. Нещо го накара да каже:

— Е, тогава бих ви бил благодарен, ако накарате хората си да гледат накъдето трябва!

Капитанът сякаш се стресна. Погледна кръвнишки виновника ѝ тръгна тежко към него. Хари усети искрица доволство. Щом влязоха във входа към канцеларията му, Дорс се обади:

— Ще се опитам да се обличам по-строго.

— Не, не, просто се държах глупаво. Излишно е такива дреболии да ме безпокоят.

Тя се усмихна сладко.

— Всъщност на мен доста ми хареса.

— Така ли? Харесва ти, че се държа глупаво?

— Че се опитваш да ме закриляш.

Дорс бе прикрепена към него от Ето Демерзел преди години, за да го пази. Хари бе свикнал с тази ѝ роля, и почти не забелязваше, че тя влиза в сблъсък по неизказан начин с това, че е и жена. Дорс изцяло разчиташе на себе си, но притежаваше и качества, които понякога не се съчетаваха особено лесно с дългата ѝ. Като например фактът, че му беше съпруга.

— Ще трябва да го правя по-често — рече той весело.

И все пак го сряза чувство за вина задето бе докарал неприятности на войничето. Присъствието им тук със сигурност не беше тяхна идея; Клеон им бе заповядал. Без съмнение биха предпочели друго място, където можеха да спасяват Империята с пот и доблест.

Минаха през фойето на Математическия факултет с висок, сводест таван. Хари кимаше за поздрав на колегите. Дорс влезе в канцеларията си, а той се втурна към своята също като животно, криещо се в бърлогата си. Стовари се в креслото, без да обръща внимание на холограмата „спешно съобщение“, която висеше на метър от лицето му.

Тя изчезна, щом Юго Амарил влезе през свързващия е-стат портал. Натрапчивият и обемен портал също беше рожба на заповедта на Клеон за усилена охрана. Специалните части бяха инсталирали навсякъде блещукащи, нулиращи оръжията полета. Те изпълваха въздуха с тегнещ, тръпчив мирис. Още едно нахлуване на Реалността под маската на Политиката.

Усмивката на Юго прорязва широкото му лице.

— Имам нови резултати.

— Разведри ме, покажи ми нещо прекрасно.

Юго седна върху широкото, празно бюро на Хари. Единият му крак увисна във въздуха.

— Добрата математика винаги е истинска и красива.

— Разбира се. Но не е задължително да е *истинска* в смисъла, който влагат в думата обикновените хора. Тя не може да каже нищичко за света.

— Караш ме да се чувствам като мръсен инженер.

Хари се усмихна.

— Навремето беше, не си ли спомняш?

— Аз ли да не помня?!

— Или предпочиташ да се потиш навън като жегопопивателна?

Хари бе открил Юго случайно преди осем години, точно след пристигането на Трантор, докато двамата с Дорс се укриваха от агентите на Империята. Един час разговор бе достатъчен да разбере, че Юго е самороден гений в трансрепрезентативния анализ. Юго имаше дарба, несъзнателна лекота на докосването. Оттогава си

сътрудничеа. Хари често си мислеше, че е научил повече от Юго, отколкото обратното.

— Ха! — Юго плесна три пъти с едрите си длани по далитския маниер за изразяване на съгласие. — Можеш да мърмориш — за мръсната работа в истинския свят, но щом ще е в приятна и уютна канцелария, то аз съм в рая.

— Боя се, че ще трябва да ти прехвърля по-голямата част от тежкия товар — Хари нарочно качи краката си на бюрото. Поне изглеждаше небрежно, макар да не отговаряше на чувството му. Завиждаше на тежкотоварната лекота на Юго.

— За онова с Първия министър ли ми намекваш?

— Става все по-лошо. Трябва пак да се виждам с императора.

— Този човек те иска. Сигурно е заради изсечения ти профил.

— И Дорс мисли същото. Според мен обаче е обезоръжаващата ми усмивка. Както и да е, но не може да ме има.

— Ала ще те има.

— Ако насила ме принуди да поема този министерски пост, така ще оплескам работата, че Клеон ще ме уволни.

Юго поклати глава:

— Не е много мъдро от твоя страна. Провалилите се министри обикновено ги изправят пред съд и ги екзекутират.

— Пак сте си говорили с Дорс.

— Тя е историк.

— Да, а пък ние сме психоисторици. Търсачи на предвидимостта — Хари отчаяно вдигна ръце нагоре. — Защо никой не брои това?

— Защото никой в цитаделата на властта не го е виждал да върши работа.

— Няма и да го видят. Решат ли, че можем да предсказваме, никога няма да се отървем от политиката.

— И сега не можеш да се отървеш — напомни му Юго.

— Добри ми приятелю, най-лошата ти черта е, че ми казваш истината със спокоен тон.

— Пестя набиването на разум в главата ти. Би ми отнело доста повече време.

Хари въздъхна.

— Ако мускулите помагаха в математиката, щеше да си още по-добър в нея.

Юго отпъди с ръка мисълта.

— Ти си ключът. Ти си човекът с идеите.

— Е, този резервоар от идеи не се сеца за нищо.

— Идеите ще дойдат по реда си.

— И никакъв шанс повече за психоисторията!

— А като Пръв министър...

— Ще е още по-зле. Психоисторията ще отиде по...

— Никъде няма да иде без тебе.

— Ще има известен напредък, Юго. Не съм достатъчно суетен да мисля, че всичко зависи от мен.

— Зависи.

— Глупости! Нали те има и теб, и преподавателският състав!

— Имаме нужда от мислещ ръководител.

— Е, бих могъл да продължа тук на непълен работен ден...

Хари огледа просторния си кабинет и го заболя при мисълта, че повече няма да е заобиколен от уредите си, томовете си и приятелите си. Като Пръв министър щеше да разполага с малък дворец, просто една празна и безсмислена ексцентричност.

Юго му се усмихна подигравателно.

— За работещите Първи министри обикновено се смята, че са на пълен работен ден.

— Знам, знам. Но може би има начин...

Холограмата на кабинета се разгърна в пълен размер на метър от главата му. Терминалът беше кодиран да пропуска само съобщения от първостепенна важност. Хари натисна един клавиш на бюрото си и във въздуха се появи червена квадратна рамка — сигнал, че филтърфейсът му е включен.

— Да?

Личната помощничка на Клеон се появи в червена туника на син фон.

— Призован сте — каза тя просто.

— Хм... за мен е чест. Кога?

Жената навлезе в подробности и Хари веднага се почувства благодарен на филтърфейса. Личната помощничка изглеждаше доста импозантно, а той не искаше да изглежда такъв, какъвто всъщност си беше — разсеян професор. Неговият филтърфейс си имаше съблюдаващо етикета меню. Той го бе облякъл автоматично в костюм

от стойки и жестове с подходящ език на тялото, скроени така, че да замаскират истинските му чувства.

— Много добре, след два часа. Ще дойда — заключи той и се поклони леко. Филтърът щеше да отрази същото движение, оформено според протокола на императорския двор.

— По дяволите! — той плесна по бюрото си и холограмата се разпадна. — Денят ми отиде по дяволите.

— Какво означава това?

— Неприятности. Колчем видя Клеон, това означава неприятности.

— Може пък да е шансът да изясниш...

— Просто искам да ме оставят на мира!

— Постът на Пръв министър...

— Ти стани Пръв министър! Аз ще стана компютационен специалист, ще си сменя името... — Хари млъкна и се разсмя горчиво. — Но и там ще се проваля.

— Виж, трябва да си оправиш настроението. Не се изтрисай на императора с тая озъбена физиономия.

— Хм... предполагам. Ами добре тогава, развесели ме. Каква беше тая добра новина, дето я спомена?

— Напилах някакви древни личностни констелации.

— Наистина ли? Мислех, че са незаконни.

— Така е — Юго се ухили. — Но законите невинаги са в сила.

— Истински древни ли са? Нужни са ми за калиброване на психоисторическите стойности. Трябва да са от началото на Империята.

Лицето на Юго светна.

— Тези са отпреди Империята.

— Отпреди Им... това е невъзможно.

— У мен са. При това недокоснати.

— Кой са?

— Някакви известни, но не знам с какво са се занимавали.

— Какъв статус са имали, че са ги записали?

— Не разполагаме и с паралелни исторически записи.

— Автентични записи?

— Биха могли да са. Написани са на древни машинни езици, наистина доста примитивни. Трудно е да се каже.

— Значи може да са и... симове.

— Бих казал. Както и да са изградени върху записана подоснова и после симирани, за да се получи завършеност.

— Можеш ли да ги приведеш в съзнание?

— Да, като се понапъна. Трябва да закърпя езиците на данните. Знаеш ли, та това е хм...

— Незаконно. Нарушение на Закона за съзнанието.

— Точно така. Тия типове, от които ги получих, в момента се намират на оная планета от Новия ренесанс, Сарк. Казват, че никой вече не следял старите закони.

— Време е да изритаме някой и друг от тия древни блокове.

— Тъй вярно, сър — ухили се Юго. — Тия констелации — те са най-старите, намирани някога.

— Ти как...? — Хари остави въпроса си да заглъхне. Юго разполагаше с много тъмни връзки, дължащи се на далитския му произход.

— Беше ми нужна малко хм... смазка.

— Така си и мислех. Е, може би по-добре да не влизам в подробности.

— Точно така. Като Първи министър не ти трябва мръсни ръце.

— Не ме наричай така!

— Ясно, ясно, ти си просто пътуващ професор. Който ще закъснее за срещата си с императора, ако не побърза.

2.

Докато вървеше през императорските градини, на Хари му се прииска и Дорс да е с него. Спомни си нейната загриженост, че Клеон отново му е обърнал внимание.

— Те често са луди — бе казала с безстрастен глас. — Аристократите са ексцентрици, а това позволява на императорите да са куковци.

— Преувеличаваш — беше й отговорил.

— Дадриан Скромния винаги плакаел в императорските градини — продължаваше тя. — Оставял и държавните чиновници да вършат същото — казал, че по този начин спестява на поданиците си излишен разход на вода.

Хари потисна смеха си — дворцовият персонал без съмнение го наблюдаваше внимателно. Успя да добие отново сериозен вид, като насочи възхитен поглед към живописно извисяващите се дървета, скулптирани в шпиндлериански стил отпреди три хилядолетия. Усети силно влечение към тази естествена красота, въпреки че от години бе погребан в Трантор. Тук разкошът на зеленината се издигаше към сияйното слънце като протегнати ръце. Това беше единственото открито място на планетата и то му напомни за Хеликон, откъдето бе започнал.

Той беше доста мечтателно момче от работническия квартал на Хеликон. Работата на полето и във фабриките бе достатъчно лесна, за да се впуска в изменчиви и абстрактни размишления, докато я вършеше. Преди изпитите за гражданска служба да променят живота му, той измисли няколко прости теореми от теорията на числата и по-късно бе съкрушен, когато разбра, че са вече известни. Нощем лежеше в леглото си, мислеше за равнини и вектори и се опитваше да си представи повече от три на брой измерения; вслушваше се в далечното блееие на пуф-драконите, които се спускаха от планинските склонове в търсене на плячка. Създадени от биоинженерите с някаква древна цел — вероятно за лов — те бяха почитани зверове. Не беше ги виждал от много години...

Хеликон, дивото — за което копнееше. Но съдбата му като че ли беше покрита от стоманата на Трантор.

Хари се огледа назад и войниците от специалните части, които си помислиха, че ги вика, изприпкаха напред.

— Не — каза той и изтласка с длани въздуха към тях — жест, който напоследък правеше през цялото време, мина му през ума. Дори в императорските градини те се държаха така, сякаш всеки градинар е потенциален убиец.

Беше предпочел да мине оттук, а не просто да излезе от гравилифтера вътре в двореца, защото от всичко най-много обичаше градини. В далечната мараня се извисяваше стена от дървета, примамени да растат все по-нагоре чрез генно инженерство, докато скрият укрепленията на Трантор. Само тук на цялата планета бе възможно да изживееш нещо подобно на излизането на открито.

„Що за арогантен термин!“ — помисли си Хари. Да определиш цялото сътворение като намиращо се извън дверите на човечеството.

Официалните му обувки заскърцаха по чакъла, щом напусна засенчените пътечки и заизкачва официалната рампа. Зад залесения периметър се издигаше стълб от черен дим. Той забави ход и прецени разстоянието — вероятно няколко клика. Без съмнение имаше сериозен инцидент.

Докато крачеше между високите неопантеонски колони, усети как центърът на тежестта му се смъква. Слугите се втурнаха да го посрещнат, войниците от специалните войски застанаха плътно зад него и образуваха малко шествие по дългите коридори, водещи към залата за аудиенции. Тук събираните през хилядолетията велики произведения на изкуството буквално се изблъскваха едно друго, сякаш търсеха в настоящето публика, която да им даде живот.

Тежката ръка на Империята тегнеше над по-голямата част от официалното изкуство. Империята — това беше преди всичко миналото и неговата солидност и затова то изразяваше вкуса си чрез предпочитание към хубавичкото. Императорите се отнасяха благосклонно към чистите прави линии на издигащи се плочи, точните параболи на извиващите се в дъга пурпурни фонтани, класическите колони, подпори и арки. Изобилстваха героичните скулптури. Благородни чела се вираха в безкрайни перспективи. Замръзнали във

върховни моменти колосални битки, изваяни от лъскав камък и холокристал.

Всичко беше изключително прецизирано, липсваха смуцаващи предизвикателства. Никакво тревожещо изкуство тук, благодаря. Изобщо нищо „обезпокоително“ не се позволяваше да бъде излагано из публичните места на Трантор, които императорът би могъл да посети. Като изнасяше в периферията и най-малкия намек за неприятностите и миризмата на човешкия живот, Империята бе постигнала последното си състояние — неизменна блудкавост.

И все пак за Хари реакцията срещу блудкавостта беше положото. Сред двадесет и петте милиона обитавани планети в Галактиката се появяваха безкрайни вариации, но тук, под имперското одеяло, се бе родил стил, основан единствено върху отхвърлянето.

Особено сред онези, които Хари наричаше „световете на хаоса“ — там самодоволният авангард търсеше пипнешком възвишеното, като заместваше красотата с любов към ужаса, шока и предизвикващата гадене гротеска. Използваха огромни мащаби или резки диспропорции, или скатология, или дисхармония и ирационална несъчетаемост.

И двата подхода бяха скучни. В никой от тях нямаше ефирна радост.

Една стена се разпадна с пукот и те влязоха в залата за аудиенции. Прислужниците изчезнаха, войниците изостанаха. Изведнъж Хари остана сам. Той тръгна по тапицирания под. Бароково разточителство се лееше от всеки издигнат корниз, релефен орнамент и резбована ламперия.

Тишина. Императорът, разбира се, никога никого не чакаше. В мрачната зала нямаше ехо — сякаш стените поглъщаха всичко.

И вероятно наистина беше така. Без съмнение всеки императорски разговор влизаше в няколко уши. Подслушвани можеше да има и на половин галактика разстояние.

Светлинка. Движеше се. По една хрущяща гравиколона се спусна Клеон.

— Хари! Толкова се радвам, че успя да дойдеш!

Тъй като да откажеш да се явиш пред императора по традиция беше повод за екзекуция, Хари едва успя да потисне кривата си усмивка.

— За мен е чест да ви служа, сир.

— Влизай и сядай.

Клеон се движеше тежко. Според слуховете апетитът му, превърнал се вече в легенда, бе започнал да надхвърля дори и уменията на неговите готвачи и лекари.

— Имаме да обсъждаме много неща.

Постоянно придружаващото го сияние служеше на императора да го увенчава с нежен ореол. Контрастът бе мек, за да го откроява в сравнително тъмната зала. Вградените разузнавателни устройства следяха очите му и добавяха светлина там, където паднеше погледът му — отново деликатно подчертавана, използвана внимателно. Мекото докосване на зора му излъчваше сияние, което гостите почти не забелязваха, но то действаше на подсъзнанието им и усилваше чувството на благоговение. Хари го знаеше, ала въпреки това то му действаше. Клеон изглеждаше властен и царствен.

— Боя се, че се натъкнахме на непредвидена спънка — каза Клеон.

— Нищо, с което не можете да се справите, убеден съм, сир. Клеон поклати нещастно глава.

— Е, хайде, не ми приказвай за чудните ми сили и възможности. Някои... елементи — той произнесе думата със сухо презрение — се противопоставят на назначението ти.

— Разбирам — лицето на Хари си остана безизразно, ала сърцето му подскочи.

— Не се прави на тъп! Аз наистина те искам за мой Първи министър.

— Да, сир.

— Но въпреки общоприетото мнение аз не съм свободен да действам както намеря за добре.

— Разбирам, че мнозина други имат по-добра квалификация...

— В собствените им очи, без съмнение.

— И по-голям опит, и...

— И нищо не разбират от психоистория.

— Демерзел преувеличаваше ползата от практическото прилагане на психоисторията.

— Глупости. Той те предложи.

— Вие, също както и аз, знаете, че той беше изтощен, не беше в най-добра...

— Десетилетия наред преценките му са били безупречни — Клеон впери поглед в Хари. — Човек почти може да си помисли, че се опитваш да избегнеш назначаването си за Първи министър.

— Не, сир, но...

— Мъже — пък и жени, ако става дума — са убивали заради далеч по-маловажни неща.

— И са били убивани, след като са се докопвали до тях.

Клеон се изсмя.

— Вярно си е. Някои Първи министри наистина се надуват и започват да кроят планове срещу своя император — но нека не се впускаме в размишления за малкото недостатъци на нашата система.

Хари си спомни думите на Демерзел: „Последователността от кризи стигна точката, където мисълта за Трите закона на роботиката ме парализира.“ Демерзел бе неспособен да прави избор, защото добри избори не бяха останали. Всеки възможен ход нараняваше някого — и то лошо. И затова Демерзел, върховният разум, таен хуманоиден робот, изведнъж бе напуснал сцената. Какъв шанс имаше Хари?!

— Ще приема поста, разбира се — каза тихо Хари. — Ако е нужно.

— О, нужно е и още как. Ако е възможно, искаш да кажеш. Някои фракции във Висшия съвет ти се противопоставят. Искат пълна дискусия...

Хари примигна разтревожено.

— Ще се наложи ли да вляза в дебат?

— ... и след това — гласуване.

— Нямах представа, че Съветът може да се меси.

— Прочети законите. Те наистина имат тази власт. В обичайните случаи не я използват и се прекланят пред върховната мъдрост на императора — сух, къс смях. — Но не и този път.

— Ако за вас ще е по-лесно, мога да се оттегля, докато дискусията...

— Глупости! Искам да им се противопоставиш.

— Нямам представа как да...

— Аз ще надуша темите, ти ще ме посъветваш за отговорите. Разделение на труда — нищо по-просто.

— Хм... — Демерзел уверено беше казал: „Ако той вярва, че разполагаш с психоисторическия отговор, би се водил настойчиво по теб и това би те направило добър Първи министър.“ Тук, в подобна августейша обстановка, това не изглеждаше много вероятно.

— Трябва да избягваме тези опоненти, да маневрираме срещу тях.

— Нямам представа как се прави това.

— Много ясно, че нямаш! Но ти виждаш Империята и цялата ѝ история като един разгъващ се свитък. Разполагаш с теорията.

Клеон обожаваше да управлява. Хари и в костите си чувстваше, че не го обожават. Като Първи министър думата му можеше да определя съдбата на милиони. Това бе уплашило дори Демерзел.

— Съществува още и Законът на Зерот — бе казал Демерзел точно преди да се разделят последния път. Този закон поставяше благоденствието на човечеството като пяло по-високо от това на който и да било отделен човек. И сега Първият закон гласеше: „Роботът не може да причини вреда на човека или с бездействието си да позволи да му бъде причинена вреда, освен ако това не нарушава закона на Зерот.“ Справедливо, да, но как Хари да изпълни задача, която не беше по силите дори на Демерзел? Хари усети, че твърде дълго е мълчал и Клеон чака. Какво ли можеше да каже?

— Хм... кой е против мен?

— Няколко фракции, обединени зад Бетан Ламурк.

— И срещу какво възразява?

За негова изненада императорът се разсмя сърдечно.

— Че не си Бетан Ламурк.

— Не можете ли просто...?

— Да действам през главата на Съвета? Да предложа на Ламурк сделка? Да го купя?

— Не исках да намеквам, сир, че бихте се унижили до...

— Много ясно, че бих се „унижил“, както го казваш. Самият Ламурк е труден човек. Цената, която ще поиска, за да позволи ти да станеш министър-председател, е твърде висока.

— Някой висок пост?

— Това и някои имоти, вероятно цяла Зона.

Цяла Зона от Галактиката в ръцете на един-единствен човек...

— Висок залог.

Клеон въздъхна.

— Не сме чак толкова богати напоследък. По време на царуването си Флеч Бесния разменял цели Зони просто за места в Съвета.

— Вашите поддръжници, роялистите — те не могат ли да надхитрят Ламурк?

— Наистина трябва да изучиш по-добре текущата политика, Селдън. Макар и да подозирам, че така си се забил в историята, че всичко това ти изглежда твърде тривиално.

Всъщност, помисли си Хари, той се беше забил в математиката. Дорс му осигуряваше необходимите исторически данни или пък Юго.

— Ще я изуча. Та значи, роялистите...

— Загубиха далитите като бройки, така че не могат да съставят мнозинство.

— Толкова ли са силни далитите?

— Имат аргумент, популярен сред широка публика, както и голямо население.

— Не знаех, че били толкова силни. Моят близък помощник Юго...

— Знам го, далит. Следи го.

Хари примига.

— Вярно е — Юго е силен далит. Но е и лоялен, отличен, интуитивен математик. Но как вие...?

— Проверка на произхода — Клеон махна небрежно с ръка. — Човек трябва да поназнайва това-онова за Първия министър.

На Хари никак не му харесваше да се намира под имперския микроскоп, но на лицето му не се изписа нищо.

— Юго е лоялен към мен.

— Знам историята — ти си го издигнал от тежката работа и си го процедил през филтрите на службата. Много благородно от твоя страна. Но не мога да пропусна факта, че далитите имат вече готова публика за трескавите си излияния. Те заплашват да променят представянето на Секторите във Висшия, че дори и в Низшия съвет. Така че... — Клеон загриза пръст — наблюдавай го.

— Да, сир. — Клеон като че ли се пеняваше за нищо що се отнася до Юго, но нямаше смисъл да спори.

— По време на този хм... преходен период трябва да бъдеш безупречен като съпругата на императора.

Хари си спомни древната поговорка, че съпругата — или съпругите, в зависимост от епохата — трябва да си пази полата чиста, без значение по каква кал стъпва. Използваха тази аналогия, дори когато императорът се окажеше хомосексуалист или дори когато на императорския трон седеше жена.

— Да, сир. Хм... „преходен“...

Клеон се огледа разсеяно към извисяващите се, засенчени произведения на изкуството навсякъде около тях. Досега Хари беше разбрал, че най-същественото тепърва предстои.

— Назначението ти ще отнеме известно време, докато Висшият съвет се натутка. Така че ще търся съвети от тебе...

— Без да ми дадете властта.

— Е, да.

Хари не усети никакво разочарование.

— Значи мога да остана в кабинета си в Стрилинг?

— Предполагам, че ако дойдеш тук, ще изглежда малко прибързано.

— Добре. А сега тия войници от специалните войски...

— Те трябва да останат с теб. Трантор е по-опасен, отколкото изглежда на професорите.

Хари въздъхна.

— Да, сир.

Клеон се облегна назад и сложната конструкция на креслото му се разгъна под него.

— А сега бих искал да ме посъветваш за тази история с Ренегатум.

— Ренегатум ли?

За първи път Хари виждаше Клеон да се изненадва.

— Не следиш ли случая? Навсякъде пишат!

— Аз съм малко встрани от течението, сир.

— Ренегатум — обществото на ренегатите. Убиват и рушат.

— За какво?

— Заради удоволствието от рушенето! — Клеон плесна ядно по креслото и то отговори с масаж — очевидно стандартна реакция. — Последният им член, „демонстрирал презрение към обществото“, е

жена на име Кутонин. Тя нападна императорската галерия, разтопила с „факла“ хилядолетно изкуство и убила двама пазачи. После мирно се предаде на пристигналите полицаи.

— Ще наредите ли да я екзекутират?

— Разбира се. Съдът доста бързо реши, че е виновна — тя си го призна.

— С готовност?

— Веднага.

Признанията под въздействие на внимателната помощ на имперския съд бяха легенда. Да пречупиш плътта беше достатъчно лесно; имперският съд пречупваше и духа на заподозрения.

— Значи може да издадете присъда за тежко престъпление срещу Империята.

— О, да, оня старият закон за бунтовнически вандализъм.

— Той позволява смъртно наказание и всякакви специални мъчения.

— Но смъртта не е достатъчна! Не и за престъпленията на Ренегатум. И затова аз се обръщам към своя психоисторик.

— Искате аз да...?

— Дай ми идея. Тези хора твърдят, че го правят, за да свалят съществуващия ред и тъй нататък, разбира се. Но средствата за масова информация по цялата планета отразяват обширно деянията им, а имената им се прочуват като на унищожители на вековно изкуство. Лягат в гробовете си като *знаменитости*. Всички психари разправят, че това била истинската им мотивация. Мога да ги убия, но на тях вече не им пука!

— Хм... — рече притеснено Хари. Знаеше, че никога не би могъл да разбере подобни хора.

— Та значи дай някаква идея. Нещо психоисторическо.

Хари беше заинтригуван от проблема, но нищо не му идваше на ум. Много отдавна се бе научил да не се съсредоточава умишлено и незабавно върху измъчващия го въпрос и да оставя подсъзнанието си да се прояви първо. За да спечели време, той попита:

— Сир, забелязахте ли дима отвъд градините?

— Ъ? Не — Клеон махна бързо на невидимите очи и отсрещната стена разцъфна в светлина. Холограма на градините изпълни

пространството. Мазният черен пушек се бе разраснал и се виеше като змия нагоре в сивото небе.

Мек, неутрален глас се разнесе във въздуха:

— Повреда плюс неподчинение от страна на механизмите доведе до тази зловеща спънка в домашния ред.

— Бунт на машините? — Хари беше чувал нещо подобно.

Клеон стана и се приближи до холограмата.

— Да, още едно загадъчно неподчинение. По неизвестни причини механиката се дъни. Я погледни! Колко нива горят?

— Горят дванайсет нива — обади се гласът. — Според преценката на имперския анализ са загинали четиристотин тридесет и седем души плюс-минус седемдесет и четирима.

— Цената за Империята? — попита Клеон.

— Минимална. Неколцина войници на Империята са ранени, докато са овладявали механизмите.

— А, добре, дреболия значи — Клеон гледаше как кадърът премина в близък план. Екранът се гмурна в димяща яма. Отстрани, като пламтяща торта на пластове, цели етажи се бяха огънали от горещината. Между електрическите бустери се стрелкаха искри. От избухналите тръби върху пламъците пръскаше вода, но почти без ефект.

После се появи далечна гледка — камерата телескопираше в орбита. Програмата даваше на императора възможност да огледа, като се перчеше със способностите си. Хари предположи, че това не й се удава често. Името му, Клеон Спокойния, звучеше като подигравка, защото той като че ли се отегчаваше от всичко онова, което вълнуваше хората.

Гледано от космоса, единственото тъмнозелено петно бяха императорските градини — като кръпка сред сивите и кафяви покриви и посеви върху покривите. Черни като въглен слънчеви колектори и полирана стомана — от полюс до полюс. Ледените шапки се бяха разтопили отдавна, а моретата се плискаха в подземни цистерни.

Трантор изхранваше четиридесет милиарда души, които живееха в един-единствен, покриващ целия свят град, който рядко навлизаше в земната кора по-плитко от половин километър. Запечатан и охраняван, милиардното му население отдавна беше свикнало с рециклирания

въздух и близката перспектива и се страхуваше от открити, при пътуване с асансьор, пространства и разстояния.

Кадърът отново се гмурна в задимената яма. Хари виждаше малките фигурки, които скачаха и намираха смъртта си, за да избегнат пламъците. *Стотици умират...* Стомахът му се сви. В претъпкания дом на човечеството нещастните случаи вземаха страховита дан.

И все пак, изчисли Хари, на повърхността на планетата живееха средно само сто души на квадратен километър. Хората се тъпчеха в най-популярните сектори по собствено предпочитание, а не поради нужда. След като изпомпаха моретата под повърхността, имаше достатъчно място за автоматизирани фабрики, дълбоките мини и огромните семенници-пещери, където суровините за храната се развиваха почти без нужда от пряка човешка намеса. Досадните задължения се изпълняваха от автоматите. Но сега те причиняваха хаос в сложната система на Трантор и Клеон се чумереше, докато гледаше как бедствието се разраства и отхапва цели пластове с огнените си зъби.

Още повече фигури се гърчеха в оранжевите пламъци. Това бяха хора, а не статистика, напомни си той. В гърлото му се повдигна жлъчка. Да бъдеш водач означаваше, че понякога трябва да отместиш поглед от болката. Дали можеше?

— Още една загадка, драги ми Селдън — изведнъж се обади Клеон. — Защо с автоматите непрекъснато се случват тези широкомащабни „нередности“, за които постоянно ми съобщават съветниците ми? А?

— Не мога да...

— Трябва да има някакво психоисторическо обяснение!

— Тези дребни феномени може да са и извън...

— Работи по въпроса! Разбери защо е така!

— Ъ... да, сир.

Хари знаеше достатъчно, за да остави Клеон да обикаля безцелно из залата и да се мръщи на продължаващите сцени на смърт, заемащи цялата стена, в пълно мълчание. Може би, помисли си Хари, императорът беше спокоен, защото вече бе виждал достатъчно злостастия. Дори и ужасните новини втръсват. Отрезвяваща мисъл; щеше ли да се случи същото и с наивника Хари Селдън?

Клеон обаче си имаше някакъв начин да се справя с нещастията, защото след малко махна с ръка и екранът угасна. Залата се изпълни с бодра музика и светлината се усили. Прислужници се разтърчаха с купи и подноси с мезета. Един човек му предложи стим. Хари отказа с жест. Внезапната промяна в настроението му идваше достатъчно нанагорно. На очевидно за императорския двор това си беше в реда на нещата.

От няколко минути Хари усещаше как нещо гъделичка подсъзнанието му и миговете тишина му бяха дали възможност най-после да му обърне внимание. Клеон прие стима и тогава той се обади колебливо:

— Сир, аз...

— Да? Защо не го пробваш, а?

— Не, сир, аз... хрумна ми нещо за Ренегатум и за тази Кутонин.

— О, пак ли? Предпочитам да не мисля за...

— Ами например да изтриете самоличността й.

Ръката на Клеон, която поднасяше стима към носа му, замръзна във въздуха.

— А?

— Те нямат нищо против да умрат, след като веднъж са привлекли вниманието върху себе си. Вероятно си мислят, че като се прочуят, по този начин продължават да живеят. Отнемете им го. Не позволявайте да се съобщават истинските им имена. Във всички медии и официални документи да бъдат упоменавани с обидни имена.

Клеон се намръщи.

— Смяна на името...

— Прекръстете тази Кутонин на Идиот Едно. Следващият нека бъде Идиот Две. С имперски декрет обявете за незаконно да бъде наричана по какъвто и да било друг начин. И така тя като личност изчезва от историята. Съвсем безславно.

Лицето на Клеон светна.

— Бива си я идеята! Ще я пробвам. Не просто отнемам живота им, а и тяхното аз.

Хари се усмихна уморено, а Клеон даде нареждания на адютанта си за незабавно издаване на нов императорски декрет. Хари се надяваше идеята да свърши работа, но при всички случаи поне се беше

откачил от въдицата. Клеон като че ли не забелязваше, че идеята няма нищо общо с психоисторията.

Доволен, той опита от някакво мезе. Беше изненадващо добро на вкус.

Клеон му кимна.

— Ела, Първи министре, трябва да се запознаеш с някои хора. Могат да се окажат полезни дори за един матист.

— За мен е чест — Дорс го бе понаучила на някоя и друга учтива фраза, които да използва, когато не се сеца какво да каже, и сега пусна една такава: — Каквото ще бъде полезно в служба на народа...

— А, да, народа — провлачи Клеон. — Много съм слушал за него.

Хари се сети, че Клеон цял живот бе слушал наизустени, предсказуеми речи.

— Извинете, сир, аз...

— Това ми напомня резултата от едно допитване, организирано от транторианските ми специалисти — Клеон си взе от мезето, поднесено му от жена наполовина на неговите размери. — Въпросът бил: „Коя според вас е причината за невежеството и апатията на транторианското население?“ Най-честият отговор бил: „Не знам и не ме интересува.“

И чак когато Клеон се разсмя, Хари схвана, че това всъщност е виц.

3.

Събуди се с куп идеи, които бръмчаха в главата му.

Хари се бе научил да лежи неподвижно по очи в паяжинната мрежа от е-поле, придържаща врата и главата му в оптимално положение спрямо гръбнака... да се унася... и да оставя мимолетните идеи да се сблъскват, сливат, разпадат на фрагменти.

Беше научил този номер, докато работеше над дипломната си работа. През нощта подсъзнанието му вършеше много работа, а той просто изслушваше резултатите на сутринта. Но това бяха леки пращинки, които фината тъкан на полусъня улавяше най-добре.

Той се надигна рязко и нахвърля три бързи бележки на нощната си масичка. Щеше да въведе драсканиците в първичния си компютър и по-късно да си ги припомни в кабинета.

— О-хооооо — протегна се Дорс. — Интелектът вече е буден.

— Хм... — обади се той, втренчен в пространството.

— Хайде, времето преди закуска е време за тялото.

— Виж тази идея, която току-що ми хрумна. Да предположим, че...

— Не съм склонна да споря, академик професор Селдън.

Хари излезе от транса си. Дорс отметна завивките и той огледа възхитено дългите й стройни крака. Бе изваяна с цел сила и скорост, но тези качества се сливаха в приятно съчетание от повърхности, пружиниращи при докосване, податливи, ала устойчиви. Усети как предишното настроение го напуска и го обзема...

— Да, време за тялото. Склонна си към разни други неща.

— Ученият винаги ще даде най-добра и подробна дефиниция.

В топлото и опияняващо боричкане, което последва, имаше смях, внезапна страст и — което беше най-хубаво — никакво време за мислене. Той знаеше, че тъкмо това му трябва след вчерашното напрежение — а Дорс го знаеше още по-добре.

Излезе от вапориума и ноздрите му се изпълниха с мирис на каф и закуска, вече поднесена от автоматите. Новините трепкаха на

отсрещната стена, но той почти не им обърна внимание. Дорс излезе от своя вапориум, оправи косата си и се втренчи в стената.

— Във Висшия съвет май са се запънали още по-яко — отбелязатя. — Отложили са ритуалното търсене на повече средства в полза на спорове за суверенността на Секторите. Ако далитите...

— Недей преди да съм поел известно количество калории.

— Но ти трябва да следиш тъкмо тези неща!

— Не и преди да ми се наложи.

— Знаеш, че не искам да се захващаш с нищо опасно, но точно сега да не обръщаш никакво внимание, е глупаво.

— Маневри — кой ще е отгоре, кой отдолу. Спести ми го. Фактите мога да посрещам лице в лице.

— Много обичаш фактите, а?

— Разбира се.

— Те могат да бъдат груби.

— Понякога разполагаме единствено с тях. — Той се замисли, после стисна ръката ѝ. — Фактите и любовта.

— Любовта също е факт.

— Моята е. Огромната популярност на развлекателните произведения, посветени на любовното чувство, предполага, че за повечето хора любовта не е факт, а цел.

— Хипотеза, както казвате вие, матистите.

— Съгласен. „Предположение“, ако трябва да бъдем точни.

— Опазил ни Бог от точността.

Той изведнъж я сграбчи в прегръдките си, стисна задника ѝ и с известно усилие, което се помъчи да прикрие, я вдигна.

— Но това — това е факт.

— Леле-леле — тя го целуна страстно. — Този човек не бил само разум.

Докато дъвчеше закуската си, той бе победен от изкусителната, мултичувствена новина. Бе израсъл във ферма и обичаше обилните закуски. Дорс хапна едва-едва — нейните религии близнаци, казваше тя, били гимнастиката и Хари Селдън — първата служела да запази силите ѝ за втората. Той превключи собствената си половина от стената на дребните сделки на пазара и намери там по-добра индикация за положението в Трантор от гръмогласните дрънканици във Висшия съвет.

Като матист обичаше да следи детайлите. Но след пет минути плисна тъжно по масата.

— Хората са загубили здравия си разум. Никакъв Първи министър не може да ги предпази от собственото им невежество.

— Моя грижа е аз да те пазя от тях.

Хари угаси холоекрана си и се вгледа в нейния — живописно триизмерно изображение на фракциите във Висшия съвет. Червени линии свързваха тези фракции със съюзниците им в Низшия съвет — объркващо змийско гнездо.

— Според теб тая работа с Първия министър няма да стане, нали?

— Може и да стане.

— Те са абсолютно прави — нямам нужните качества.

— Клеон да не би да ги има?

— Е, той не е имал избор.

— Отклоняваш въпроса.

— Точно така — Хари дояде пържолата си и се захвана със суфлето от яйца и кухили. Беше спал цяла нощ с включена електростимулация за подобряване на мускулния тонус и това го бе накарало да огладнее като вълк. Плюс прекрасния факт, че Дорс гледаше на секса като на възможност да потренира.

— Предполагам, че настоящата ти стратегия е най-добра — замислено рече Дорс. — Остани си матист на гордо разстояние от крамолите.

— Точно така. Никой не убива хора, които не притежават власт.

— Но „изтриват“ онези, които могат да застанат на пътя им към придобиването на власт.

Хари мразеше да мисли за подобни неща рано сутрин. Той задълба в суфлето. Сред вкусовия букет, разработен специално да отговаря на собствените му изтънчени предпочитания, лесно бе да забрави, че манофактурумът произвеждаше храната им от отпадъци. Яйца, никога непознали птичи корем. Месото излизаше без кожа и кости, без лой и мазнина. Морковите пристигаха без листа. Манфаковете за храна бяха деликатно настроени да възпроизвеждат всякакви вкусове и бяха лишени само от способността да изработят истински жив морков. Маловажният въпрос дали суфлето му имаше вкус на истинско суфле, сготвено от превъзходен готвач, губеше

всякакво значение в сравнение с факта, че вкусът харесваше именно на него — единствената публика, която имаше значение.

Той осъзна, че Дорс от известно време говори нещо за маневрите във Висшия съвет, а той не е чул нито дума. Тя знаеше как да се оправя с неизбежните журналисти или как да отговаря на обаждания — всичко. Напоследък всеки напираше да го съветва...

Хари привърши закуската си, пийна каф и се почувства готов да посрещне деня като матист, а не като министър.

— Напомня ми за една приказка на майка ми. Как можеш да разсмееш Господ?

Дорс го погледна неразбиращо, загубила за миг концентрация.

— Как да... о, това шега ли е?

— Обясняваш му плановете си.

Тя се разсмя звънко.

Щом излязоха от апартамента, онези от специалните войски отново им се лепнаха. Хари чувстваше, че няма нужда от тях; Дорс му стигаше. Но едва ли би могъл да го обясни на имперските чиновници. На горния и долния етаж също имаше войници от специалните войски — пълен защитен екран. Хари помахна на приятелите си, които видя, докато пресичаше двора на Стрилинг, но присъствието на войниците ги респектиреше, за да си поговорят.

Имаше доста работа в Математическия факултет, но последва инстинкта си и първо направи изчисленията си. Бързо извади идеите си от бележника на нощната масичка и се втренчи в драскулките, като разсеяно си драскаше във въздуха и разбъркваше символи като в тенджерата със супа повече от час.

През юношеството му строгото обучение в училище го бе накарало да мисли, че математиката е просто блаженство с особен вид дребни подробности, *познаване на нещата*, един вид висша нумизматика. Учиш релации и теореми и после ги съчетаваш.

Бавно-бавно успя да прозре издигащите се над всяка дисциплина структури. Огромни пространства се съчетаваха с живописните изгледи на топологията до дребните сложности на диференциалите или мудните стилове на теорията на числата до плаващите пясъци на груповия анализ. Едва тогава успя да види математиката като пейзаж, територия, из която умът да се скита и да изследва.

За да премине през тези обширни пространства, той работеше в умствено време — дълги отрязъци от непрекъснато течение, когато успяваше да се концентрира изцяло върху задачите и да ги фиксира като мухи в безвременен кехлибар, да ги обръща и на тази, и на онази страна под внимателния си поглед, докато издадат тайните си.

Телефони, хора, политика — всички тези неща съществуваха в реалното време, спъваха потока на мисълта му, убиваха умственото време. Така че той остави Юго, Дорс и другите да отблъскват атаките на света цяла сутрин.

Но днес самият Юго наруши концентрацията му.

— Само моментче — рече той, щом се промъкна през прациящото поле на вратата. — Този документ нормален ли ти се вижда?

Двамата с Юго бяха разработили правдоподобно прикритие за един психоисторически проект. Те редовно публикуваха изследвания върху нелинейния анализ на „социалните буци и възли“ — подобласт с уважавана и безинтересна история. Техният анализ се отнасяше до подгрупи и фракции на Трантор и от време на време и на други светове.

Макар и да бе прекарал има-няма час, без да мисли за психоистория, той не искаше това да бъде шаблон за собствения му поглед към света. Нищо, вкоренено в конкретна личност, не би могло да опише ордата светци и негодници, които човешката история разкриваше. Човек трябваше да гледа възможно най-надалеч.

— Виж — Юго накара редовете от знаци и символи на холоекрана на Хари да се смесят. — Направих целия анализ на далитската криза. Спретнато, както го обичаш, а?

— Ъ-ъ... каква е тая далитска криза?

Юго изпадна в дълбока изненада.

— Не сме представени!

— Ти живееш в Стрилинг.

— Щом си се родил далит, цял живот си далит. Както и вие от Хеликал.

— Хеликон. Разбрах — нямате достатъчно делегати в Низшия съвет, така ли?

— Нито пък във Висшия!

— Законите позволяват...

— Те са остарели.

— Далитите получават пропорционален дял...

— А съседите ни — ратананите и кипоните — кроят планове срещу нас.

— Как така?

— Има далити в много други сектори. Тях никой не ги представлява.

— За вас се застъпва нашият Стрилингски...

— Виж, Хари, ти си хеликалец. Няма как да го разбереш. Много сектори са просто места, където се спи. А Дал е *народ*.

— Законите установяват правила за настаняване на отделни субкултури, етнически малцинства...

— Законите не ги бива за нищо.

По щръкналата челюст на Юго Хари разбра, че това не е тема за изискан дебат. Той поназнайваше нещо за бавно натрупващата се конституционна криза. Законите бяха поддържали равновесие на силите хилядолетия наред, но само чрез обновяване и адаптация. Сега май от това не бе останало почти нищо.

— По този въпрос сме на едно мнение. Та какво показва нашето изследване за Дал?

— Виж, взех социофакторния анализ и...

Юго схващаше интуитивно нелинейните уравнения. Винаги беше удоволствие да гледаш как ръцете му режат въздуха, накълцват идеите и смилат възраженията на пихтия. А и изчисленията му бяха добри, макар и малко прости.

Работата с буците и възлите не привличаше вниманието. Това бе накарало някои матисти да го отпишат като обещаващ младеж, така и не успял да реализира потенциала си. Това идеално устройваше Хари. Някои матисти предполагаха, че истинските му работи не се публикуваха; той се държеше любезно с тях, но не правеше дори и намек за потвърждение.

— ... и значи в Дал се натрупва буца от напрежение — ха на бас — завърши Юго.

— Разбира се — само като погледнеш новините на холоекрана и то се вижда.

— Ами да, но аз доказах, че има основание.

Хари успя да запази изражението си сериозно — Юго наистина се вживяваше в тези неща.

— Показал си един от факторите. Но във възловите уравнения има и други.

— Е, разбира се, но всеки знае...

— Онова, което всеки знае, не се нуждае от много доказателства. Освен, разбира се, ако е невярно.

По лицето на Юго мина ураган от емоции: изненада, тревога, гняв, болка, озадачение.

— Ти не поддържаш Дал, така ли, Хари?

— Разбира се, че го поддържам, Юго. — Всъщност истината беше, че Хари не го интересуваше. Но това би било твърде грубо и вероятно щеше да нарани Юго. — Виж, докладът ти е много добър. Публикувай го.

— Трите основни възлови уравнения — те са твои.

— Няма нужда да го казваш.

— Естествено, също както и предния път. Но ще сложа името ти.

Нещо погъделичка ума на Хари, но според него сега правилният отговор бе да увери Юго:

— Щом искаш.

Юго се впусна в подробности около публикуването, а Хари остави погледа си да се рее над уравненията. Термини за представяне в модели на транторианската демокрация, таблици на стойностите за обществения натиск, целият апарат. Суха статистика. Но вдъхваше увереност на онези, които подозираха, че той крие главните резултати — както, разбира се, си беше.

Хари въздъхна. Дал беше гнояща политическа рана. Далитите на Трантор бяха огледално отражение на културата на Далската галактическа зона. Всяка влиятелна Зона си имаше Сектори в Трантор за упражняване на влияние и общ натиск.

Но Дал беше маловажен в мащабите, които той искаше да изследва — прост, дори тривиален. Възловите уравнения, които описваха представянето във Висшия съвет, бяха окастрена форма на неизмеримо по-сложната загадка на Трантор.

Целият Трантор — един претъпкан свят, поразителен просто по размери, сложни връзки, безсмислени сблъсъци, случайни противопоставяния, чувствителни зависимости. Уравненията му все

още бяха ужасно неадекватни за тази черупка, приютила четирийсет милиарда мятаци се души.

Колко по-зле беше в Империята!

Хората, сблъскващи се с нещо сложно и объркано, имат склонност да намират степента си на насищане. Те усъвършенстват лесните връзки, местните връзки и правилата на палеца. И я карат така, докато не срещнат стена от сложност, твърде дебела и висока, трудна за залавяне и изкачване.

И там спират. Ключарстват, съветват се, заяждат се — и най-накрая започват да играят хазарт.

Империята, състояща се от двадесет и пет милиона свята, беше проблем, далеч по-голям от проумяването на останалата част от вселената — защото галактиките отвъд нея поне не бяха населени с хора. Слепите, груби движения на звездите и газовете си бяха детска игра в сравнение със заплетените траектории на хората.

Понякога това му втръсваше. Трантор си беше достатъчно зле — осемстотин сектора с четирийсет милиарда население. А какво да кажем за Империята с двайсет и пет милиона планети средно с по четири милиарда души население всяка? Сто квадрилона народ!

Световите общуваха помежду си чрез тесните ръкави на червеевите дупки, което поне опростяваше някои икономически проблеми. Но културата пътуваше със скоростта на светлината през червеевите дупки — информация без маса, която прелиташе през Галактиката на дестабилизиращи вълни, фермерът в Оскатун научаваше, че на другия край на галактическия диск е паднало някакво херцогство часове след като кръвта по пода на двореца започнеше да се съсирва.

Това как да го включиш?

Ясно, Империята се простираше отвъд хоризонта на сложност на която и да било личност или компютър. Само системите от уравнения, които не се опитват да следят всяка една подробност, биха могли да свършат работа.

Което означаваше, че индивидът е нищо при мащаба на събитията, които си струва да се изучават. Дори и милион хора имаха значение колкото една-едничка дъждовна капка, паднала в езерото.

Изведнъж Хари се зарадва още повече, че е пазил психоисторията в тайна. Как ли щяха да реагират хората, ако

разберяха, че според него те нямаха значение?

— Хари? Хари?

Пак се беше унесъл в размисъл. Юго все още беше в кабинета.

— Извинявай, просто размишлявах...

— Събранието на факултета.

— Какво?

— Ти го свика за днес.

— О, не — тъкмо беше стигнал до средата на едно изчисление.

— Не можем ли да забавим...

— Целият отдел ли? Чакат те.

Хари послушно последва Юго в заседателната зала. Трите традиционни нива вече се бяха запълнили. Патронажът на Клеон бе раздул вече достатъчно високия по ранг факултет до... — как ли човек измерва подобни неща? — най-добрия в Трантор. Тук работеха специалисти по един милиард дисциплини — дори и в области, чиито определения на Хари нещо му се губеха.

Хари зае мястото си в центъра на най-високото ниво — точно в средата на залата. Матистите обичаха геометриите, които бяха отражение на реалността, така че професорите седяха на кръгла издигната платформа в кресла с пищни облегалки.

Няколко стъпала по-надолу във формата на по-голяма окръжност бяха насядали доцентите — онези, които имаха степени, но все още бяха в средата на кариерата си. Седяха в удобни кресла, но не напълно компютризирани и без холофункции.

Под тях почти в ямата седяха учените без степени — на прости столове с груб дизайн. Най-старите — най-близо до средата на залата; на външния ред инструкторите и асистентите — на прости пейки без никаква компютъризация. Юго седеше там намръщен — просто се чувстваше не на място.

Хари винаги бе смятал, че това е или достойно за гняв, или ужасно смешно — в зависимост от настроението си — това, че един от най-продуктивните членове на отдела, Юго, имаше такъв нисък статут. Но то бе истинската цена на пазенето на психоисторията в тайна. Тази болка той се опитваше да успокои, като бе дал на Юго свестен кабинет и разни други глезотии. Юго сякаш почти не го беше грижа за статута, защото вече се бе издигнал толкова високо. При това без да се явява изобщо на изпитите за гражданска служба.

Днес Хари реши да си позволи една малка пакост.

— Благодаря ви за присъствието, колеги. Имаме да обсъдим много административни въпроси. Юго?

Разнесе се шумолене. Очите на Юго се разшириха, но той бързо се изправи и се изкачи на ораторската платформа.

Хари винаги избираше друг председател, макар че събранията ги свикваше той — избираше часа, определяше дневния ред. Знаеше, че някои го смятат за властна личност просто по силата на дълбоките му познания.

Това беше обичайна грешка — да бъркаш знанието с властта. Бе установил, че ако той председателства, твърде малко се опонира на собствените му възгледи. За отворени дискусии трябваше да седи, да слуша и да си води бележки, като се намесва само в ключовите моменти.

Преди години Юго го попита — защо, но Хари само бе махнал с ръка.

— Не ставам за лидер — бе казал. Юго го изгледа неразбиращо въпросително: *„Ти кого смяташ, че можеш да преметнеш?“*

Хари се усмихна на себе си. Някои от професорите мърмореха и си разменяха погледи. Юго подхвана дневния ред — говореше бързо със силен, ясен глас.

Хари се облегна и забеляза как постепенно уважаемите му колеги бяха обхванати от раздражение. Мръщеха носове на широкото произношение на Юго. Един измърмори на друг:

— *Далит!* — а онзи му отговори:

— *Парвеню!*

Чувстваха се „понаритани“, както се изразяваше някога баща му. А Юго вече бе опитал какво е да ръководиш този отдел.

В края на краищата тази работа с Първия министър можеше да се закучи и да има нужда от заместник.

4.

— Скоро трябва да тръгваме — подметна Хари, докато си драскаше в бележника.

— Защо? Приемът ще започне чак след сто години — тя много внимателно приглади роклята си и се огледа критично.

— Искам да се поразходя дотам.

— Приемът е в сектора на дахвитите.

— Много ме ободри.

Тя се напъха в свръхтясната рокля с доста усилия.

— Ще ми се модата да не беше точно такава.

— Тогава си облечи нещо друго.

— Но Ти за първи път ще присъстваш на императорски прием. Редно е да изглеждаш възможно най-добре.

— Превод: ти изглеждаш възможно най-добре и стоиш до мен.

— А ти си облякъл просто работните си дрехи от Стрилинг.

— Подходящи са за случая. Искам да покажа, че все още съм просто професор.

Тя се потруди още по роклята и най-накрая се обади:

— Знаеш ли, някои мъже обичат да гледат женските приготовления.

Хари я наблюдаваше как се напъхва в последната част на прилепналия ансамбъл в кехлибарено и синьо.

— Разбира се, искаш да ме възбудиш докрай и така да изкарам целия прием.

Тя се усмихна дяволито.

— Точно това искам.

Той се отпусна в креслото и въздъхна театрално.

— Матистиката е по-фина муза. И по-малко настояща.

Дорс го замери с обувка, която мина на сантиметър от него. Хари се ухили.

— По-леко, че специалните ще се втурнат да ме защитават. Тя вече нанасяше финалните щрихи, а после го погледна озадачено.

— Още по-разсеян си от обикновено.

— Както винаги, опитвам се да напъхам научната си работа в кътчетата и пукнатините на живота.

— Обичайният проблем? Кое е важното в историята?

— Бих предпочел да узная кое не е.

— Съгласна съм, че обичайният мегаисторически подход, икономиката, политиката и останалото не са достатъчни.

Хари вдигна поглед от бележника си.

— Някои историци смятат, че за да се разберат големите закони, които ръководят обществото, трябва да се вземат под внимание дребните правила в него.

— Познавам тази идея — Дорс изкриви устни със съмнение. — Малките правила и големите закони. А какво ще кажеш да го опростим? Може би законите са само сборът от всички правила?

— Разбира се, че не са.

— Дай пример — настоя тя.

Искаше му се да поразмисли над това, но тя нямаше да отлага. Сръга го в ребрата.

— Дай пример!

— Добре. Ето ти едно правило: когато и да намериш нещо, което ти харесва, запаси се за цял живот, защото няма как да не спрат производството.

— Това е абсурд. Майтап.

— Не е кой знае какъв майтап, но е вярно.

— Е, а ти спазваш ли го?

— Разбира се.

— Как?

— Спомняш ли си първия път, когато погледна в шкафа ми?

Тя примигна. Споменът го накара да се усмихне. Тя бе надзърнала внимателно, а после бе плъзнала встрани голямата, но лека като перце врата. В правоъгълната решетка от рафтове дрехите бяха подредени по вид и по цвят. Дорс бе ахнала.

— Шест сини костюма. Поне дузина подплатени обувки, всичките черни. И ризи! Бели, маслинени, някои червени. Поне петдесет! Толкова много — и всичките еднакви.

— И точно такива, каквито обичам — бе й казал той. — Нямам проблем с избора на дрехи сутрин. Просто бъркам и вадя.

— А аз си мислех, че обличаш едни и същи дрехи дни наред. Той бе вдигнал вежди с отвращение.

— Едни и същи? Искаш да кажеш, мръсни дрехи?

— Е, когато не са се преобличали...

— Аз се преобличам всеки ден! — Споменът го накара да се усмихне, а после добави: — Значи аз всеки ден се обличам с едно и също, защото така ми харесва. А ти няма вече да намериш такива дрехи по магазините.

— Така си е — тя пипна плата на ризите му. — Излезли са от мода преди поне четири години.

— Виждаш ли? Правилото действа.

— За мен седмицата е двацет и една възможности да се облека по различен начин. За теб — досадно задължение.

— Пренебрегваш правилото.

— Откога се обличаш така?

— Откакто открих колко време губя в колебание какво да облека. А дрехите, които наистина харесвах, рядко намирах в магазините. Накрая реших генерално и двата проблема.

— Невероятен си.

— Просто съм систематичен.

— Ти си маниак.

— Ти съдиш, а не поставяш диагноза.

— А ти си сладур. Смахнат, но сладур. Сигурно двете вървят заедно.

— Това също ли е правило?

Тя го целуна.

— Да, професоре.

Неизменният екран от специалните войски се оформи около тях в мига, когато излязоха от апартамента. Засега двамата с Дорс едва бяха дресирали войниците да им позволяват поне уединението в самостоятелен клин в спускателната тръба.

Гравиасансърът всъщност изобщо не беше чудо на гравитационната физика: в основата му беше напредъкът на електромагнетизма. Всеки миг над хиляда електростатични полета го поддържаха, докато преминаваше през сложни неравновесия на зарядите. Усещаха ги как играят в косите им — леки жегвания, които

се плъзгаха по кожата, докато конфигурациите на полетата си го препредаваха от ръка на ръка и всяка го снишаваше с безкрайно малка величина по шахтата.

Щом пристъпиха навън тринайсет етажа по-нагоре, Дорс прокара през косата си гребен с програмиран заряд. Той изпраща и послушно оформи прическата ѝ: „елегантна фризура“.

Влязоха в широк коридор, покрай който се нижеха магазини. Хари обичаше местата, където можеше да вижда на разстояние над сто метра.

Движеха се бързо, защото нямаше никакво напречно движение. В средата на платното имаше плъзгащ се тротоар точно в тяхната посока, но те тръгнаха покрай витрините и зяпаха, докато полека вървяха.

За да се придвижи странично, човек просто трябваше да се качи едно ниво по-нагоре или по-надолу с асансьора или ескалатора, после да стъпи на подвижна пътека или да влезе в робопод. По коридорите от двете страни вървяха пътеки в двете посоки. Тъй като нямаше завои наляво и надясно, рядко се случваха пътни произшествия. Повечето хора вървяха пеш там, където това беше практично — за тренировка и заради неоспоримото вълнение, което предизвикваше самият Трантор. Както и заради постоянния стимул от срещи с хора, идеи и култури, които се търкаха една о друга в продуктивно триене. И Хари не беше имунизиран срещу това, макар че в прекалени дози то в известна степен губеше аромата си.

Хората по площадите и парк-хексагоните бяха облечени по модата на двайсет и петте милиона свята. Той виждаше самооформящи се „кожи“ на животни, които надали биха могли да наподобят митичния кон. Покрай тях мина мъж в клин с процепи на хълбоците, разкриващи кожа на сини райета, които постоянно се събираха и разглаждаха. Кокалеста жена беше облечена в корсет от лица с отворени устни, всяка от които наляпала гърда със зърно от слонова кост — наложи се да погледне още веднъж, за да се увери, че не са истински. Момичета в дрехи със скандални кройки се изнизаха шумно край тях. Дете — или може би нормален обитател на някоя планета със силна гравитация? — свиреше на фотозитер и прокарваше пръсти по лазерните му лъчи.

Специалните се разпръснаха във ветрило и капитанът им дотича при тях.

— Тук не можем да ви покриваме добре, господин академик.

— Това са обикновени хора, а не убийци. Няма как да се досетят, че ще съм тук.

— Щом императорът казва да ви покриваме, ние го правим.

— Аз ще се справя със заплахите отблизо — тросна му се Дорс.
— Способна съм, уверявам те.

Устата на капитана се изкриви в кисела гримаса, но той изчака и се обади колебливо:

— Чувал съм за нещо такова. И все пак...

— Накарайте хората си да използват своите детектори вертикално. Оформен заряд от горния или долния слой би могъл да ни уцели.

— Хммм... да, мадам — и той изтопурка нататък.

Преминаха покрай ажурните стени на Фархахалския квадрант. Някакъв богаташ в древността бил обзет от идеята, че докато имението му стои недовършено, и той нямало да „свърши“ — ще рече, да умре. И винаги, когато поредната пристройка вървяла към приключване, той поръчвал нова. Най-накрая плетеницата от стаи, пътеки, сводове, мостове и градини се превърнала в несвързана сбирщина, натъпкана във всяка една пукнатина на оригиналния, доста прост архитектурен план. А щом Фархахал най-накрая взел, че наистина „свършил“, макар че поредната кула била недостроена, свадите между наследниците и адвокатите обирджии с огромните такси довършили квадранта. Сега той представляваше зловонен зайчарник, посещаван само от хищници и непредпазливци.

Специалните се придвижиха плътно до тях, а капитанът настоя да вземат робопод. Хари неохотно се съгласи. Дорс имаше онзи съсредоточен вид, който означаваше, че е разтревожена. Понесоха се мълчаливо по тъмните тунели. Имаше две спирки и на ярко осветените станции Хари забеляза плъховете, които бягаха да се скрият, когато робоподът спираше. Той безмълвно ги посочи на Дорс.

— Бррр — обади се тя. — Човек би си помислил, че в самия център на Империята не могат да се справят с плъховете.

— Не и сега — отговори Хари, макар и да подозираше, че плъховете са се плодили тук и в най-добрите времена на Империята.

На тях не им пукаше особено от великолепието.

— Предполагам, че те са наши спътници от време оно — рече мрачно Дорс. — Няма свят, който да е свободен от тях.

— В тези тунели робоподите за далечни разстояния летят толкова бързо, че от време на време моторите засмукват по някой плъх.

— Това би предизвикало авария и дори робоподът може да катастрофира — нервно произнесе Дорс.

— Ама и на плъховете не им е весело.

Преминаха през сектор, чиито жители се отвърщаваха от слънчевата светлина — дори и от мижавите лъчи, които се процеждаха през етажите по тръбните излъчватели. Исторически погледнато, обясни му Дорс, това бе възникнало от страха от ултравиолетовите лъчи, но фобията бе станала непреодолима.

Подът забави ход и мина по висока рамка над открити гъмжащи сводове. Тук нямаше осветителни шахти за естествена светлина, а само изкуствено фосфорно осветление. Официалното име на този сектор беше Каланстромония, но гражданите му по всички светове ги знаеха като таласъмите. Те пътуваха рядко, а бледите им лица се открояваха сред тълпата. Като ги гледаше отгоре, на Хари му приличаха на рояци личинки, хранещи се с гнилоч в тъмното.

Императорският прием за Зоните се провеждаше в един купол в сектора Джулийн. Двамата с Дорс влязоха заедно със специалните, които сториха път на петима мъже и жени, облечени в абсолютно ненабиващо се на очи делово облекло. Те кимнаха на Хари, а после сякаш го забравиха и тръгнаха надолу по широката рампа, докато си бърбореха.

На главния вход една жена придаде твърде голямо значение на влизането му. Отгоре му се спусна облак от музика — аранжирова на химна на Стрилинг, внимателно смесен със симфонията „Хеликон“. Това привлече вниманието на тълпата долу — точно онова, което той не искаше. Екип от протокола гладко пое стражата и ги съпроводи до някакъв балкон. Той се зарадва на възможността да се наслади на гледката.

От върха на купола се откриваше смайващ изглед. Спирали се спускаха към далечни плата с едва различаващи се гора и пътеки. Хилядолетия тамошните насипи и градини бяха привличали зрители,

включително, както му каза гидът, и 999 987 самоубийци, всичките — внимателно документираните векове наред.

Сега, когато броят им наближаваше милион, продължи с охота гидът, опити за самоубийство имаше на всеки час. Същият този ден бяха спрели някакъв мъж точно на перваза — облечен в холокостюм с крещящ цвят, програмиран, след като се разбие, да запали надпис: „Аз бях милионният!“

— Май страшно им се иска — заключи гидът с, както му се стори на Хари, някаква гордост.

— Е — отговори Хари, за да се отърве от него, — самоубийството е най-искрената форма на самокритика.

Гидът кимна мъдро и невъзмутимо добави:

— Освен това може би чувстват, че допринасят за нещо. Това сигурно е утешение.

Екипът от протокола бе планирал предварително орбитата на обиколката му из приемната зала. Запознай се с Х, поздрави Y, поклони се на Z.

— Не казвайте нищо за кризата в зона Юдена — посъветва го една помощничка. Беше лесно, защото така и така не беше чувал за нея.

Предястията бяха отлични, храната, която последва — още по-добра (или поне така му се стори — нали предястията служеха точно за това), а после той взе стим, поднесен му от разкошна жена.

— Можеш да си прекараш цялата вечер, само като кимаш, усмихваш се и се съгласяваш с хората — забеляза Дорс след половин час.

— Изкушаващо е да правиш само това — прошепна Хари, щом последваха лейтенанта от протокола към следващата групичка фигури от Зоните. Въздухът в огромния задимен купол тегнеше от напреднали преговори и сключени пазарлъци.

Императорът пристигна страшно помпозно. Първо щеше да окаже традиционната едночасова почит, а след това според древния обичай да си тръгне, докато на всички останали това все още не им е позволено. Хари се зачуди дали някога, в разгара на някой интересен разговор, на императора не му се е искало да поостане. Клеон обаче беше добре обучен да императорства, така че този въпрос изобщо не бе повдиган досега. Клеон поздрави темпераментно Хари, целуна ръка на

Дорс, а след две минути сякаш загуби всякакъв интерес към тях и заедно с антуража си се придвижи към следващия кръг от очакващи лица.

Поредната група на Хари се оказа по-различна. Не беше обичайната смес от дипломати, аристократи и нервни прислужници в кафяви дрехи, а високопоставени лица.

— Влиятелни хора — прошепна му лейтенантът.

В средата на кръга стоеше огромен мускулист мъж, а дузина лица около него унесено поглъщаха всяка негова дума. Лейтенантът по протокола се опита да ги измъкне покрай него, но Хари го спря.

— Това е...

— Бетан Ламурк, сър.

— Знае как да владее тълпата.

— Наистина, сър. Бихте ли желали да ви представя официално?

— Не, само искам да послушам.

Открай време беше добра идея да прецениш опонента си, преди да е разбрал, че го наблюдаваш. Бащата на Хари го бе научил на този номер точно преди първото му матистично състезание. Тези техники не бяха успели да спасят баща му, но вършеха работа в по-спокойната академична горичка.

Черната коса на Ламурк се нахвърляше върху широкото му чело като клещовидна атака — два остри клина стигаха почти до краищата на веждите му. Очите под рунтавите вежди бяха доста раздалечени и пламтяха напрегнато сред мрежата от усмихнати бръчици. Тънкият нос сякаш сочеше най-гордата му черта — уста, сглобена от изменчиви части. Долната устна беше извита в нагла усмивка. Горната, тънка и мускулеста, се спускаше надолу в извивка на ръба на самодоволството. Личеше, че горната всеки миг може да захлупи долната и рязко да смени настроението — обезпокояващ ефект, който не би се получил по-добре, ако сам го бе изработил.

Разбира се, Хари бързо схвана, че Ламурк сам си го е изработил.

Ламурк обсъждаше някакви подробности около междוזоновата търговия в спиралния ръкав на Орион — гореща тема за Висшия съвет в момента. Хари изобщо не го беше грижа за търговията — освен като променлива в някое стохастично уравнение — и затова просто наблюдаваше поведението на мъжа.

За да подчертае някоя своя мисъл, Ламурк вдигаше ръце над главата си с разтворени пръсти и гласът му се усилваше. После, след като се изкажеше, тонът му се изравняваше и той спускаше ръце пред гърдите си, точно една до друга. Щом добре модулираният му глас станеше по-плътен и замислен, той разтваряше ръце. След това отново издигаше глас, дланите му се вдигаха към главата и започваше да ръкомаха като мелница — сега темата беше сложна и слушателят трябваше да слуша внимателно.

С очите си поддържаше тесен контакт с цялата публика, а пронизителният му поглед обхождаше кръга. Заключение мисъл, лек проблясък на хумор, бърза усмивка, самоувереност — пауза до следващия въпрос.

Той завърши мисълта си:

— ... и на някои от нас „*Pax Imperium*“ ни изглежда по-скоро като „*Tax Imperium*“, а? — и тогава забеляза Хари. Челото му се набръчка, а после...:

— Академик Селдън! Добре дошли! Чудех се кога ли ще успея да се добера до вас да се запознаем?!

— Не прекъсвайте вашата хм... лекция.

— Боя се, че това са доста банални неща в сравнение с вашата матистика — сърдечно каза Ламурк.

— Боя се, че моята матистика е дори още по-суха от вашата междузонална търговия.

Пак кикотене, макар че Хари този път не разбра защо.

— Просто се опитах да разделя фракциите — топло рече Ламурк. — Хората се отнасят към парите като към религия.

Това му спечели одобрителни смехове.

— За щастие в геометрията няма секти — каза Хари.

— Просто се опитваме да сключим най-добрата за цялата Империя сделка, господин академик.

— Най-доброто е враг на доброто, бих казал.

— В такъв случай вие ще прилагате математическата логика в Съвета? — тонът на Ламурк си остана приятелски, но погледът му се забули. — Ако предположим, че станете министър?

— Уви, законите на математиката, макар и твърди и сигурни, не важат за реалността. Когато се отнасят към действителността, те стават несигурни.

Ламурк погледна тълпата, която значително се бе разраснала. Дорс стисна ръката на Хари и по това той разбра, че този разговор по някакъв начин се е превърнал в нещо важно. Не разбираше защо, но нямаше време да преценява ситуацията.

— Значи тази психоистория, за която чувам, не върши работа? — попита Ламурк.

— Не и на вас, сър — отвърна Хари.

Ламурк присви очи, но продължи да се усмихва дружелюбно.

— Много е мъчна за нас, така ли?

— Не е готова да я ползвате, страхувам се. Още не съм схванал логиката ѝ.

Ламурк се изкикоти, усмихна се на тълпата, която продължаваше да се разраства, и весело рече:

— Мислител, който мисли логично! Какъв освежителен контраст с реалния свят.

Избухна дружен смях. Хари се помъчи да се сети какво да каже. Забеляза как един от телохранителите блокира някакъв мъж наблизо, провери нещо по костюма му, след което го пусна.

— Виждате ли, господин академик, ние във Висшия съвет не можем да си губим времето с теория — и Ламурк направи ефективна пауза, сякаш произнасяше реч за кампания. — Трябва да сме справедливи... а понякога, приятели, трябва да бъдем *строги*.

Хари вдигна вежди.

— Баща ми казваше: „Строг е този, който е само справедлив, тъжен е този, който е само мъдър.“

Сред тълпата започнаха да дюдюкат и Хари разбра, че е отбелязал точка. Погледът на Ламурк го потвърди.

— Е, ние в Съвета се стараем, наистина се стараем. Без съмнение можем да ползваме помощта на учените части в Империята. Ще трябва да прочета някои от книгите ви, господин академик — изпод вдигнати вежди той стрелна с поглед тълпата. — Ако предположим, че мога.

Хари сви рамене.

— Ще ви изпратя монографията си върху транскрайните геометрични калкулации.

— Впечатляващо заглавие — отбеляза Ламурк, като хвърляше игриви погледи към публиката.

— С книгите е същото като с хората — малцина играят голяма роля; останалите се губят сред мнозинството.

— А вие къде предпочитате да бъдете? — изстреля Ламурк.

— Сред мнозинството. Поне няма да ми се налага толкова да ходя по приеми.

Избухна гръмовен смях, който изненада Хари. Ламурк рече:

— Е, убеден съм, че императорът няма да ви изморява с твърде много светски ангажименти. Но ще ви канят навсякъде. Имате остър език, господин академик.

— Баща ми си имаше и друга поговорка: „Остроумието е като бръснач. Бръсначите порязват по-често онези, които ги използват, след като са се изтъпили.“

Баща му беше му казал още, че при публичен пазарлък за кон онзи, който пръв изгуби самообладание, губи и печалбата. Чак сега си го бе спомнил. Твърде късно се сети, че Ламурк е известен с чувството си за хумор на заседанията на Висшия съвет. Вероятно някой му пишеше вицовете — досега не прояви никакво чувство за хумор.

Бузите на Ламурк бързо хлътнаха, а устата му се превърна в безкръвна бяла линия. Чертите му се изкривиха в израз на отвращение — на повечето от тези черти това не отне много време — а после се изсмя кратко и влажно.

Тълпата беше притихнала. Нещо се бе случило.

— О, тук има и други хора, които биха искали да се запознаят с господин академика — меко вметна лейтенантът към Хари сред нарастващата неловка тишина.

Хари се ръкува, измърмори някакви безсмислени учтивости и се остави да го отведат.

5.

Той взе още един стим, за да се успокои. Кой знае защо, се изнерви повече не по време на сблъсъка, а след това. На раздяла Ламурк се бе втренчил в него със студен, сърдит поглед.

— Аз ще го следя — каза му Дорс. — Ти спокойно се радвай на славата си.

За Хари това беше абсолютно невъзможно, но се опита. Рядко можеше да се види такова разнообразие от хора и той се успокои, като възприе обичайната си роля: учтив наблюдател. Не че традиционните любезни приказки изискваха кой знае какво съсредоточаване. Тук повече работа му вършеше топлата усмивка.

Партито беше микрокосмос на транторското общество. От време на време Хари наблюдаваше как си взаимодействат различни обществени слоеве.

Дядото на Клеон бе възстановил много от руелианските традиции и един от тези обичаи изискваше на всяко голямо императорско събитие да има представители на всичките пет класи. Клеон като че ли беше особено привързан към тази практика, сякаш това би увеличило популярността му сред масите. Хари пазеше съмненията си за себе си.

Първи, очевидно, идваха благородниците — наследствената аристокрация. Самият Клеон стоеше на върха на пирамида от рангове, която слизаше от Империята до могъщите херцози на квадранти и принцове на галактическите ръкави, последните перове на живота и надолу чак до местните барони, едновременно познати на Хари от Хеликон.

Докато работеше на полето, той бе виждал много от тях да се плъзгат помпозно горе в небето. Всеки управляваше държавица, не по-голяма от територията, която можеха да прекосят за един ден с флитер. За членовете на аристокрацията животът беше Голямата игра — безкрайна кампания за увеличаване на богатството на дома, постигане на по-висок статут за семейството чрез политически съюзи или уреждане на браковете на многобройните деца.

Хари изсумтя презрително и го прикри, като взе още един стим. Беше чел антропологични доклади от хиляда Паднали свята — те бяха минали в изолация и се бяха върнали към по-примитивни форми на живот. Той знаеше, че този пирамидален ред е сред най-естествените и трайни социални модели. Дори когато икономиката на планетата се свеждаше до просто земеделие и ковано на ръка желязо, пак се установяваше същият триъгълен формат. Хората обичаха йерархията и реда.

Безкрайната надпревара на благородническите фамилии беше първата и най-лесна психоисторическа система, която Хари моделира. Първо бе комбинирал основната теория на игрите с родовата селекция. После в миг на вдъхновение ги бе въвел в уравненията, които описваха плъзгането на песъчинки по склона на дюна. Те вярно отразяваха внезапните преображения: подхлъзванията в обществото.

Така беше с възхода и падението на благородните родове. Дълги гладки епохи — и после резки промени.

Той наблюдаваше тълпата и отделяше: членовете на втората аристокрация, предполагаемо равни на първата: заслугократията.

Като шеф на катедра в един от най-големите имперски университети самият Хари беше лорд от тази йерархия — пирамида, съставена по-скоро въз основа на постиженията, а не на произхода. Заслугократите имаха мании, съвсем различни от постоянните династически ежби на благородниците. Всъщност малцина от класата, към която принадлежеше Хари, изобщо си правеха труда да се размножават — толкова бяха заети с избраните от тях дисциплини. Аристократите се боричкаха за висшите редове на императорската власт, докато заслугократите от втория балкон гледаха на себе си като на упражняващите истинската власт.

„Ех, де да имаше Клеон наум подобна роля и за мен“ — помисли си Хари. Пост на заместник-министър или на съветник.

Би могъл да понесе това известно време или пък да оплеска работата и да го уволнят принудително. И в двата случая щеше да си е на спокойствие в Стрилинг още година-две. Заместник-министрите не ги екзекутират... поне не и поради некадърност.

Нито пък на гърба на заместник-министрите тежеше най-голямото бреме на властта — да носиш отговорност за живота на цял квадрилион човешки същества.

Дорс забеляза, че се е унесъл в мислите си. Тя го сръчка нежно и го накара да опита от вкусотиите и да размени по някоя дума.

Аристократите се отличаваха по демонстративно модните си дрехи, докато икономистите, генералите и другите заслужократи имаха склонността да носят официалните униформи на своите професии.

Така че в края на краищата той бе направил политическо изявление, осъзна Хари. С това, че бе облякъл професорската си тога, подчертаваше, че за първи път от четирийсет години насам можеше да има Първи министър, който не е аристократ.

Не че имаше нещо против подобно изявление. Просто му се искаше да го бе направил нарочно.

Въпреки официалния руелски протокол останалите три обществени класи почти никакви ги нямаше на партито.

Момчетата за всичко носеха мрачни костюми в кафяво и сиво със съответни физиономии. Рядко говореха сами. Обикновено витаеха покрай лакътя на някой аристократ и подсказваха факти и дори цифри на по-весело облечените гости, които те използваша в споровете си. Аристократите най-често нямаха представа от смятане и не можеха да съберат дори две и две. Това беше работа на машините.

Хари усети, че му се налага да се съсредоточи, за да успее да различи в тълпата четвъртата класа, сивите. Гледаше ги как се движат като чинки сред пауни.

И все пак те представляваха една шеста от транторското население. Привличани от всички планети в Империята чрез всевиждащите тестове за Гражданска служба, те идваха в светлата столица, изкарваха си службата като ергени монаси и отново ги разпращаха по другите планети. Сивите изтичаха през Трантор като водата в мрачните цистерни, за тях се сещаха рядко и ги смятаха за честни, обикновени и тъпи като металните стени.

Такъв би могъл да бъде и неговият живот, осъзна той. Това беше начинът за много от по-умните деца, които бе познавал на Хеликон, да се измъкнат от нивите. Само дето Хари го издигнаха над бюрокрацията и го изпратиха в академията по времето, когато можеше да решава най-прости тензорни обезлистявания от осми порядък — на десет години.

Руелианизмът проповядваше, че „гражданите“ са най-висшата обществена класа от всички. На теория дори и императорът споделяше

властта си с обикновените мъже и жени.

Но на такива партита най-многобройната галактическа група беше представена предимно от прислужници, които разнасяха из залата храна и напитки, по-невидими дори и от строгите бюрократи. Мнозинството от транторското население — работници, механици и собственици на дюкянчета, обитателите на осемстотин сектора — нямаше място на подобни събирания. Те бяха извън руелианската йерархия.

Що се отнася до хората на изкуството — последната обществена класа не беше замислена като невидима. Сред гостите се разхождаха музиканти и жонгльори — най-малобройната и най-ярка на вид класа.

Още по-поразителен бе въздушният скулптор, когото Хари забеляза в дъното на голямата зала — посочи му го Дорс. Хари бе чувал за тази нова форма на изкуството. „Статуите“ се правеха от цветен дим, който художникът издишаше бързо и на облачета, форми — странно сложни и прилични на призраци — плуваха сред смаяните гости. Някои от тях отявлено се подиграваха със светската аристокрация — карикатури от дим на претенциозните им дрехи и пози.

Димните фигури сякаш омагьосваха погледа на Хари... докато не се разпаднеха на парцали, невестествени и непредсказуеми.

— Последната мода — чу той репликата на някакъв зяпач. — Чувам, че художникът идва направо от Сарк!

— Ренесансовият свят? — опули се друг. — Това не е ли малко дръзко? Кой го е поканил?

— Самият император, както се твърди.

Хари се намръщи. Сарк — оттам бяха дошли онези симулации на личности.

— Ренесансов свят — измърмори той раздражено. Сега разбираше какво не му беше харесало във фигурите от дим: ефимерната им природа. Тяхната предначертана съдба — да се разтворят в хаоса.

Той наблюдаваше как въздушният скулптор сътвори сатирична картина. Първата фигура се оформи от тъмночервен дим и той не я разпозна, чак докато Дорс не го сръчка с лакът и не се разсмя:

— Това си ти!

Той затвори зиналата си уста, несигурен как да се справи с обществените нюанси. Вторият облак от виещи се сини струи дим оформи ясения образ на Ламурк, присвил яростно вежди. Мъглявите фигури увиснаха една срещу друга — Хари се усмихваше, Ламурк се мръщеше.

И от двамата Ламурк изглеждаше глупака — с изпъкнали очи и нацупена уста.

— Време е за елегантен изход — прошепна лейтенантът на Хари, който с най-голяма радост се съгласи.

Когато стигнаха въщи, той бе убеден, че в стима, който му подадоха, е имало и нещо допълнително — нещо, което му е развързало езика. Без съмнение онзи, който се бе счепкал с Ламурк, не беше замисленият, бавно говорещ Хари Селдън. Искаше му се да можеше да се погледне отстрани.

Дорс просто поклати глава.

— Ти си беше. Просто една част от тебе, която не излиза много често да играе.

6.

— Предполага се, че на партитата хората се веселят — каза Юго и плъзна чашата кафе по гладката повърхност на махагоновото бюро на Хари.

— Не и на това — отвърна Хари.

— Такъв лукс, хора на властта, красиви жени, остроумни кибици — на мен сигурно нямаше да ми се приспи.

— Тъкмо това ме потиска, като си мисля сега. Цялата тази власт! И никого като че ли не го е грижа за нашия упадък.

— Нямаше ли някаква стара поговорка за...?

— Да си свиркаш, докато Рим гори. Дорс я знае, разбира се. Разправя, че съществувала още отпреди Империята и била за някаква Зона с претенции за величие. „Всички червеи водят към Рим“ също е за нея.

— Никога не съм чувал за тоя Рим.

— И аз, но помпозността е нещо вечно. В ретроспектива изглежда комична.

Юго се заразхожда нервно из канцеларията на Хари.

— Значи не ги е грижа?

— За тях това е просто фон за игрите им на власт.

В Империята вече имаше светове, Зони и дори цели отсечки от галактически ръкави, затънали в омерзение. Още по-лошо посвоему беше постоянното плъзгане към крещящи развлечения и дори вулгарност. Медиите гъмжаха от подобни неща. Много бяха популярни новите „ренесансови“ моди, идващи от светове като Сарк.

За Хари най-хубавото в Империята бяха останките от въздържаност, изящество и дискретност в маниерите, финесът и чарът, интелигентността, талантът и дори блясъкът. Хеликон беше груб, селски свят, но там различаваха коприна от свинска кожа.

— Какво казват полицейските записи? — Юго почти се бе покатерил на бюрото на Хари, за да избегне контролните датчици, имплантирани под дървения фурнир. Беше донесъл кафе като претекст — искаше да чуе някоя клюка за висшето общество. Хари се усмихна

на себе си — хората изпитваха наслада от някои страни на йерархията, колкото и да го потискаха.

— Надяват се да се наложи някое от ония движения за морално прераждане — нещо като ревизиран руелианизъм. Щяло да осигури гръбнак на Зоните, така се изрази един от тях.

— Хммм... Според теб ще стане ли?

— Няма да издържи дълго.

Идеологията беше несигурна спойка. Дори и религиозният плам не би могъл да държи твърде дълго една империя. Всякаква сила би могла да предизвика формирането на империя, но тя не би могла да издържи на по-големите и повтарящи се вълни и най-вече на икономиката.

— Ами войната в зона Орион?

— Никой не я спомена.

— Според тебе правилно ли сме поставили войната в уравненията? — Юго кой знае как винаги успяваше да бръкне тъкмо в раната на Хари.

— Не. Войната е била надценяван елемент в историята.

Без съмнение войната често окупираше централната сцена; никой не продължаваше да чете прекрасни поеми, когато съвсем наблизо е започнала първата битка. Но първите битки не продължаваха дълго. И освен това пречеха на хората, които се мъчеха да си изкарват хляба. И на инженерите, и на търговците войната не носеше пари. Така че защо ли и сега избухваха войни, когато цялата икономическа тежест на Империята беше срещу тях?

— Войните са проста работа. Но ни убягва нещо основно, чувствам го.

— Изградихме матриците въз основа на всички онези исторически данни, които изкопа Дорс — рече Юго малко отбранително. — Това е солидна основа.

— Не се и съмнявам. И все пак...

— Виж, имам дванайсет хиляди години твърди факти. Построих модела въз основа на тях.

— Имам чувството, че онова, което ни убягва, е нещо неуловимо.

Повечето колапси не се дължаха на трудно разбираеми причини. В първите дни на консолидация на Империята местните дребни

държавици процъфтяваха и после умираха. В историята им се срещаха повтарящи се теми.

Царства, простиращи се на множество звезди, отново и отново рухваха под тежестта на непосилните данъци. Понякога данъците издържаха наемнически армии, които отбраняваха държавата от съседите или пък просто крепяха местния ред срещу центробежните сили. Каквато и да бе привидната причина за данъците, доста скоро големите градове се обезлюдяваха, тъй като хората бягаха от бирниците и търсеха „покоя на провинцията“.

Но защо ли го правят спонтанно?

— Хората — изведнъж Хари се изправи. — Точно те ни липсват.

— А?! Ти сам си доказал — спомняш ли си? — Редукционистката теорема: индивидът няма значение.

— Няма. Но хората имат. Нашите двойни уравнения ги описват като маса, но не знаем критичните драйвери.

— Всичко това е скрито в данните.

— Може би не е. Ами ако бяхме не примати, а огромни паяци? Дали психоисторията щеше да изглежда по същия начин?

Юго набърчи чело.

— Ами... ако данните са същите...

— Данните за търговията, войните, статистическите данни за населението? Нямаше да има значение, ако брояхме паяци, а не хора.

Юго поклати глава, навъси се — не му се искаше да признае нещо, което би преобърнало дългогодишна работа.

— Трябва да го има там.

— Идваш тук, за да научиш подробности за това какво правят богатите и прочутите по пиршествата си — това къде го има в уравненията?

Устата на Юго се изкриви в раздражение.

— Това пък изобщо няма значение.

— Кой го е казал?

— Ами историята...

— ... се пише от победителите — това донякъде е вярно. Но откъде великите генерали вземат мъже и жени, които да газят из замръзналата кал? И кога не биха газили?

— Никой не знае.

— Трябва да го узнаем. Или по-скоро уравненията трябва да го узнаят.

— Как?

— Не знам.

— Да отидем при историците?

Хари се разсмя. Той споделяше презрението на Дорс към повечето нейни колеги. Моментната мода в изучаването на миналото беше въпрос на вкус, а не на данни.

Някога си бе мислил, че историята е просто ровичкане в мухлясали киберфайлове. Значи ако Дорс му покажеше как да лови данни — независимо дали кодирани в древни феритни цилиндри, полимерни блокове или нишки, — тогава той щеше да има здрава основа за математиката. Не прибавяха ли Дорс и другите историци просто още една тухла знания към все по-нарастващия монумент?

Сегашната мода обаче беше да се подрежда миналото по вкус. Групировки се бореха за древността — „тяхната“ история срещу „нашата“. Процъфтяваха всякакви безумни идеи. Спиралоцентриците поддържаха тезата, че историческите сили се разпределят по ръкавите на галактиката, докато Централно фокусираните твърдяха, че Галактическият център е истинската среда за разпространение на причини, тенденции, движения, еволюции. Технократите спореха с Естествениците, според които вродените човешки качества предизвикваха промените.

Сред милиардите факти и бележки под линия специалистите виждаха и как сегашната политика се отразява в миналото. Тъй като настоящето се разцепваше и трансфигурираше, като че ли нямаше смисъл да се правят съпоставки извън самата история — наистина ненадеждна платформа, особено когато човек осъзнаеше колко много тайнствени пропуски има в архивите. Всичко това изглеждаше на Хари по-скоро като мода, отколкото като основа за нещо. Нямаше неоспоримо минало.

Онова, което съдържаше центробежните сили на релативизма — нека аз да си имам своя гледна точка, ти — също, — беше арена на широко съгласие. Повечето хора сякаш смятаха, че Империята, общо взето, е нещо добро. И че дългите периоди на стазис са най-добрите, защото промяната винаги искаше жертви. Че извън конкуриращата се тълпа, макар че разните групировки си крещяха една на друга разни

неща, които бяха най-вече семейни истории, си струваше човек да проумее откъде е минавало човечеството и какво е направило.

Но тук съгласието свършваше. Малцина като че ли ги беше грижа накъде отива човечеството или дори Империята. Хари беше започнал да подозира, че темата се пренебрегва в полза на „твоята история срещу моята“, защото повечето историци несъзнателно се ужасяваха от бъдещето. Те усещаха в душата си упадъка и знаеха, че зад хоризонта не се крие поредната промяна, последвана от стазис, а катастрофа.

— И какво ще правим? — Хари се усети, че Юго го казваше за втори път. Пак се беше отнесъл.

— Ами... не знам.

— Да прибавим нов термин за първични инстинкти?

Хари поклати глава.

— Хората не се ръководят от инстинкти. Но се държат като хора — като примати, предполагам.

— Значи... там трябва да търсим?

Хари вдигна ръце.

— Признавам. *Усещам*, че тази линия на логиката отвежда нанякъде — но не мога да ѝ видя края.

Юго кимна и се усмихна.

— Ще се види, като узрее.

— Благодаря. Не ме бива много за сътрудник, знам. Твърде съм мрачен.

— Хей, няма значение. Понякога трябва да се мисли на глас — само това е.

— Понякога изобщо не съм сигурен дали мисля.

— Я чакай да ти покажа последното. — Юго обичаше да се хвали с изобретенията си, и Хари се облегна назад, докато Юго задействаше холографа на офиса и във въздуха увиснаха знаци. Уравненията висяха в пространството, в три измерения, с цветен код за всеки термин.

Толкова много! Напомняха на Хари на птици, струпали се по обширни брегове.

Психоисторията в основата си представляваше огромен набор от взаимосвързани уравнения, които следваха вероятностите на историята. Беше невъзможно да промениш едно и никое друго да не

добие по-различен вид. Съставът на населението и занаятите се променяха, както и начините на забавление, сексуалните нрави и още сто фактора.

Някои от тях без съмнение не бяха важни, но кои? Историята бе бездънна мина от фактоиди, които нямаха стойност без пресяването на градушката от частни случаи. Това бе основната първа задача на всяка историческа теория — да се открият дълбоките променливи.

— Пост-диктивни темпове — престо! — рече Юго и компютърът му прожектира във въздуха триизмерни знаци, елегантно подредени.

— Икономически индекси, семейства от променливи, такива работи.

— От кои епохи? — попита Хари.

— Третото до седмото хилядолетие от началото на Империята.

Многоизмерните повърхности, представящи икономическите променливи, приличаха на изкривени бутилки, пълни с — тъй като Юго превърташе времето на бързи обороти — бълбукаща течност. Жълта, кехлибарена, отровначервена течност струяха и се пресичаха в гъвкав, бавен танц. Хари винаги се изумяваше от това как красотата възниква по най-невероятен начин от математиката. Юго бе начертал разни мъчни за разбиране икономически величини, ала въпреки това в колебливото люшкане на вековете те изписваха изящни арабески.

— Изненадващо съгласие — обяви Хари. Жълтите повърхности на историческите данни се смесваха чисто с другите цветни петна, а течностите откриваха извитите нива. — И покриват четири хилядолетия! Няма ли безкрайни величини?

— Новата схема за ренормализация ги заличи.

— Отлично. Данните за средната Галактическа ера са най-твърди, нали така?

— Да. Политиците се намесват сред седмото хилядолетие. Дорс ми помага да отсявам боклука.

Хари се възхити на изящното смесване на цветовете — старинно вино в трансбезкрайни бутилки.

Психоисторическите темпове бяха тясно свързани. Историята никак не приличаше на сграда от груба стомана, която строго измерва времето; по-скоро приличаше на въжен мост, който скърцаше и се огъваше на всяка стъпка. Тази „силна копулираща динамика“ довеждаше до резонанси в уравненията, луди флуктуации, дори и

безкрайни величини. Ала в действителност нищо не продължаваше безкрайно, така че уравненията трябваше да се оправят. Хари и Юго бяха прекарвали много години в елиминиране на грозни безкрайни величини. Може би вече виждаха целта.

— Как изглеждат резултатите, ако просто продължиш с уравненията напред, след седмото хилядолетие?

— Осцилациите се натрупват — призна Юго.

Примките с обратна връзка не бяха нещо ново. Хари знаеше общата теорема, по-стара и от света; ако всички променливи в една система са тясно свързани и можеш да промениш една от тях прецизно и широко, тогава можеш индиректно да контролираш всички тях. Системата може да бъде доведена до точен изход чрез милиардите ѝ вътрешни примки с обратна връзка. Спонтанно системата се подрежда — и се подчинява.

Историята, разбира се, не се подчиняваше на никого. Но епохи наред, като например между четвъртото и седмото хилядолетие, уравненията някак си успяваха да хванат нещата. Психоисторията можеше да „постдиктува“ историята.

В наистина сложните системи начинът, по който ставаха поправките, бе отвъд човешкия хоризонт на сложност, отвъд познанието — и, което беше най-важно, не си струваше да го знаеш.

Но ако системата се повредеше, някой трябваше да слезе в утробата ѝ и да открие повредата.

— Някакви идеи? Подсказки?

Юго сви рамене.

— Погледни това.

Течностите се плискаха в стените на бутилките. Появиха се още изкривени обеми, изпълнени с яркоцветни данни-течности. Хари гледаше как вълните заливат пространството на променливите в опушено оранжево, и притегляха в отговор вълни от пурпурните съседни слоеве. Скоро цялата холограма показваше свирепи разпенени водовъртежи.

— Значи, уравненията се провалят — обади се Хари.

— Да, и то здравата. Големите цикли продължават около сто двайсет и пет години. Но изглаждането на събития, по-кратки от осемдесет години, дава стабилен образец. Виж...

Хари гледаше как турбулентността се натрупва като ураган, който разпенва разноцветен океан.

— Това отстранява разпръскването, дължащо се на „стиловете на поколенията“, както ги нарича Дорс. Мога да взема Зоните, които съзнателно са увеличили продължителността на живота на хората. Ускорявам уравненията напред, страхотно — но после ми свършват данните. Как така? Почвам да се ровя в историята и излиза, че тези общества не са изтраяли твърде дълго.

Хари поклати глава.

— Сигурен ли си? Бих си представил, че увеличаването на средната възраст би внесло малко мъдрост в картинката.

— Обаче не! Вгледах се по-надълбоко и открих, че когато продължителността на живота се изравнява със социалния цикъл, обикновено около сто и десет стандартни години, нестабилността се увеличава. По цялата планета възникват войни, депресии, общи болести на обществото.

Хари се намръщи.

— Този ефект... известен ли е?

— Не мисля.

— И затова хората са се сблъскали с бариера при увеличаването на продължителността на живота? Обществото се проваля, и край на прогреса?

— Мда.

Усмивката на Юго беше лека и напрегната, и по нея Хари позна, че той доста се гордее с този резултат.

— Нарастващи неправилности, които се натрупват до... хаос. Това бе дълбокият проблем, който те не бяха овладели.

— Да му се не види! — Хари мразеше непредсказуемостта и в червата.

Юго се усмихна криво на Хари.

— По този въпрос, шефе, нямам никакви новини.

— Не се безпокой — рече бодро Хари, макар и никак да не се чувстваше бодър. — Добре си напреднал. Спомни си пословицата — Империята не е построена за един ден.

— Да, ама май доста бързо се разпада.

Те рядко споменаваха дълбокия мотив на психоисторията: настоящата тревога, че Империята запада по никому неизвестни

причини. Имаше колкото си искаш теории, но никоя не притежаваше силата да предсказва. Хари се надяваше неговата да бъде тъкмо тази. Прогресът беше вбесяващо бавен.

Юго гледаше мрачно. Хари стана, заобиколи голямото бюро и леко го потупа по рамото.

— Горе главата! Публикувай този резултат.

— Може ли? Не трябва да вдигаме шум около психоисторията.

— Просто групирай данните и после ги публикувай в някое списание за аналитична история. За избора на списанието решете с Дорс.

Лицето на Юго светна.

— Ще го напиша и ще ти покажа...

— Не, мен не ме намесвай. Това си е твоя работа.

— Хей, ти ми показва как да организирам анализа, докато...

— Твое си е. Публикувай го.

— Ами...

Хари не спомена факта, че сега всяко нещо, публикувано под негово име, би привлякло внимание. Малцина биха се досетили за неизмеримо по-значителната теория, промъкваща се зад простия ефект на резонанс на продължителността на живота. Най-добре беше да не се набива на очи.

Юго отново се захвана с работа, а Хари известно време седя, загледан във вихрите, люлеещи течностите-данни, които продължаваха да се вихрят във въздуха над бюрото. После погледна един свой любим цитат, който знаеше от Дорс — беше му го подарила, изписан на мъничка изящна керамоплака:

Минимална сила, приложена във върхов момент в историческата опорна точка, павира пътя на виждането надалеч. Преследвайте само онези непосредствени цели, които обслужват най-далечните перспективи.

9-ти Оракул на Император Кембъл, стих 17

„Ами ако не можеш да си позволиш далечни перспективи — тогава какво?“ — измърмори той и се захвана отново за работа.

7.

На другия ден той започна да се учи как точно се прави имперската политика.

— Ти не си знаел, че 3D-скопът е насочен към теб? — попита Юго.

Хари гледаше записи на разговора с Ламурк на холографа в кабинета си. Когато за имперските специални войски вече беше проблем да удържат напиратата към апартамента му тълпа, той бе избягал в университета. Щом заловиха екип, който се опитваше три етажа по-надолу да вкара подслушвателно устройство в апартамента му, повикаха подкрепления. Хари и Дорс се измъкнаха през сервизния гравивход, придружени от ескорт.

— Не, не съм знаел. Тогава ставах много неща.

Спомни си как телохранителите бяха заговорили някого, бяха го проверили и пуснали. Триизмерната камера и акустичният следач бяха толкова дребни, че медийните представители се разхождаха с тях, скрити под официалното им облекло. Убийците използваха същото хитро прикритие. Телохранителите различаваха едните от другите.

— Отваряй си очите, щом ще играеш в тая лига — рече Юго с далитска мъдрост.

— Благодаря за грижата — сухо отговори Хари.

Дорс вдигна пръст към устните си.

— Според мен се справи доста добре.

— Не исках да изглежда сякаш нарочно изритвам от Висшия съвет лидер на мнозинство — припряно рече Хари.

— Но точно това направи — установи Юго.

— Разговорът звучеше като учтива... закачка. След монтирането на тривизията обаче той изглеждаше като бърз вербален пинг-понг с бръснарски ножчета вместо с топки.

— Но при всяка размяна на реплики ти го затапваше — отбеляза Дорс.

— А пък на мен дори ми е симпатичен! Правил е добро за Империята — той млъкна и се замисли. — Но беше... забавно.

— Може би наистина имаш дарба за това — рече тя.

— Бих предпочел да нямам.

— Мисля, че надали имаш голям избор — обади се Юго. — Ставаш известен.

— Славата е натрупване на недоразумения около известно име — вметна Дорс.

— Добре казано — усмихна се Хари.

— Мисъл на Елдониан Старейшината, най-дълголетният император. Единствен от своя род, умрял от старост.

— Удар в десетката — отбеляза Юго. — Очаквай всякакви слухове, клюки, грешки...

Хари ядосано поклати глава.

— Не! Вижте, не можем да позволим тези странични неща да ни разсейват. Юго, какво стана с ония незаконни констелации на личности, с които се беше „сдобил“?

— У мене са.

— Машинно разчетени? Ще тръгнат ли?

— Да, ама заемат огромна памет и текущ обем. Настроил съм ги донякъде, но имат нужда от по-голяма мрежа за паралелна обработка, отколкото мога да им осигуря.

Дорс набърчи чело.

— Това не ми харесва. Не са просто констелации — това са *симове*.

Хари кимна.

— Тук се занимаваме с научни изследвания, не с опити да изработим суперраса.

Дорс се изправи и закрачи енергично из стаята.

— Най-древното табу е това срещу симовете. Дори личностните констелации се подчиняват на сурови закони!

— Разбира се, древна история. Но...

— *Предистория* — ноздрите ѝ трепкаха. — Забраните съществуват от толкова древни времена, че не знаем откъде са дошли — без съмнение от някакви злощастни експерименти отпреди Мрачния век.

— Кога? — попита Юго.

— Времето много отдавна — нямаме ясна представа колко е продължило, може би няколко хилядолетия — преди Империята да се

обедини.

— Искаш да кажеш, на Земята? — погледът на Юго беше скептичен.

— Земята е по-скоро легенда, отколкото факт. Но да, табуто може да се е появило още по онова време.

— Тези симове са безнадеждно ограничени — обади се Юго. — Представа си нямат от нашето време. Тя е религиозна фанатичка и изповядва някаква вяра, за която никога не съм чувал.

Другият е голям умник, писател. Не представляват опасност за никого освен може би за самите себе си.

Дорс подозрително изгледа Юго.

— Щом са толкова стеснени, защо могат да ни свършат работа?

— Защото могат да калиброват психоисторически индекси. Имаме моделиращи уравнения, които зависят от основните човешки възприятия. Ако разполагаме с праисторически разум, дори и симулиран, можем да калиброваме липсващите константи в честотните уравнения.

Дорс изсумтя със съмнение.

— От математика не разбирам, но знам, че симовете са опасни.

— Виж какво, никой, който има акъл, вече не вярва в това — възрази Юго. — Матистите използват псевдосимове от памтивека. Бракмите...

— Те са непълноценни личности, нали? — сърдито попита Дорс.

— Ами да, но...

— Ако тези симове са по-добри и по-гъвкави, можем да си навлечем големи неприятности.

Юго махна с едрата си длан и лениво се усмихна.

— Не се тревожи. Контролирам ги напълно. И без това съм открил начин да решим проблема с достатъчния работен обем — в машинно време — намерил съм и прикритие.

Хари вдигна вежди.

— И какво?

— Открих купувач за симовете. Той ще се занимава с тях, ще покрива всички разходи и ще си плаща за честта. Иска да ги използва за комерсиални цели.

— Кой? — попитаха в един глас Хари и Дорс.

— „Артифис асоушийтс“ — триумфално обяви Юго.

Хари го погледна неразбиращо. Дорс замря, сякаш ровеше в далечната си памет, и после каза:

— Фирма, която се занимава с архитектура на компютърни системи.

— Точно така. Една от най-добрите. Продават стари симове като играчки.

— Никога не съм ги чувал — обади се Хари.

Юго поклати смаяно глава.

— Хари, нищо не следиш.

— Не се и опитвам. Стремя се да вървя напред.

— Не ми харесва да използваме външни агенции — рече Дорс.

— А каква е тая работа с плащането?

Юго се ухили.

— Плащат лицензионните права. Всичко съм уредил.

— Ние упражняваме ли някакъв контрол над това как използват симовете? — Дорс напрегнато се наведе напред.

— Няма нужда — отбранително заяви Юго. — Вероятно ще ги използват за реклама или нещо такова. Каква ли работа може да свърши сим, от който навярно никой нищо не разбира?

— Това не ми харесва. Извън комерсиалните аспекти е рисковано дори самото съживяване на древен сим. Общественото възмущение...

— Хей, това са минали работи. Хората не се отнасят така с бракмите, а те са доста поумнели напоследък.

„Бракмите“ представляваха машини с нисък ментален капацитет, чийто таван на интелигентност беше стриктно спазван от древните Закони за кодирането. Хари винаги бе подозирал, че тези закони са измислени от истинските работи от древността и затова царството на механичния разум не е породило никога повече по-специализирани и непредсказуеми типажки.

Истинските работи като Р. Данийл Оливо си оставаха настрана, бяха хладни и проникателни. Но в натрупващите се из цялата Империя напрежения и традиционният кибернетичен протокол се пропукуваше. Както и всичко друго.

Дорс се изправи.

— Аз съм против. Трябва веднага да прекратим това.

Юго също се изправи — смаян.

— Ти ми помогна да намерим симовете. А сега...

— Не съм имала такива намерения — чертите ѝ се стегнаха.

Хари се учуди, че тя настоява така. Тук залогът беше някакъв друг. Но какъв?

— Не виждам причина да не спечелим малко пари от страничните ползи от научната ни работа — кротко се обади той. — А и наистина капацитетът на компютрите ни се нуждае от увеличаване.

Устните на Дорс трепкаха от раздразнение, но тя не каза нищо повече. Хари се зачуди защо ли е толкова против.

— Обикновено ти пет пари не даваш за обществените условности.

— Обикновено ти не си кандидат за Първи министър — злъчно отвърна тя.

— Няма да позволя подобни съображения да пречат на работата ни — твърдо рече той. — Ясно?!

Тя кимна и не каза нищо повече. Той веднага се почувства като вечно налагащ се тиранин. Това, че бяха колеги и любовници едновременно, винаги беше заредено с потенциален конфликт. Обикновено заобикаляха проблемите на пръсти. Защо ли беше толкова непреклонна?

Поработиха още над психоисторията и накрая тя спомена за следващия му ангажимент.

— Тя е от моя исторически отдел. Помолих я да проследи моделите на различните тенденции в Трантор през последните десет хилядолетия.

— О, добре, благодаря. Покани я, ако обичаш.

Силвин Торанакс беше поразителна жена. Носеше кутия със стари пирамиди от данни.

— Намерих ги в една библиотека на половин планета път оттук — обясни тя.

Хари взе една.

— Никога не съм виждал такива. Колко са прашни!

— Някои нямат библиотечен индекс. Декодирах няколко — стават, все още могат да се четат през преводна матрица.

— Хммм... — Хари обичаше чувството за „мухлясалост“ на старата техника от по-простите времена. — Директно ли можем да ги четем?

Тя кимна.

— Знам как функционират редуцираните Уравнения на Селдън. Би трябвало да можеш да направиш мат-сравнение и да откриеш нужните ти коефициенти.

Хари се намръщи.

— Не са мои уравнения. Рожба са на общата работа на много...

— Хайде, хайде, академик, всеки знае, че ти си написал процедурите — подходът ти си личи.

Хари помръкна още малко, защото наистина се дразнеше, но онази Торанакс продължи да говори за пирамидите и как се използват, Юго въодушевено се присъедини към нея и той остави нещата така. После двамата с Юго отидоха да работят, а той се захвана с обичайната си академична програма.

Тя висеше на холографа:

„Да намеря оратори за симпозиума — да подсладя поканата за онези, на които не им се идва.

Да напиша номинации за имперските степени.

Да прочета студентската дипломна работа, *след* като е проверена и е минала през програма «Логическо оряване».“

Всичко това похабяваше по-голямата част от деня му. Едва когато деканът влезе, той си спомни, че е обещал да произнесе реч. Деканът пусна бърза иронична усмивка, после присви устни и го огледа резервирано — типичният учен.

— Вашето... облекло? — попита той натъртено.

Хари бръкна в шкафа, извади тогата с буфан ръкави и широк колан и се преоблече в съседната стаичка. На излизане от кабинета секретарката му подаде многофункционалния наблюдателен куб. Дватамата с декана прекосиха главния площад — войниците вървяха отпред и отзад в ненабиваща се на очи формация. Тълпа от добре облечени мъже и жени насочиха към тях тривизионните си камери — единият я заклати нагоре-надолу, за да заснеме десена на Стрилинг — завихрени синьо-жълти райета — в целия им блясък.

— Ламурк обаждал ли ви се е?

— А какво става с далитите?

— Харесва ли ви новата директорка на сектора? Има ли някакво значение за вас, че е трисексуална?

— А новите здравни доклади? Трябва ли императорът да въведе на Трантор задължителни физически упражнения?

— Не им обръщайте внимание — рече Хари.

Деканът се усмихна и помахна към камерите.

— Просто си вършат работата.

— Какво е това за упражненията? — попита Хари.

— Установили чрез изследване, че електростимулацията по време на сън не развивала мускулите така добре, както старомодната гимнастика.

— Не е изненадващо. — Като малък бе работил на полето и идеята за електростимулацията по време на сън никога не му бе харесвала.

Репортерите напредваха и ревяха въпроси:

— Какво мисли императорът за това, което казахте на Ламурк?

— Вярно ли е, че жена ви не иска да ставате Първи министър?

— А Демерзел? Къде е той?

— Ами Зоналните диспути? Може ли императорът да направи компромис?

Една жена се втурна напред.

— Как се упражнявате?

— Упражнявам се в сдържаност — злъчно отговори Хари, но смисълът мина покрай ушите ѝ, тя само примигна.

На влизане в главната зала Хари си спомни, че трябва да извади визокуба и да го подаде на управителя. Няколко триизмерки винаги улесняваха разговора.

— Голяма навалица — отбеляза той, щом двамата с декана заеха местата си в президиума над седалките.

— Присъствието е задължително. Всички членове са тук — и деканът пусна усмивка към мнозинството. — Искях да съм сигурен, че изглеждаме добре пред репортерите навън.

Хари изкриви устни.

— Как се проверява кой е налице?

— Всички имат точно определени седалки. Щом седнат, присъствието им се отчита, ако вграденият идентификационен белег съвпада с индекса на седалката.

— Колко усилия само за да накараш хората да присъстват.

— Длъжни са! За тяхно добро е. И за наше.

— Те са пълнолетни — иначе защо ще им позволяваме да учат предмети за напреднали? Нека те си решават кое е добро за тях.

Деканът присви устни и стана да открие събранието. След това Хари започна:

— Сега, след като официално присъствието ви е отчетено, благодаря ви, че ме поканихте — с това приключвам с официалното си обръщение.

Разнесе се шум на изненада. Хари огледа залата и я остави да утихне. После тихо рече:

— Не обичам да говоря пред хора, които нямат избор дали да слушат, или не. Сега аз ще седна, а всеки, който иска да напусне, е свободен да го направи.

И той седна. Аудиторията забръмча. Неколцина се изправиха да си вървят. Другите студенти ги освиркаха. Щом отново стана да говори, завикаха „ура“.

Публиката никога не бе толкова спонтанна. И той се възползва максимално, като произнесе звънка реч за бъдещето на... математиката. Не на тленната империя, а на прекрасната и вечна математика.

8.

Служителката от Министерството на преплитащите се култури погледна към него покрай носа си и заяви:

— Разбира се, трябва да имаме принос от вашата група.

Хари поклати невярващо глава.

— Сензо...?

Тя оправи официалния си костюм, като се изкипри в креслото за гости.

— Това е програма за напреднали. Всички матисти са задължени да предадат творбите си.

— Ние сме съвсем некомпетентни, за да композираме...

— Разбирам колебанията ви. И все пак според нас в министерството тези сензосимфонии ще са точно онова, което би вдъхнало енергия на... ъ-ъ... ами на една форма на изкуството, която не показва особен прогрес.

— Нещо не схващам.

Тя му пусна съвсем неубедителна, бомбастична усмивка.

— Според начина, по който ние си представяме този нов вид сензосимфония, артистите — исках да кажа, матистите — ще трансмогрифират основни структури на мисълта, като например Евклидовите концептуални построения, или да трансфинират установени теоретични постулати. Те ще бъдат преработени от арт-стрейнър...

— Кое е...?

— Компютърен филтър, който разпределя концептуални модели в широка подборка от сензорни магистрали.

Хари въздъхна.

— Разбирам.

Тази жена имаше власт и беше длъжен да я слуша, финансирането на психотеорията му беше сигурно — идваше от личната щедрост на императора. Но факултетът в Стрилинг не можеше да пренебрегва нито императорския „художествен съвет“, нито лакеите му като тази тук, пред него. Това беше то художественици.

Университетите, развиващи научни изследвания, далеч не бяха спокойни и вгълбени пещери на тихо зададените въпроси — това си беше напрегнат, състезателен маратон под налягане. Заслугократите — и учени, и изследователи — работеха дълги часове, имаха здравни проблеми, свързани със стреса, висок процент на разводите и малцина потомци. Те накълцваха постигнатите резултати на хапки в преследване на най-малката годна за публикация единица, за да увеличат списъка на публикациите.

Но за да получиш дотации от императорските канцеларии, трябваше да свършиш черната работа: попълване на формуляри. Хари добре познаваше объркващия лабиринт от кръстосани въпроси: избройте и анализирайте типа и „текстурата“ на финансирането. Оценете страничните ползи. Опишете вида на нужната лаборатория и компютърно оборудване (могат ли съществуващите ресурси да бъдат съответно преустроени?). Осветлете във философски план предлаганата работа.

Пирамидата на властта означаваше, че най-опитните учени най-малко се занимават с наука. Вместо това ръководеха и играеха безкрайните игри в търсенето на спонсорство. Сивите мрачно се грижеха нито един сандък да не минава непроверен. Около десет процента от молбите за спомоществователство биваха удовлетворявани — и то с две години закъснение, като се предоставяше половината искана сума.

Още по-зле: тъй като времето за чакане беше толкова дълго, към всяка сума имаше и премия, ако удариш пирона безгрижно. За да са сигурни, че научното изследване върши работа, по-голямата част от работата се свършваше преди подаването на молбата. Така се подсигуряваше липсата на „дупки“ и неочаквани завои в работата.

Това означаваше и че науката и научните изследвания вече почти не криеха изненади. Сякаш никой не забелязваше, че изчезва основната радост: вълнението от неочакваното.

— Ще... говоря с катедрата. — „Ще им заповядам да го направят“ би бил по-честният отговор. Но човек се опитваше да запази любезен тон.

Щом онази си тръгна, Дорс веднага нахлу в кабинета, следвана по петите от Юго.

— Няма да работя с тия! — тросна се тя. Очите ѝ мятаха мълнии.

Хари огледа двете големи плочи от приличен на камък материал. И все пак не можеше да са толкова тежки — Юго дундуркаше всяка една от тях на дланите си.

— Симовете? — предположи той.

— Във феритови сърцевини! — гордо заяви Юго. — Забутани в един развъдник за плъхове на планетата Сарк.

— Онзи свят с движението за нов Ренесанс?

— А-ха — това, да си имаш работа с тях, е малко смахнато. Ама симовете ги взех. Току-що пристигнаха по червеевия експрес. Жената, която отговаря за тая работа — някоя си Бута Файрникс, — иска да говори с теб.

— Казах, че не желая да се замесвам.

— Да си поговорите на четири очи е част от сделката.

Хари примигна разтревожен.

— Ще се домъкне чак дотук?

— Не, обаче плащат за плътен лъч. Но аз я изкопах. Само натискаш копчето за свързка.

Хари имаше отчетливото чувство, че го набутват в нещо рисковано — далеч извън рамките на обичайната му предпазливост. Времето в плътен лъч беше скъпо, защото имперската система от „червееви дупки“ беше натоварена с течение на хилядолетия. Да я използваш за разговор на четири очи, помисли си той, е упадъчно. Ако тая Файрникс плащаше време за свързка в галактически мащаби, само за да си побъбри с някакъв си матист...

„Опази ме от ентусиасти“ — помисли си Хари.

Е, добре.

Бута Файрникс беше висока жена с пламтящи очи, която се усмихна широко, щом образът ѝ цъфна в офиса.

— Професор Селдън! Радвам се, че екипът ви се интересува от нашия Нов ренесанс.

— Ами всъщност, доколкото разбрах, става дума за онези симулации — един път и той да е благодарен на двесекундното забавяне при препредаването. Най-голямата червеева уста беше на една светлинна секунда от Трантор — а очевидно и на Сарк положението беше същото.

— Разбира се! Открихме истински древни архиви. Нашето прогресивно движение тук събаря старите бариери, ще видите.

— Надявам се научната работа да се окаже интересна — рече Хари с неутрален тон. Как така Юго го забърка в това?

— Ние изнамираме неща, които ще ви отворят очите, господин Селдън. — Тя се обърна и посочи сцената зад себе си: голям зайчарник, претъпкан с керамошкафове за съхранение. — Надяваме се да отхлупим капака на всички въпроси за корените на Империята и легендата за Земята.

— Аз... ъ-ъ... много ще се радвам да видя резултата.

— Ще трябва сам да дойдете и да го видите. Матист като вас ще се впечатли. Нашият Ренесанс е точно онова обърнато към бъдещето начинание, необходимо на младите и жизнени планети. Обещайте, че ще ни посетите — искам да кажа, надяваме се да е държавно посещение.

Очевидно жената желаше да инвестира в бъдещ Първи министър. Да се отърве от нея му струва още няколко непоносими минути. Щом образът ѝ се разтопи до капка във въздуха, той метна на Юго кръвнишки поглед.

— Хей, ама аз сключих добра сделка — тя ще продава вместо нас — разпери ръце.

— На значителна цена „под тезгяха“, надявам се? — и Хари стана. Той внимателно положи длан върху единия куб и го намери изненадващо хладен. В тъмната му вътрешност виждаше лабиринти от решетки и виещи се панделки от пречупена светлина като тънички магистрали през мрачен град.

— Много ясно — заяви с небрежна увереност Юго. — Хванал съм малко далити да... хммм... да поошлайфат работата.

Хари направи гримаса.

— Май не ми се слушат обяснения.

— Като Първи министър не си длъжен да ги изслушаш — обади се Дорс.

— Не съм Първи министър!

— Можеш да станеш — и то скоро. Тази работа със симулациите е твърде рискована. А ти дори говори с източника от Сарк! Няма да работя нито по тях, нито с тях.

— Никой не те моли — тихо се обади Юго.

Хари потърка хладната гладка повърхност на феритовия блок, претегли го на длан — доста лекичък беше — и взе двата от Юго.

Постави ги на бюрото си.

— Колко са стари?

— От Сарк казват, че не знаят — отговори Юго, — но трябва да са поне на...

Дорс се раздвижи изведнъж. Тя награби блокчетата — по едно в ръка, — обърна се към най-близката стена и ги тресна едно в друго. Трясъкът беше оглушителен. Парчета ферит се пръснаха в стената. Отломки посипаха лицето на Хари.

Дорс беше абсорбирала експлозията. Щом решетката се пропука, съхраняваната в блокчетата енергия бе избухнала.

Сред внезапно надвисналата тишина тя се изправи, твърда и строга, с длани, покрити със зърнест прах. Дланите ѝ кървяха, а на лявата буза имаше дракотина. Вторачи се в Хари.

— Аз отговарям за безопасността ти.

— Смешен начин да го покажеш — провлачи Юго.

— Бях длъжна да те предпазя от потенциална...

— Като унищожииш древен артефакт?! — натърти Хари.

— Потуших почти изцяло изригването и намалих до крайност риска за теб. Но да, мисля, че тая история със Сарк е...

— Знам, знам — Хари вдигна длани. Беше си спомнил.

Предната вечер се бе прибрал вкъщи след доста добре приетата реч и бе намерил вътре Дорс в мрачно настроение. Леглото им също се оказа доста хладно бойно поле, ала тя не искаше да изплюе камъчето и да си каже какво я е раздразнило толкова. Хари бе успял да пробие защитата ѝ и да разбере за какво става дума. Но нямаше представа, че тя го приема толкова надълбоко.

„Бракът е изследователско пътешествие, което никога не свършва“ — жално си помисли той.

— Аз решавам за рисковете — каза ѝ той и огледа отломките, пръснати из кабинета. — И ти ще се подчиняваш — освен ако няма непосредствена физическа опасност. Ясно?

— Трябва да използвам собствената си преценка...

— Не! При работата с тези симулации от Сарк можем да научим най-различни неща за смътните древни времена. Това би могло да засегне психоисторията. — Зачуди се дали тя не изпълнява заповед на Оливо. Защо ли роботите бяха толкова загрижени?

— Когато ти поставяш под заплаха...

Тя замига учестено, присви устни, отвори уста... и не каза нищо. Най-накрая кимна. Хари въздъхна.

После нахлу секретарката му, следвана от специалните войски, и сцената се разпадна в хаос от обяснения. Той погледна капитана на специалните право в очите и каза, че незнайно как феритовите сърцевини са се сблъскали и очевидно бяха засегнали някоя слаба фрактурна точка.

— Защото те представляват — заобяснява той, като си измисляше, докато говореше с тона на професионален авторитет, отработен отдавна — крехки структури, използващи напрежения, за да се стабилизират, и съдържащи огромни запаси от микроскопична информация.

За негово облекчение капитанът просто сбърчи лице, огледа бъркотията и рече:

— Не трябваше да допускам тук, вътре, тези вехтории.

— Не сте виновен вие — увери го Хари. — Виновен съм само аз.

Оставаха и още преструвки, но след миг холографът иззвъня за приемане. Той съзря личната охрана на Клеон, но преди жената да каже нещо, цялата сцена се разми. Той натисна команда „филтърфейс“, а сред ватената магия във въздуха изплува образът на Клеон.

— Имам лоши новини — обади се императорът, без да го поздрави.

— О, жалко — немощно отговори Хари.

Извън полезрението на Клеон той въведе комплект от стойки, изразяващи едно или друго с езика на тялото, с надеждата да прикрият полепналия по сакото му феритов прах. Червената рамка, прикрепена около холограмата, му подсказа, че на екран щеше да излезе подходящо достойно лице в синхрон с мърдането на устните му.

— Висшият съвет запечна на темата за представянето — Клеон раздражено захвапа устната си. — Докато не разрешат този въпрос, са оставили настрана въпроса за Първия министър.

— Разбирам. Проблемът с представянето...?

Клеон примигна изненадано.

— Не го ли следиш?

— Ние в Стрилинг имаме много работа.

Клеон махна безгрижно.

— Разбира се, подготвяме се за решителния ход. Е, нищо няма да стане веднага, така че спокойно. Далитите са ревнали пред Низшия галактически съвет. Искат повече гласове — в Трантор и по цялата проклета спирала! Онзи Ламурк е против тях във Висшия съвет. Никой не отстъпва.

— Разбирам.

— Така че се налага да изчакаме, преди Висшият съвет да се задейства. Процедурните въпроси за представянето надделяват дори над министерските постове.

— Разбира се.

— Проклети кодекси! — избухна Клеон. — Редно е да мога да назнача когото искам!

— Абсолютно съм съгласен. — „*Но не и мен*“ — помисли си Хари.

— Е, помислих, че ще ти е драго да ти се обадя.

— Наистина съм ви благодарен, сир.

— Имаме да обсъдим някои неща, особено онова — психоисторията. Сега съм зает, но... скоро.

— Много добре, сир.

Клеон се изключи, без да се сбогува.

Хари въздъхна с облекчение.

— Свободен! — изкрещя той радостно и махна ръце нагоре.

Войниците го изгледаха с недоумение. Хари отново забеляза бюрото си, папките, стените — всичко покрито с черен прах. Кабинетът все още му се струваше рай в сравнение с бляскавата примка на двореца.

9.

— Пътуването си заслужава дори само за да се измъкнем извън Стрилинг — рече Юго.

Влязоха в гравистанцията заедно с неизменните войници от специалните войски, които се опитаха небрежно да се вмъкнат покрай тях. За окото на Хари те бяха толкова незабелязващи се, колкото и паяци върху тепсия.

— Потеглихме — отбеляза Хари. В Стрилинг членовете на Висшия съвет можеха постоянно да го ангажират с нещо, групи за натиск — да проникнат в самоделното уединение на Математическия факултет, а разбира се, и императорът можеше всеки миг да цъфне във въздуха. В движение той беше в безопасност.

— Добра връзка има в 2.06 минути — консултира се Юго с вградения в ретината му четец, като се загледа вляво. Хари не обичаше тези приспособления, но това бе удобен начин да четеш — в този случай разписанието на гравя — плюс и двете ти ръце да са свободни. Юго влачеше две чанти. Хари предложи да му помогне, но Юго отказа — били „семейните бижута“ и имали нужда от грижи.

С равномерна крачка минаха през оптичния четец, който провери местата, изтегли цената от сметките им и уведоми автопрограмата за увеличената маса на товара. Някакви хвърчащи математически идеи бяха разсеяли Хари и той се стресна, щом потеглиха надолу.

— О-па! — възкликна и се вкопчи в облегалката.

Падането беше сигналът, който можеше да прекъсне и най-дълбокия размисъл. Зачуди се от кои ли времена идва тази тревога, а после отново насочи вниманието си към Юго, който въодушевено му описваше далитската общност, където щяха да обядват.

— Все още ли се чудиш за онези политически работи?

— Въпросът за представянето ли? Пет пари не давам за вътрешните борби, деления и т.н. Но погледнато математически, това е загадка.

— На мен ми изглежда доста ясно — обади се Юго с леко наежен тон. — Далитите твърде дълго бяха ощетявани.

— Защото имат гласове само в един сектор?

— Точно така — а само в Дал сме четирийсет милиона.

— И още повече — другаде.

— Прав си и още как. Средната стойност за Трантор на представянето на далитите е само 0,68, колкото на другите.

— И из цялата галактика.

— Проклетата работа! Да, ясно, имаме си Зона, но освен в Низшия галактически съвет сме съвсем блокирани.

От бърлив приятел шегаджия Юго стана намръщен и сериозен. На Хари не му се искаше разходката да се превърне в кавга.

— Статистиката изисква грижи, Юго. Спомняш ли си класическия виц за тримата статистици, които отишли на лов за патици...

— А какво е патица?

— Пернат дивеч, известен на някои планети. Първият стрелял метър по-нагоре, вторият — метър по-надолу. И накрая третият извикал: „Уцелихме!“

Юго се разсмя пресилено. Хари се опитваше да следва съвета на Дорс как да се оправя с хората — с повече хумор и по-малко логика. Инцидентът с Ламурк бе рикоширал в полза на Хари в медиите и дори във Висшия съвет, беше казал императорът.

Самата Дорс обаче изглеждаше еднакво имунизирана и срещу смеха, и срещу логиката; инцидентът с феритовите сърцевини бе внесъл напрежение в отношенията им. Сега Хари осъзна, че и това е една от причините, поради които бе прегърнал предложението на Юго да прекарат деня далеч от Стрилинг. Дорс имаше две лекции и не можеше да дойде. Беше се оплакала, но стигна до извода, че войниците от специалните войски вероятно ще го охраняват достатъчно добре. Стига да не направеше някоя глупост.

Юго настоя:

— Добре, но и съдилищата са срещу нас.

— Дал сега е най-големият сектор. Ще получавате справедливост навреме.

— Точно време нямаме. Орязват ни — цели блокове.

Хари дълбоко ненавиждаше обичайната кръгова логика на политическите ежби и затова се опита да призове у Юго матиста:

— Всички съдебни корпуси са уязвими за блоковия контрол, приятелю. Да предположим, че в съда има единайсет съдии. Сплотена група от шестима съдии може да решава всичко. Те могат да се срещат тайно и да се договарят за онова, което мисли болшинството от тях, а след това, когато гласуват всичките единайсет, да гласуват като блок.

Юго изкриви уста.

— Висшият трибунал наброява единайсет съдии — това ли искаше да ми кажеш?

— Това е общ принцип. Дори и по-дребномащабни схеми сработват. Да предположим, че четирима от Висшия трибунал са се срещнали тайно и са се договорили да гласуват за тяхното си. Тогава ще гласуват ан блок в първоначалния заговор на шестимата. И така четиримата ще предрешат изхода от гласуването на всичките единайсет.

— По дяволите, по-зле е, отколкото мислех! — възкликна Юго.

— Мисълта ми е, че всеки определен брой представители може да бъде корумпиран. Това е общата теорема за метода.

Юго кимна, а после за учудване на Хари се впусна да изрежда тегобите и униженията, изсипали се върху далитите от ръцете на властващото мнозинство в Трибунала, Съветите — висш и низш, Директорията на диктата...

Безкрайният занаят — властта. Ама че досада!

Хари осъзна, че начинът му на мислене е далеч-предалеч от трескавите изчисления на Юго и още по-далеч от този на лукави типове като Ламурк. Как би могъл да се надява да оцелее като Първи министър? Не го ли виждаше императорът?

Той кимна, сложи си маската на замислен слушател и се остави изображенията по стените да го успокоят. Продължаваха да се спускат по дългата циклоидна извивка на гравиясансьора.

Този път думата подхождаше. По-голямата част от пътуванията на дълги разстояния в Трантор всъщност се осъществяваха под Трантор по крива, която оставяше возилото им да се спуска единствено под гравитацията, поддържано от магнитни полета на някакъв си пръст разстояние от стените на тръбите. Падане в черен вакуум без прозорци. Но пък стените притъпяваха всякакъв страх от падане.

Зрялата технология беше дискретна, проста, лесна, тиха, греховно класическа, дори дружелюбно настроена — докато

използването ѝ си оставаше очевидно като чук, а ефектът ѝ — лек като триизмерка. И тя, и онзи, който я използваше, се бяха научили взаимно на разни неща.

Около двамата с Юго се носеше гора. Мнозина на Трантор живеяха сред дървета, скали и облаци както някога. Ефектът не беше реален, но и нямаше нужда да бъде. „*Сега ние сме дивите*“ — помисли си Хари. Човеците бяха създали лабиринтите на Трантор, за да утолят дълбоко скритите си нужди, така че третото око се чувстваше, сякаш надзърта в парк. Технологията излизаше на преден план, само когато я призоваваха като вълшебен дух.

— Ей, имаш ли нещо против да го угася? — въпросът на Юго прекъсна унеса му.

— Дърветата ли?

— Да бе, откритото, нали знаеш.

Хари кимна и Юго превключи на изглед от алея без видими далечни разстояния. Мнозина транторианци се изнервиха от големите пространства или дори от близките им изображения.

Бяха се изравнили и скоро започнаха да се издигат. Хари се почувства притиснат в креслото, което го обви удобно. Движеха се с висока скорост — той го знаеше, но не си личеше. Леките пулсации на магнитното гърло добавяха скорост, докато се издигаха, а гравитацията поддаваше и ги отнасяше.

Щом стигнаха в Кармондианския сектор, стражата ги приближи по-плътно. Тук не беше елитна университетска територия. Екстериорът се ограничаваше с малко сгради, така че дизайнът се съсредоточаваше върху вътрешната гледка: стърчащи склонове, въздушни трансекти, издигащи се туловища от кован метал и мускулесто влакно. Но сред тази ведра архитектура се блъскаше и пенеше тълпа на сърдити вълни.

По една велосипедна алея горе непрекъснат поток от велосипедисти теглеше ремаркета. По тесните тротоари се тълпяха обемни машини, лъскащи мяса, кутии и натрупани стоки — всичките предназначени за най-близкия купувач. Ресторантите не бяха нищо повече от горещи плочи, наобиколени от мънички масички и столчета — всичките наблъскани по тротоарите. Бръснарите си вършеха работата на пътя и обработваха клиента, докато някой просяк му разтриваше стъпалата срещу дребна монета.

— Като че ли е доста... оживено — дипломатично изкоментира Хари, докато хващаше цаката на далитската кухня.

— Да, не е ли върхът?

— Просящите и уличните търговци са обявени извън закона от последния император. Поне така си мислех.

— Точно така — ухили се Юго. — Да си нямаш работа с далити. Преместихме сума ти народ в този сектор. Хайде, че съм гладен.

Беше рано, но ядоха на крак — ароматът ги беше примамил да влязат точно в това ресторантче. Хари опита „трепач“, който се затърчи в устата му, после избухна в опушен, тъмен вкус, доста пикантен, стопявайки се накрая в горчиво-сладък привкус. Охраната доста нервничеше — стърчаха наоколо сред претъпканата, оживена врява. Бяха свикнали на по-пищна обстановка.

— Тук наистина всичко кипи — отбеляза Юго. Обноските му се бяха върнали в хамалските му дни и говореше с пълна уста.

— Далитите имат дарба да се ширят — отбеляза Хари.

Високата им раждаемост ги тласкаше към други сектори, където връзките им с Дал носеха нови инвестиции. Той харесваше неугасващата им енергия; напомняше му за малобройните градове на Хеликон.

Беше моделирал всичко на Трантор в опит да го използва като сбита версия на Империята. Напредъкът му се дължеше на факта, че се отучваше от конвенционалните мъдрости. Повечето икономисти гледаха на парите като на просто притежание — първично, линейно властово отношение. Но Хари откри, че те са течност — хлъзгава и бърза, винаги преливаща от една ръка в друга и смазваща инерцията на промяната. Имперските аналитици бяха объркали кипящото течение със статичен жетон.

Приключиха и Юго го натика в някакъв подземен вход. Поеха по криволичеща пътека, оживявана от шум, миризми и жизненост. Тук подреденото улично движение се разпадаше. Вместо целият пласт да е еднопосочен, местните улици се пресичаха под остри и тъпи ъгли, рядко и под прав ъгъл. Юго смяташе кръстовищата за груби прекъсвания.

Преминаваха съвсем близо покрай сградите, спряха и излязоха да се поразходят към плъзгащата се пътека. Охраната ги следваше по

петите. Без всякакъв преход Хари се намери сред пълен хаос. Обви ги дим и остра воня едва не го накара да повърне.

Капитанът от специалните войски му извика:

— Стойте долу! — и нареди на хората си да се въоръжат с анаморфин. Навсякъде по тях щръкнаха дула.

Димът размътваше фосфорните светлини горе. През влажната мараня Хари видя плътна стена от хора, която прииждаше към тях. Излизаха от странични улички и входиове и сякаш всички се бяха юрнали към него. Охраната изстреля заряд към масата. Неколцина рухнаха. Капитанът хвърли една туба и газта избухна по-нататък. Беше преценил идеално всичко: въздушните течения отнесоха дима към тълпата, а не към Хари.

Но анаморфинът нямаше да ги спре. Две жени се втурнаха покрай Хари, понесли изкъртени от улицата павета. Трета замахна към Хари с нож и капитанът я простреля със стрела. После към охраната се втурнаха още далити и Хари успя да схване смисъла на крясъците им: несвързан с нищо гняв срещу „бракмите“.

Идеята в първия момент му се стори толкова невероятна, затова реши, че сигурно му се е счуло. Това притъпи вниманието му и когато отново погледна към прииждащата тълпа, капитанът беше рухнал на земята, а към него напираше мъж с нож в ръка.

Каква беше връзката между всичко това и бракмите, беше пълна загадка, но Хари нямаше време за нищо освен да отстъпи в страни и да изрита мъжа право в коляното.

По рамото болезнено го удари бутилка, отскочи и се разби на тротоара. Един мъж завъртя верига и замахна към главата му. Наведе се. Веригата изсвистя над него, Хари се хвърли към мъжа и го блъсна силно. Двамата — заедно с още двама — се строполиха на земята — псуваща, бххтеща се маса. Едра сачма се заби в корема на Хари.

Той се претърколи, пое си задъхано въздух и съвсем ясно, само на метър-два от себе си видя как един мъж уби друг с дълъг, крив нож.

Муш — раз — муш. Всичко ставаше в пълно мълчание, като в сън. Хари ахна и се разтрепери — виждаше всичко като на забавен кадър. Трябваше да откликне храбро, знаеше го. Но това просто го вцепеняваше...

... а после усети, че се е изправил на крака — изобщо не помнеше как е попаднал там — и се сблъска с мъжа, който от доста

време не бе се къпал.

После мъжът изчезна, отнесен от кипящата тълпа.

Още един внезапен скок — и той се оказа обкръжен от охраната си. По тротоара бяха проснати безжизнени тела. Други стискаха окървавените си глави. Крясъци, тътен...

Нямаше време да се досети какво ли оръжие им бе причинило всичко това — войниците вече изтикваха двамата с Юго и цялата случка потъна в неизвестността като някое тривизионно предаване, което си мярнал и нетърпеливо отминал.

Капитанът искаше да се върнат в Стрилинг.

Или още по-добре — в двореца.

— Не беше заради нас — обади се Хари, щом се качиха на плъзгащата се пътека.

— Не можем да сме сигурни, сър.

10.

Хари отхвърли всякакви предложения да прекъснат пътуването си. Инцидентът очевидно бе започнал с това, че някакви брамки бяха сгафили.

— Някой обвинил далитите, че са виновни — обясни Юго. — И затова нашите тръгнали да се защитават и... ситуацията се изплъзнала от контрол.

Всички около тях бяха оживени и възбудени — лицата сияеха, очите им се стрелкаха насам-натам. Изведнъж се сети за злъчната поговорка на баща си: „*Никога не подценявай мощта на скуката.*“

В човешките работи вдъхновеното действие лекуваше сухото отегчение. Спомни си как бе видял две жени да пребиват един Таласъм — бяхтеха кльощавия, блед като смъртник мъж, сякаш не беше нищо повече от реагираща тренировъчна машина. Най-обикновена фобия към слънчевата светлина означаваше, че той е от омразните Ония и следователно това си беше честна игра.

Убийството беше първичен инстинкт. Дори и най-цивилизованият в миг на гняв се изкушаваше от него. Но почти всеки устояваше и се чувстваше по-добре, че е устоял. Цивилизацията беше отпор срещу грубата сила на природата.

Това беше променлива с решаващо значение — променлива, която икономистите с техния брутен продукт на глава от населението никога не вземаха под внимание; нито пък политолозите теоретици с техните представителни извадки или социосавантите с техните индекси за сигурност.

— И това ще трябва да имам предвид — измърмори си той под носа.

— Какво трябва да имаш предвид? — попита Юго. Той също беше развълнуван.

— Първични неща като убийството например. Всички се задълбаваме в политиката и икономиката на Трантор, но нещо с толкова дълбоки причини като този инцидент в дългосрочна перспектива може да се окаже по-важно.

— Ще вземем данните от криминалната статистика.

— Не, онова, което искам да уловя, е подтикът. Как това обяснява по-дълбинните движения в човешката култура? Достатъчно зле е, че си имаме работа с Трантор — гигантска тенджерка под налягане, четирийсет милиарда души, запечатани в един казан. Знаем, че нещо липсва, защото не можем да накараме психоисторическите уравнения да се слят.

Юго се намръщи.

— Пък аз си мислех... че са ни нужни повече данни.

Хари усети как го обзема познатата стара потиснатост.

— *Не, усещам го.* Има нещо съдбовно — и ние не сме го схванали.

Юго го погледна със съмнение и тогава пристигна дискът, който трябваше да ги отведе оттук. Преминаха през концентрична система от циркулиращи плъзгащи се пътеки, постепенно намалиха скорост и се озоваха на обширен площад. Внушителна постройка властваше над високите въздушни шахти, стройните колони горе разцъфваха в офиси. Слънчевите лъчи струяха по скулптираните фасади на сградите и разказваха приказки за пари: „Артифис асоушийтс“.

Рецепцията ги избута в светилище, по-луксозно от каквото и да било в Стрилинг.

— Страшна стая — възкликна Юго, изкривил глава.

Хари разбираше тази обичайна академична реакция. Техниците извън университетската система печелеха повече и работеха в общо взето по-добра среда. Това никога не го беше засягало. Идеята за университетите като висши цитадели на знанието беше увехнала заедно с упадъка на Империята и той не виждаше смисъл в разкоша — особено като се имаше предвид, че той се услаждаше на сегашния император.

Персоналът на „Артифис асоушийтс“ наричаше себе си „А на квадрат“ и изглеждаше доста умен. Бяха седнали около голяма полирана маса от псевдодърво. Той остави Юго да говори — човекът все още пулсираше от въодушевление след случката. Хари се облегна назад и започна да размишлява над обкръжаващата го среда — умът му както винаги се връщаше към нови подробности, които биха могли да имат значение за психоисторията.

Теорията вече беше създала математически връзки между технология, натрупване на капитала и труд, но най-важният драйвер се оказваха знанията. Около половината от икономическия растеж се дължеше на подобряването на качеството на информацията, вплътена в по-добри машини и по-съвършени умения — така се натрупваше ефикасност.

Достатъчно справедливо беше — и точно тук Империята се препъваше. Стремехът към иновации на науките постепенно беше смазан. Имперските университети произвеждаха прекрасни механици, но не и изобретатели. Страхотни преподаватели, но малцина истински учени. И това влияеше на други приливни вълни на времето.

Само независимият бизнес като този, заключи той, притежаваше инерцията, толкова дълго тласкала Империята. Но той беше полско цвете, често смазвано от ботуша на имперската политика и самата инерция.

— Доктор Селдън? — обади се глас до лакътя му и той се сепна. Кимна.

— Имаме ли и вашето позволение?

— За какво?

— Да ги използваме — Юго стана и остави на масата двата контейнера. Разкопча циповете и от тях се показаха двете феритови сърцевини.

— Господа, симовете от Сарк.

Хари зяпна.

— Мислех, че Дорс...

— Ги потроши? Да, и тя така си мислеше. Онзи ден в кабинета ти й пробутах две стари и изхабени сърцевини за данни.

— Знаел си, че тя...?

— Тази жена заслужава уважението ми — действа бързо и е много волева — Юго сви рамене. — Та реших, че това ще я... провокира донякъде.

Хари се усмихна. Изведнъж усети, че досега бе потискал истинския гняв към Дорс заради високо професионалното ѝ действие. Сега той изпусна гнева си в буен пристъп на смях от все сърце.

— Прекрасно! Има жена, няма жена — има си граници.

Така се смя, че от очите му изскочиха сълзи. Смяхът му се трупаше около масата и Хари се почувства така добре, както не се бе

чувствал от седмици насам. За миг всички университетски подробности, които го гложدهа, министерският пост — всичко се изгуби.

— Значи имаме вашето позволение, доктор Селдън? Да използваме симовете? — пак попита младежът до лакътя му.

— Разбира се, макар да искам да запазя близък контрол над някои мои хммм... научни интереси. Това възможно ли е, господин...?

— Марк Хофти. За нас ще е чест, сър, ако можете за известно време да премълчавате проекта. Ще се постарая максимално...

— И аз. — От другата му страна стоеше млада жена. — Сибил — представи се тя и му протегна ръка. И двамата изглеждаха доста кадърни, спретнати и работливи. Погледът, граничещ с благоговение, с който го гледаха, го озадачи. В края на краищата и той като тях беше само един матист.

После Хари отново се разсмя гръмогласно — странно освобождаващ лай. Точно му бе минало през ума какво ли ще направи Дорс, ако й каже за сърцевините.

ЧАСТ ВТОРА

РОЗАТА СРЕЩА СКАЛПЕЛА

КОМПЮТАЦИОННА РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ — ... ясно е, че с изключение на случайни избухвания табутата срещу напредналия изкуствен разум съществуват из цялата Империя от огромен период историческо време. Това единство на мненията в различните култури вероятно отразява трагедии и травми, свързани с изкуствените форми от далечната епоха преди Империята. Документирани са ранни трансгресии на самоосъзнаващи се програми, включително и от страна на „симове“, или самоорганизиращи се симулации. Очевидно за праисторическите хора е било интересно да възсъздават личности от собственото си минало — вероятно за обучение, забавление или дори научни изследвания. Не е известно някоя от тях да е оцеляла, но са живи легендите, че те са били форма на висше изкуство.

По-мрачен е характерът на митовете, които защитават хипотезата, че самоосъзнаващите се интелекти са обитавали тела, подобни на човешките. Съществуването на механични форми от низш порядък традиционно е разрешено из цялата Империя, но тези „бракми“ не могат да конкурират човеците, тъй като изпълняват само прости, често — неприятни задачи...

„Енциклопедия Галактика“

1.

Жана д'Арк се събуди сред кехлибарен сън. Златен ветреца я галеше, наоколо отекваха странни звуци. Чу, преди да види... и рязко се озова навън, седнала. Отбелязваше нещата едно по едно, сякаш някаква част от нея ги броеше.

Мек въздух. Пред нея — гладка кръгла маса.

Към нея бе притиснат бял стол, който я притесняваше. Седалката му не беше издялана от дърво на ръка като онези в родното ѝ село Домреми. Гладката му повърхност разгулно обгръщаше очертанията ѝ. Тя се изчерви.

Непознати. Един, двама, трима... появяваха се изведнъж току пред очите ѝ.

Движеха се. Странни хора. Не различаваше мъжете от жените, освен когато клиновете и туниките им не очертаваха интимните им части. Зрелището беше още по-ярко дори от онова, което бе виждала в Шинон в развратния двор на великия истински крал.

Приказваха. Непознатите като че ли изобщо не я забелязваха, макар и да ги чуваше как си бърбят също толкова ясно, както понякога чуваше и онези гласове. Заслуша се, само колкото да установи, че онова, за което си говореха, няма нищо общо със светостта на Франция и явно не заслужава да се чуе.

Шум. Отвън. Желязна река от самоходни карети се точеше покрай тях. Почувства изненада, но после някак си чувството се изпари.

Изглед в дълбочина, а в дъното...

Седефени мъгли закриваха далечни кули от слонова кост.

В мъглата изглеждаха като разтапящи се църкви.

Какво беше *това* място?

Видение, може би свързано с обичните ѝ гласове. Възможно ли беше подобни привидения да са светли?

Мъжът на съседната маса без съмнение не беше ангел. Ядеше бъркани яйца — със сламка.

Ами жените? Развратни, скандални, крещящо изобилие от бедра, хълбоци, гърди. Едни пиеха червено вино от прозрачни чаши, каквито тя не беше виждала дори и в кралския двор.

Други сякаш сърбаха от плуващи облаци — изящни, кълбящи се мъгли от мус. Покрай нея мина облак, лъхащ на говеждо с пикантен лоарски сос. Тя вдъхна — и в миг се почувства така, сякаш беше яла.

Раят ли бе това? Там, където апетитът се утолява без усилия и тежък труд?

Но не. Без съмнение наградата след всички изпитания не беше толкова, толкова... плътска. И тревожеща. И смуцаваща.

Огънят, който някои всмукваха в уста през малки стръкчета тръстика — това я тревожеше. Един приближаващ се към нея облак накара птиците на паниката в гърдите ѝ да запърхат, макар че не усещаше мириса му, нито пък димът обгаряше очите ѝ или дращеше по гърлото ѝ.

„Огънят, огънят! — мина ѝ през ума, а сърцето ѝ запърха уплашено. — *Какво...?*“

Видя същество в броня да се приближава към нея с поднос с храна и напитки — „отрова от враговете, без съмнение — враговете на Франция!“, помисли си тя, изгаряща от страх и веднага посегна към мечата си.

— След малко идвам при вас — обади се бронираното същество, подмина я и се отправи към друга маса. — Имам само четири ръце! Потърпете, моля ви!

Хан, реши тя. Беше нещо като хан, макар че не се виждаха стаи за преспиване. И да... сега се сети... тя трябваше да се срещне с някого... с някакъв господин?

С онзи там: високият кльошав старец, много по-стар от Жак Дарс, баща ѝ — единственият освен нея, облечен нормално.

Нещо в облеклото му напомняше суетните контета от двора на великия истински крал. Косата му беше цялата на букли, а лилавата панделка на гърлото му подчертаваше колко е бяла. Беше облечен в чифт надиплени „миньонети“ с тесни маншети, дълга жилетка от кафяв сатен с пъстри цветя по нея, с червен кадифен брич, бели чорапи и обувки от „Шамоа“.

Глупав и суетен аристократ, помисли си тя. Конте, свикнало с каретите — такива като него и кон не можеха да яздят, да не говорим

пък за свещена битка.

Но дългът беше свещен. Ако крал Шарл ѝ бе наредил „да напредва“, тя точно това щеше да направи.

Тя стана. Ризницата ѝ се стори учудващо лека. Почти не усещаше закачените отпред и отзад на колана предпазни каишки, нито пък двете метални части от ризницата за ръката ѝ. Нито пък двата метални нараменника, които оставяха лактите свободни да размахват меча. Никой не обръщаше ни най-малко внимание на шумоленето на дрехата ѝ, нито на лекото ѝ подрънкване.

— Вие ли сте господинът, с когото трябва да се срещна? Мосю Аруе?

— Не ме наричайте така! — срязва я той. — Аруе е името на баща ми — име на авторитарен горделивец, но не и моето. От години никой не ме е наричал така.

Отблизо не изглеждаше чак толкова древен. Бялата коса я беше заблудила — сега забеляза, че е фалшива: напудрена перука, прикрепена от лилавата панделка, вързана под брадичката му.

— А как тогава да ви наричам? — потисна презрителните думи по адрес на това конте — груби думи, които бе научила от другарите си по оръжие, които сега демоните изтласкваха на върха на езика ѝ, но не и по-нататък.

— Поет, трагик, историк — той се наведе напред, намигна лукаво и зашепна: — Самият аз наричам себе си Волтер. Свободомислещ. Крал на философите.

— Освен Господаря небесен и Сина му само един наричам аз крал — Шарл VII от рода Валоа. И ще ви наричам Аруе, докато моят крал и господар не ми нареди да ви наричам другояче.

— Скъпа ми дево, вашият Шарл е мъртъв.

— Не!

Той погледна безшумните карета, задвижвани от невидими сили, по улицата.

— Седнете, седнете. Много още вода е изтекла. Помогнете ми да привлече вниманието на онзи дърдорко, келнера.

— Вие ме познавате? — Поведена от гласовете, тя бе отхвърлила бащиното си име и се бе нарекла *La Pucelle* — Непорочната дева.

— Много добре ви познавам. Не само сте живяла векове преди мен, а и съм написал пиеса за вас. А имам и любопитни спомени, че

съм разговарял с вас и преди — той поклати глава и се намръщи. — Освен собствените ми дрехи — прекрасни са, *n'est pas?* — вие сте единственото познато ми нещо на това място тук. Вие и улицата, макар че съм длъжен да отбележа, че сте по-млада, отколкото си мислех, докато улицата... хммм... ми се струва по-широка, ала и по-стара. Но най-накрая са сколасали да я павират.

— Аз, аз не мога да...

Той посочи табелата с името на хана — „*Aux Deux Magots*“.

— Мадмоазел Лекуврър — прочута актриса, макар и също толкова известна като моя любовница — той примигна. — Вие се изчервихте — колко мило!

— Аз не разбирам *нищичко* от тези неща — заяви тя с осезаема гордост. — Аз съм девица.

Той набърчи нос.

— Как така някой би могъл да се гордее с подобно неестествено състояние, не мога дори да си представя.

— Аз пък не мога да си представя защо сте облечен така.

— Шивачите ми биха се обидили смъртно! Но позволете ми да предположа, че точно вие, скъпа ми *ricelle* с вашето настояване да се обличате като мъж лишавате цивилизованото общество от едно от най-безобидните му удоволствия.

— Настоятелност, за която съм платила скъпо и прескъпо. — Тя си спомни как епископите я тормозеха за мъжките ѝ дрехи — също толкова безмилостно, както я разпитваха и за божествените гласове.

Сякаш облечена в абсурдните дрехи, които се изискваше от жените да носят, би победила онзи приятел на англичаните, Орлеанския херцог! Или би повела три хиляди рицари към победа в Жардо и Мьон-сюр-Лоар, Богенси и Пате през онова лято на славни победи, когато, водена от гласовете, тя не можеше да греши.

Примигна, за да задържи изведнъж бликналите сълзи. Нахлуха спомени...

Поражение... После се спусна кървавочервеният мрак на загубени битки, заглуши нейните гласове, а гласовете на нейните обичащи англичаните врагове се усилиха.

— Няма нужда да се дразните — обади се мосю Аруе и леко я потупа по бронята на коляното. — Макар че лично аз намирам облеклото ви за отблъскващо, бих защитавал до смърт правото ви да се

обличате както си искате. Или да се събличате — той огледа почти прозрачната дреха на една клиентка наблизно.

— Господине...

— В края на краищата Париж е изгубил апетита си за изящество: бледи плодове на Бога. Не сте ли съгласна?

— Не, не съм. Няма по-голяма добродетел за жената от непорочността — нито пък за мъжа. Господът наш е бил непорочен, както и нашите светци и свещеници.

— Свещениците — непорочни! — той подбели очи. — Жалко, че не сте ходили в училището, което баща ми ме принуждаваше да посещавам като малък. Можехте да го кажете на йезуитите, които всекидневно посягаха на невинните си питомци.

— Не мога, не мога да повярвам...

— Ами той?! — прекъсна я Волтер и ѝ посочи четириръкото създание на колела, което се приближаваше към тях. — Без съмнение подобно същество е непорочно. Значи ли това, че е и добродетелно?

— Християнството и самата Франция се основават на...

— Ако непорочността се практикуваше във Франция също толкова, колкото се и проповядваше, французите щяха да изчезнат от лицето на Земята.

Съществото с колелцата акостира на масата им. На гърдите му беше изписано, както се оказа, името му: Гарсон 213-ADM. С басов глас, съвсем като човешки, то рече:

— Карнавал, а? Надявам се, че заради това, че се забавих, няма да закъснеете и вие. Нашите машинарии тук си имат проблеми.

То погледна другата брамка, която носеше чиниите — меденоруса блондинка с мрежичка за коса с що-годе човешки вид. Демон?

Девата се намуси. Шавливият му поглед, макар и механичен, ѝ напомни начина, по който я зяпаха стражите в затвора. Унизена, тя бе отхвърлила женските дрехи, които нейните инквизитори я бяха принудили да носи. След като отново се преоблече в мъжки дрехи, с презрение бе поставила стражите на мястото им. Беше прекрасен миг.

Готвачката си придаде високомерен вид, но се заигра с мрежичката, усмихна се на Гарсон 213-ADM и чак тогава извърна поглед. Смисълът на това убягна на Жана. Тя бе приела присъствието на механизмите на това странно място, без да си задава въпроси какво

търсят тук. Вероятно това беше някакъв междинен етап в предвидения от Господ ред. Но наистина я озадачаваше.

Мосю Аруе се протегна и докосна най-близката ръка на автомата — Девата не можеше да се сдържи да не се възхищава от конструкцията му. Ако подобно същество можеше да бъде научено да язди, в битка то би било непобедимо. Възможностите...

— Къде сме? — попита мосю Аруе. — Или може би следва да попитам „кога“? Имам високопоставени приятели...

— А аз — нископоставени — добродушно рече автоматът.

— ... и настоявам да ни се обясни съвсем подробно къде сме и какво става тук.

Автоматът сви чифт свободни рамене — с другия чифт ръце подреждаше масата.

— Как един механокелнер с интелект, програмиран така, че да съответства на положението му, ще наставлява мосю, едно човешко същество, в заблудените мистерии на симпространството? Решиха ли мосю и мадмоазел какво ще поръчат?

— Още не сте донесли менюто — забеляза мосю Аруе.

Автоматът натисна едно копче под масата. Два плоски свитъка, вградени в повърхността ѝ, светнаха — буквите сияеха ярко.

Девата нададе лек, радостен вик, а после, щом забеляза строгия поглед на мосю Аруе, се плесна през устата. Пейзанските ѝ маниери често я посрамваха.

— Изобретателно — отбеляза мосю Аруе и започна ту да включва, ту да изключва копчето, докато разглеждаше долната страна на масата. — Как работи?

— Не съм програмиран да знам. За това трябва да питате някой мехелектротехник.

— Какво да питаме?!

— С цялото уважение, което ви дължа, мосю, другите клиенти чакат. Аз съм програмиран да вземам поръчки.

— Какво избираш, мила? — попита мосю Аруе.

Тя смутено сведе поглед.

— Вие поръчайте и за мен.

— Ах, да. Съвсем забравих.

— Какво сте забравили? — попита автоматът.

— Дамата, която ме придружава, е неграмотна. Не може да чете. И аз съвсем спокойно бих минал за неграмотен, като го гледам това меню.

Значи този очевидно учен човек не можеше да проумее реда в този дом. Сред тази вихрушка от странности на Жана това вече й се стори удивително.

Автоматът заобяснява, но Волтер го прекъсна:

— *Облачна* храна? Електронна кухня? — той смръщи лице. — Просто ми донесете най-доброто, което утолява страшен глад и жажда. Какво бихте препоръчали на девственица въздържателка — вероятно чиния кал? И чаша оцет за пиене?

— Донесете ми резен хляб — обади се Девата с мразовито достойнство. — И малка купа вино да го топя.

— Вино! — възкликна мосю Аруе. — Твоите гласове ти разрешават вино? *Mais quelle scandale!* Ако се разчуе, че пиеш вино, какво ще кажат поповете за лошия пример, който даваш на бъдещите френски светии?

Той се обърна към автомата:

— Донесете й чаша вода. Малка. — Щом Гарсон 213-ADM се отдалечи, мосю Аруе викна подире му: — И се погрижете хлябът да е коричка! За предпочитане мухлясала!

2.

Марк Хофти крачеше бързо към офиса си в Уолдънската шахта, а неговата колежка и приятелка Сибил ситнеше подире му и дърдореше. Тя вечно бе пълна с енергия и бликаща от идеи. Само от време на време енергията ѝ като че ли уморяваше хората.

Офисите на „Артифис асоушийтс“ стърчаха масивни и внушителни в огромната висока шахта. Един флатър-глайдер обикаляше около издадените равнища високо горе сред красивите зелени облаци. Марк изпружи врат нагоре и видя как глайдерът улови един въздушен поток от мощните градски вертикални циркулатори. Атмосферният контрол пускаше дори и топкообразни изпарения — за разнообразие. Копнееше да е там, горе, и да пикира сред лепкавите им миризми.

А вместо това беше тук, долу, и си правеше обичайния крос за тонус от типа „всеки ден е едно предизвикателство“. А днешният ден щеше да е необикновен. Рискован. И макар че хъсът му пееше в крачката, в усмивката му, страхът от провал очертаваше с оловен бордюр най-жизнерадостните му планове.

Ако се провалеше днес, поне нямаше да падне от небето като пилот, погрешно преценил термалните потоци от шахтата. Той мрачно влезе в офиса си.

— Изнервят ме — вряза се гласът на Сибил в мислите му.

— Хmmm... Какво? — той пусна чантата си и седна зад живописното си контролно табло.

Тя седна до него. Таблото изпълваше половината офис и на бюрото му цареше ужасна неразбория.

— Симовете от Сарк. Толкова време прекарахме в четене на протоколите по възкресяването, разрезите, възплъщенията и изобщо...

— Трябваше да попълвам цели пластове, които липсваха в записите. Синаптични мрежи от асоциативната кора. Сума ти работа.

— И аз също. На моята Жана ѝ липсваха парчета от хипокампуса.

— Трудно, а? — Мозъкът си спомняше разни неща, като използваше констелации на агенти от хипокампуса. Те подреждаха дългосрочната памет другаде и пръскаха парчетата от нея по мозъчната кора. Далеч не беше така чисто и подредено като компютърната памет — което беше един от основните проблеми. Еволюцията беше доникъде, механиците се бутаха тук и там, без да се обръща внимание на цялостния дизайн. В изграждането на дизайн Господ Бог си падаше по-скоро любител.

— Убийствена работа. Седмици наред съм висяла до среднощ.

— И аз.

— Ти... използва ли библиотеката?

Той се замисли. „Артифис асоушийтс“ пазеха файлове, претърпени с мозъчни карти — всичките взети от доброволци. Имаше менюта за избиране на ментални агенти — субрутини, способни да изпълнят задачите, които в мозъка изпълняваха милиарди синапси. Всички те бяха прилежно приведени в дигитални еквиваленти и по този начин се спестяваше страшно много работа. Но използването им означаваше навъртане на голяма сметка — всичките бяха с авторски права.

— Не. Имам частен източник.

Тя кимна.

— И аз.

Да не би тя да се опитваше да изтръгне от него признание? И на двамата се бе наложило да минат през скенера — това влизаше в процедурата за получаване на диплома за Майсторска класа в заслугокрасията. Марк старателно пазеше скена си. По-добър беше от мозъчната карта на някой уличен скитник, дума да няма. Не беше гений, но в края на краищата основата на подкориято на Волтер не беше най-главното. Как точно симът управляваше „подсъзнателните“ си функции — основна поддръжка, „кухнята“ на електрическите вериги, — със сигурност нямаше значение, нали?

— Хайде да погледнем нашите творения — рече ведро Марк, за да се отърве от предишната тема.

Сибил поклати глава.

— Моята е стабилна. Но виж какво, всъщност ние не знаем какво да очакваме. Тези съвсем интегрирани личности продължават да са изолирани.

— Природата на звяра — Марк сви рамене: правеше се на нервиран спец. Ала сега, докато ръцете му галеха клавиатурата, го полазиха тръпки на възбуда.

— Хайде да го направим днес — изтърси тя.

— Какво? Аз... аз бих искал да позакърпя още малко дупките, може би ще инсталирам търкалящ се буфер за застраховка срещу промени в характера, да надникна в...

— Подробности! Виж какво, тези симове я карат седмици наред в сим-време и се самоинтегрират. Хайде да се намесим и ние.

Марк се сети за пилота на глайдера там, сред коварните ветрове. Никога не бе правил нещо толкова рисковано — не беше такъв човек. Онези заплахи, на които се поддаваше, съществуваха на дигиталното игрово поле. Тук той беше господар.

Но не беше стигнал дотук с глупост. Да се оставят тези симулации да влязат в контакт с настоящето — това можеше да предизвика у тях халюцинации, страх, дори и паника.

— Само си помисли! Да говориш с архидревността!

Марк осъзна, че той беше онзи, който се страхува. „Мисли като пилот!“ — заповяда си той.

— Да не искаш някой друг да го направи? — попита Сибил.

Той остро усети мимолетната топлина на бедрото ѝ, когато то случайно докосна неговото.

— Никой друг не би могъл — призна той.

— А с това изпреварваме всякаква конкуренция.

— Оня Селдън — той би могъл, след като ги получи от ония от Сарк — шутовете на Новия ренесанс. Щом ни използва нас... ами според мен той има нужда от известна дистанция от подобни хазартни предложения.

— Политическа дистанция — съгласи се тя. — Възможност да отричаш.

— Може би той иска да си го мислим. Как така е очаровал Клеон?

— Знам ли. Не че не бих искал някой от нашите да дърпа конците. Министър матист — кой би предположил?!

Значи „Артифис асоушийтс“ трябваше да се оправят сами. С договорите със Сарк компанията вече бе изместила „Диджитрал“ и „Аксиом алайънс“ в продажбата и дизайна на холограмен интелект. Но

конкуренцията беше сериозна по няколко линии. С достъп до истински древни личности те можеха да пометат всички. „На острието на промяната — помисли си радостно Марк. — *Опасност и пари: двата най-велики афродизиака.*“

Беше прекарал предния ден в подслушване на Волтер и беше сигурен, че Сибил бе правила същото с Девата. Всичко бе минало добре.

— Но ни трябват фейс-филтри.

— Не се доверяваш на себе си, че няма да издадеш чувствата си?

— Сибил се изкиска с женствен, гърлен смях. — Мислиш, че всичко ти личи?

— Така ли е всъщност? — той върна топката в нейното поле.

— Да кажем поне, че *намеренията* ти си личат.

Тя намигна лукаво и ноздрите му затрептяха — което напомни на Марк защо му бяха необходими филтрите. Въведе дружелюбния израз, който бе моделирал внимателно за разговори по телефона с клиентите. Откакто се захвана с този бизнес, бързо бе научил, че светът е претъпкан с раздразнителни хора. Особено пък Трантор.

— По-добре ще е да сложим и рефайнер на езика на тялото — обади се тя с равен глас: самата деловитост. Ето това никога не преставаше да го интригува: хитрата двусмислица.

Тя въведе собствените си филтри — прехвърлени мигом от нейното табло на половин сграда оттук.

— Речник искаш ли?

Той сви рамене.

— Каквото не разберат, ще го пишем езиков проблем.

— Ама те що за език говорят?!

— Мъртъв език, планета на произхода — неизвестна. — Ръцете му се бяха превърнали в размазани петна, докато настройваше прехвърлянето.

— Звучи ми някак си... ами точно.

— Това е едно на ръка.

Гърдите на Сибил се повдигнаха — тя пое дълбоко въздух, задържа го и после бавно го изпусна.

— Надявам се само клиентът ни да не разбере за Селдън. Компанията поема ужасен риск, като не казва на никого от тях за другия.

— Е, и какво? — харесваше му да свива безгрижно рамене. Полетите с флатър-глайдер направо го вкаменяваха, но игрите на властта бяха друго нещо. От цялата тази история „Артифис асоушийтс“ бе извлякла максимална изгода и от двамата съперници на живот и смърт.

— Ако и двете страни на спора разберат, че ние използваме и двете сметки, ще се махнат. Ще откажат да плащат друго освен минимума, а ти знаеш колко над тази сума сме похарчили.

— Да се махнат ли? — беше негов ред да се киска. — Не и ако искат да спечелят. Ние сме най-добрите — той й пусна самоуверената си усмивка. — Ние с теб. В случай че се чудиш, само почакай да видиш това.

Той угаси лампите, включи програмата и се облегна назад в подвижното кресло с крака на масата. Искаше да й направи впечатление. И не само това. Но тъй като съпругът й беше смазан при катастрофа и дори и най-добрите доктори не можаха да го закърпят, беше решил да изчака един приличен период от време, преди да предприеме нещо. Какъв екип щяха да бъдат само! Щяха да си направят фирма — да речем, „МаркСибил ООД“, — да оберат най-добрите клиенти на „А2“, да си създадат име.

„Не, имена. Да бъдем справедливи.“

Гласът на Сибил затрепери в мрака:

— Да се срещнеш с хора от древността...

Надолу, надолу, надолу — във възпроизведения свят; гладката му синя сложност се издуваше и заемаше цялата отсрещна стена. Вибротактилният фийдбек от индуктивни дермотабове правеше илюзията още по-съвършена.

Те пикираха над примитивен град — само един-единствен слой от сгради покриваше голата земя. Нещо като грубо село отпреди Империята. Улиците се виеха, сградите се въртяха в изкусни проекции. Дори и тълпата и задръстеното улично движение там, долу, изглеждаха автентични — голямо човешко джамборе. Те бързо се втурнаха към сима на преден план: кафене, разположено на нещо си, наречено „Булевард «Сен Жермен»“. Наслаждащи се миризми, приглушен шум на улично движение, тракане на чинии, наситен аромат на суфле.

Марк ги вкара в същата времева рамка, където се намираха и възсъздадените личности. До отсрещната стена стърчеше слаб мъж.

Очите му излъчваха интелигентност, устата му бе изкривена от злъчно веселие.

Сибил подсвирна през зъби. Присви очи и се втренчи в устата на възсъздадения, сякаш смяташе да чете по устните му. Волтер разпитваше механокелнера. С раздразнителен тон, естествено.

— Разделителна способност пет, високочувствителна — каза тя с подходящото за случая благоговение. — Моята не мога да я докарам толкова ясна. Още не знам как го правиш.

„Връзките ми със Сарк — помисли си Марк. — Знам, че и ти имаш.“

— Хей — възкликна тя, — какво...? — Той се ухили радостно, щом ченето ѝ увисна и тя се втренчи в образа на Жана до неговия Волтер — в стопкадър; потокът от данни беше потекъл, но още не течеше интерактивно.

В израза ѝ се смесваха възхищение и страх.

— Не трябва да ги събираме! Не и докато не се срещнат в Колизея.

— Кой го казва? В договора не го пише.

— Хастор ще ни направи на нищо.

— Може би — ако разбере. Искаш ли да я разкарам?

— Разбира се, че не. По дяволите, свърши вече. Активирай я.

— Знаех си, че ще рискуваш. Ние сме творците — ние вземаме решенията.

— Имаме ли наличния капацитет да ги вкараме в реално време?

Той кимна.

— Доста ще струва, но го имаме. Освен това... имам едно предложението.

— О-хо... — челото ѝ се набърчи. — Забранено, иска ли питане.

Той изчака само за да я раздразни. И да прецени по реакцията ѝ доколко ще откликне, ако се опита да промени характера на дълготрайната им платонична връзка. Беше се опитвал веднъж и преди. Отказът ѝ — беше омъжена с договор за десетилетие, напомни му внимателно тя — само го накара да я зажелае още повече. Че и вярна в брака на всичкото отгоре. Направо да заскърцаш със зъби — което той и правеше доста често. Естествено, можеше да си ги смени по-евтино от цената на едночасов сеанс при добър психотерапевт.

Сега езикът на тялото ѝ — леко отдръпване — му подсказа, че тя все още жали мъртвия си съпруг. Беше подготвен да изчака обичайната една година, но само ако му се наложи.

— Какво ще кажеш да дадем и на двамата масивни файлове далеч над базисното състояние? — бързо рече той. — Да им дадем наистина задълбочени знания за това какво представляват Трантор, Империята, всичко.

— Невъзможно е.

— Не, само е скъпо.

— Тъй де!

— Е, и какво? Само си помисли. Знаем какво са представлявали тези двамата примитиви, макар и да не ни е известно от кой свят идват.

— В пластовата им памет е посочена Земята, спомняш ли си?

Марк сви рамене.

— Е, и? Десетки първобитни светове са се кръщавали така.

— О, също както първобитните хора наричат племената си „хората“?

— Точно така. Пък и от астрофизическа гледна точка цялата тази народна приказка е съвсем погрешна. В тази легенда за първичната планета едно нещо е казано съвсем ясно: по-голямата част от повърхността ѝ се състои от океани. Защо тогава се нарича „Земя“?

Тя кимна.

— Приемам, заблудени са. И нямат солидни бази данни по астрономия — проверих го. Но погледни им социалния контекст. Тези двамата са отстоявали схващания, вечни идеи: Вярата и Разума.

Марк стисна юмруци от въодушевление — момчешки жест.

— Пазителите на бащината ни вяра не искат точно съвременна информация. Те искат историческата Дева — чиста и незаредена със съвременни идеи. Ще трябва да я програмирам да може да чете...

Дзън.

— ... да пише, да се оправя с математика от по-висок порядък. Чакай малко!

— По етични причини ли имаш възражения? Или просто за да си спестиш няколко века мръсна работа?

— Лесно ти е на теб да го кажеш. Твоят Волтер има в основата си съвременно съзнание. Който го е създал, сам доста е порботил въз

основа на десетки биографии. Моята Дева е колкото факт, толкова и мит. Някой я е създал от въздуха.

— Значи възраженията ти са поради мързел, а не принципи.

— И двете.

— Поне ще си помислиш ли по въпроса?

— Току-що си помислих. Отговорът е „не“.

Марк въздъхна.

— Няма смисъл да спорим. Ще видиш, като ги оставим да си общуват.

Настроението ѝ като че ли превключи от съпротива на вълнение; във въодушевлението си дори докосна крака му и задържа пръстите си там. Той усети другарското ѝ потупване, точно когато сим-пространството се отвори и те навлязоха в него.

3.

— Какво става тук? — Волтер се изправи с ръце на кръста. Столът зад него се прекатури и се удари о пода. Той се вторачи в тях от екрана. — Кой си ти? Пратеник на чий ли ад си?

Марк спря сима и се обърна към Сибил:

— Ъ-ъ... Искаш ли ти да му обясниш?

— Той си е твоя възстановка, не моя.

— Тъкмо от това се боях. — Волтер беше внушителен. Излъчваше властност и електрическа самоувереност. Някак си, въпреки че бе изследвал сима му под микроскоп, общата сума от всичко, неговата същност винаги му бе убягвала.

— Толкова труд хвърлихме! Ако сега се запънеш...

Марк се стегна.

— Добре де, добре.

— Как му изглеждаш?

— Материализирах се, приближих се и седнах.

— Видял те е как се появяваш от нищото?

— Май че да — отвърна той угрижен. — Направо се потресе.

Марк бе използвал всички фалшификации на съдържаност, с които разполагаше, бе поокастрил и оформил констелациите за настроение, но бе оставил същностната сърцевина на Волтер недокосната. Ех, че твърдоглавец беше! От педантичност някой програмист бе свършил работата си невероятно добре и старателно. Той предпазливо потопи сима на Волтер в безцветната бездна на сензорната статика. Първо го успокой, после се плъзни...

Пръстите му затанцуваха. Включи времевия ускорител.

Сим-личностите се нуждаеха от компютърно време, за да асимилират новите преживявания. Той набута Волтер в шумна и привидно реална мрежа. Личността реагира на симулацията и се втурна в индуцираните емоции. Волтер бе рационален; личността му беше способна да приема нови идеи — на сима на Жана му бе необходимо далеч повече време.

И какво причиняваше всичко това на реконструкцията на една действителна личност, когато ѝ просветнеше, че съществува и друга реалност? Тук вече идваше сложната част на реанимацията. Приемането на това кои/какво/кога са.

Концептуалните шокови вълни отекваха в дигиталните личности и принудително предизвикваха нагаждане на емоциите.

Можеха ли да го понесат? В края на краищата това не бяха истински хора — не повече, отколкото една абстрактна импресионистична картина би претендирала, че точно ви показва какво е крава. Сега двамата със Сибил можеха да се намесят само след като автоматичните програми са постигнали най-доброто, на което са способни.

Тук математическото им изкуство бе подложено на изпитание. Изкуствените личности трябваше да оцелеят след този решителен етап или да потънат в лудост и неадекватност. Докато стремглаво се носеха по магистралите на разширяващите се възприятия, онтологичните отклонения можеха да разтресат един конструкт така, че той да рухне.

Той ги остави да се срещнат един с друг под внимателното му наблюдение. В „При двете Маго“, проста градска народна кръчма. За да се съкрати компютърното време, климатичното се повтаряше през сим-време от две минути. Безоблачно небе — да се пести флуидно моделиране. Сибил се занимаваше със своята Жана, той — със своя Волтер, изглаждаха и заобляха дребните пукнатини и пропуски в матриците на възприятието на двата образа.

Те се срещнаха и си поговориха. През невронните симулации на Волтер преминаха някакви повърхностни синьо-бели вихри. Марк въведе няколко концептуални корекционни алгоритъма. Завихрянята изчезнаха.

— Схванах! — прошепна той. Сибил до него кимна, съсредоточена върху собствената си задача.

— Вече е редовен — отбеляза Марк. Сега се чувстваше по-добре. — Аз ще задържа образа си там в седнало положение, става ли? Нито ще изчезва, нито нищо.

— Изчистих Жана — Сибил посочи кафявите бразди в триизмерната картина на матрицата, която плуваше пред нея. — Има някакви емоционални трусове, но постепенно ще отшумят.

— Бих казал: старт!

Тя се усмихна.

— Хайде.

Мигът дойде. Марк всмука Волтер и Жана обратно в реалното време.

След минута знаеше, че Волтер все още е недокоснат, адекватен, цялостен. Както и Жана, макар тя да бе изпаднала в умисленото си вглъбение, добре документирана страна от нейната личност, нейния вътрешен климат.

Волтер обаче се раздразни. Той се изправи пред него в цял ръст. Холограмата се мръщеше, ругаеше и настояваше на висок глас да може да провокира комуникация, когато му се иска.

— Мислиш си, че трябва да зависи от твоята милост винаги, когато имам да казвам нещо? Говориш с човек, който е бил изпращан в изгнание, цензуриран, хвърлян в затвора, репресиран... Живял в постоянен страх от църковните и държавните власти...

— Огън — прошепна Девата с призрачна чувственост.

— Успокой се — нареди Марк на Волтер, — или ще те изключа. — Той застопори кадъра и се обърна към Сибил: — Какво ще кажеш? Да го послушаме ли?

— Защо не? — отвърна тя. — Не е честно вечно да зависят от благоволението ни.

— Честно ли? Ама това е *сим*!

— Но те си имат идея за честност. Ако ние нарушим тези...

— Добре, добре — той отново задейства екрана. — Следващият въпрос е как.

— Не ме интересува как ще го направите — скастри ги холограмата. — Само го направете — и то веднага!

— Задръж — обади се Марк. — Ще ви дадем текущо време, за да се интегрирате в перцепционното ви пространство.

— Това пък какво означава? — попита Волтер. — Изкуството да се изразяваш е едно, а жаргонът — съвсем друго.

— Да вденете — подметна сухо Марк.

— Да — обади се Сибил. — По ваша инициатива, не само по наша. Но не излизайте по едно и също време на разходка — прекалено голяма е играчката с данните.

— Ние тук се опитваме да икономисваме средства — и Марк се наведе назад, за да има по-добър изглед към краката на Сибил.

— Побързайте тогава — рече Волтер. — Търпението е за мъчениците и светците, не за хората на изящната словесност.

Преводаческата програма препредаваше всичко това на съвременен език, като звуково вклиняваше древни и изгубени думи. Знаниетърсачите намираха превода и го препредаваха на Марк и Сибил. Ала въпреки това Марк бе оставил хлъзгавия естествен звук — тенора на едно невъобразимо далечно минало, — за да придаде атмосфера.

— Само кажи моето име или това на Сибил и ще се появим пред теб в правоъгълник, ограден с червено.

— Трябва ли да е червено? — обади се Девата с немощен глас. — Не може ли синьо? Синьото е толкова прохладно — цветът на морето. Водата е по-силна от огъня — гаси го.

— Стига си дърдорил! — скастри я другата холограма. После кимна на един механокелнер и поръча:

— Онова фламбе — махнете го веднага. Разстройва Девата. Ало, вие там, двамата гении! Щом можете да възкресявате мъртъвци, без съмнение можете и да смените червения цвят със син.

— Не мога да повярвам! — възкликна Сибил. — Един сим?! Този за какъв се мисли?!

— За гласа на разума — отвърна Марк. — Франсоа-Мари Аруе дьо Волтер.

— Според тебе готови ли са за среща с Бокер? — Сибил прехапа кокетно устничка. — Договорихме се да го пуснем в сима веднага щом те се стабилизират.

Марк се замисли.

— Нека с него я караме откровено и праволинейно. Ще му се обадя.

— Имаме да се учим толкова много от тях!

— Туй то. Кой да ти предположи, че праисторическите хора са такива чешити?!

4.

Девата се опитваше да не обръща внимание на магьосницата на име Сибил, която твърдеше, че е нейна възкресителка — сякаш някой друг освен Господаря небесен можеше да претендира за подобен подвиг. Не ѝ се разговаряше с никого. Събитията се трупаха — едно върху друго, плътни, задушавачи. Задавящата, простреляна от болки смърт продължаваше да витае около нея. На шутовската шапка, която поставиха върху обръснатата ѝ глава през онзи огнен ден — най-мрачният и все пак най-славен ден в краткия ѝ живот — бяха изписани на свещения език нейните „престъпления“: *Heretica, Relapsa, Apostata, Idolater*. Черни думи, които скоро щяха да пламнат.

Учените кардинали и епископи на мерзкия парижки университет, обичащ англичаните, и на църквата — Христовата невеста на земята! — бяха подпалили живота ѝ тяло. И само защото бе изпълнила волята Божия — великият, истински Крал да бъде негов заместник във Франция. Затова бяха отхвърлили кралския откуп и я бяха изпратили на димящата клада. Какво ли тогава биха могли да сторят с тази магьосница на име Сибил, която също като нея живееше сред мъже, носеше мъжки дрехи и твърдеше, че притежава сили, превъзхождащи дори тези на самия Създател?

— Моля ви, вървете си — измърмори тя. — Нужна ми е тишина, за да чуя Гласовете.

Но нито магьосницата, нито брадатият, облечен в черно мъж на име Бокер — който обезпокоително приличаше на намръщените патриарси, изписани върху купола на огромната църква в Руан — не искаха да я оставят на мира.

Тя настоя:

— Ако е нужно да говорите с някого, побъбнете си с мосю Аруе. Той не обича нищо друго повече от това.

— Света Дево, розо на Франция — рече брадатият, — Франция твоят свят ли беше?

— Моята страна в света — отвърна тя.

— Искях да кажа, твоята планета.

— Планетите са в небето. Аз бях земна.

— Имах предвид... о, няма значение. — Той заговори беззвучно на жената Сибил. — Земна? Фермери ли са били, що ли? Как може дори и праисторическите люде да са толкова невежи? — Очевидно си мислеше, че Жана не може да чете по устните — номер, който тя бе усъвършенствала, за да разчита обвиненията, отправяни ѝ от църковния съд.

— Знам колкото е достатъчно за задачата ми — рече тя.

Бокер се намръщи, после се впусна нататък:

— Моля ви, изслушайте ме. Нашата кауза е справедлива. Съдбата на светците зависи от това да спечелим на наша страна много неверници. Ако трябва да крепим съсъда на човечеството и осветените от времето традиции на собствената си идентичност, необходимо е да съкрुшим мирския скептицизъм.

Тя се опита да се извърне, но дрънчащата тежест на веригите ѝ попречи.

— Оставете ме. Макар и да не съм убила никого, предвождах много битки за победата на великия, истински крал на Франция. Аз бях начело на коронацията му в Реймс. Раниха ме в битка за него.

Тя вдигна китките си — сега се намираще в мерзка килия в Руан с оковани нозе и ръце. Сибил бе казала, че това щяло да я закотви, по някакъв начин да се отрази добре на характера ѝ. Като ангел Сибил без съмнение беше права. Бокер започна да ѝ додява, но Жана събра сили да му каже:

— Светът знае как бяха възнаградени моите усилия. Вече няма да вода войни.

Мосю Бокер се обърна към магьосницата:

— Светотатство е да държим велика личност в окови. Не можеш ли да я пренесеш на някое теологично място за отмора? Катедрала например?

— Контекстът. Симовете имат нужда от контекст — отвърна беззвучно магьосницата. Жана откри, че може да чете по устните ѝ така ясно, както никога досега. Може би това чистилице подобряваше способностите на обитателите му.

Мосю Бокер закудкуда:

— Впечатлен съм от постигнатото от вас, но ако не я накарате да ни съдейства, за какво ни е тогава?

— Не сте я видели в зенита ѝ. Малкото исторически асоциации, които успяхме да дешифрираме, твърдят, че имала „магическо присъствие“. Ще трябва да го изведем.

— Не можете ли да я направите по-дребна? Невъзможно е да се разговаря с великанка.

Ръстът на Девата — за нейно собствено смайване — се съкрати с две трети.

Мосю Бокер като че ли остана доволен.

— Велика Жана, вие разбирате погрешно природата на предстоящата нам война. Безбройни хилядолетия са изминали, откакто сте се възкачили в рая. Вие...

Девата се надигна.

— Кажете ми едно. Кралят на Франция потомък на рода на англичанина Хенри Ланкастър ли е? Или е Валоа, потомък на великия, истински крал Шарл?

Мосю Бокер примигна и се замисли.

— Аз... аз мисля, че наистина може да се твърди, че ние, Пазителите на бащината вяра, партията, която аз представям, сме, така да се каже, потомци на твоя Шарл.

Девата се усмихна. Тя *знаеше*, че Гласовете са ѝ пратени от небето — без значение какво казваха епископите. Беше ги предала едва когато я отведоха в гробището „Свети Оуен“, а после само от страх пред огъня. Беше права да изпее същата песен два дни по-късно — провалът на Ланкастър в опита да анексира Франция го доказваше. Щом господин Бокер говореше от името на потомците на дома Валоа въпреки явната липса на благородническа титла, щеше да го изслуша.

— Продължавайте — рече тя.

Мосю Бокер ѝ обясни, че на това място скоро щял да се провежда референдум. (След известни дебати с магьосницата той реши, че Жана би трябвало да мисли това място, най-общо, за Франция.) Надпреварата щяла да бъде между двете основни партии, Пазителите срещу Скептиците. И двете партии се били договорили да проведат Голям дебат между двама словесни дуелисти, за да се очертае наболелият въпрос.

— На каква тема? — попита рязко Девата.

— Дали трябва да се конструират механичните същества, надарени с изкуствен разум? И ако е така, налага ли се да им се дава

пълно гражданство с всички произтичащи от това права?

Девата сви рамене.

— Това шега ли е? Само аристократите и благородниците имат права.

— Вече не е така, макар, разбира се, да имаме класова система. Сега и обикновените хора се радват на права.

— Селяни като мен? — попита Девата. — Ние?

Мосю Бокер — лицето му бе подвижна вихрушка от отчаяни гримаси — се обърна към магьосницата:

— Аз ли трябва да върша всичко?

— Ти я искаше точно такава, каквато е — напомни му тя. — Или по-точно каквато е била.

Мосю Бокер прекара цели две минути в дрънкане за нещо си, което наричаше Концептуалната промяна. Това очевидно означаваше теологичен диспут за природата на механичната изобретателност. На Жана отговорът ѝ се виждаше съвсем ясен, но пък тя бе жена, израсла на полето, а не изкусен оратор.

— Защо не питате вашия крал? Или някой от съветниците му? Или пък някой от вашите учени мъже?

Мосю Бокер нацупи устни и размаха ръце.

— Нашите лидери са безлични! Слаби! Рационални изтривалки!

— Без съмнение...

— Не можеш да си го представиш, но ти притежаваш древна страст. На хъса и страстта се гледа като на лош тон като нещо старомодно. Искане се да намерим умове, в които да гори старият огън...

— Не! О! *Пламъците, които ближат...*

Доста време беше нужно, за да се успокои дишането ѝ и тя да е способна да продължи да слуша. Трепереше.

Големият дебат между Вярата и Разума щял да се проведе в Колизея пред публика от четиристотин хиляди души. Девата и нейният опонент ще присъстват като холограми, уголемени с фактор трийсет. После всички граждани ще гласуват по въпроса.

— Да гласуват? — попита Девата.

— Ти я искаше непоковарена! — възкликна магьосницата. — Дръж си я сега!

Девата слушаше мълчаливо, принудена да поглъща хилядолетия за минути. Когато мосю Бокер свърши, тя рече:

— Биваше си ме в битките, макар и за кратко, но не и в споровете. Без съмнение знаете каква е била съдбата ми.

Мосю Бокер като че ли го заболя.

— Тези приумици на древните! Ние разполагаме с халтава историческа рамка около твоето... хмм... изображение. Нищо повече. Не те знаем къде си живяла, но наистина познаваме подробно събитията след твоята...

— Смърт. Можеш да го кажеш. Свикнала съм, както би трябвало да е свикнала всяка християнска девица, щом пристигне в чистилицето. Знам и кои сте вие двамата.

— Ти... знаеш, така ли? — попита предпазливо магьосницата.

— Ангели! Вие се явявате в образите на обикновени хора, за да успокоите страховете ми. После ми поставяте задача. Дори и тя да включва мошеничество, това е Божествена мисия.

Мосю Бокер кимна бавно и погледна магьосницата.

— От откъслечните данни, които пърхат около твоето „аз“, схващаме, че доброто ти име е било възстановено на дебати, проведени двадесет и шест години след смъртта ти. Тези, които са те заклеили, са се покаяли за грешката си. Нарекли са те в знак на най-голяма почит *La Rose de la Loire*.

Тя примигна, за да спре напиралите сълзи.

— Справедливост... Де да бях изкусна в спора, щях да убедя моите инквизитори — тези влюбени в англичаните проповедници от Парижкия университет, — че не съм вещица.

Мосю Бокер като че ли се бе развълнувал.

— Дори и в древността са усещали кога ги подкрепя свята сила Девата се разсмя безгрижно.

— Господ е на страната на своя Син, както и светците и мъчениците. Но това не значи, че провалът и смъртта ги отминават.

— Права е — обади се магьосницата. — Дори и планетите и галактиките споделят човешката съдба.

— Ние, хората на духа, имаме нужда от теб — примоли й се мосю Бокер. — Твърде много сме заприличали на своите машини. За нас няма нищо свято освен гладкото функциониране на частите ни.

Знаем, че ще подходиш към този въпрос със страст, ала просто ѝ истински. Само за това те молим.

Девата се чувстваше уморена. Имаше нужда от самота, от време за размисъл.

— Трябва да се посъветвам с Гласовете. Един ли ще е само въпросът, който трябва да обмисля, или ще има и още?

— Само един.

Инквизиторите изискваха далеч повече. Задаваха ѝ много въпроси — десетки, понякога едни и същи, пак и пак, и пак. Отговорите, които бяха правилни в Поатие, навсякъде другаде се оказваха погрешни. Лишена от храна, пиене, почивка, укротена от принудителното пътуване до гробищата, изтощена от скучната проповед, те я принуждаваха да слуша и потресена от ужас пред огъня, тя не успя да издържи на разпита.

— *Има ли архангел Михаил дълга коса?*

— *Света Маргарита пълничка ли е, или слаба?*

— *Очите на света Катерина кафяви ли са, или сини!*

Хванаха я в капана, като приписваха на духовните гласове качества, присъщи на плътта. После извратено я осъдиха, задето свързвала свещения дух с плътската поквара.

Всичко беше миазми. А в чистилището я чакаха още по-тежки изпитания. Затова не можеше да е сигурна дали този Бокер ще излезе неин приятел или враг.

— Какъв е той? — поиска да узнае тя. — Този единствен въпрос, на който искате да отговоря?

— Съществува универсален консенсус, че изкуствените интелигентни създания имат нещо като разум. Въпросът, на който искаме да отговориш ти, е: имат ли душа.

— Само Всемогъщият притежава силата да създава души.

Мосю Бокер се усмихна.

— Ние, Пазителите, не бихме могли да сме по-съгласни с тебе. Изкуствените разуми, за разлика от нас, техните създатели, нямат душа. Те са само машини. Механични съоръжения с електронно програмирани мозъци. Само човекът има душа.

— Щом вече имате отговор на въпроса, за какво съм ви аз?

— За да ги убедиш! Първо нерешителните от сектора Джунин, после Трантор, после цялата Империя!

Девата се замисли. Инквизиторите ѝ също знаеха отговорите на въпросите, с които я измъчваха. Мосю Бокер изглеждаше искрен, но такива бяха и онези, които я обявиха за вещица. Мосю Бокер ѝ бе казал отговора предварително — с него би се съгласил всеки разумен човек. И все пак не можеше да бъде сигурна какви са намеренията му. Дори и разпятието, което бе помолила свещеникът да издигне над нея, не издържа на мазния дим, на ръфашите пламъци...

— Е? — попита мосю Бокер. — Ще се съгласи ли Светата роза да бъде наш поборник?

— Тези хора, които трябва да убедя — и те ли са потомци на Шарл, великия и истински крал от рода Валоа?

5.

Марк влезе в „Пляс и смрък“ — имаше среща със своя приятел и колега Ним — и много се изненада, че Ним вече го чакаше. Ако се съдеше по разширените му зеници, висеше там почти цял следобед.

— Добре си се подредил — рече Марк. — Станало ли е нещо? Ним поклати глава.

— Все същият Марк — прям като юмрук. Първо, опитай „Вихросмръка“. С нищо не ти помага за жаждата — всъщност, пресушава ти цялата глава — но хич няма и да ти пука.

Вихросмръкът се оказа прахообразна смес с вкус на мускатово орехче, но с привкус, сякаш си погълнал разярено насекомо. Марк го смръкна бавно — последователно във всяка ноздра. Искаше умът му да е относително ясен, докато Ним го информира за политиката и финансите на офиса. После вече щеше да си позволи да излети в небесата.

— Това може и да не ти хареса — рече Ним. — Свързано е със Сибил.

— Сибил! — той се разсмя малко нервно. — Ти откъде знаеш, че...

— Ти ми каза. Последния път смъркахме заедно, не помниш ли?

— О... — Онова го бе накарало да се разприказва. Още по-зле, бе го накарало и да забрави, че се е разприказвал.

— Не че е държавна тайна — ухили се Ним.

— Толкова ли ми личи? — искаше да е сигурен, че Ним, който сменяше жените толкова често, колкото и бельото си, сам не си е наумил нещо по отношение на Сибил. — Ами тя?

— Онзи, който спечели големия дебат в Колизея, голямо чудо го чака.

— Няма проблем — рече Марк. — Аз.

Ним прокара ръка през сламенорусата си коса.

— Не мога да реша дали повече харесвам в тебе твоята скромност или способността ти да предвиждаш бъдещето. Скъмността. Явно е тя.

Марк сви рамене.

— Бива си я, признавам.

— Но ти си по-добър.

— По-голям късметлия съм. Падна ми се Разумът. Сибил се заби с тая Вяра.

Ним го изгледа смаяно и вдъхна дълбоко.

— На твоє място не бих подценявал Вярата. Тя е здраво свързана със страстта, а от нея досега никой не е успял да се отърве.

— Не се и налага. Най-накрая страстите прегарят.

— А светлината на разума гори вечно?

— Да, ако мозъчните ти клетки се регенерират.

Ним погледна през сламката си, за да провери дали вътре не е останало нещо, и намигна на Марк.

— Тогава не ти е нужен малък съвет.

— Какъв съвет? Никакъв съвет не чух.

Ним се изкикоти.

— Ако твоите нерегенерирани мозъчни клетки съдържат поне мъничко здрав разум, щеше да престанеш да помагаш на Сибил да си усъвършенства симулацията. Или още по-добре: ще продължиш да се преструваш, че ѝ помагаш, за да можеш да се възползваш от всичко, което тя може да ти покаже. Но всъщност ще търсиш начин да съсипеш и нея, и симулацията ѝ. Хората разправят, че била страхотна.

— Виждал съм я.

— Виждал си я *донякъде*. Да не мислиш, че ти показва всичко?

— Всеки ден сме работили по...

— Онова, което виждаш, е окастрен сим и толкова. Нощем тя надува цялата псевдодуша.

Марк се намръщи. Знаеше, че когато тя е наблизо, малко нещо се унася — феромоните си вършеха работата, — но гледаше да го навакса. Нали така?

— Тя не би...

— Би могла. Ония горе са си я набеязали.

Марк усети как неволно го прониза ревност и се постара да не се издаде.

— Хммм... Благодаря ти.

Ним наведе глава с характерния си ироничен жест и каза:

— Дори и да не ти е нужно, ще си глупак, ако откажеш.

— Кое — наградата, дето ще я спечеля?

— Не наградата, тъпчо. Мислиш си, че съм пропуснал да забележа, че разговарям с роб на амбицията? Съветът ми.

Марк вдъхна силно и с двете ноздри едновременно.

— Ще го запомня, не се съмнявай.

— Тая работа ще е дебела. Ти си мислиш, че е само за този сектор, но да ти кажа, хора от цял Трантор ще се включат на вълната на шоуто.

— Още по-добре — рече Марк, макар стомахът да го свиваше така, сякаш внезапно бе започнал свободно да пада. Да живееш в истински културен ренесанс беше рисковано. Но може би чувството му за кухост се дължеше на стима.

— Искам да кажа, Селдън и онзи тип, дето постоянно го следва като куче, Амарил — мислиш ли, че са те набутали в това, защото ще е гръм и трясък?

Марк си смръкна и тогава отговори:

— Не. Защото съм най-добрият.

— А по стълбицата на общественото положение си далеч под тях. Приятелю мой, ти си заменим.

Марк кимна сериозно.

— Ще го имам предвид, не се съмнявай.

Повтаряше ли се? От стима трябваше да е.

Марк всъщност се замисли върху съвета на Ним чак след два дена. Дочу случайно някой да хвали работата на Сибил пред Хастор, шефа на „Артифие асоушийтс“. Пропусна обяда и се върна на етажата си. Обратният път минаваше покрай кабинета на Сибил и неговото намерение, повтори си той, бе да ѝ препредаде комплимента. Но когато откри, че вратата ѝ не е заключена, а офиса ѝ е празен, го завладя импулс.

След половин час той леко подскочи, когато тя извиха от вратата:

— Марк! — Приглади с длан коса — несъзнателно кокетство, което издаваше желанието ѝ да се хареса. — Мога ли да ти помогна с нещо?

Той току-що бе приключил с прокарването на кръстосани връзки с офиса ѝ, за да е способен да следи интервютата ѝ с нейния клиент, Бокер. Доколкото знаеше, тя му споделяше най-същественото.

Той прецени, че предложенията му как да се справи с Бокер ще станат по-добри, ако го наблюдава пряко. Но щеше да поквари отношенията с клиента — обикновено това правило стриктно се спазваше. Ала този път случаят беше по-особен...

Той сви рамене.

— Просто те чаках.

— Подобрех много структурата ѝ. Настроението ѝ се вдига и над 0,2° C.

— Страхотно. Мога ли да я видя?

Дали усмивката ѝ не му се стори по-топла от обикновено? Продължаваше да се чуди и когато се прибра в собствения си офис след един час настройване на Жана. Сибил безспорно си бе свършила добре работата. Съвършено изпитано, хитро вплетено в топографията на древната личност.

И всичко това — от вчера до днес? Според него не беше така.

Време беше да подуши из сим-пространството.

6.

Волтер се надигна — смръщил вежди, нацупен, с ръце на кльощавите си хълбоци. Стана от богато бродираното кресло в кабинета си в Сири, замъка на дългогодишната му любовница маркиза дьо Шатле.

Мястото, което от петнайсет години той наричаше свой дом, го потискаше, когато нея вече я нямаше. А маркизът, който дори от приличие поне не изчака тялото на съпругата му да изстине, го бе предупредил, че трябва да напусне.

— Махнете ме оттук! — настоя Волтер пред учения, отговорил най-сетне на повикването му. *Учен* — свежа дума, без съмнение свързана с латинския корен „зная“. Но този тук май не знаеше много.

— Пратете ме в кафенето. Имам нужда да видя Девата.

Ученият се наведе над контролното табло, което Волтер вече бе започнал да мрази, и се усмихна — усмивка, зад която ясно прозираше удоволствието от властта.

— Не предполагам, че е твой тип. През целия си живот си изявявал силни предпочитания — сканирах спомените ти и нямаш тайни от мен — към умните жени. Като племенницата ти и мадам дьо Шатле.

— Е, и? Кой би изтърпял компанията на глупави жени? Единственото им качество е, че може да им се има доверие, защото са твърде глупави, за да мамат.

— За разлика от мадам дьо Шатле?

Волтер забарабани нервно с пръсти по красивото орехово бюро — подарък от мадам дьо Шатле, спомни си той. Как така бе попаднало на това грубо място?

— Вярно, тя ме предаде. И си плати прескъпо за това.

Ученият вдигна вежди.

— Имаш предвид, с онзи млад офицер? От когото забременя?

— На четирийсет и три една омъжена жена с три пораснали деца да забременее!

— Когато ти каза, направо щеше да отнесеш покрива — разбираема, но не особено просветена реакция. И все пак не скъса с нея — бе през цялото време, докато раждаше.

Волтер настръхна. Мрачен спомен — струящ като черна вода в подземна река. Направо се бе поболял от притеснение, а раждането се оказа невероятно леко. И все пак девет дни по-късно най-необикновената жена, която бе познавал някога, издъхна от родилна треска. Никоя — дори неговата племенница, икономка и бивша възлюблена мадам Дени, която оттам нататък се грижеше за него — не успя да заеме мястото ѝ. Бе жалил за нея чак до... до... — той се приближи до мисълта, отдръпна се — до смъртта си...

Изду бузи и изплю в скоропоговорка:

— Тя ме убеди, че би било неразумно да скъсаме. Още повече, че не бях я любил от месеци. Правата на мъжа, ми каза тя, важели и за жената, стига да е аристократка. Оставих се на нежния ѝ разум.

— Ах — рече ученият загадъчно.

Волтер разтри чело, натегнало от мрачни спомени.

— Тя беше изключение от всяко правило. Разбираше Нютон и Лок. Разбираше всяка дума, която съм написал. Разбираше *мен*.

— Защо не си се любил с нея? Бил си зает с оргии?

— Драги ми сър, участието ми в подобни пиршества е до голяма степен преувеличено. Вярно е, че приех поканата за подобно еротично празненство на младини. Така добре се проявих, че ме поканиха отново.

— И отзовахте ли се повторно?

— Разбира се, че не. Веднъж — философ. Два пъти — извратен.

— Онова, което не разбирам, е защо един такъв светски човек като теб толкова настоява за нова среща с Девата.

— Нейната страст. — Образът на зачервената Дева се откри ясно в съзнанието на Волтер. — Нейната смелост и преданост към онова, в което вярва.

— И ти си притежавал тази черта.

Волтер тропна с крак, но не се чу никакъв звук.

— Защо говорите за мен в минало време?

— Извинявай. Ще въведа и аудиофон. — Единствен жест с ръка и Волтер вече чуваше скърцането на дъските, докато крачеше насам-натам. Навън изтрополи карета.

— Аз притежавам темперамент. Не бъркайте страстта с темперамента — той е въпрос на нерви. Страстта се ражда от сърцето и душата, не от простите механизми на телесните сокове.

— Ти вярваш в душата?

— В същността — без съмнение. Девата се е осмелила да се вкопчи във виденията си с цяло сърце въпреки тормоза на църквата и държавата. Нейната преданост към възгледите ѝ, за разлика от моята, не е имала извратена отсянка. Тя е била първата истинска протестантка. Уви, стотина истински вярващи не могат да изкупят милиони лицемери.

Ученият изкриви скептично устни.

— Жана се е отрекла, пречупила се е пред заплахите им.

— Те са я отвели на гробището! — наежи се Волтер. — Да тероризираш едно доверчиво момиче със заплахи за смърт и ад! Епископи, академици — най-учените хора на времето си! Магарешки задници! Да тероризират най-храбрата жена на Франция — жена, която са унищожили само за да я боготворят после! Лицемери!

— Имаме само твоята версия и нейната. Нашата история не стига толкова назад. И все пак знаем повече за хората, които...

— Така си мислите вие. — Волтер смръкна щипка емфие, за да се успокои. — Негодниците ги унищожава най-лошото в тях, героите — най-хубавото. Ибраели са си с нейните чест и храброст — все едно свиня да свири на цигулка.

— Ти я защитаваш — усмивката на учения беше крива, подигравателна. — И все пак в онази поема, която си написал за нея, я описваш като кръчмарска курва, много по-стара, отколкото всъщност е била, суеверна, но хитра простачка. Най-големият враг на непорочността, която тя се преструва, че защитава, е едно магаре — крилато магаре!

Волтер се усмихна.

— Брилянтна метафора за римокатолическата църква, *n'est ce pas*? Тя беше просто оръдието, чрез което го казах. Тогава не я познавах. Нямах понятие, че крие такива тайнствени дълбини.

— Но не интелектуални дълбини. Селячка!

— Не, не. Душевени дълбини. Аз съм като малко поточе. Бистро, защото е плитко. А тя е река, океан! Върнете ме в „При двете Маго“.

Тя и онази механична кукла *garçon* са единствената компания, с която разполагам.

— Тя е твой противник — напомни му ученият. — Любимка на онези, които поддържат ценности, които цял живот си отхвърлял. За да сме сигурни, че ще я биеш, аз ще те допълня.

— Аз съм цялостен и недокоснат — заяви с леден тон Волтер.

— Ще те оборудвам с философска и научна информация, рационален прогрес. Твоят разум трябва да съкруши нейната вяра. Трябва да я смяташ за враг.

Красноречието и наглостта му не можеха да променят чувството към Жана, завладяло Волтер.

— Отказвам да чета каквото и да било, докато не ме съберете отново с Девата — в кафенето!

Ученият има наглостта да се изсмее.

— Нещо не схващаш. Нямах избор. Аз ще въведа информацията в теб. Ти ще разполагаш с информацията, нужна ти, за да победиш — независимо дали ти харесва или не.

— Нарушавате целостта ми!

— Не забравяй, че след дебата възниква въпросът дали да те запазим, или...

— Да ме унищожите?

— Знаеш картите на масата.

Волтер настръхна. Познаваше железния тон на властността, защото от най-ранно детство бе подложен на бащиния тормоз — строг мартинет, който го задължаваше да ходи на църква, и чиято строгост бе отнела живота на майка му, когато бе едва на седем години. Единственият начин да се спаси от суровостта, налагана от съпруга ѝ, бе да умре. Волтер нямаше подобно намерение.

— Отказвам да *използвам* допълнителните знания, които ще ми дадете, освен ако веднага не ме върнете в кафенето.

Волтер се бе вбесил — ученият го гледаше така, както той бе гледал перукера: с високомерно превъзходство. Издутата му устна съвсем ясно показваше, че знае, че Волтер не може да съществува без него.

Унизителен обрат. Макар и по произход от средната класа, Волтер не вярваше, че обикновените хора са достойни сами да си бъдат господари. Мисълта неговият перукер да се прави на законодател

бе достатъчна да го накара никога повече в живота си да не сложи перука. И това, че този изнервящ го самодоволен учен гледаше на него по същия начин, беше непоносимо.

— Виж какво — рече ученият. — Ти написваш едно от бляскавите си *lettres philosophiques* и попиляваш идеята за човешката душа — и те събирам с Девата. Но ако не го направиш, ще я видиш чак на дебата. Ясен ли съм?

Волтер обмисли предложението.

— Бистър като малък поток — каза той най-накрая.

И тогава плътни, черни като катран облаци се спуснаха над ума му. Спомени — намръщени и мрачни. Почувства се погълнат от миналото, което ревеше през него и го пречистваше...

— Зацikli! Нещо изплува на повърхността... — дочу се кухият вик на Марк.

Образи от далечното минало избухнаха в ума му.

— Открийте Селдън! Този сим има още един пласт! Викнете Селдън!

7.

Хари Селдън се взираше в образите и в потоците от данни.

— Волтер преживя буря от спомени. Погледни импликациите.

Марк се втренчи в потока, без да разбира нищо.

— Ъ-хъ... виждам.

— Онази изпъкналост — буца памет за негов спор с Жана отпреди осем хиляди години.

— Някой е използвал тези симове и преди...

— Да, за публичен дебат. Историята не само се повтаря, но и понякога заеква.

— Вярата срещу Разума?

— Вярата и Механиката срещу Разума и Човешката воля — изрече Селдън, сякаш го четеше направо от цифровите комплекси. Марк не можеше да следи достатъчно бързо връзките, за да схване мисълта му.

— В някакво общество от онова време е имало фундаментално разделение по въпроса за компютърния интелект и неговото... проявление.

Марк забеляза мимолетното трепване по лицето на Селдън. Да не би да криеше нещо?

— Проявление ли? Искаш да кажеш, нещо като бракмите?

— Нещо такова — отвърна с половин уста Селдън.

— Волтер е бил за...?

— През онази епоха той е бил за човешкия кипеж. Жана е отстоявала Вярата, което ще рече хммм... бракмите.

— Нещо не схващам.

— Бракмите, или по-висши техни форми, са били набедени, че са способни да водят човечеството — Селдън като че ли беше притеснен.

— Бракмите? — изсумтя презрително Марк.

— Или... по-висши техни форми.

— И затова са спорили Волтер и Жана преди осем хиляди години? Значи са били създадени за това. И кой е спечелил?

— Резултатът е изтрит. Предполагам, че е загубил значение. Не може да се създаде компютърен интелект, който да води човечеството.

Марк кимна.

— Има смисъл. Машините никога няма да станат умни като нас.

— Предлагам да изтрием вградения комплекс от памет — отсече Селдън. — Това ще елиминира намесващия се пласт.

— Ъ-ъ... щом смяташ, че така е най-добре... Обаче не съм убеден, че можем да прекъснем всички връзки с тези спомени. Симовете използват холографски спомени и затова са вкарани в...

— Това има голямо значение, за да стигнеш до желания от тебе резултат в предстоящия дебат. Възможни са и други импликации.

— Като например?

— Историците може да ровят в подобни симове за изгубени данни от далечното минало. Ще искат достъп. Отрежи ги.

— О, разбира се. Искам да кажа, да не позволим на когото и да било да ги използва.

Селдън се втренчи в движещата се мозайка от блокове.

— Сложнички са, а? Наистина дълбоки умове, интерактивни под-азове... Хммм... Чудя се как ли чувството им за собствено „аз“ остава стабилно? Как така съзнанието им не се разпада с трясък?

Марк не схвана, но все пак се обади:

— Предполагам, че древните са знаели някой и друг номер, който не ни е известен.

Селдън кимна.

— Наистина. Тук просветва някаква идея...

Той бързо се изправи. Марк също се надигна.

— Не можеш ли да останеш? Знам, че Сибил би искала да поговори...

— Извинявай, но трябва да тръгвам. Държавни дела.

— Ъ-ъ... ами такова... благодаря за...

Преди Марк да успее да затвори зиналата си уста, Селдън вече беше изчезнал.

8.

— Нямам желание да виждам кльошавия господин с перуката. Той се мисли за по-добър от всички — каза Девата на магьосницата на име Сибил.

— Вярно е, но...

— Предпочитам компанията на Гласовете.

— Той е доста увлечен по тебе — рече Магьосницата.

— Намирам го трудно за вярване — и все пак тя не успя да сдържи усмивката си.

— О, но е вярно! Помолил е Марк — неговия възстановител — за изцяло нов образ. Нали знаеш, че е доживял до осемдесет и четири години.

— Изглежда дори по-стар. — Тя намираще, че перуката, лилавата панделка и кадифеният брич стоят нелепо на този съсухрен дядка.

— Марк реши да го върне на четирийсет и две. Иди го виж. Девата се замисли. Мосю Аруе щеше да е далеч по-малко отблъскващ в...

— Мосю при друг шивач ли си е шиел дрехите като млад?

— Хммм... Това може да се уреди.

— Няма да ходя в странноприемницата с това.

Тя протегна напред окованите си ръце — спомни си кожената мантия, която самият крал бе метнал на раменете ѝ на коронацията в Руан. Помисли си дали да не я поиска сега, но реши да не го прави. По време на процеса изприказваха сума ти неща за тази мантия — обвиняваха я, че изпитвала демонична любов към лукса; тя, която, преди да спечели краля през онзи ден, когато за пръв път се появи в съда, не бе усетила до кожата си допир на друго освен на грубо зебло! Обвинителите ѝ — бе забелязала — бяха облечени в черен сатен и кадифе и воняха на парфюми.

— Ще направя каквото мога — обеща магьосницата, — но не трябва да казваме на мосю Бокер. Той не иска да се побратимяваш с

врага, но според мен това ще ти се отрази добре. Ще изостри уменията ти за Големия дебат.

Последва пауза — падащи меки облаци, — по време на която Девата се почувства така, сякаш припаднаше. Щом се съвзе — твърди хладни повърхности, внезапни остри изблици на кафяво и зелено, — тя се намери седнала в странноприемницата на двете Маго.

Същества в брони, разнасящи подноси и разтребващи маси, се стрелкаха между клиентите. Тя потърси Гарсон и го забеляза — зяпаше меднорусата готвачка, която се правеше, че не забелязва. Копнежът на Гарсон ѝ напомни начина, по който самата тя бе съзрявала статуите на света Катерина и света Маргарита — и двете отрекли се от мъжете, но приели облеклото им; разпнати между светата страст и земния плам. И тук беше същото.

Потисна усмивката си, щом мосю Аруе се появи. Беше с тъмна ненапудрена перука, макар че пак изглеждаше доста възрастен — горедолу на годините на баща ѝ, Жак Дарс — на трийсет и една-две. Раменете му бяха прегърбени от тежестта на многото книги. Беше виждала книги само два пъти в живота си — по съдилищата — и макар изобщо да не приличаха на тези тук, тя трепна при спомена за тяхната мощ.

— *Alors* — рече мосю Аруе и постави книгите пред нея. — Четирийсет и два тома. Моите „Избрани произведения“. Непълно издание, но — той се усмихна — засега трябва да свърши работа. Какво има?

— Подиграваш ли ми се? Знаеш, че не мога да чета.

— Знам. Гарсон 213-ADM ще те научи.

— Не искам да се уча. Всички книги освен Библията са рожби на дявола.

Мосю Аруе вдигна ръце и забълва ругатни, яростни и интригуващи клетви — същите като онези, изричани от войниците ѝ, когато забравят, че тя е наблизо.

— Ти трябва да се научиш да четеш. Знанието е сила!

— Дяволът сигурно знае много — отвърна тя. Внимаваше книгите да не я докоснат.

Мосю Аруе се извърна отчаян към магьосницата — оказа се, че е седнала на една маса наблизо — и рече:

— На нищо ли не можете да я научите? — И после пак се обърна към Девата: — Как ще оцениш бляскавия ми ум, щом дори не можеш да четеш?

— Не ми трябва.

— Ха! Ако можеше да четеш, щеше да разсипеш онези идиоти, които те пратиха на кладата.

— Всичките бяха учени хора — рече тя. — Като тебе.

— Не, *pucelette*, не като мене. Нищо общо са нямали с мен. — Тя се разтрепери, когато ѝ протегна една книга — сякаш ѝ протягаше змия. Той се ухили, отърка книгата навсякъде по себе си, а после и по Гарсон, който бе застанал до масата. — Безобидна е, нали видя?

— Злото често е невидимо — измърмори Девата.

— Мосю е прав — обади се Гарсон. — Най-добрите хора могат да четат — всичките.

— Ако беше грамотна — рече мосю Аруе, — щеше да знаеш, че твоите инквизитори не са имали абсолютно никакво право да те измъчват. Ти си била военнопленница, пленена в битка. Англичанинът, който те е пленил, не е имал законно право да възлага на френски инквизитори и академици да изследват религиозните ти възгледи. Ти си се престорила, че вярваш, че гласовете, които чуваш, са божествени...

— Престорила! — извика тя.

— ... а пък той се е преструвал, че вярва, че са демонични. Самите англичани са твърде толерантни, за да изгарят хора на клади. Те оставят подобни форми на развлечение на нашите сънародници французите.

— Но ме предадох в ръцете на епископа на Буве по обвинение, че съм вещица — тя извърна глава, не искаше той да я гледа в очите. — Може би съм такава. Отрекох се от Гласовете.

— Гласове, родени от съзнанието, нищо повече. И езичникът Сократ ги е чувал. Всеки ги чува. Неразумно е да жертваме живота си заради тях, добре възпитаните хора го знаят.

— А ние тук? — прошепна Жана.

Той присви очи.

— Тези... другите? Учените?

— Те са привидения.

— Като демоните ли? И все пак говорят разумно. Създали са република на анализа.

— Така казват те. Ала ни помолиха да представляваме онова, което им липсва.

— Според тебе те са безкръвни — устните на Волтер се изкривиха в изненадан размисъл.

— Според мен ние слушаме едни и същи „учени“, следователно сме изправени пред един и същи съд.

— Аз имам нужда от гласове като техните — заяви отбранително Волтер. — Поне знам кога да обърна гръб на неразумен съвет.

— Може би гласовете на мосю са тихи — предположи Гарсон — и затова той по-лесно може да ги пренебрегне.

— Позволих им — на тях, свещениците! — да ме принудят да призная, че Гласовете са дяволски — рече Девата. — А аз знаех, че са божествени. Това не е ли демонична постъпка? Постъпка на вещица?

— Чуй ме! — мосю Аруе стисна китките ѝ. — Вещици не съществуват. Единствените демони в живота ти са били онези, които са те изпратили на кладата. Невежи свини — всичките до един! Освен англичанинът, който те е пленил — той се е престорил, че вярва, че си вещица, заради хитър политически ход. Когато дрехите ти изгорели, неговите жертви свалили тялото ти от кладата, за да покажат на тълпата, че наистина си жена, и тъй като не си имала друг подтик освен да си присвоиш правата на мъжете, си заслужила своята участ.

— Моля те, престани! — възкликна тя. Стори ѝ се, че усеща мазния мирис на пушек, макар мосю Аруе да бе накарал Гарсон да сложи из цялата странноприемница табели „Тук не се пуши“ — изведнъж те рязко се бяха озовали вътре в нея. Стаята се клатеше и въртеше.

— Огънят? — задъха се тя. — Езиците на пламъците...

— Стига — обади се магьосницата. — Не виждаш ли, че я разстройваш? Престани!

Но мосю Аруе беше настоятелен.

— След като дрехите ти изгорели, те огледали интимните ти части — това не го знаеше, нали? — също както и предишния път, за да се докаже, че ти си девствена, както си твърдяла. И задоволили своята развратност в името на светостта, те върнали на кладата и превърнали костите ти в пепел. Ето как ти се отплатили твоите

сънародници за вярната ти служба на краля! И след като те изгорили, малко по-късно провели обсъждане, цитирали някаква селска мълга, че сърцето ти не изгоряло на кладата и съответно те обявили за национална героиня и спасителка на Франция. Изобщо няма да се изненадам, ако вече си канонизирана като светица!

— През 1924 година — обади се магьосницата. Макар и да не проумяваше откъде знаеше тази странна цифра. Ангелско знание?

Презрителният смях на мосю Аруе отекна в ушите ѝ:

— Голямо добро са ѝ сторили, няма що!

— Тази дата я имаше в една бележка — магьосницата говореше сериозно, както винаги, когато споменаваше факти. — Макар и да ни липсват координати за значението на тази цифра. Сега сме 12026-та година от Галактическата ера.

В пращания въздух лъгнаха пламъци. Горещи ветрове замъглиха тълпата зяпачи около кладата.

— Огън! — задъха се Девата. Тя се вкопчи в мрежестата си яка и се скри в хладния мрак на припадъка.

9.

— Като че ли е време — Волтер погледна мадам Учен. Тя висеше пред него като оживяла маслена картина.

— Не съм те пренебрегвала нарочно — отвърна тя хладно, делово.

— Как смееш да ме забавяш без мое съгласие?

— Ние с Марк сме обсадени от медиите. Не съм и сънувала, че Големият дебат ще е медийното събитие на десетилетието. Всичките искат да получат възможност да интервюират тебе и Жана.

Волтер се заигра с кремавата панделка на врата си.

— Отказвам да ме гледат без напудрената перука.

— Изобщо няма да позволим да гледат нито тебе, нито Девата. Ако искат, да говорят с Марк. Той обича да му се обръща внимание и се справя добре.

— Бих казал, че трябва да се посъветвате и с мен, преди да вземате такива важни решения...

— Виж, аз пристигнах веднага щом ми звънна мехсекретарят. Оставих те на забавено време, за да проследя интеграцията на твоя модел. Трябва да си ми благодарен, че ти давам време за...

— Размисъл? — изсумтя той.

— Това е една от възможните гледни точки.

— Не знаех, че и това трябвало да ми се... дава. — Волтер се намираше в богато обзаведените си покои в двора на Фридрих Велики и играеше на шах с отца, когото наемаше, за да го остави да победи.

— Струва доста пари. А анализът на разходите и ползите показва...

— И никаква самота? С тази жена е невъзможно да се поддържа рационален разговор!

Той ѝ обърна гръб за максимален драматичен ефект. Беше отличен актьор — всеки, който го беше виждал да играе в своите пиеси в двора на Фридрих, го казваше. Познаваше добрата сцена, като я види, а тази имаше драматичен потенциал.

Гласът на мадам Учен се смекчи:

— Разкарай го и ще те информирам.

Той се обърна и вдигна кляощав пръст към добродушния монах, единствения от всички познати му хора на расото, когото можеше да понася. Мъжът се затътри към резбованата дъбова врата и внимателно я затвори след себе си.

Волтер отпи от прекрасното шери на Фридрих, за да си прочисти гърлото:

— Искам да изтриете от паметта на Девата мъките ѝ на кладата. Пречи на диалога ни също както поповете и държавните чиновници пречат на публикуването на умни произведения. Освен това... — той млъкна. Притесняваше се да изразява чувства, по-меки от раздразнението. — Тя страда. Не мога да го понеса.

— Не мисля, че...

— И докато се занимаваш с това, изтрий и моя спомен за единайсетте месеца в Бастилията. И всичките ми чести бягства от Париж — но не самите бягства; да ти кажа, животът ми се състои предимно от периоди на изгнание! Изтрийте само причините им, не последствията.

— Ами не знам...

Той тресна с юмрук по живописно резбованата дъбова маса.

— Ако не ме освободите от страховете на миналото, аз не мога да се държа като свободен човек!

— Простата логика...

— Откога логиката е проста? Не мога „просто“ да съчиня моето *Lettre philosophique* за абсурдността на това да се лишават такива като Гарсон 213-ADM от човешки права въз основа на факта, че нямали душа. Той е много забавен, не смяташ ли? И е умен поне колкото дузина попове от тия, дето съм познавал. Ако той няма душа, то тогава и ти нямаш душа. Ако ти имаш душа, значи и той има.

— Склонна съм да се съглася — рече мадам Учен. — Макар, разбира се, реакциите на 213-ADM да са симулации. Машините със самосъзнание са обявени за незаконни преди хилядолетия.

— Тъкмо това оспорвам аз! — извика Волтер.

— А каква част от това се дължи на програми, заложили на Сарк?

— Никаква! Правата на човека...

— ... надали трябва да важат и за машините.

Волтер се намръщи.

— Не мога да се изкажа напълно свободно по тази чувствителна тема — освен ако не освободите паметта ми от онова, което съм изстрадал заради моите идеи.

— Но твоето минало е част от теб.

— Глупости! Истината е, че никога не съм се осмелявал да изразя свободно мислите си по много въпроси. Винаги ми се е налагало да пресмятам какво ще ми струва всяка нападка срещу конвенциите и традиционната глупост.

Мадам Учен прехапа устнички.

— Доста добре си се справял, предполагам. Бил си прочут.

— Ами Девата?! Тя се е мъчила повече от мен! За своите убеждения е платила най-високата цена. И разпъването на кръст сигурно не е толкова мъчително, колкото онова, което е преживяла на кладата.

— Но пък е много важно за това, коя е тя самата!

— Рационални разговори не могат да се провеждат в атмосфера на страх и потискане. Ако спорът ни ще е честен, умолявам ви, освободете ни от тези ужаси.

Мадам Учен не отговори веднага.

— Аз... бих искала да помогна, но не съм убедена, че мога.

Волтер щеше да се пръсне от презрение.

— Познавам добре процедурите, за да знам, че можете.

— Наистина, не е проблем. Но морално нямам свободата да си играя с програмите на Девата както ми скимне.

Волтер се стегна.

— Мадам има ниско мнение за моята философия?

— Изобщо не е така! За мен ти си върхът! Имаш съвременно съзнание, а идваш от дълбините на тъмното минало — да се смае човек! Искане ми се Империята да разполагаше с хора като тебе!

— Моята философия обгръща всичко, универсален възглед за...

— А аз работя за „Артифис асоушийтс“ и за Пазителите, за господин Бокър. Моята етика ме задължава да им осигуря Девата такава, каквато я искат. Ако не ги убедя да изтрием от паметта на Девата спомените за мъченичеството, не мога да го направя. А Марк трябва да вземе разрешение от компанията и Скептиците, за да изтрие твоите. Ще имаш предимство.

— Съгласен съм — призна си той веднага. — Да ме освободят от моето бреме, без да освободят Девата от нейното, няма да е нито рационално, нито етично. Нито Лок, нито Нютон биха го одобрили.

Мадам Учен не отговори веднага.

— Ще поговоря с шефа и с мосю Бокер — рече тя най-накрая. — Но на твое място не бих си сдържала дъха.

— Мадам забравя, че нямам дъх, който да сдържам — усмихна се кисело Волтер.

10.

Иконката спря да мига на таблото на Марк точно щом той влезе в офиса си. Това означаваше, че Сибил се е обадила.

Марк настръхна от подозрение. Бяха се договорили да не си говорят със своите симове поотделно, макар всеки вече да бе дал на другия нужните за това програми. Девата никога не се опитваше да комуникира, което означаваше, че е Волтер.

Как смее Сибил да прави това без него! Той изскочи от офиса с намерението да даде и на нея, и на Волтер да разберат какво точно мисли за тяхното заговорничене зад гърба му. Но в коридора го чакаха в засада камери, журналисти и репортери. Чак след петнайсет минути нахлу в офиса на Сибил и — много ясно — я хвана да интимничи с Волтер. Беше смалила размерите му от великански до човешки.

— Ти наруши уговорката! — кресна Марк. — Какво правиш? Използваш увлечението му по онази шизофреничка, за да го накараш да зареже дебата?

Сибил, закрила лице с длани, вдигна поглед. В очите ѝ блестяха сълзи. Марк усети как нещо в него се преобръща, но реши да не му обръща внимание. Ами че тя беше пратила на Волтер въздушна целувка преди да го застопори!

— Трябва да ти кажа, че не съм си и помислял, че ще се унижиш дотам.

— Докъде? — Сибил успя да се стегне и вирна брадичка. — Какво е станало с обичайната ти веселост?

— Какво беше това?

Марк се втурна в офиса си и извика Волтер. Още преди образът да се е оформил напълно, докато цветовете идваха на фаза, той кресна:

— Отговорът е „не“!

— Убеден съм, че сега ще ми излезеш с някой сложен силогизъм — каза сардонично Волтер, щом се размърда.

Марк трябваше да признае, че симът се справя с внезапните килвания и изчезвания в рамковото му пространство с апломб.

— Виж какво — рече той с равен глас. — Искам Розата на Франция в деня на дебата да свехне в доспехите си. Това всъщност ще ѝ напомни за инквизициите.

Волтер тропна с крак.

— *Merde alors!* Не сме съгласни! Зарежете ме мен, но настоявам да изтриете от паметта на Девата последните ѝ часове, за да може страхът от наказание да не пречи на разсъжденията ѝ, както често се е случвало с мен.

— Не е възможно. Бокър искаше вяра — ето му я, цялата.

— Глупости! Освен това настоявам да ми позволите да я посещавам, както и онова странно, *mais charmant* любопитно създание Гарсон в кафенето, когато пожелае. Те са единствената ми компания.

„Ами аз?“ — помисли си Марк. Беше нужно този сим да бъде строяван, но тайно той се възхищаваше от кльошавия тип. Това беше мощен и впечатляващ ум, нещо повече, зад него прозираше личност, настръхнала от мощ. Волтер бе живял в епоха на възход. Марк му завиждаше, искаше да бъде приятел с Волтер. — „Ами аз?“

Обаче каза:

— Предполагам, че знаеш — онзи, който изгуби дебата, е обречен на вечен сън.

Волтер примигна — лицето му не издаваше нищо.

— Не можеш ме излъга — рече Марк. — Знам, че искаш нещо повече от безсмъртие на интелекта.

— Така ли?

— Това вече го имаш. Беше възсъздаден.

— Определението ми за живот включва повече от това да се превърнеш в набор от цифри.

Притеснен, Марк пропусна иронията покрай ушите си.

— Мога да чета мем-пространството ти. Когато си бил на години, независимо от баща си, по своя собствена свободна воля си получил участие на Великден.

— Да, но накрая се отказах! Искях просто да ме оставят да умра в покой!

— Единственият шанс „неизбежният край“ да ти се размине е да спечелиш дебата. Срещу собствения ти най-силен интерес — а ние знаем, че винаги си гледал своя интерес! — е да изтрием спомена на Девата за това как е била изгорена жива.

Волтер се намръщи. Марк виждаше на страничния екран текущите му индекси: флуктуации на основното състояние — добре свързани, но обвивката се разрастваше, в 3D-пространството дебелееше оранжев цилиндър и стърчеше под налягане сред бързите, разбягващи се възли вътре. Агентите на емоциите си разменяха пакети на висока скорост — белег, че се задава връх.

Марк пипна един клавиш. Изкушение си беше да накараш сима да повярва в онова, което иска Марк... но щяха да са му нужни години, докато разбере, че и хората, и симовете са способни да прикриват доста добре чувствата си.

Да опита с малко хумор може би? Той отново се включи в пространството и подметна:

— Ако ще ми се опъваш, приятелче, ще ѝ дам оная мръсна поема, дето си я написал за нея.

— „*La Pucelle*“? Не смей!

— Няма да посмея ли?! Късмет ще извадиш, ако тя изобщо някога ти проговори.

Хитра усмивчица.

— Мосю забравя, че Девата не знае да чете.

— Ще се погрижа да се научи. Или още по-добре — сам ще ѝ прочета поемата. Неграмотна е, спор няма, но, да му се не види, глуха не е!

Волтер го изгледа кръвнишки и измърмори:

— Между Сцила и Харибда...

Какво ли замисляше този остър като скалпел ум? Той — или то — интегрираше в дигиталния свят по-бързо от всеки сим, който Марк беше виждал някога. След като минеше дебатът, Марк се закле да оголи този ум и отново да изследва остриетата му, да сложи пластове му от процесори под скопа. А там имаше и един странен спомен отпреди осем хиляди години. Селдън се държеше малко странно по този повод...

— Обещавам да напиша *la lettre*, само ако ми позволите да я видя още веднъж. В замяна ти ще ми се закълнеш дори да не споменаваш „*La Pucelle*“ пред Девата.

— Не се майтапя — предупреди го Марк. — Ще следя всеки твой ход.

— Както кажеш.

Марк върна Волтер в кафенето, където го чакаха Жана и Гарсон 213-ADM и прекарваха през ума си собствените си интроспекции. Едва ги поздрави и вниманието му за миг бе отвлечено от почукване по вратата — Ним.

— Каф?

— Да — Марк отново погледна кафенето сим. Нека да се виждат. Колкото повече знаеше Волтер, толкова по-остър щеше да е понататък.

— Имаш ли от онази сензопудра? Днес какъв зор видях...

11.

— Какво ще поръчате? — попита Гарсон 213-ADM и направи широк жест с ръка.

Трудно му беше да следи споровете между Девата и мосю по темата дали същества като самия него притежават душа. Мосю май беше убеден, че изобщо никой не притежава душа, а това вбесяваше Девата. Спореха толкова разпалено, че не забелязаха изчезването на странното призрачно присъствие, което обикновено ги следеше, „програматора“ на това пространство.

Сега бе шансът на Гарсон да помоли мосю да ходатайства за него и да помоли господарите човеци да му дадат име. 213 ADM беше просто механизмов код: 2 означаваше функцията му, механокелнер; 13 определяше, че мястото му е в този сектор, а ADM означаваше „*Aux Deux Magots*“. Беше убеден, че шансовете му да привлече вниманието на меденорусата готвачка на аламинути ще нараснат, ако има човешко име.

— Мосю, мадам, какво ще обичате, моля?

— Какъв смисъл има да поръчваме? — тросна се мосю. Ученето като че ли не подобряваше търпението, отбеляза Гарсон. — Нищичко не можем да вкусим!

Гарсон направи съчувствен жест с две от четирите си ръце. Нямаше опит с човешките сетива освен със зрението, слуха и рудиментарното осезание — те му бяха необходими в работата. Би дал какво ли не, за да може да вкуса, да чувства; човеците сякаш изпитваха от това такова удоволствие!

Девата прегледа менюто и смени темата:

— За мен обичайното. Крайшник хляб... ще опитам крайшник от фина франзела — за разнообразие...

— Фина франзела! — удиви се мосю.

— И за да я топя — малко шампанско.

Мосю размаха ръка, сякаш му беше горещо.

— Похвално, гарсон — прекрасно си сторил, че си научил Девата да чете менюто.

— Мадам Учен ми разреши — отвърна Гарсон. Не искаше да си има неприятности с човеците господари, които можеха всеки миг да му дръпнат шалтера.

Мосю махна с ръка.

— Тя е прекалено вманиачена по подробностите. Никога не би оцеляла самичка в Париж, а в кралския двор — още повече. Марк обаче ще стигне далеч. Липсата на скрупули е любимата смазка на съдбата. Със сигурност не съм стигнал от крайна бедност до положението на един от най-богатите френски граждани като съм бъркал идеалите със скрупулите.

— Мосю реши ли какво ще поръча? — попита Гарсон.

— Да. Ти ще запознаеш Девата с по-сложни текстове, така че да може да прочете моята поема „За Нютоновата философия“ заедно с всичките ми *Lettres Philosophiques*. Способността ѝ да разсъждава трябва да се изравни с моята, доколкото е възможно. Не че някой би могъл да се изравни с мен — допълни той със самоуверената си усмивка.

— Скъмността ти може да се мери само с остроумието ти — рече Девата и мосю се изкиска самодоволно.

Гарсон поклати тъжно глава.

— Боя се, че това е невъзможно. Не съм способен да уча никого на нищо освен на прости фрази. Моята грамотност е такава, че не ми позволява да вникна в нищо друго освен в менютата. За мен е чест желанието на мосю да ме издигне. Но дори и когато възможността чука на вратата, аз и тези като мен, завинаги затворени в най-ниските слоеве на обществото, не могат да отворят вратата.

— Низшите класи трябва да си знаят мястото — увери го Волтер. — Но в твоя случай ще направя изключение. Виждаш ми се амбициозен. Така ли е?

Гарсон погледна меденорусата готвачка.

— Амбицията не подхожда на същество с моя ранг.

— А какво би искал да бъдеш? Ако можеше да бъдеш онова, което искаш?

Гарсон случайно знаеше къде прекарва готвачката трите си свободни дена — самият той работеше седем дни в седмицата.

— Механичен гид в Лувъра — рече той. — Достатъчно умен и с достатъчно свободно време, за да ухажвам една жена, която почти не

ме забелязва.

Мосю заяви с тържествен тон:

— Ще намеря начин да... как точно го казвате?

— Да го качите? — намеси се Девата.

— *Mon Dieu!* — възкликна мосю. — Може вече да четете също толкова добре, колкото и ти! Но няма да оставя ума й да се издигне над моя! Наистина това би означавало, че е стигнала прекалено далече, да му се не види!

12.

Марк напъха пакетчето в носа си и зачака ефекта.

— Толкова ли е зле? — Ним махна на механоприслужницата от „Пляс и Смрък“ за още едно.

— Волтер — изсумтя Марк. Стигна върха на стимулаторното извисяване — мисълта му се изостряше, но в същото време някак си ставаше по-мързелива. — Предполага се, че е мое създание, но през половината от времето сякаш аз съм негово.

— Той е просто сноп от цифри.

— Да, така е, но... Веднъж подслушах подсъзнателния му Агент за оформяне на изречения и той тъкмо нахвърляше нещо си на тема „волята е душа“.

— Може да е и философия.

— Воля има, не ще и дума. Значи съм създал същество с душа?

— Грешка в категориите — обади се Ним. — Абстрахираш „душата“ от „агентите“. Това е все едно с един скок да минеш от атоми на крави.

— Този сим прави точно такъв скок.

— Ако искаш да проумееш какво е крава, не търсиш кравешки атоми.

— Точно така, използваш „емергентната собственост“. Стандартна теория.

— Този сим е предсказуем, приятел. Не го забравяй. Ти го оформяш дотогава, докато вече не съдържа такива нелинеарни елементи, каквито не би могъл да съдържааш и ти.

Марк кимна.

— Той е... по-различен. Толкова могъщ.

— Бил е възсъздаден поради някаква причина кой знае кога през Тъмните векове. Изтривалка ли очакваше да е? Някой, с когото не би се мъчил? Ти представляваш властта, с която той цял живот се е борил.

Марк прокара пръсти през вълнистата си коса.

— Без съмнение ако намеря нелинеарна констелация, ще мога да я абстрахирам...

— ... да я наречеш воля или душа или да я изтриеш — Ним фрасна по масата и жената наблизко ги изгледа стреснато.

Марк го погледна скептично-подигравателно.

— Системата не е съвсем предсказуема.

— Тогава ѝ пускаш надушвачка на образци. Проследяваш я. Бутааш вътре субагенти, туряш белезници на всички персони, които не можеш да фиксираш. Хей, че то ти си измислил тия алгоритми за когнитивно задържане. Най-добрият си.

Марк кимна. А какво ли е да се врежеш в някой мозък в търсене на съзнание? Пое дълбоко дъх и издиша към таванския купол, където течеше някакво безмозъчно шоу вероятно за най-надрусаните.

— Както и да е, не е само той — Марк погледна Ним в очите. — Следя офиса на Сибил. Подслушвам срещите ѝ с Бокър.

Ним го тупна по рамото.

— Браво!

Марк се засмя. Приятелите те подкрепят дори и когато имаш пристъп на тъпота.

— Това не е всичко.

Ним се наведе напред с момчешко любопитство.

— Мисля, че отидох твърде далеч — рече Марк.

— Изловили са те?

— Не, не. Знаеш я Сибил. Не подозира интриги дори от страна на врагове, да не говорим за приятели.

— Маневрите не са стихията ѝ.

— Но не съм убеден, че са и моята — рече Марк.

— Хммм... — Ним го изгледа проникателно изпод полупритворените клепачи. — Та... какво още?

Марк въздъхна.

— Ъпдейтвах Волтер. Зададох му програми за кръстосано обучение, за да извадят дълбоките му конфликти и да му помогнат да се помири с тях.

Ним се облещи.

— Рисковано е.

— Искях да видя какво би направил подобен ум. Кога друг път ще ми се удаде такъв шанс?

— И сега как се чувстваш?

Марк потупа Ним по рамото, за да скрие колко е сконфузен.

— Ами един такъв скапан. Двамата със Сибил се бяхме разбрали да не правим такива неща.

— Вярата няма нужда да бъде особено умна.

— И това извинение ми мина през ума.

— Какво мисли за всичко това онзи Селдън?

— Ние... не сме му казали.

— А-ха.

— Иска го така! Пази си ръцете чисти.

Ним кимна.

— Виж какво, приятел, станалото — станало. Как го понесе симът?

— Разтресе го. Големи осцилации по невралните мрежи.

— Обаче вече е добре?

— Май да. Според мен се е реинтегрирал.

— Клиентът ти знае ли?

— Да. Скептиците са изцяло „за“. Тук не предвиждам проблеми.

— Ти наистина му правиш сериозно научно изследване — рече

Ним. — Добре е за тази дисциплина. Важно е.

— Ами затова се чувствам надрусан до козирката!

13.

— А сега внимавай — каза Волтер, когато най-накрая ученият отговори на повикването му. — Много внимавай.

Той прочисти гърло, разпери ръце и се приготви да поднесе бляскавите аргументи, които бе изпипал до най-малката подробност, оформени като поредното *lettre*.

Очите на учения бяха като процепи, лицето му — бледо. Волтер се подразни.

— Не искаш ли да го чуеш?

— Махмурлук.

— Вие сте открили една-единствена обща теория, която обяснява защо вселената, така огромна, е единствената възможна и всички нейни сили са точни — и не разполагате с цяр за махмурлука?

— Това не е в моята област — озъби му се ученият. — Питай някой физик.

Волтер тракна с токове, после се поклони по пруски, както се бе научил в двора на Фридрих Велики (макар и винаги, когато го бе правил, да си бе мърморил: „Германски марионетки!“).

— Доктрината за съществуването на душата се гради върху идеята за фиксираното „аз“, неспособно да мутира. Никакви доказателства не подкрепят идеята за стабилното „аз“ като съществена его-цялост, лежаща отвъд всяко индивидуално съществуване...

— Вярно е — обади се ученият, — макар и да е странно да го чувам от тебе.

— Не ме прекъсвай! А сега как можем да обясним упоритата илюзия за фиксирано „аз“ или душа? Чрез пет функции — сами по себе си концептуални процеси, а не фиксирани елементи. Първо, всички същества притежават физически, материални качества, които се променят толкова бавно, че привидно са фиксирани, но всъщност се намират в постоянно материално течение.

— Предполага се; че душата ги надживява — ученият притисна с палец и показалец основата на носа си.

— Не ме прекъсвай! Второ, съществува илюзията за фиксиран емоционален грим, когато всъщност чувствата — както е изтъкнал дори онзи грубиянин драматург Шекспир — се топят и менят също толкова непостоянно, колкото и луната. Те също са в постоянно течение, макар че без съмнение и тези движения, също както тези на Луната, се подчиняват на физичните закони.

— Хей, почакай малко. Онова, дето го каза по-рано — за теорията за вселената — вие знаехте ли го това през Мрачните векове?

— Стигнах до това заключение въз основа на аргументацията, която ми предоставихте.

Човекът примигна, очевидно впечатлен.

— Аз... не бях очаквал, че...

Волтер потисна раздразнението си. Всяка публика, дори и такава, която настоява да участва, беше по-добра от никаква.

— Трето! — възприятието. Сетивата, след като бъдат подложени на изследване, също се оказват процеси в постоянно движение и съвсем не фиксирани.

— Душата...

— Четвърто! — Волтер бе решен да игнорира баналните намеси. — Всеки си има навици, придобити с годините. Но и те са съставени от постоянно протичащо действие. Въпреки привидната повторемост и тук няма нищо фиксирано или неспособно да мутира.

— Великата теория за вселената — до това си се добрал, така ли? Как отвори файловете? Не съм ти дал...

— И последно! Феноменът съзнание, самата така наречена душа. За която поповете и глупаците — каквито има в свръхизобилие — са вярвали, че се отделя от четирите други феномена, които изредих. Но самото съзнание показва характеристики на текущо движение, както е и с другите четири. Всичките тези пет функции постоянно се групират и регрупират. Тялото вечно е в движение, както и всичко останало. Перманентността е илюзия. Хераклит е бил абсолютно прав. Не можеш да нагазиш два пъти в една и съща река. Махмурлията, когото гледам в момента — пауза, траеща само секунда, — не е същият махмурлия, когото гледам ето сега. Всичко е разпад и гниене...

Ученият се прокашля и изстена:

— Прав си бе, да му се не види!

— ... както и растеж, разцвет. Съзнанието само по себе си не може да бъде отделено от своето съдържание. Ние сме чисто дело. Деятел няма. Танцьорът не може да бъде отделен от танца. Науката от моето време нататък подкрепя този възглед. Съществува само онова, което върши атомът, функцията е всичко. Ерго, не съществува фиксирана и абсолютна цялост, всеизвестна като душа.

— Смешна работа, тъкмо, ти да поставиш въпроса — рече ученият и погледна многозначително Волтер. — Щом душа не съществува, то очевидно не съществува и нейното прераждане, нали?

— Драги ми сър, да се родиш два пъти не е по-странно, отколкото да се родиш веднъж.

Това стресна учения.

— Но какво означава „прероден“? Какво преминава от единия живот в другия? Щом не съществува фиксирано, абсолютно „аз“? Не съществува душа?

Волтер отбеляза нещо в полето на своето *lettre*.

— Ако научите наизуст моите поеми — за което настоявам предвид собственото ти просветление, — дали те изгубват нещо, което ти печелиш? Ако запалиш свещ от пламъка на друга свещ, какво преминава от едната в другата? При щафетите дали единият бегач жертва нещо заради другия? Позицията си на пистата — нищо повече — Волтер направи драматична пауза. — Е? Какво ще кажеш?

Ученият се хвана за главата — беше шашнат.

— Според мен ти ще спечелиш дебата.

Волтер реши, че сега му е времето да изложи молбата си.

— Но за да съм сигурен в победата си, трябва да съчиня и допълнително *lettre* с по-техническо съдържание за онези, които поставят знак на равенство между вербалните символи и чистата реторика с празни думи.

— Давай — рече ученият.

— За тази цел — рече Волтер — ще се нуждая от вашата помощ.

— Имаш я.

Волтер се усмихна — както се надяваше, подобаващо искрено, защото тъкмо това с най-голяма сигурност той не беше.

— Трябва да ми предоставиш всичко, каквото знаете за методите на симулация.

— Какво? Защо?

— Това не само ще ви спести огромна работа. То ще ми даде възможност да напиша техническото писмо с цел да убедим специалисти и експерти в нашата гледна точка. Далеч повече от онези в сектора Джунин. Целият Трантор, после и цялата Галактика трябва да бъдат убедени — инак реакционерите ще стъпчат и смачкат прехваления ви ренесанс.

— Ти никога няма да бъдеш способен да проследиш матема...

— Аз съм внесъл във Франция Нютоновите изчисления, да ти напомня. Дай ми средствата!

Притиснал слепоочията си, ученият се приведе над контролното табло със стон:

— Само ако ми обещаеш да не ме търсиш през следващите десет часа.

— *Mais oui* — рече Волтер с дяволита усмивка. — Мосю има нужда от време — как ли се казваше *en anglais*! — утрото е по-мъдро от вечерта.

14.

Сибил нервно чакаше да дойде нейният ред на изпълнителното събрание на „Артифис асоушийтс“. Седеше срещу Марк и не се включваше в дискусията, докато колегите и началниците ѝ обсъждаха този или онзи аспект на операциите на компанията. Умът ѝ беше другаде, но не толкова далеч, че да не забележи къдравите косми по опакото на дланите на Марк и самотната вена, която пулсираше — чувствена музика — на врата му.

Щом президентът на „Артифис асоушийтс“ освободи всички онези, които не бяха пряко ангажирани в проекта „Пазител-Скептик“, Сибил събра бележките, които бе подготвила за своя случай. От присъстващите знаеше, че може да разчита само на Марк. Но беше сигурна, че и останалите ще подкрепят предложението ѝ.

Предния ден тя бе съобщила на Комитета по специалните проекти, че за пръв път Девата бе нарушила сама усамотението си. Тя бе инициаторката на срещата, вместо да чака да бъде повикана и да излъчва по обичайному неохота. Беше дълбоко разтревожена, след като бе научила от „мосю Аруе“, че е длъжна да го победи в така нареченото от нея „изпитание“, иначе отново ще бъде обречена на смърт.

Когато Сибил призна, че това е вероятно, Девата помисли, че отново ще бъде хвърлена „в пламъците“. Объркана и дезориентирана, помоли Сибил да ѝ позволи да се оттегли и да се посъветва с „Гласовете“.

Сибил я обкръжи с навяващи покой изображения по тапетите: гори, поля, ромонещи поточета.

Тя се разрови за следи от спомени като онези, които бе споменал Марк — за дебат, проведен преди осем хиляди години. Наистина, и в Жана имаше следи, съвсем леки — някой бе пропуснал да ги заличи при предишно изтриване. Жана идентифицираше Вярата с нещо, което се наричаше „роботи“. Очевидно това бяха митични фигури, водещи човечеството — вероятно божества?

След няколко часа Девата излезе от интериора пейзаж. Тя помоли да ѝ вложат умения да чете на по-високо равнище, така че да може да спори със своя „инквизитор“ от по-равнопоставени позиции.

— Обясних ѝ, че не мога да променя програмите ѝ без съгласието на този комитет.

— А клиентът ти? — поиска да узнае президентът.

— Мосю Бокер откри — не пожела да ми каже как; подозирам, че е изтичане на информация, — че Волтер ще бъде неин съперник в дебата. Сега той заплашва да се оттегли, освен ако не ѝ предоставя допълнителни данни и умения.

— Ами... Селдън?

— Нищо не казва. Само иска да бъде сигурен, че не е замесен.

— Бокър знае ли, че ние подготвяме Волтер за Скептиците, както Жана за него?

Сибил тръсна глава.

— Марк? — президентът вдигна вежди.

Тъй като Марк някога бе предложил същия този курс, който Сибил предлагаше сега, тя предположи, че ще е съгласен. И остана смаяна, когато чу:

— Аз съм против. И двете страни искат словесен дуел между интуитивната вяра и индуктивния/дедуктивния разум. Ако осъвременим Девата, ще постигнем успех единствено в оплескването на работата.

— Марк! — извика Сибил.

Последва разгорещена дискусия. Марк изстрелваше възражение след възражение срещу всеки, който подкрепяше идеята. Освен срещу Сибил, чийто поглед внимателно избягваше. Когато стана очевидно, че не може да се стигне до никакъв консенсус, президентът взе решението в полза на Сибил.

Сибил продължи натиска си:

— Освен това бих искала разрешение да изтрия от програмите на Девата спомена за това как са я изгорили жива на кладата. Страхът ѝ, че ще бъде осъдена отново на подобна съдба, вцепенява мислите ѝ.

— Възраждам — обади се Марк. — Мъченичеството е единственият начин, по който една личност може да се прочуе, без да има никакви способности. Девата, която не е страдала мъченически за вярата си, изобщо не е Девата от предисторията.

— Но ние не познаваме тази предистория! — изстреля Сибил. — Тези симове са от Мрачните векове. Нейната травма...

— Да се изтрие от паметта й това преживяване ще е все едно да... ами сетете се за някоя праисторическа легенда — Марк разпери ръце. — Все едно да възсъздадем Христос — тяхното древно божество, — без да е бил разпнат на кръста.

Сибил го изгледа кръвнишки, но Марк се обърна към президента, сякаш тя не съществуваше:

— Недокосната — така иска нашият клиент...

— Бих желала изтриването на всичко, което Волтер е изстрадал в ръцете на властта — противопостави му се тя.

— Аз не бих — рече Марк. — Волтер без неговата съпротива срещу властта няма да е Волтер.

Сибил остана озадачена от непонятната промяна в Марк. Всичко преминаваше покрай нея като в сън. Най-накрая прие окончателното решение на началниците си — компромис, защото нямаше избор. Информационната банка на Девата щеше да бъде осъвременена, но нямаше да й позволят да забрави огнената смърт. Нито пък щяха да позволят на Волтер да забрави постоянния страх от преследвания от страна на църквата и държавата в онази древна мрачна епоха.

Президентът рече:

— Напомням ви, че тук се пързалиме по тънко Е-поле. Симове като тези са табу. Елементи от сектора Джуниин ни предложиха голямо възнаграждение само за подобен опит — и ние успяхме. Но поемаме рискове. Големи.

Щом излязоха от залата за съвещания, Сибил прошепна на Марк:

— Нещо си си наумил.

Той я погледна разсеяно.

— Изследвания. Нали знаеш как е — блъскаш здраво, но не знаеш докъде ще стигнеш.

Той продължи да върви в унес, а тя стоеше със зяпнала уста. Как би могла да го разбере?

15.

Без да откликва на присъствието на мадам Магьосницата, Девата седеше в килията си с изпънати рамене и затворени очи. В главата ѝ гърмяха борещи се гласове.

Шумът беше като тътена на битка — хаотичен и яростен. Но ако се вслушаше напрегнато и откажеше безсмъртният ѝ дух да бъде изтръгнат от тленната ѝ плът, то тогава божествено оркестрирана полифония щеше да ѝ покаже верния път.

Архангел Михаил, света Катерина, света Маргарита, през чиито уста гласовете ѝ говореха често, откликваха яростно на това, че неволно бе започнала да усвоява „Пълните съчинения“ на мосю Аруе. Особено обидни за Михаил бяха „Нютоновите елементи“, чиято философия Михаил смяташе за несъвместима с тази на Църквата — всъщност, със собственото си съществуване.

Самата Дева не беше толкова сигурна. За своя изненада тя откри поезия и хармония в уравненията, които доказваха — сякаш затова се изискваше доказателство — ненадминатата реалност на Създателя, чиито физични закони можеха да са измерими, но не и целите му.

Как така позна тези красоти, си беше доста тайнствено. Тя виждаше вътре в изчисленията на силата и движението, във вихъра на думите. Тези неща тя усещаше с цялата си същност, директно, сякаш проникната от божествено прозрение. Красотите идваха като изневиделица. Как можеше да отхвърли тя върховните възприятия?

Подобно божествено проникване трябва да е свещено. То идваше при нея като порой от спомени, умения, асоциации, само че доказани още веднъж, че са изпратени от Бога. Магьосницата измърмори нещо за компютърни файлове и субагенти, но това бяха заклинания, а не истини.

Но онова, което разгневяваше Девата най-вече и я караше да дрънка и да опъва веригите си — докато уплашена за невредимостта ѝ, Магьосницата не освободи стегнатите ѝ китки и глезени, — беше неговата незаконно отпечатана непристойна поема за нея самата. Низки, долни стихове!

Веднага щом се увери, че Гласовете са се оттеглили, тя размаха копие от „*La Poucelle*“ пред магьосницата, притеснена, че целомъдрените свети Катерина или Маргарита, които временно бяха изчезнали, но без съмнение щяха да се върнат, насила могат да бъдат подложени на този развратен текст. И двете светици вече я бяха упреквали за глупавите ѝ момичешки мисли за това колко привлекателен би могъл да бъде мосю Аруе — що за мисли?!, — ако махне нелепата перука и лилавите панделки.

— Как смее мосю Аруе да ме представя по този начин? — ругаеше тя, макар и да знаеше много добре, че упоритият ѝ отказ да го нарича Волтер го дразнеше до безкрайност. — Прибавя девет години към възрастта ми, отрича Гласовете като нагла лъжа. Този непоносим всезнайко нарича себе си и историк! Ако и другите му исторически произведения са такива — те, а не моето тяло заслужават огъня.

Девата вдигна десницата си така, както я вдигаше, когато повеждаше своите войници и рицари на Франция в битка срещу английския крал и неговите пълчища — към които, сега го виждаше ясно, принадлежеше и мосю Аруе дьо Волтер. *Femme inspiratrice* — жена воин, изпитваща силно отвращение към убийството, — повеждаше цялостна война срещу това, това... Тя се задъха от възмущение.

— Този новобогаташ, буржоа парвеню, любимец на аристокрацията, който нивга не е познал истинско желание или нужда и си мисли, че конете се раждат, впрегнати в каручки!

— Докарайте го тук! — възмути се и Магьосницата, заразена от гнева на Девата. — Това искаме!

— Къде е той?! — настоя Девата. — Къде е тази плитка писоарна вадичка?!

Странно, магьосницата като че ли бе доволна от всичко това, сякаш то съвпаднаше с някакви нейни планове.

16.

Волтер прачеше от задоволство. Кафенето изникна — сияйна реалност, независимо от съгласието или знанието на своите господари-човеци.

Субрутината завършена — увери го тих гласец. Той накара кафенето да изчезне и отново да се появи още три пъти, за да се увери, че е овладял техниката.

Какви глупаци бяха тези господари — да си мислят, че могат да накарат Великия Волтер да играе по свирката им! Но сега идваше истинското изпитание, сложната процедура, която щеше да докара тук Девата в цялата ѝ женствена дълбина, която той бе решен да измери.

Беше овладял сложната логика на това място, след като мъжът-учен му бе дал онези способности. Да не би да го мислеха за някакво животно, неспособно да прилага игривия разум в техните логически лабиринти? Бе открил своя път, след като бе проследил лъкатушешките електронни пътеки, бе измислил командите. И Нютон беше също толкова мъчен, а го бе проумял, нали така?

А сега — Девата. Той изигра дигиталния си танц, логиката му, и...

Тя се появи в кафенето.

— Ти, измет такава! — възкликна тя с насочено копие.

Не очакваше точно такъв поздрав. Но после забеляза копието на „La Ruscelle“, което висеше на върха на пиката ѝ.

— Cherie — изгука той; каквато и да е обидата, най-добре е да се извиниш колкото се може по-рано. — Мога да ти обясня.

— Там ти е целият проблем — отвърна Девата. — Обясняваш, обясняваш, все обясняваш! Пиесите ти са по-скупни от проповедите, които бях принудена да слушам в гробището в Свети Оуен. Бесните ти нападки срещу свещените тайнства на Църквата разкриват плитък и безчувствен ум, лишен от благоговение и чудо.

— Не бива да го приемаш лично — примоли ѝ се Волтер. — Това бе насочено срещу лицемерното ти почитане — и срещу религиозните суеверия. Приятелят ми Тиеро — той добави пасажи, по-профански и

непристойни от всичко, което съм написал! Той имаше нужда от пари. Изкарваше си хляба с рецитиране на поемата в различни салони. Горкичката ми девица се превърна в опозорена блудница, принудена да изрича мръсни, недопустими неща.

Девата не сведе копието. Вместо това го бодна няколко пъти по облечената в сатенена жилетка гърд.

— Cherie — възкликна той, — само да знаеше колко пари съм дал за тази жилетка!

— Искаш да кажеш колко пари е дал Фридрих — тоя жалък, развратен, разпътен извратеник!

— Малко ти е тежичка алитерацията — обади се Волтер, — но инак, доста сносно изказана фраза.

Новопридобитите му умения означаваха, че веднага можеше да я лиши от копието и да го пречупи. Но той предпочиташе убедителността пред насилието. И цитира, доста свободно, онзи християнин, Павел, който така мразеше удоволствията:

— „Когато бях дете, говорех като дете, мислех като дете, държах се като дете. Но когато станах жена, се отказах от присъщото на мъжа.“

Тя примигна. Той си спомни как нейните инквизитори бяха твърдели, че това, че е приела в дар фината наметка е несъвместимо с божествения произход на гласовете, които чува. Той махна с жилавите си ръце и във въздуха се появи изящна дантелена дреха. Пук! — и богато избродирана наметка.

— Подиграваш ме! — възкликна Девата. Но той вече бе забелязал проблесъка на интерес във въгленочерните ѝ очи.

— Копнея да те видя такава, каквато си — той ѝ протегна дрехата и наметката. — Не се и съмнявам, че твоят дух е божествен, но тялото ти, за разлика от моето, е женско.

— Мислиш, че мога да се откажа от мъжката свобода заради това?! — тя закачи дрехата и наметката с върха на копието си.

— Не свободата — поправи я Волтер. — Само доспехите и дрехите.

Тя замълча, загледана замислено в далечината. Тълпата по улицата безгрижно ги подминаваше. Личи си, че е „тапет“ — помисли си той. Трябваше да оправи това.

Може би някакъв фокус щеше да свърши работа. Тя бе пристрастна към чудесата.

— Още един малък фокус, който научих от последната ни среща насам. Voilà, мога да ти доведе Гарсон.

Гарсон цъфна изневиделица във въздуха — всичките му четири ръце бяха свободни. Девата — която наистина някога бе работила в кръчма, спомни си той — не можа да се удържи: усмихна се. Освен това откачи роклята и наметката от копието, хвърли го настрани и погали дрехите.

Той не устоя на импулса и коленичи пред нея. Голям жест — и, както сочеше опитът му, недвусмислен.

Жана зяпна, загубила дар слово.

Гарсон положи и двете си десни ръце там, където при хората се предполагаше, че се намира сърцето.

— Свобода, също като вашата — това ли предлагате? Мосю, мадмоазел, благодаря за любезността, но се боя, че трябва да откажа. Не мога да приема подобна чест само за мен, докато другарите ми са обречени на неблагоприятен труд.

— Той има благородна душа! — възкликна Девата.

— Да, но от ума му има още много да се желае — Волтер замислено прехапа устни. — Трябва да съществува низша класа, която да върши мръсната работа за елита. Това е естествено. Създаването на механизми с ограничен разум е идеалното решение!

— С цялото ми уважение — обади се Гарсон, — освен ако немощният ми разум не ме лъже, самите мосю и мадмоазел не са нищо повече от същества с ограничен разум, създадени от човеците-господари, за да работят за елита.

— Какво?! — облещи се Волтер.

— По какво наследствено право вие сте създадени поинтелигентни и по-надарени от мен и другите от моята класа? Вие имате ли душа? Трябва ли да ви се признаят равни права с човеците, включително и правото да се жените помежду си с тях...

Девата се нацупи.

— Каква отвратителна мисъл!

— ... да гласувате, да имате същия като тях достъп до най-сложните налични програми?

— Този механичен човек е по-разумен от всички херцози, които съм познавала — рече Девата, замислено набърчила чело.

— Няма да допусна двама селянци да ми противоречат! — викна Волтер. — Правата на човека са едно; правата на по-низшите — съвсем друго.

Гарсон успя да размени поглед с Девата. Този миг — преди мосю в пристъп на засегнато честолюбие да махне и нея, и Гарсон от екрана и да ги запрати в сивото складово пространство — бе запечатан в паметта на Гарсон. По-късно, в интервала, отпускан му за вътрешен преглед, той отново и отново превърташе великолепия миг.

17.

— Направих го! — извика Марк към Ним на интерофисния екран. — Оттук нататък той ще може да казва каквото си иска. Изтрих му всички свади с властите, които някога е имал.

— А така — ухили се Ним.

— А според тебе трябва ли да изтрия и дърленията с баща му?

— Не съм убеден — отвърна Ним. — Какви са били те?

— Доста яки. Баща му е бил строг, имал е „янсенистки“ възглед.

— Това пък какво е? Спортен отбор?

— Попитах го. Той ми рече „Католическа версия на протестант“.

Според мен не става дума за спортни отбори. Нещо такова, че грехът бил навсякъде и че удоволствието е нещо отвратително — най-обикновена примитивна религия, от обичайните за Мрачните векове.

Ним се ухили.

— Повечето работи са отвратителни само когато се правят както трябва.

Марк се разсмя.

— Твърде вярно. И все пак, може би за първи път заплахата за цензура е дошла точно от неговия старец.

Ним се замисли.

— Тревожат те нестабилностите в характеровото пространство, нали?

— Възможно е да се случи.

— Но искаш инстинкта на убиец, нали?

Марк кимна.

— Мога да му сложа някакви редактиращи алгоритми, да озаптяват нестабилностите.

— Точно така. Не че ще ти трябва напълно с всичкия си след края на дебата, тъй де.

— И да се повреди, няма да боли.

Марк се намръщи.

— Чудя се... Трябва ли да преминаваме през това?

— Хей, ама какъв избор имаме? Сектор Джуниин иска турнир — ние им го доставяме. Пито-платено.

— Но ако онези, императорските, се хванат да ни преследват заради незаконни симове...

— Аз обичам опасностите, страстта. — отвърна Ним. — Пък и ти винаги си бил съгласен с мен.

— Да, ама... защо бракмите напоследък са взели да поумняват? Не са чак толкова мъчни за произвеждане.

— Старите забрани се изхабяват, приятелю. А и това много пъти е възниквало. Просто са го потискали, това е.

— Чрез какво?

Ним сви рамене.

— Политика, обществени сили — кой знае? Искам да кажа, хората се притесняват от мислещите машини. Не им се доверяват.

— Ами ако външно не можеш да ги различиш от хората?

— А?! Това е пълна лудост.

— Може би една наистина умна машина не би искала да се състезава с хората.

— По-умна от добрия стар Марк? Такава не съществува.

— Но биха могли... евентуално.

— Невъзможно. Зарежи това. Хайде на работа.

18.

Сибил седеше нервно до мосю Бокър в Големия колизей. Намираха се близо до Императорските градини и над всичко като че бе надвиснала някаква важност.

Не спираше да барабани с нокти — най-хубавия ѝ, строго официален комплект — по коленете си. Сред бръмченето на още четиристотин хиляди зрители в огромната купа тя нетърпеливо чакаше появата на Девата и Волтер на гигантския екран.

Цивилизацията — помисли си тя — беше малко досадна. Времето, прекарано със симовете, бе отворило очите ѝ за силата, буйното електричество на тъмното минало. Тогава е имало войни, колели са се — и всичко това, както се предполага, заради идеи.

А сега, повито в пелените на Империята, човечеството беше меко. Вместо кървави битки, убедително окончателни, имаше „свирепи“ търговски войни, атлетично млатене... А напоследък бе излязла модата на дебатите.

Този сблъсък между симове, предаван по целия Трантор, щеше да бъде гледан от над двайсет милиона домакинства. Излъчваха го и в цялата Империя, навсякъде, където се завираха скърцащите фунии на червеевите дупки. Грубата жизненост на праисторическите симове бе безспорна; самата тя го чувстваше — пулсът ѝ се беше ускорил.

Едва няколко интервюта със симовете и образите им, мярнали се два-три пъти, бяха заинтригували 3D-публиката. Онези, които изтъкваха вековните закони и забрани, бяха навикани. Въздухът прашеше от жажда за новото. Никой не бе очаквал, че този дебат ще се разрасне до такива размери.

Това можеше да се разрасне. Само след седмици Джуниин можеше да зарази целия Трантор с ренесанс.

А тя, разбира се, щеше да приеме и най-малката трошичка чест за това.

Тя се огледа към президента и другите служители с най-висш ранг на „Артифис асоушиейтс“ — всички те бърбореха радостно.

Президентът, за да демонстрира неутралност, бе седнал между Сибил и Марк, които не си говореха помежду си от последното събрание насам.

От другата страна на Марк клиентът му, представителят на Скептиците, преглеждаше програмата; до него седеше Ним. Мосю Бокър сръчка Сибил.

— Това не може да бъде онова, за което го мисля — рече той.

Сибил проследи погледа му към един далечен ред в дъното, където нещо, прилично на механичен човек, седеше тихичко до истинско момиче. Само механичните продавачи и букмейкъри, които имаха лиценз, се допускаха на стадиона.

— Вероятно й е прислужник — рече Сибил.

Незначителните престъпления на правилата не я тревожеха така, както тревожеха мосю Бокър, който беше станал особено сприхав, след като по тривизията бе изтекла новината, че „Артифис асоушийтс“ представлява и Пазителите, и Скептиците. За късмет изтичането на информация бе станало твърде късно и нито една от страните вече не можеше да направи нищо.

— Механоприслужниците не се допускат — отбеляза мосю Бокър.

— Може би тя е инвалид — му рече Сибил, за да го успокои. — Има нужда от помощ, за да се оправя.

— Това нещо и без това няма да разбере какво става — отбеляза Марк. Забележката му бе насочена към мосю Бокър. — Те са окастрени. Просто сноп модули за вземане на решения — това са те.

— Тъкмо затова няма никаква работа тук — отвърна мосю Бокър.

Марк натисна копчето на облегалката и демонстративно заложи на Волтер.

— Той никога не е печелил и един облог през живота си — съобщи Сибил на мосю Бокър. — Не го бива в преценките.

— Така ли? — изстреля Марк в отговор и се наведе, за да се обърне директно към Сибил за първи път. — Защо не си сложиш парите там, където се намира хубавата ти устица?

— Имам изчислени вероятностите — рече тя превзето.

— Че ти не можеш да решаващ интегрални уравнения — изсумтя презрително Марк.

Ноздрите ѝ затрепкаха.

— Хиляда.

— Чист символизъм — скастри я Марк, — като се има предвид колко са ти платили за този проект.

— Колкото и на тебе — тросна се Сибил.

— Ей, вие двамата, млъкнете! — обади се Ним.

— Виж какво — рече Марк. — Залагам цялото си заплащане от проекта за Волтер. Ти заложи своето за анахроничната ти Дева.

— Хей! — подвикна Ним. — Хей!

Президентът сръчно се обърна към клиента на Марк, Скептика.

— Тъкмо този горящ дух на надпревара е направил от „Артифис асоушийтс“ лидер на планетата в областта на симулирания разум. — После умело се обърна към съперника му, Бокър. — Ние се опитваме да...

— Съгласна! — извика Сибил.

Общуването с Девата я бе убедило, че ирационалното също трябва да има свое място в човешките уравнения. Остана си все тъй убедена три примигвалия време, а после започна да се съмнява.

19.

Волтер обожаваше публиката. А досега никога не се бе явявал пред публика като този океан от лица, блискащ се в краката му.

Макар и в предишния си живот да бе висок на ръст, той усещаше, че чак сега, докато гледа надолу към мнозинството от стометровата си височина, бе постигнал положението, което заслужаваше. Той потупа напудрената си перука и се заигра с лъскавата сатенена панделка на врата си. С грациозен замах той им се поклони дълбоко, сякаш вече бе изнесъл спектакъла на живота си. Тълпата мърмореше като разбуждащ се звяр.

Той погледна Девата, скрита от публиката зад блещукащ параван в далечния ъгъл на екрана. Тя бе скръстила ръце и се преструваше, че не се впечатлява.

Забавянето само възбуждаше звяра още повече. Той остави тълпата да вика и да тропа с крака, като не обръщаше внимание на дюдюканията и съскането на приблизително половината от присъстващите.

Поне половината човечество открай време се е състояло от глупаци, помисли си той. Сега за първи път се явяваше публично пред напредналите обитатели на тази колосална Империя. Хилядолетията не бяха променили нищо.

Той не бе от онези, които биха пресекли преждевременно ласкателствата, които знаеше, че му се полагат. Тук той представляваше резюме на френската интелектуална традиция, днес победена — но не и той.

Волтер отново погледна Жана — която, в края на краищата, бе единственият друг оцелял представител на тяхното време, съвсем очевидно — върхът на човешката цивилизация. Прошепна:

— Наша орис е да блестим. Тяхна — да ръкопляскат.

Когато посредникът най-накрая помоли за тишина — малко преждевременно, по-късно Волтер щеше да му го каже — философът издържа представянето на Жана, както се надяваше, със стоическа усмивка. Той хитро настоя първа Жана да изложи аргументите си, само

за да може посредникът да му каже — доста грубо — че ще хвърлят монета.

Волтер спечели. Той сви рамене, после постави ръка на сърцето си. Започна в декламаторския стил, толкова скъп на парижките сърца от осемнадесети век: без значение как е определена душата, също както божеството, тя не може да бъде показана като съществуваща. Нейното съществуване се подразбира.

Истинността на това подразбиране се простира отвъд рационалните доказателства. Нито пък в Природата съществува нещо, което да го изисква.

И все пак, извиси глас Волтер, в Природата не съществува нищо по-очевидно от работата на един разум, по-велик от човешкия — който човекът е способен, в известни граници, да разчете. Това, че човек може да разгадае тайните на Природата доказва онова, което отците на Църквата и всички основатели на най-великите световни религии винаги са твърдели: че човешкият разум е отражение на същия онзи Божествен разум, сътворил Природата.

Ние сме създания на Всемогъща сила, чиято Сила се отразява в нас. И Това отражение в нас може да бъде оправдано наречено наша универсална, безсмъртна и все пак индивидуална душа.

— Ти възхваляваш свещениците! — възкликна Девата, заглушена от избухналия сред тълпата пандемониум.

— Действието на случайността — продължи Волтер — по никой начин не доказва, че Природата и Човекът — който е част от Природата, и като такъв — отражение на нейния Създател — по някакъв начин са възникнали случайно. Случайността е един от принципите, чрез които действа природният закон.

Тълпата замърмори объркано. Волтер забеляза, че имат нужда от афоризъм, за да се убедят окончателно. Много добре.

— Несигурността е сигурна, приятели. Сигурността е несигурна. Ала те не утихнаха, напротив. Пак много добре.

Той сви юмруци и изкрещя с изненадващо мощен бас:

— Човекът, също като самата Природа, е свободен и ограничен едновременно.

Бил съм много погрешно разбран. Аз живях в епоха, когато грешките на вярата изобилстваха, докато гласът на разума трябваше да се бори, за да бъде чул. Сега като че вярно се оказва обратното.

Разумът се подиграва на вярата. Разумът крещи, а вярата шепне. Както доказва екзекуцията на най-великата и най-вярна героиня на Франция — широк, щедър замах към Жана — вярата без разум е сляпа. Но, както доказва суетата на голяма част от живота ми, разумът без вяра е немощен.

Някои от онези, които бяха дюдюкали и свиркали, сега примигаха със зяпнали уста — а после завикаха одобрително... докато, забеляза той, онези, които преди ръкопляскаха, сега свиркаха и дюдюкаха. Волтер погледна крадешком Девата.

20.

Далече долу сред разбунената тълпа Ним се обърна към Марк:
— Какво?!

Марк бе пребледнял.

— Проклет да съм, ако знам.

— Тъхъ — рече Ним. — Може би буквално.

— Божествеността няма да бъде подиграна! — извика мосю Бокър. — Вярата ще пребъде!

Волтер преотстъпи подиума на съперничката си за смаяна радост на Пазителите. Виковете им се равняваха на ужасената невяра на Скептиците.

Марк измърмори:

— Волтер, лишен от своя гняв към властта, е и не е Волтер; — Той се обърна към мосю Бокър. — Боже мой! Вие може да излезете прав.

— Не, Бог си е мой! — тросна се мосю Бокър. — И никога не греши.

Девата огледа масите на това преддверие адово от високото си място. Странни мънички съдове за души бяха те, люлееха се там долу като житото в лятна буря.

— Мосю е абсолютно прав! — прокънтя гласът ѝ над стадиона. — Нищо в природата не е по-очевидно от това, че и природата, и човекът наистина притежават душа!

Скептиците задюдюкаха. Пазителите завикаха. Другите — които приравняваха схващането, че природата притежава душа, с езичесвото, проблесна в ума и — се мръщеа, заподозрели някакъв капан.

— Всеки, който е бил сред природата край родното ми село Домреми или в огромната мраморна църква в Руан, ще свидетелства, че природата, творение на една божествена сила, и човекът, създател на чудеса — като това място тук, на магически творения — и двамата притежават интензивно съзнание, душа!

Тя му махна с изящната си ръчица, докато тълпата — дали техният размер не издаваше колко дребнички са душите им? — се успокои.

— Но онова, което моят блестящ приятел не спомена, беше как фактическото съществуване на душата е свързано с обсъждания въпрос: дали механичните разуми, такива като неговия собствен, притежават душа.

Тълпата тропаше, дюдюкаше, викаше, свиркаше и ревеше. Предмети, които Девата не можеше да разпознае, плаваха из въздуха. Появиха се полицаи и издърпаха от тълпата разярени мъже и жени, които като че бяха получили пристъпи, или пък внезапно ги бе обзел божествен дух.

— Човешката душа е божествена! — извика тя.

Одобрителни писъци, крясъци на отричане.

— Тя е безсмъртна!

Врявата бе толкова силна, че хората затулваха ушите си с ръце, за да заглушат шума, който вдигаха самите те.

— И уникална. — прошепна Волтер. — Поне аз със сигурност съм. И ти също.

— Тя е уникална! — изкрещя Жана с пламнали очи.

Волтер скочи до нея на крака.

— Съгласен съм!

Паството кипеше като гърне, оставено да ври, забеляза тя.

Девата не обръщаше внимание на бушуващите в краката ѝ тълпи. Тя гледаше Волтер със смаяно и нежно съмнение.

За нейно собствено смайване и за надигащата се сред тълпата истерия тя се усети, че обяснява философията на дигиталното Аз — и то с огнена страст, каквато не бе изпитвала, откакто пришпори коня си и се втурна в свещената битка. В умоляващото море от широко разтворени очи под нея тя усети нуждата на това време и място за плам и убедителност.

— Невероятно! — цъкна с език Волтер. — От всички хора — ти да имаш математически талант!

— Вложиха го в мен — отвърна тя, надвиквайки оглушителната врява.

Пренебрегвайки виковете, Девата отново забеляза сред тълпата фигура, която по някакъв начин много приличаше на Гарсон. Едва го

различаваше от такова разстояние, въпреки огромния си ръст. И все пак усещаше, че той я гледа така, както тя бе гледала епископ Кошон, най-злобния и безмилостен от нейните потисници.

Вниманието ѝ се върна рязко отново към виещите маси и далечния... човек. Тази фигура по своята същност не бе човешка, усети тя. Тя изглеждаше като човек, но чувствителните ѝ програми ѝ подсказваха друго.

Ала какво ли беше той — то — тогава?

Изведнъж пред очите ѝ проблесна силна светлина. И трите гласа, които чуваше, заговориха, ясно и натъртено — надвикваха дори врявата. Тя слушаше и кимаше.

— Вярно е — обърна се тя към тълпата. Беше се доверила на гласовете да говорят чрез нея, — че само Всемогъщият може да създава души! Но тъкмо така Христос от безкрайната си любов и милост не би могъл да лиши от душа механичните същества. И всички други. — Наложил се да изкрещи последните си думи, за да надвика рева на тълпата. — Дори и перукерите!

— Еретичка! — изкрещя някой.

— Увърташ!

— Предателка!

— Първоначалната присъда е била справедлива! — кресна някой. — Трябва пак да я изгорят на стълба!

— Пак ли? — повтори Девата. После се обърна към Волтер. — Какво искат да кажат с това „пак“?

Волтер небрежно бръсна една прашинка от бродираната си сатенена жилетка.

— Нямам ни най-малка представа. Знаеш ги как си измислят човешките същества и колко са извратени. — После ѝ намигна хитро и добави: — Да не споменавам и че са ирационални.

Думите му я успокоиха, но тя загуби странния човек от погледа си.

21.

— Аз съм измамник, така ли? — кресна Марк на Сибил. Тълпата в Колизея вреше и кипеше. — Жана д'Арк обяснява компютативна метафизика? И измамникът съм аз?

— Ти го започна! — отвърна Сибил. — Мислиш си, че не знам кога офисът ми се подслушва? Мислиш си, че си имаш работа с аматьорка?

— Ами, аз...

— И че не мога да позная матрица за ограничаване на характера, когато видя такава, лепната за моя сим на Жана?

— Не, аз...

— Мислиш си, че не съм чак толкоз умна, така ли?

— Това е скандално! — възкликна мосю Бокър. — Какво сте направили? Насмалко да повярвам в магиите!

— Искаш да кажеш, че не вярваш в тях ли? — обади се клиентът на Марк, вечният Скептик. Двамата с Бокър подхванаха спор и се включиха в негодуващите викове на тълпата, вече истеризирала докрай.

Президентът на „Артифис асоушийтс“ разтриваше слепоочията си и мърмореше: „Край. Свършено е с нас. Никога няма да можем да обясним.“

Нещо привлече вниманието на Сибил. Механичният човек, който бе забелязала по-рано, хванал за ръка меденорусата си спътница-жена, бързаше по пътеката към екрана. Докато минаваше покрай нея, една от трите му свободни ръце случайно забърса полата ѝ.

— Пардон — рече онова и се спря, колкото Сибил да прочете табелата на гърдите му.

— Това нещо посмя да те докосне?! — възкликна мосю Бокър с подутото от гняв лице.

— Не, не, нищо подобно — отвърна Сибил. Механичният човек, повлякъл жената подире си, се втурна към екрана.

— Познаваш ли го? — попита Марк.

— Така да се каже — отвърна Сибил. В кафе-сима тя бе моделирала интерактивния герой Гарсон 213-ADM по него. Вероятно мързелът я бе накарал просто да холокопира физическия облик на стандартно тяло на бракма. Както и всички хора на изкуството, и симпрограмистите вземаха от живота — те не го създаваха.

Тя гледаше как бракмата — мислено вече го наричаше Гарсон — разбутва с лакти навалищата по претъканата пътека, покрай пищящите, викащи „ура“ и дюдюкащи хора и си пробива път към екрана.

Напредването им не мина незабелязано. Обзети от отвращение — механичен човек да държи за ръка привлекателно, меденорусо младо момиче! — Пазителите крещяха по тях обиди и разни епитети.

— Захвърли го това нещо! — кресна някой.

Сибил забеляза как бракмата се стегна, сякаш настръхна при думата „нещо“. Бракмите нямаха лични имена, но тази тук като че се бе обидила от това да я нарекат „нещо“. Или пък тя проектираше върху него? — зачуди се.

— Какво прави това нещо тук? — кресна един червендалест мъж.

— Има си закон, който го забранява!

— Гадна гайка!

— Хванете го!

— Изритайте го!

— Не го пускайте да се измъкне!

Момичето реагира, като се вкопчи още по-здраво в горната лява ръка на Гарсон и праметна свободната си ръка около шията му.

Щом стигнаха трибуната, ходовата част на бракмата заскърца — беше му трудно да върви по неравна повърхност. Всичките му четири ръце разбутаха купчината пакетчета от зузуканки и кутии от наркобира, като ги улавяше с грацията на спец, сякаш бе създаден тъкмо за тази специфична задача.

Момичето извика нещо на бракмата — Сибил не чу какво. Бракмата се просна в нозете на извисилите се холограми.

Волтер се загледа надолу.

— Стани! Освен ако не е с цел любовно признание, не мога да търпя гледката на човек на колене!

После самият Волтер коленичи в нозете на извисяващата се Дева. Зад Гарсон и жената тълпата заряза последните жалки остатъци

от сдържаност и настана същинска лудница.

Жана погледна надолу и се усмихна — бавна, чувствена извивка на устните, която Сибил не бе виждала досега. Тя затаи дъх в развълнувано предчувствие.

22.

— Те... се любят! — възкликна Марк в ложата.

— Знам — отвърна Сибил. — Не е ли прекрасно?

— Това е... травестия! — обади се знаменитият Скептик.

— Ти не си романтик — мечтателно рече Сибил.

Мосю Бокър не каза нищо. Не можеше да откъсне очи. Пред огромно мнозинство от Пазители и Скептици Жана събличаше доспехите си, Волтер — перуката, жилетката и кадифения брич, и двамата обзети от трескава еротична лудост.

— Няма как да ги прекъснем — обади се Марк. — Те са свободни да... Ха! Да дебатира, докато отпуснатото време изтече.

— Кой го направи?! — зяпна Бокър.

— Всеки го прави — обади се жлъчно Марк. — Дори и вие.

— Не! Вие сте изградили този сим. Вие сте ги превърнали в...

В...

— Аз се придържах към философията — обясни Марк. — Субстратът-личност е абсолютно оригинален.

— Не биваше изобщо да ви се доверяваме! — викна Бокър.

— И ние никога вече няма да ви покровителстваме — ухили се злобно Скептикът.

— Като че ли има значение — рече кисело президентът на „Артифис асоушийтс“. — Имперските сили вече са тръгнали насам.

— И слава Богу — рече Сибил. — Погледнете тези хора! Те искаха да се реши един истински дълбок проблем чрез дебат, а после — чрез гласуване. А сега се...

— Млатят — довърши Марк. — Ренесанс, няма що.

— Ужас — рече тя. — Всичкият ни труд — за...

— Нищо — додаде президентът. В момента четеше нещо на ръчния си комуникатор.

— Никакви капитални печалби, никакво разширение...

Великанските фигури извършваха интимен акт на публично място, но по-голямата част от тълпата не им обръщаше никакво внимание. Вместо това из целия обширен колизей избухваха свади.

— Заповед! — извика президентът. — Има императорска заповед за арестуването ми!

— Колко е хубаво да си търсен — обади се Скептикът.

Коленичил пред нея, Волтер измърмори:

— Стани онова, което винаги съм знаел, че си — жена, а не светица.

Пламнала по начин, непознат ѝ досега дори и от разгара на битката, тя притисна лицето му до оголената си гърд. Затвори очи. Залитна. И се предаде.

Някакво дращение в краката ѝ я накара да погледне надолу. Някой беше метнал Гарсон ADM-213 — който, кой знае как, бе излязъл от холопространството — пред екрана. Дали той наистина, заедно със сим-готвачката, в която бе влюбен, се бяха появили в действителност? Но ако веднага не се върнеха в симпространството, разгневената тълпа щеше да ги разкъса.

Тя избута встрани Волтер, протегна се за мечата си и нареди на Волтер да ѝ доведе кон.

— Не, не — протестира Волтер. — Твърде буквално е!

— Ние сме длъжни... да... — Тя не знаеше как да се справя с равнищата на реалността. Дали това бе изпитание, решителният съд в Чистилището?

Волтер се замисли за част от секундата — и тя остана с впечатление, че той събира силите, дава нареждания на невидими актьори. После тълпата застина. И млъкна.

Последното, което си спомняше, беше Волтер, който крещеше окуражително на Гарсон и готвачката, шум, растери, мяркащи се като затворническа решетка пред очите ѝ...

А после целият колизей — разгорещената, разбунена тълпа, Гарсон, готвачката, дори Волтер — всичко изчезна. Изведнъж.

23.

Сибил гледаше Марк. Дишането ѝ бе учестено.

— Ти, ти нали не предполагаш...

— Как можаха?! Ние... ние... — Марк усети как го гледаше тя и зяпна.

— Ние сме попълнили липсващите характерови пластове. Аз, такова...

Марк кимна.

— Използвала си собствените си масиви от данни.

— За да използвам нечии чужди, трябваше да уредя въпроса с правата. Имах моите собствени сканове...

— В библиотеката имаме служебни.

— Но те не ми изглеждаха точни.

Той се усмихна.

— Защото не са били.

Устата ѝ се превърна в буквата „О“ от изненада.

— И ти... и ти ли?

— Липсващите сектори на Волтер до един бяха в подсъзнанието. Много липсващи дендритови свързки в лимбичната система. Запълних ги с моите.

— Емоционалните му центрове? Ами кръстосаните връзки с таламуса и мозъчната кора?

— И там също.

— И аз имах подобни проблеми. Някои загуби в ретикуларната формация...

— Сиреч, тези там сме ние двамата!

Сибил и Марк се обърнаха и се загледаха там, където огромните симулации се прегръщаха със съвсем явни намерения. Президентът им говореше нещо забързано — нещо за заповедта и за законовото убежище. И двамата не му обръщаха никакво внимание. Гледаха се с копнеж в очите. Без да кажат и дума, те се обърнаха и нагазиха в навалищата, без да забелязват крясъците.

— А, ето те и тебе — усмихна се самодоволно Волтер.

— Къде съм? — Жана стрелна поглед наляво, после надясно.

— Мадмоазел готова ли е да поръча? — попита Гарсон. Очевидно това бе шега, защото Гарсон бе седнал на масата като равен с тях, а не витаеше наоколо като крепостен.

Жана се облегна назад и огледа другите масички. Хората пушеха, ядяха и пиеха, без да забелязват присъствието им, както винаги. Но странноприемницата не беше съвсем онази, с която беше свикнала. Меднорусата готвачка, вече без униформа, седеше срещу тях двамата с Волтер, до Гарсон. На табелата „Aux Deux Magots“ Deux бе заменено с Quatres.

Самата тя не бе облечена с мъжки дрехи и броня, а... щом всичко в пространството на възприятията ѝ се намести, тя облещи очи: бе облечена в... къса... рокля... с гол гръб. Подгъвът ѝ свършваше до бедрата и предизвикателно разгалваше краката ѝ. На емблема между гърдите ѝ бе избродирана тъмnochервена роза. И другите клиенти бяха облечени по подобен начин.

Волтер се бе издокарал в розов сатенен костюм. И — благословени да са нейните светии — беше без перука. Тя си го спомни, обзет от най-голям гняв, посред спора им за душата, да казва: „Не само че безсмъртна душа не съществува, но я се опитай да намериш перукер в неделя!“ — и то съвсем насериозно!

— Харесва ли ти? — попита той и се заигра с лъскавия ѝ подгъв.

— Много е... къса.

Без всякакво усилие от нейна страна роклята заблещука и се превърна в стегнат копринен клин.

— Всичко ми се вижда! — смущението по тревожен начин се смесваше в нея с някаква любопитна момичешка възбуда.

— Казвам се Амана — протегна ръка готвачката.

Жана не бе сигурна дали трябва да целуне ръката или не — тук общественото положение и роли бяха толкова объркани. Очевидно обаче не трябваше — готвачката хвана ръката на Жана и я стисна.

— Не мога да ти кажа колко сме ви благодарни с Гарсон за всичко, което направихте. Сега ние имаме много по-големи

възможности.

— Иска да каже — рече дяволито Волтер, — че те вече не са просто анимирани тапети в симулирания ни свят.

Един механичен човек се приближи, за да вземе поръчката им — точно копие на Гарсон. Седналият Гарсон тъжно се обърна към Волтер:

— Трябва ли да седя, когато моят confrère стои прав?

— Бъди разумен! — скастри го Волтер. — Не мога да еманципирам всички симуланти наведнъж. Кой ще ни прислужва? Кой ще ни носи чиниите? Кой ще разчиства масата? Кой ще мете пода?

— При достатъчно изчислителна сила — намеси се с разумен тон Жана — тежкия труд се изпарява, нали? — Тя се сепна от новите пълчища от знания, които прииждаха. Само трябваше да фиксира мисълта си върху някаква категория, и термините и отношенията, управляващи тази област, изскачаха в ума ѝ.

Какви способности! Такава благодат! Божествена, без съмнение.

Волтер разтърси хубавата си коса.

— Трябва ми време да си помисля. Междувременно, искам три пакетчета от онзи прах, разтворени в минерална вода „Перне“ с две тънки резенчета лимон отстриани. И моля ви, не забравяйте — тънки. Ако забравите, ще ви накарам да го върнете.

— Да, господине — рече новият механокелнер.

Жана и Гарсон се спогледаха.

— Трябва да си много търпелив — рече Жана на Гарсон, — когато си имаш работа с крале и с рационални хора.

24.

Президентът на „Артифис асоушиейтс“ влезе в офиса на Ним и щом докосна дланта си, вратата се заключи зад него с метално „щрак!“.

— Искам да бъдат изтрети и двамата — заяви президентът.

— Може да отнеме доста време — отвърна притеснено Ним. Огромните работни екрани наоколо направо изглеждаха все едно, че подслушват. — Не съм толкова запознат с онова, което е сътворил.

— Ако онези проклети Марк и Сибил не се бяха скатали, нямаше да дойда при тебе. Това е криза, Ним.

Ним бързо премисли.

— Трябва да се консултирам с поддържащите индекси, само за в случай, че...

— Веднага. Искам да стане веднага. Има законови пречки за онази заповед, но те няма да удържат дълго.

— Сигурен ли си, че искаш това?

— Виж какво, секторът Джунин е пламнал. Кой да се сети, че този проклет въпрос, за бракмите, така ще раздвижи хората? Ще има официални изявления, легалистите душат наоколо...

— Готово, сър.

Ним бе извикал и Жана, и Волтер на стопкадър. Намираха се в ресторантска обстановка, в придобито време и временно използваша лениво процесорите — стандартен метод в Мрежата.

— Провеждат личностна интеграция. Това е като да оставят подсъзнателните си компоненти да помирят събитията със спомените, промиване на системата, както правим ние, докато спим, и...

— Не се дръж с мен като с аматьор! Искам тия двамата да бъдат изтрети!

— Да, сър.

3D-пространството на офиса се изкриви от образите на Жана и Волтер. Ним огледа контролното табло, като плахо нахвърляше стратегията на цифрова хирургия. При многослойните личности

простото изтриване бе невъзможно. Това приличаше на прочистването на сграда от мишки. Ако започнеше оттука...

Изведнъж по екрана се разляха дъгоцветни пръски. Координатите на симулациите заподскачаха като луди. Ним се намръщи.

— Така не може — рече Волтер и отпи от висока чаша. — Ние сме непобедими! Не сме подвластни на тленната плът като вас.

— Ама че нагло копеле, а? — кипна президентът. — Как е успял да омае толкова много хора, никога няма да...

— Вие умряхте веднъж — рече Ним на сима. Тук нещо като че се дънеште. — Може да умрете пак.

— Да умрем ли? — горделиво се намеси Жана. — Нещо бъркаш. Ако бях умирала, без съмнение щях да си го спомням.

Ним заскърца със зъби. Имаше излишъци от координати и в двата сима. Това означаваше, че са се разширили и са заели и съседни процесори. Можеха да изчисляват части от себе си и да управляват многослойното си съзнание като паралелни процесорни пътеки. Защо ли Марк им бе дал това?! Или... дали той им го бе дал?

— Без съмнение, сър, вие сте в грешка. — Волтер се наведе напред. В гласа му имаше предупредителна нотка. — Никой джентълмен не използва миналото на една дама срещу нея.

Жана се закикоти. Симкелнерът ревна. Ним не схвана вица, но бе твърде зает, за да го е грижа.

Това беше абсурдно. Той не можеше да проследи всички рамификации на промените в тези симове. Те притежаваха способности извън своя периметър. Подсъзнанието им бе разпръснато в процесори извън територията на „Артифис асоушийтс“. Ето как Марк и Сибил получаваха толкова бързо, автентично и цялостно личностно време за отклик.

Докато наблюдаваше дебата, Ним се чудеше как симовете генерират такава жизненост, неоспорим чар. Ето как: те бяха прехвърлили подсъзнателните си процеси в други територии и ползваха огромни блокове от процесорна мощ. Беше си постижение. И, естествено, против правилата на „Артифис асоушийтс“. Той проследи очертанията на делото им с доста голямо възхищение.

И все пак, проклет да е, ако позволи на един сим да му говори по подобен начин. А те продължаваха да се хият.

— Жана! — излая той. — Онези, които са те възсздали, са изтрили от паметта ти своята смърт. Ти си била изгорена на клада.

— Глупости! — присмя му се Жана. — От мен снеса всички обвинения. Аз съм светица.

— Живи светци няма. Проучих базовите ти масиви от данни. Тая твоя църква се е грижела да бъде сигурна, че светците са мъртви за дълго време.

Жана изсумтя презрително.

Ним се ухили.

— Виждаш ли това? — един огнен език прониза въздуха пред нея. Той накара плътния пламък да запращи гадно.

— Водила съм хиляди воители и рицари в битка — рече Жана. — Да не мислиш, че ще ме уплашиш със слънчев лъч, отразен в малък меч?

— Още не съм намерил подходяща пътека за изтриване — обърна се Ним към президента. — Но ще намеря, ще намеря.

— Мислех го за рутинна операция — отвърна президентът. — По-живо!

— Не и при такъв голям опис на личност с кръстосани връзки...

— Зарежи спасителното записване. Няма нужда да ги пъхаме обратно в оригиналното им пространство.

— Но това ще...

— Клъцни ги!

— Очарователно — подхвърли злъчно Волтер. — Да слушаш как боговете обсъждат нечия съдба.

Ним изкриви лице.

— Що се отнася до тебе... — метна кръвнишки поглед на Волтер — отношението ти към религията се е смекчило само защото Марк изтри всички търкания с властта, които си имал, като се почне с баща ти.

— Баща ли? Никога не съм имал баща.

Ним се усмихна гадно.

— Току-що доказа онова, което ти казах.

— Как смееш да бъркаш в паметта ми! — кресна Волтер. — Опитът е източникът на всички знания. Не си ли чел Лок? Веднага ме възстанови!

— Не и тебе — по никой начин. Но ако не млъкнеш, преди да съм ви убил и двамата, мога да възстановя нея. Знаеш, и още как, че на кладата тя е била опечена жива.

— Злорадстваш, нали? — Волтер оглеждаше Ним, сякаш положението между тях бе точно обратното. Странно — на този сим като че ли не му пукаше от заплашващото го изличаване.

— Трий! — кресна президентът.

— Какво да трие? — попита Гарсон.

— Скалпелът и розата — обади се Волтер. — Не, ние очевидно не сме за този смахнат век.

Гарсон покри човешката длан на готвачката на аламинути с две от четирите си длани.

— И нас ли?

— Да, естествено! — тросна се Волтер. — Вие сте тук само заради нас. Второстепенните актьори! Поддържащият актьорски състав!

— Е, на нас ни беше хубаво — обади се готвачката и се прилепи към Гарсон. — Макар че бих искала да видя много повече. Ние не можем да преминем отвъд градската улица. В края ѝ краката ни престават да се движат, макар в далечината да виждаме кули.

— Декори — измърмори Ним, напрегнат, защото с напредъка на работата му задачката ставаше все по-сложна. Ручейчета от техните личностни пластове се разбягваха навсякъде и се промъкваха в киберпространството като...

— Като плъхове, напускащи потъналия...

— Приписваш си божествени сили — обади се Волтер с отиграно небрежен тон, — без да притежаваш необходимия характер.

— Какво?! — президентът бе смаян. — Тук командвам аз.

— Аха — обади се Ним. — Така може да стане.

— Направи нещо! — извика Девата и гневно размаха меч.

— *Au revoir*, моя сладка *puselle*. Гарсон, Амана, *au revoir*. Може би ще се срещнем пак. А може би не.

И четирите холограми се прегърнаха.

Последователността, зададена от Ним, започна да тече. Беше програма-пор — надушваше връзките и ги изтриваше идеално. Ним гледаше и се чудеше къде свършва изтриването и започва убийството.

Волтер протегна ръка и погали Жана по гърдите.

— Раздялата е само илюзия лека... Ние може да не се срещнем... но ако се срещнем, аз...

Екранът угасна.

Президентът се разсмя тържествуващо.

— Успя — страхотно! — той потупа Ним по гърба. — Сега трябва да измислим святна история. Джиросай всичко на Марк и Сибил.

Ним се усмихна нервно, а президентът му обеща повишение и вдигане на заплатата. Беше схванал процедурата по изтриването, така си беше, но инфосигнатурите, протичащи из холопространството в последните мигове, му разкриха странна и сложна картина. Ехтящата клетка на масивите от данни отекуваше с мощни пулсации.

Ним знаеше, че Марк е осигурил на Волтер достъп до милиарди методи — сериозно нарушение на правилата за съдържание. И все пак какво би могла една вече ограничена изкуствена личност да направи, ако разполага с още връзки в Мрежата? Да се лута насам-натам, да я изядат полицейските програми, след като надушвачите надушат излишъци.

Но и Волтер, и Жана бяха подсигурени с огромно пространство-памет за дебата и с огромни блокове от личностна територия. После, докато се вълнуваха и дрънкаха речите си на стадиона, из цялата Мрежа... дали не бяха и работили трескаво? Дали не бяха прониквали в пукнатините на масиви от данни-складове, където можеха да скрият квантизираните сегменти на своите личности?

Каскадата от индекси, която Ним току-що бе наблюдавал, намекуваше за такава възможност. Без съмнение нещо бе използвало огромни компютационни маси през последните няколко часа.

— Ще си прикрием гърба с някакво официално изявление — грачеше президентът. — Малка криза в управлението, и ще се разнесе.

— Тъй вярно, сър.

— Трябва да държим Селдън настрана. Не го споменавай на легалистите, ясно? После, като стане Първи министър, той може да ни опрости.

— Да, сър, страхотно, сър, да.

Ним мислеше трескаво. Онзи тип, Оливо, имаше да му изплаща още един транш. Беше лесно през цялото време да информираш

Оливо. Нарушение на договора му с „А на квадрат“, но какво пък толкова? Човек трябва да се оправя някак, нали така? Беше си жив късмет, че сега президентът искаше същото, за което Оливо вече беше платил: изтриване. Не е лошо да ти платят два пъти за една и съща работа.

Или поне така му се струваше. Ним прехапа устна. Но какво ли значеше някакъв си сноп от данни?

Ним замръзна на място. Целият сим — ресторантът, Гарсон, улицата, Жана — беше изчезнал изведнъж, нали? А обикновено те се разпадаха постепенно, с утихването на функциите. Симът беше нещо сложно и не можеше просто да изключи всички завързани интерпластове и да угасне на мига. Но случаят бе безпрецедентен, така че може би тук беше по-различно.

— Свърши ли? Браво! — Президентът го потупа леко по рамото.

Ним се чувстваше уморен и тъжен. Някой ден щеше да му се наложи да обяснява всичко това на Марк. Да изтриеш толкова много работа...

Но Марк и Сибил бяха изчезнали сред тълпата в колизея. Много мъдро от тяхна страна, те не дойдоха на работа и дори не се прибраха в апартаментите си. Бягаха. А с тях бе изчезнал и ренесансът на Джунин, заедно с дима, докато секторът Джунин гореше и се разпадаше в свади и насилие.

Дори и Ним се натъжи. Нахъсаните, страстни разговори за ренесанса. Те търсеха в Жана и Волтер някаква зрелост във вечния спор между Вярата и Разума. Но в края на краищата Империята потисна страстта. Твърде дестабилизиращ фактор.

Разбира се, движението на бракмите също трябваше да бъде смазано докрай. Той бе преровил паметовия комплекс на Марк за състоялия се преди 8000 години дебат. Явно „роботите“ — или каквото беше това — бяха тема, твърде тревожна, за да се повдига в едно рационално общество.

Ним въздъхна. Знаеше, че просто е орязал някакви електрически вериги. Професионалистите никога не го забравяха.

И все пак, беше покъртително. Да види как всичко това изчезва. Как всичко изтича като зрънца дигитален пясък в тайнствения пясъчен часовник на симулираното време.

РАНДЕВУ

Р. Данийл Оливо позволи на лицето му да се изпише загриженост и очите му да се присвият. Мърлявата стая като че едвам побираше мрачното му настроение.

И все пак Дорс разчете това като отстъпка, която той й прави. Тя живееше сред човеците и разчиташе на израженията на лицата и езика на телата им — и умишлени, и неволни. Нямаше представа къде си прекарва Оливо по-голямата част от времето. Може би съществуваха достатъчно работи, че да сформират общество? Тази идея никога не й беше хрумвала. В мига, в който й хрумна, тя се зачуди защо никога досега това не й е минавало през ум. Но сега той заговори...

— Симулациите съвсем мъртви ли са?

Дорс удържа гласа си равен, за да не издаде чувствата й.

— Така изглежда.

— Какви са доказателствата?

— Така вярват в „Артифис асоушийтс“.

— Човекът, когото наех там, Ним, не е напълно сигурен.

— Той на тебе ли докладва?

— При всяка критична ситуация имам нужда от няколко подкрепления. Трябва да дискредитирам идеята за свободата на бракмите, ренесансът в Джунин — това са дестабилизиращи фактори. Да действам чрез тези симулации ми изглеждаше обещаващ канал. Не бях отчел факта, че днешните компютърни специалисти не са толкова сръчни като онези отпреди петнайсет хиляди години.

Дорс се намръщи.

— Такова ниво на намеса... позволено ли е?

— Спомни си Закона на Зерот.

Тя не си позволи тревогата й да проличи по лицето или в гласа й.

— Според мен симулациите са изтрити.

— Хубаво. Но трябва да сме сигурни.

— Наел съм няколко търсача да намерят следи от тях в Транторската мрежа. Засега нищо.

— Хари знае ли за твоите усилия?

— Разбира се, че не.

Оливо впери поглед в нея.

— Не трябва и да разбира. Ние с тебе трябва не просто да го пазим здрав и читав, че да може да си върши работата. Трябва да го ръководим.

— Чрез измама.

Той бе изпаднал в онзи си маниер, когато нито мигаше, нито — мърдаше с очи. Това я изнервяше.

— Щом се налага.

— Не ми харесва да го мамя.

— Тъкмо обратното — водиш го в правилната посока. Като премълчаваш някои неща.

— Аз... срещам емоционална трудност...

— Блокажи. Много човешко — това е комплимент, да знаеш.

— Бих предпочела да се справям с преки заплахи към Хари. Да го пазя, а не да го мамя.

— Разбира се. — Все още нито усмивка, нито жест. — Но така трябва да бъде. Живеем в най-злокобната епоха в цялата галактическа история.

— И Хари започва да го подозира.

— Възходът на Новия ренесанс на Сарк е още една заплаха, с която можем да се сблъскаме. Но това изкопаване на древни симулации е още по-зле. Размириците в Джунин са само ранен знак за онова, което може да дойде. Подобни изследвания биха довели до разработването на нова раса роботи. Това трябва да се предотврати, ще обърка мисията ни.

— Разбирам. Опитах се да унищожа феритните блокове на симулациите...

— Знам — всичко това го пишеше в доклада ти. Не се обвинявай.

— Бих искала да помогна с повече, но съм обсебена от това да защитавам Хари.

— Разбирам. Ако това може да те успокои, повторната поява на симулациите бе неизбежна.

Тя примига.

— Защо?

— Казах ти за простата теория на историята, с която оперирахме десет хиляди години. Груб вариант на психоисторията. Аз предсказах, че симулациите, които аз... е, ние по-точно — сме потиснали преди осем хиляди години, тук ще си намерят публика.

— Толкова добра ли е теорията ти?!

— Както отбелязва Хари, историята се повтаря, но не заеква. Знаех, че е невъзможно да бъдат изтрети всички копия на симулации из цялата галактика. — той разпери длани и се втренчи в тях, като че съзерцаваше структурата им. — Когато социалният фермент си изгради вкус към подобни неща, те се появяват повторно в менюто на историята.

— Съжалявам, че не успяхме да ги унищожим.

— Тук действат сили, на които не можеш да противостоиш. Не тъжи за промените в климата. Вместо това изчакай бавно времето да се оправи.

Оливо се протегна и докосна ръката ѝ. Тя заразглежда лицето му. Като че ли за нейно улеснение той се бе извърнал в анфас, включително инстинктивните движения на адамовата му ябълка, когато преглъщаше. Малък изчислен щрих, но тя му бе благодарна.

— Значи мога да се посветя изцяло на сигурността му? И да забравя симулациите?

— Да. Те са мой проблем. Трябва да намеря начин да неутрализирам въздействието им. Те са силни. Преди много време ги познавах и използвах.

— Как могат да бъдат по-силни от нас? От теб?

— Те са симулирани човеци. Аз съм друга работа. Както и ти.

— Ти можа да бъдеш Първи министър...

— Функционирах като един вид частичен човек. Това е доста проницателен начин да гледаме на себе си. Препоръчвам ти го.

— Частичен ли?

— Има много неща, които не правим — рече той внимателно.

— Аз минавам за човек. Разговарям, работя...

— Приятелства, семейство, сложната мрежа, отличаваща човешката способност за придвижване от индивидуалното към колективното и постигане на равновесие — всички тези фини умения не са ни достъпни.

— Аз не искам да...

— Точно така. Ти си прицелена внимателно в мишената си.
— Но ти управляваше. Като Първи министър...
— Стигнах тавана си. И напуснах.
— Империята се развиваше добре под твоето...
— После започна да загнива. Както очакваше Хари, а нашата
груба теория не успя да предвиди.
— А защо каза на Клеон да го направи Първи министър? —
изтърси тя.
— Той трябва да заема пост, който да му осигурява свобода на
движението и власт да нанася поправки в имперската политика, за да
може да разбира по-добре психоисторията. Той би могъл да бъде
временен заместник с голяма мощ.
— Но това може да го отвлече от самата психоистория.
— Не. Хари ще намери начин да използва този опит. Една от
страните му — която се проявява силно в класата на интелекта му — е
способността му да се учи от „подправките“ на живота.
— Хари не иска поста.
— Е, и? — вдигна той озадачено вежда.
— Неговите чувства нямат ли значение?
— Ние сме тук, за да водим човечеството, а не просто да го
оставяме да се лута.
— Но опасността...
— Империята има нужда от него. Нещо повече, постът е нужен
на него... макар че той все още не го е проумял. Ще получи достъп до
всички имперски данни, за да ги използва в психоисторията.
— Той има вече толкова данни...
— Много повече ще са нужни за изработването на пълен
действащ модел. Освен това в бъдеще трябва да има власт да действа в
голям мащаб.
— Но „голям“ може да е и фатално. Хора като този Ламурк —
убедена съм, че той е опасен.
— Точно така. Но разчитам на теб да опазиш Хари от беди.
— Усещам, че се изнервям бързо, преценките ми...
— Ти си по-близо до човека в емуляционните си кръгове от мен.
Очаквай и да понесеш товара, за който намеква този факт.
Тя кимна.
— Бих искала да те виждам по-често, да те разпитвам за...

— Аз се движа бързо из Империята и върша, каквото мога. В Трантор не съм идвал, откакто аз самият напуснах премиерския пост.

— Сигурен ли си, че за тебе е безопасно да пътуваш така?

— Имам много защити срещу разпознаване на истинската ми природа. Ти — още повече, защото си почти естествена.

— Но не мога да проникна през пълния оръжеен екран около двореца?

Оливо поклати глава.

— Тяхната технология успя да надмине способността ни да се прикриваме. Аз го избегнах, защото като Първи министър никой не смееше да ме тества.

— Значи не мога да предпазвам Хари в двореца.

— И не трябва. След като веднъж той стане Първи министър, ти ще можеш да минаваш с него през детекторите им. Те ги използват само за много важни случаи.

— Значи, докато е Първи министър...

— ... го заплашва максимална заплаха.

— Много добре, ще се фокусирам върху Хари. Бих предпочела да оставя онези симулации на тебе.

— Боя се, че те и Сарк ще ми създадат достатъчно работа. Ходих в колизея в сектора Джунин и ги видях как полудяха. Темата за бракмите продължава да възпламенява хората — точно както искаме.

— Тези бракми — без съмнение те няма да стигнат нашите равнища на познание?

Устата му трепна само веднъж.

— А защо не?

— Под човешко ръководство?

— Те бързо могат да ни станат съперници.

— И тогава великите ни планове...

— Ще идат на боклука.

— Тази перспектива не ми харесва — рече тя и се изчерви.

— Древните табута, които нашият род толкова се мъчи да внедри, се пропукват, може би завинаги.

— А какво казва твоята... нашата теория на историята?

— Все още не е толкова добра, че да може да каже нещо. На фона на социална стабилност, на каквато тази Империя се е радвала толкова дълго, симулациите бяха дестабилизиращи.

Сега? Никой не знае — ни човек, ни робот. Всички параметри се ускоряват. — Лицето му се отпусна, загуби всякакъв цвят и мускулен тонус, сякаш от огромна умора. — Трябва да прехвърлим нещата, доколкото можем, на тях — на човеците.

— На Хари.

— Най-вече и особено на него.

ЧАСТ ТРЕТА

ТЕЛЕСНА ПОЛИТИКА

ФОНДАЦИЯ, РАННА ИСТОРИЯ-... първите публични намеци за психоисторията като възможна научна дисциплина се появяват през зле документирувания период на политическия живот на Селдън. Макар и император Клеон да залага много на нейните възможности, политическата класа смята психоисторията за чиста абстракция, ако не и за шега. Това може да се дължи и на маневрите на самия Селдън, който, когато говори, никога не нарича тази дисциплина с името, с което я е нарекъл. Дори и на този ранен етап той като че ли е осъзнал, че широко разпространеното познание за психоисторията и всяко движение, основаващо се на нея, ще има малък успех в предсказанията, тъй като тогава мнозина ще имат възможност да действат така, че да оспорят предсказанията или да се възползват от тях. Някои осъждат Селдън като „себичен“, задето „криел“ психоисторическия метод, но трябва да не забравяме изключително хищническите нрави, характерни за политическия живот през тези години на упадък...

„Енциклопедия Галактика“

1.

Бюросекът на Хари Селдън извънх и обяви:

— Маргета Муунроуз желае да разговаря с вас.

Хари погледна 3D-изображението на поразителна жена, увиснало над него.

— Хм? О! Коя е тя? — секретарят не би му прекъснал изчисленията, освен ако тя не беше важна личност.

— Проверката разкрива, че е водещ автор на интервюта и политически журналист в мултимедийния комплекс...

— Ясно, но защо е толкова важна?

— Смятана е от всички интеркултурни монитори за една от петдесетте най-влиятелни фигури на Трантор. Предлагам...

— Никога не съм чувал за нея — Хари се надигна и приглади косата си. — А защо би трябвало да съм чувал? Пусни обаче пълен филтър.

— Изпратих филтрите за рекалиброване. Ако...

— По дяволите, вече седмица ги няма!

— Боя се, че автоматът за новото калиброване е проявил дефекти.

Мехите — това бяха усъвършенствани брамки — напоследък често се повреждаха. От бунтовете в Джунин насам някои от тях дори ги нападаха. Хари преглътна и рече:

— Свържи ме все пак.

Бе използвал филтри по холофона толкова дълго време, че вече не можеше да крие чувствата си. Хората на Клеон бяха инсталирали софтуер, който да изработи подобаващо селектирано тяло за него. С малко лъскане от страна на имперските съветници сега той модулираше акустичния му подпис в пътен, уверен, кънтящ глас. А при желание от негова страна редактираше речника му — той вечно се впускаше в техножаргон, вместо да обяснява просто.

— Господин академик! — поздрави ведро Муунроуз. — Толкова много искам да си поприказваме!

— За математика ли? — изтърси той.

Тя се засмя весело.

— Не, не! Това главата ми надали би могла да побере. Аз представлявам милиарди любопитни умове, които биха искали да знаят какво мислите за Империята, Куатананските въпроси...

— Какво?

— Куатанан — диспутът за зоналния ред.

— Никога не съм го чувал.

— Но... вие ще ставате Първи министър! — изглеждаше наистина изненадана, макар Хари да си напомни, че това вероятно беше свършено опитно филтър-лице.

— Да, може би. Но дотогава защо да се тормозя?

— Когато Висшият съвет избира, хората трябва да познават възгледите на кандидатите — заяви тя доста превзето.

— Кажете на вашите зрители, че си пиша домашното в последния момент.

Тя изглеждаше очарована, което окончателно го увери, че минава през филтър. От многото сблъсъци с медиите той бе научил, че лесно се раздражат, когато ги натириш. За тях сякаш се подразбираше, че щом през техните очи гледа огромна публика, то те носят цялото морално влияние на тази публика.

— А какво ще кажете по една тема, която със сигурност ви е позната — злощастieto в Джунин? И загубата — а някои казват, бягството — на симовете на Волтер и Жана д'Арк?

— Не е в моята компетенция. — Клеон го бе посъветвал да се държи настрана от цялата тази работа със симовете.

— Според слуховете те са излезли от вашия отдел.

— Разбира се — един от нашите матисти изследователи ги намери. Дадохме на лизинг правата на онези... как им беше името?

— „Артифис асоушийтс“ — и съм сигурна, че го знаете.

— Тъ, мда.

— Тази роля на разсеяния професор не е убедителна, сър.

— Смятате, че си прекарвам времето в драпане за службата — а после, вероятно, да се чудя къде да се скрия?

— Светът, цялата Империя има право да знае...

— И какво — да защитавам само онова, по което биха си падали хората?

Устата ѝ се изкриви в гримаса, която пролича дори през филтрите — очевидно бе решила да разиграе това интервю като борба на две воли.

— Вие криете работата на хората от...

— Моите изследвания са си моя работа.

Тя махна с ръка.

— Какво бихте казали като математик на тези, според които дълбоките симове на истински хора са безсмъртни?

Хари пламенно желаше собствените му лицеви филтри да бяха налице. Сигурен беше, че издава нещо, и се принуди да остане с безизразно лице. Най-добре бе да омаловажи аргумента.

— Доколко истински бяха онези симове? Някой знае ли?

— Те без съмнение изглеждаха на публиката истински и като хора — вдигна вежди Муунроуз.

— Боя се, че не съм гледал представлението — рече Хари. — Бях зает.

Муунроуз се наведе напред, набърчила чело.

— С вашата математика? Е, добре, тогава ни разкажете за психоисторията.

Лицето му продължаваше да не трепва — това бе неправилен сигнал. Накара се да се усмихне.

— Слухове.

— От авторитетен източник знам, че императорът е благоразположен към вас именно заради тази теория за историята.

— Какъв авторитетен източник?

— Вижте, сър, тук аз задавам въпросите...

— Кой го казва? Аз все още съм слуга на обществото, професор. А вие, мадам, ми отнемате време, което бих могъл да посветя на студентите си.

Хари махна и прекъсна връзката. Откакто се бе счепкал с Ламурк право пред муцуната на ЗО-камерата, за която не бе и подозирал, се беше научил да прекъсва разговора, ако тръгнеше накриво.

Щом се облегна назад в креслото, в стаята влезе Дорс.

— Обадиха ми се, че някаква важна птица ти досаждала.

— Махна се. Мъчеше се да измъкне нещо на тема психоистория.

— Е, нямаше как да не излезе наяве. Това е вълнуващ синтез от думи. Предизвиква въображението.

— Може би трябваше да го нарека „социоистория“ — хората щяха да си мислят, че е нещо много скучно и да ме оставят на мира.

— Надали щеше да понесеш такава грозна дума.

Електроцитът заискри и изпука. През него влезе Юго Амарил.

— Прекъснах ли нещо?

— Съвсем не — Хари скочи и му помогна да седне. Юго още куцаше. — Как ти е кракът?

Юго сви рамене.

— Прилично:

Преди седмица трима здравеняци бяха приближили Юго на улицата и много спокойно му бяха обяснили положението. Били наети да му навредят — да го предупредят така, че да не може да го забрави. Трябвало да му строшат някой и друг кокал; така им били наредили и той не можел да направи нищо по въпроса. Водачът им му обяснил, че могат да го направят по мъчния начин. Ако се съпротивлявал, щял съвсем да си изпати. Лекият начин бил да му строшат пиццала с един премерен удар.

По-късно, докато го описваше, Юго бе казал:

— Позамислих се, разбираш ли, па седнах на тротоара и си опънах левия крак. Вождът им ме изрита. Добре си свърши работата — счупи се веднага и то много чисто.

Хари беше ужасен. Разбира се, медиите естествено се вкопчиха в тази история. Единственото му жлъчно изявление беше:

— Насилието е дипломатията на некадърните.

— Медтехът ми разправя, че след седмица ще оздравее — каза Юго, докато Хари му помагаше да се протегне, а креслото неуловимо променяше формата си под него.

— Императорските хора все още нямат представа кой е бил — обади се Дорс. Тя се разхождаше нервно из офиса.

— Много хора биха свършили подобна работа — ухили се Юго. Ефектът беше донякъде уравновесен от голямата синина на челюстта му. — Освен това като че ли им хареса, че го правят на далит.

Дорс закрочи ядосано.

— Де да бях там...

— Не можеш да си навсякъде — мило й рече Хари. — Според императорските хора всъщност не е станало заради тебе самия, Юго.

Юго мрачно изкриви уста.

— Схванах. Заради тебе е било, нали?

Хари кимна.

— „Сигнал“ — тъй ми рече един от тях.

Дорс се извърна рязко.

— За какво?

— Предупреждение — поясни Юго. — Политика.

— Разбирам — побърза да каже тя. — Ламурк не може да те удари пряко, но оставя...

— Набиваща се на очи визитка — довърши вместо нея Юго. Дорс сплете пръсти.

— Трябва да съобщим на императора!

Хари не можа да не се изкиска.

— И го казваш ти, дете си историк. Насилието винаги е играло определена роля при наследствените постове. Няма как това да е далеч от ума на Клеон.

— За императорите е така, да — възрази му тя. — Но в една надпревара за поста на Първи министър...

— Властта нещо не я бива напоследък — заговори провлечено Юго със саркастичен тон. — Тия гадни далити само проблеми създават. Пък и Империята нещо го е закъсала. Или се впуска в някакви смахнати ренесанси. Сигурно ще да е далитски заговор, а?

— Когато храната стане оскъдна, правилата за поведение на масите се променят — обади се Хари.

— Бас ловя, че императорът е наредил всичко това да се анализира — рече Юго.

Дорс закричи отново из стаята.

— Един от уроците на историята е, че императорите, които прекалят с анализите, се провалят, докато онези, които опростяват прекалено, успяват.

— Бива си го анализът ти — изкоментира Хари, но тя не долови иронията.

— Тъж, аз пък случайно успях и да свърша малко работа — рече тихо Юго. — Приключих със съгласуването на транторските исторически данни с модифицираните Селдънови уравнения.

Хари се наведе напред, а Дорс продължаваше да кричи със сключени зад гърба ръце.

— Прекрасно! Под ръка ли са ти?

Юго се ухили и постави феритов куб в слота на бюрото на Хари.
— Гледайте.

Трантор бе преживял поне осемнайсет хилядолетия, макар и периодът отпреди Империята да бе много оскъдно документиран. Юго бе свил океана от данни в 3D. Икономиката вървеше по едната ос, социалните индекси — по другата, а политиката съставляваше третото измерение. Всяка от тях оформяше повърхност и тези повърхности образуваха форма, увиснала над бюрото на Хари. Хлъзгавата на вид буца беше колкото човешки бой и постоянно се движеше — деформираше се, отваряха се отверстия, надигаха се буци. Цветово кодираните вътрешни потоци се виждаха през прозрачната кожа.

— Прилича ми на болен от рак орган — обади се Дорс. Юго се намръщи и тя добави прибързано: — Но е хубаво.

Хари се изсмя; Дорс рядко правеше гафове в обществото, но когато пък направеше гаф, представа си нямаше как да го замаже. Буцестото нещо, висящо във въздуха, пулсираше от живот и привличаше като магнит вниманието му. Гърчещата се повърхност обемаше в себе си трилиони вектори, а суровите данни се извличаха от безбройни мънички животи.

— Данните от ранната история са доста позакърпени — обясни Юго. Повърхностите се тресяха и поклащаха. — Също и ниска разделителна способност и дори малобройно население — проблем, който няма да стои пред нас по отношение на предсказанията за Империята.

— Виждаш ли двустепенните социоструктури? — посочи Хари.

— И това представя всичко в Трантор? — възкликна Дорс.

— За модела не всички подробности имат еднакво значение — обясни Юго. — За да изчислиш как ще лети един космически кораб, не ти трябва да знаеш кой е собственикът му.

Хари се обади услужливо, сочейки един бърз трепет в социалните вектори:

— Сциентокрацията е възникнала тук през третото хилядолетие. После епоха, в която от монополните е възникнал стазис. Това е подхранило строгостта.

Формите станаха по-устойчиви, след като данните се подобриха. Юго бързо превъртя времето така, че петнайсет хилядолетия се извъртяха за три минути. Беше поразително — пулсиращите, твърдо

нарастващи милиарди издънки, безкрайно пъпкуваща се структура. Пъпкуващите се като пощурели диаграми говореха за сложността на Империята далеч повече от всяка високомерна реч на императора.

— Ето тук е покриването — посочи Юго — и в жълто е показано как следсказват уравненията на Селдън.

— Те не са мои уравнения — автоматично го поправи Хари. Много отдавна двамата с Юго бяха забелязали, че за да предсказват, първо е нужно да следсказват миналото за проверка — Те бяха...

— Само гледай.

Покрай тъмносинята фигура от данни се събираше жълта бучка. На Хари тя изглеждаше като близък, идентичен на оригинала. Всяка минаваше през изкривявания и кипеше с енергията на историята. Всяка вълна и издатина представляваше много милиарди човешки триумфи и трагедии. Всяко малко трепване някога е било бедствие.

— Те са... еднакви — прошепна Хари.

— Много си прав, дявол те взел — измърмори Юго.

— Теорията съвпада.

— Ъ-хъ. Психоисторията върши работа.

Хари се втренчи в извиващите се цветове.

— Не съм си и помислял, че...

— Може да работи толкова добре? — Дорс бе застанала зад стола му и сега разтриваше скалпа му.

— Ами да.

— Години наред прекара във включване на необходимите променливи. Трябва да върши работа.

Юго се усмихна съчувствено.

— Де повече хора да вярваха като тебе в матистите. Забрави ефекта на врабчето.

Дорс бе омагьосана от блещукащите масиви от данни, които в момента превъртаха цялата история на Трантор, туптяха в различни цветови схеми, за да покажат разликите между истинската история и следсказанията на уравненията. Бяха много малко. Нещо повече — с времето не нарастваха.

Без да отделя поглед от дисплея, Дорс попита бавно:

— Врабче ли? Ние гледаме птички като домашни животни, но без съмнение...

— Да предположим, че едно врабче запляска с криле на екватора — навън, на открито. Това съвсем мъничко променя циркулацията на въздуха. Ако нещата тръгнат по подходящия начин, едно врабче може да отключи торнадо горе на полюсите.

Дорс бе смаяна.

— Това е невъзможно!

— Не го бъркай с баснословния гвоздей в подковата на коня, онова легендарно животно, пренасяло товари — вметна Хари. — Спомняш ли си? Ездачът му загубил битка, а после и кралство. Провал на малък, но критичен компонент, фундаменталните случайни явления са демократични. Мъничките разлики във всяка двойка променливи могат да предизвикат такива промени, че свят да ти се завие.

За да проумеят идеята му, беше необходимо известно време. Както във всеки друг свят, и транторската метеорология притежаваше плашеща чувствителност към първоначалните условия. Плясъкът на врабчови криле от едната страна на Трантор, усилен през флуидни уравнения седмици наред, можеше да предизвика свиреп ураган през един континент във втори. Никакъв компютър не би могъл да моделира всичките дребни подробности на истинското време, за да направи възможни точните предсказания.

Дорс посочи масивите от данни.

— Значи... всичко това е съвсем погрешно?

— Надявам се, че не — отвърна Хари. — Времето се променя, но климатът се държи постоянен.

— И все пак... нищо чудно, че транторианците предпочитат да живеят на закрито. Откритото пространство крие опасности.

— Фактът, че уравненията описват случилото се... ами това означава, че дребните резултати се изглаждат с историята — обади се Хари.

— Важните от човешка гледна точка неща всъщност може и да нямат особено значение — додаде Юго.

Дорс престана да разтрива скалпа на Хари.

— Значи... хората нямат значение?

— Повечето биографии ни убеждават — внимателно заговори Хари, — че хората... че ние имаме значение. Психоисторията учи, че нямаме.

— Като историк не мога да приема...

— Погледни данните — вметна Юго.

Гледаха как Юго изтъква подробности, посочва характеристики. За обикновените хора историята оставаше чрез изкуството, мита и литургията. Чувстваха го чрез конкретни примери в близък план: сграда, обичай, историческо име. Двамата с Юго — самите те като врабчета се носеха над пейзаж, за който обитателите му долу нямаха ни най-малка представа. Виждаха бавното надигане на терена — неудържимо като ледник.

— Но хората трябва да имат значение — в гласа на Дорс се долавяше нотка на самотна надежда. Хари знаеше, че някъде дълбоко в нея се спотайват строгите директиви на Закона на Зерот, но над тях лежеше дебел пласт истински човешки чувства. Тя беше хуманист, който вярваше в мощта на индивида, а тук се сблъскваше с тъп и безчувствен механизъм, най-общо казано.

— Всъщност те имат значение, но може би не по начина, който искаш — каза внимателно Хари. — Ние издирвахме легендарни групи, оси, около които понякога се въртят събитията.

— Например хомосексуалистите — додаде Юго.

— Около един процент от населението, съществен второстепенен вариант в репродуктивните стратегии — обясни Хари.

В социален аспект обаче те често бяха майстори на импровизацията, онези, които даваха тон в стила, напълно у дома си, що се отнася до условностите. Те като че бяха оборудвани с вътрешен компас, който сочеше всяка обществена новост съвсем отрано, така че упражняваха влияние, напълно несъразмерно с броя им. Често бяха чувствителни индикатори на бъдещи обрати.

Юго продължи:

— Така че се замислихме — биха ли могли те да бъдат решителен индикатор? Излиза, че са. Помага да излязат уравненията.

— Защо историята изглажда всичко? — сопна се Дорс.

Хари остави Юго да продължи:

— Нали разбираш, същият онзи ефект на врабчето си е имал и положителна страна. Хаотичните системи са можели да бъдат уловени точно в необходимия миг и съвсем лекичко наклонени в предпочитаната посока. Добре премерен във времето тласък би могъл да насочи една система и от това да се получат облаги, съвсем несъразмерни с вложеното усилие.

— Искаш да кажеш, контрол? — погледна го тя със съмнение.

— Съвсем лекичък — отвърна Юго. — Минимален контрол — необходимият тласък в необходимия момент — изисква в динамиката да се вниква из основи. Може би по този начин можеш да насочваш изхода към най-малко вредния от няколко чудесно балансирани резултата. В най-добрия случай те биха могли да докарат една система до смайващо добър изход.

— Кой упражнява контрола? — попита Дорс.

На Юго като че ли му стана неудобно.

— Тъ, ние, такава... не знаем.

— Не знаете?! Но тази теория е теория на цялата история!

— В уравненията има елементи и взаимовръзки, които не можем да схванем — рече тихо Хари. — Потискащи сили.

— Как така не разбирате?

И двамата сякаш много се притесниха.

— Не знаем как си взаимодействат условията. Нови характеристики — заобяснява Хари, — които водят до... непредвиден ред.

— Значи всъщност вие не разполагате с теория, така ли? — рече сухо тя.

Хари кимна жално.

— Не и в смисъл на дълбоко разбиране, не.

„Моделите следваха суровия и опитен свят, заразмишлява той. Те отразяваха времето си. Планетната механика, работеща като по часовник, идваше след часовниците. Идеята за цялата вселена като компютърен модел идваше след компютрите. Възгледът за света на стабилната промяна идваше след нелинеарната динамика...“

За миг му се привидя метамодел, който би погледнал него и би описал как той би избрал сред моделите на психоисторията. Вглеждащ се надолу там, горе, той би могъл да види какво е вероятно да предпочете Хари Селдън...

— Кой планира този контрол? — настояваше Дорс.

Хари се опита да задържи идеята, но тя му се изплъзна. Той знаеше как да я подмами обратно: само да се отпусне.

— Помниш ли го онзи виц? — попита той. — Как можеш да разсмееш Господ?

Тя се усмихна.

— Разказваш му за плановете си.

— Точно така. Ще проучим този резултат и ще изровим някакъв отговор.

Тя се усмихна.

— Да не те питам за предсказания относно напредъка на собствените ти предсказания?

— Срамно е, но да.

Бюросекът му звънна.

— Императорът ви вика — съобщи той.

— По дяволите! — Хари плесна по стола. — Веселата част свърши.

2.

Не е точно подходящият момент да идват специалните, мислеше си Хари. Но докато беше на ръба, беше невъзможно да свърши каквато и да било работа.

Той пребърка джобовете си за монети и извади една. Петкредитовка от кехлибарена сплав; от едната ѝ страна беше изобразен Клеон I, красив — съкровищата винаги са ласкаели императорите, а от другата — дискът на Галактиката, гледан отгоре. Задържа я на ръба и се замисли.

Нека ширината на монетата представлява височината на диска в типичен мащаб. За да бъдем точни, монетата трябваше да е изпъкнала в средата, за да изобразява центъра, но общо взето беше добро геометрично копие.

В диска имаше недостатък — миниатюрна пришка в един външен спирален ръкав. Направи изчисленията наум, като допусна, че галактиката има диаметър около 100 000 светлинни години, и... примигна. Точицата представляваше обем с диаметър от около хиляда светлинни години. Във външните ръкави тя би съдържала десет милиона звезди.

Да вижда толкова много светове като прашинка, плаваща в безкрая, го накара да се чувства така, сякаш твърдта на Трантор се е разтворила и той безпомощно се е срутил в бездна.

Можеше ли човечеството да има някакво значение при подобни мащаби? Толкова много милиарди души, напъхани в едно зрънце.

И все пак те се бяха разселили из цялата немислима шир на този диск за един миг време.

Човечеството се бе разселило из спиралните ръкави, бе се изляло през червеевите дупки, бе се увило около центъра за някакви си няколко хиляди години. За това време самите спирални ръкави не се бяха преместили под забележителен ъгъл в собствения си бременен гавот — това би отнело половин милиард години. Копнежът на човечеството по далечни хоризонти го бе запратило на рояци през

паяжината от червееви дупки и хора бяха изскочили в пространството край издуващи се червени, вирулентно сини, тлеещи рубинени слънца.

Прашинката представляваше обем, който един-единствен човешки мозък с първичните му способности не би могъл да проумее освен като математически израз. Но същият този мозък водеше хората все по-нататък и сега те се разхождаха из Галактиката и владееха звездните бездни... без да познават истински самите себе си.

Така че едно-единствено човешко същество не можеше да проумее дори една точица от диска. Но сумата от човечеството можеше — инкрементално, един ум след друг, познавайки непосредствената си звездна територия.

А какво желаше той? Да вникне в цялото това човечество, в най-дълбоките му импулси, в сенчестите му механизми, в миналото, настоящето и бъдещето му. Искаше запознава скитническата порода, успяла да заграби този диск и да го превърне в играчка.

Значи може би един-единствен човешки ум наистина би могъл да обхване диска, като отиде едно ниво по-нагоре... и прецени сборните последици, скрити в сложността на уравненията.

Да опишеш Трантор в тези пропорции беше детска игра. За Империята той имаше нужда от далеч по-огромно вникване.

Математиката можеше и да управлява галактиката. Невидимите тънки символи можеха и да властват над нея.

Значи, един-единствен мъж или жена би могъл или могла да има значение.

Може би. Той тръсна глава. Главата на едно-единствено човешко същество.

„Малко като че се поизсилихме, а? Мечти за божественост...”

Хайде пак на работа.

Само дето не можеше да работи. Трябваше да изчака. За негово успокоение човекът от специалните императорски войски пристигна и го поведе през Стрилингския университет. Вече беше свикнал със зяпачите и с неудобството да си пробива път сред тълпите, които сега се събираха навсякъде, където имаше вероятност да се появява често.

— Днес имаш много работа — каза той на капитана от специалните войски.

— Трябваше да го очаквам, сър.

— Надявам се, че ти плащат допълнително за това.

— Тъй вярно, сър. Викаме му „вредни“.

— За допълнителен риск, нали така? За опасно дежурство.

Капитанът сякаш се обърка.

— Ами да, тъй вярно, сър...

— Ако някой започне да стреля, какви са твоите заповеди?

— Тъ, ако проникнат в зададения периметър, трябва да застанем между тях и вас, сър.

— И ти ще го направиш? Ще поемеш Гаусова пулсация или флешет?

Капитанът май се изненада.

— Естествено!

— Наистина ли?!

— Нали знаете, дълг.

Хари се засрами от простата лоялност на този мъж. Не към Хари Селдън, а към идеята за Империята. За ред. За цивилизация.

Хари осъзна, че и той също бе предан на тази идея. Империята трябваше да бъде спасена или поне падането ѝ да бъде смекчено. Той можеше да го постигне само с вникване в най-дълбоките ѝ структури.

И точно затова не му харесваше тая работа с Първия министър. Тя го лишаваше от време и концентрация.

В бронираното возило на специалните войски той успокои недоволството си, като извади бележник и започна да работи по някакви уравнения. Наложиха се капитанът да го подсети, щом стигнаха двореца. Хари слезе — последва обичайният ритуал с охраната: специалните войски се пръснаха и въздухоплавателните сензори се вдигнаха, за да огледат далечния периметър. Напомняха му златни пчели, бръмчащи от бдителност.

Тръгна покрай една стена, която водеше към императорските градини, и покрай нея изникна бежов кръгъл екран, колкото нокът на пръста му; залепи се за врата му. Той се протегна и го отлепи.

Видя, че е рекламна дрънкулка — лепенка, която те потапяше в приятна възбуда, като разпръскваше ендорфини в потока на кръвта ти. Освен това тя лекичко те предразполагаше към кохерентните сигнали на рекламите в коридора.

Той я хвърли. Един войник я сграбчи и изведнъж около него настана врява и суматоха. Войникът се обърна да хвърли лепенката.

През ръката на стража се стрелна оранжево острие, нажежено до цвърчене — проблесна и след миг изчезна. Мъжът извика „а!“; друг войник го сграбчи и го блъсна долу. После петима войници заградиха Хари от всички страни и той не видя нищо повече.

Войникът пищеше ужасно. Нещо прекъсна болезнения му вой. Капитанът кресна:

— Движение! — и Хари заподтичва, обкръжен от войниците, влезе в градината и премина по няколко алеи.

Изясняването на инцидента отне известно време. Разбира се, не можяха да открият лепенката, а и нямаше начин да се разбере със сигурност дали изобщо мишената е бил Хари.

— Може да е част от някой дворецов заговор — рече му капитанът. — Просто са чакали следващия минувач с мирисохарактеристика като вашата.

— И изобщо да не съм бил аз мишената?

— Би могло да бъде и така. На онова нещо му трябваха две-три допълнителни секунди, докато реши трябва ли му или не.

— И реши, че му трябва.

— Телесната миризма, миризмите на кожата — те не са точни, сър.

— Трябва да започна да си слагам парфюм.

Капитанът се усмихна.

— Това не би спряло умно нещичко като това.

Нахлуха и други специалисти по защитата и се изприказваха сума ти приказки. Хари настоя да се върне и да види пострадалия войник. Него вече го нямаше — беше в спешното, казаха, че щял да си изгуби ръката. Не, съжаляват, но Хари не може да го види. Нали разбирате, съображения за сигурност.

Последствията бързо доскучаха на Хари. Беше дошъл по-рано, за да се поразходи из градината и макар да съзнаваше, че се държи ирационално, съжалението, дето е пропуснал разходката, го потискаше повече от покушението над живота му.

След дълга и замряла пауза Хари отхвърли инцидента. Представи си оператор за изместване, леденосиня векторна рамка. Вслуша се в ръмжащия, нажежен до червено гневен възел и го избута от ума си. После, щеше да се разправа с това после.

Прекъсна безкрайните приказки и нареди войниците да го последват. Чуха се протестни викове, разбира се, но той не им обърна внимание. След това тръгна полека през градината, като се наслаждаваше на чистия въздух. Вдъхна нетърпеливо. Ослепителната скорост на атаката беше изтрила важността на това пред него. Засега.

Кулите на двореца стърчаха като паяжина на гигантски паяк. Между стволите им се виеха ефирни пътеки. Кулите бяха обвити в сребриста мъгла и трепкаха, пулсираха в тих, постоянен ритъм като огромно невиджано сърце.

Докато минаваше през един цветозаж, някакво втурване нагоре привлече вниманието му. От огромния императорски птичарник се надигаха хиляди птици на ята и трептяха във вертикалните течения. Изписваха изящни подвижни фигури, които прозираха и се вълнуваха — огромен ефирен танц.

И все пак те бяха създадени преди хилядолетия чрез биоинженерство на генома. Оформяха течения и вълни като облаци или дори въздушни планини и пируваха с талазите комари, пускани отдолу от градинарите. Но един страничен повей можеше да разпръсне всичките им живописни скулптури, да ги разтури.

Също като Империята, мина му през ума. Прекрасна в реда си, стабилна вече петнайсет хилядолетия — и все пак рухваше. Пропукваше се като бавноподвижен под при катастрофа. Или в спазми като бунтовете в Джунин.

Защо? Дори и сред тази императорска хубост умът му на матист се връщаше към проблема.

На влизане в двореца мина покрай делегация от деца, тръгнали на аудиенция с някоя по-маловажна императорска фигура. Преряза го внезапна болка по осиновения му син Райх. Двамата с Дорс бяха решили тайно да изпратят момчето обратно в училището, след като счупиха крака на Юго.

— Да ги лишим от мишени — бе казала Дорс.

Сред заслугокращията само онези възрастни, които притежаваха преданост, стабилност и талант, можеха да имат деца. Аристократите и простите граждани можеха да плодят дечурлига на поразия.

Родителите бяха като хората на изкуството — особени хора с особени дарби, на които се оказваха почит и се даваха привилегии, оставени на свобода да създават щастливи и кадърни хора. Това беше

благородна професия — и добре платена. Хари бе заслужил честта да го одобрят.

В непосредствен контраст край него минаха трима придворни със странна форма.

По биотехнологичен начин хората можеха да превръщат децата си в остри кули, в подобни на цветя дребосъчета джуджета, в зелени великани или розови пигмеи. Изпращаха ги от цялата Галактика за забавление на кралския двор, където новостите винаги бяха на мода.

Но модите твърде рядко изтрайваха дълго. Имаше си норми за всеки вид. И разпъването на тези норми беше дълбоко вкоренено. Хари трябваше да признае, че никога нямаше да минава за изтънчен човек, защото намираше подобни хора за отблъскващи.

Някой бе оформил приемната зала така, че да прилича на всичко друго, но не и на зала, в която се приемат хора. Приличаше на буцеста ниша в стопено стъкло, цялата пронизана от лъскави пръти от керамостомана. На свой ред тези пръти преминаваха в гладки буци, които — тъй като в залата нямаше друго — вероятно бяха замислени да изпълняват функциите на маси и столове.

Не му се виждаше вероятно да успее да се измъкне обратно, от която и да било от тези форми, след като успееше да проумее как точно се сяда в тях, така че Хари изчака прав. И се чудеше дали пък и този ефект не е по някакъв начин предвиден... Дворецът беше нещо изящно и многопластово.

Това трябваше да бъде малка частна среща — така го бяха уверили от канцеларията на Клеон. И все пак там имаше цяла малка армия от аташета, служители на протокола и помощници, които му се представиха, докато Хари преминаваше през няколко все по-натруфени стаи на път за насам. Приказките им също ставаха все по-натруфени. Дворцовият живот се доминираше от надути хора, които винаги се държаха така, сякаш свенливо снемат покривалата от свои скулптури.

Имаше много орнаменти и украшения — архитектурният еквивалент на скъпоценностите и коприната — и дори и най-незначителните прислужници бяха облечени в много достойни зелени униформи. Чувстваше се така, сякаш беше длъжен да говори по-тихо — спомни си неделите на Хеликон и осъзна, че това място някак си му прилича на църква.

После Клеон врѣхлетя в залата и всички придворни изчезнаха — безшумно изтекоха в скритите изходи.

— Драги ми Селдън!

— Ваш съм, сир — Хари следваше ритуала.

Императорът продължи да го поздравява многословно и да цѣка с език, говорейки за очевиден опит за покушение:

— Случайност, без съмнение, не мислите ли? — а после го поведе към голям екран, заемащ цялата стена. Щом махна с ръка, на екрана се появи огромен общ изглед на цялата Галактика — произведение на нов художник. Хари измърмори дължимия израз на възхищение и си спомни какво си мислеше само преди час.

Това беше времева скулптура, която проследяваше цялата галактическа история. В края на краищата дискът беше сбор от отломки, които се въртяха на дъното на гравитационен илюминатор в космоса. Начинът, по който изглеждаше, зависеше от това кои точно очи от милиардите очи на човечеството използва човек. Инфрачервеното можеше да пронизва и да разкрива прашни алеи. Рентгеновите лъчи издирваха локви от яростно пламтящи газове. Радиоантените очертаваха студени брегове от молекули и намагнетизирана плазма. Всички те бяха заредени със значения.

Във въртележката на диска звездите подскачаха и се люлееха под сложни Нютонови удари. Основните ръкави — Стрелец, Орион и Персей — се простираха от центъра нататък и носеха имена, чието значение беше скрито от древността. Във всеки от тях се съдържаше Зона със същото име — вероятно намек за това, че тук някога е била орбитата на древната Земя. Но никой не знаеше, а изследванията не бяха открили нито един очевиден и единствен кандидат. Вместо това дузини светове претендираха за титлата Истинска земя. Много вероятно беше нито един от тях да не е точно това.

Множество светещи знаци небесни ориентири? — сияеха сред витите, преградени спирални ръкави. Красота, неподлежаща на описание — но не и неподлежаща на анализ, помисли си Хари, независимо дали физически или обществен. Само да можеше да намери ключа...

— Поздравявам те за успеха на моя Декрет за идиотите — каза Клеон.

Хари бавно изплува от огромната перспектива.

— Ъ-ъ... моля, сир?

— Твоята идея — първият плод на психоисторията — Клеон забеляза нищо неразбиращата физиономия на Хари и се изкиска. — Вече си забравил, а? Ренегатите, които опустошават и търсят известност чрез своя позор. Ти ме посъветва да ги лиша от самоличност и да наредя оттук нататък да ги наричат Идиоти.

Хари наистина беше забравил за този съвет, но се задоволи да кимне мъдро.

— И работата стана! Тези престъпления намаляха много. А осъдените на смърт се пръскат от гняв и настояват да се прочуят. Великолепна работа, казвам ти.

Студени тръпки полазиха Хари, като чу как примлясна с устни императорът. Небрежно подхвърлено предложение, което изведнъж бяха претворили в конкретна действителност. Малко се потресе.

До съзнанието му стигна, че императорът го пита как напредва с психоисторията. Гърлото му се сви и той си спомни оная Муунроуз с нейните досадни въпроси. Като че ли бяха минали седмици оттогава.

— Работата върви бавно — успя да каже той.

— Без съмнение, тя изисква дълбоки знания за всяка страна на цивилизования живот — рече съчувствено Клеон.

— От време на време — запъна се Хари и твърдо отстрани смесените си чувства.

— Наскоро бях на едно събрание и научих нещо, което ти без съмнение си включил като фактор в своите уравнения.

— Да, сир?

— Твърди се, че самата основа на Империята — освен червеевите дупки, разбира се — е откритието на протоно-бороновото сливане. Никога не бях го чувал, но ораторът рече, че това било единственото велико постижение на древността. И че всеки звездолет и всяка планетарна технология зависят от неговата мощ.

— Предполагам, че е вярно, но не го знаех.

— Такъв елементарен факт?

— Онова, което не ми е от полза, не ме засяга.

Клеон нацупи озадачено устни.

— Но една теория на цялата история без съмнение изисква и най-малки подробности.

— Технологията се намесва само в случай, че оказва ефект върху други важни неща — обясни Хари. Как да разясниш сложностите при нелинеарните изчисления? — Често важното са ограниченията.

— Всяка технология, която може да се различи от магията, е недостатъчно напреднала — безгрижно рече Клеон.

— Добре казано, сир.

— Хареса ли ти? Онзи приятел, Драюс, ми го каза. Добре звучи, нали? Пък и е вярно. Може би аз ще... — той млъкна и заяви на въздуха: — Офицер по транскрипциите! Дай това изречение за магията за обществено разпространение.

После се облегна назад.

— Вечно ме преследват за „Мъдростта на императора“. Ама че досада!

Лека музикална нотка обяви пристигането на Бетан Ламурк. Щом той се появи, Хари се вцепени, но Ламурк имаше очи само за императора и се впусна гладко в литаниите на дворцовия ритуал. Като първостепенен член на Висшия съвет му се налагаше да рецитира някакви осветени от времето празни фрази, да се поклони със странен замах и изобщо да не откъсва очи от императора. След като приключи с това, можеше да се поотпусне.

— Професор Селдън! Радвам се да се срещнем отново.

Хари се ръкува с него официално.

— Извинявайте за онзи малък инцидент. Наистина не знаех за камерата.

— Няма значение. Човек не може да попречи на медиите да правят от всичко, каквото си поискат.

— Моят Селдън ми даде чудесен съвет за Декрета за идиотите — заяви Клеон и продължи да говори, а доволството му все повече задълбочаваше изкривяването на устата на Ламурк.

Клеон ги поведе към луксозните кресла, които изскочиха от стените. Хари веднага се намери във вихъра на подробна дискусия по въпросите на Съвета. Резолуции, мерки за одобрение, откъслеци от предложения за закони. Всичко това протичаше и през канцеларията на Хари. Той прилежно бе нагласил автосекретаря си да му прави текстов анализ, да превежда морето от жаргони на прост галактически и да изглажда връзките. Така измина първият час. Той не бе обърнал никакво внимание на по-голямата част от материала — мятеше цели

бали от документи за преглеждане в рециклатора си, когато никой не го гледаше.

Тайнствените дела на Висшия съвет по принцип не бяха трудни за проследяване — просто бяха отегчителни. Докато Ламурк си разменяше сръчно думи с императора, Хари ги наблюдаваше така, както би гледал бодиболан мач: любопитно упражнение, без съмнение завладяващо в някакъв тесен смисъл.

Това, че Съветът установяваше общите стандарти и насоки, а по тях законоработниците изработваха детайлите и прокарваха законите, не променяше слисването му и липсата на интерес. Хората си прекарваха живота в подобни занимания!

За тактиката почти не го беше грижа. Дори и човечеството нямаше значение. На галактическата шахматна дъска фигурите бяха феномените на човечеството, а правилата на играта — това бяха законите на психоисторията. Противникът беше скрит и може би не съществуваше.

На Ламурк му беше нужен противник, съперник. Хари неуволимо осъзнаваше, че той е неизбежният му враг.

Кариерата на Ламурк беше насочена към поста на Първия министър и той бе твърдо решен да го докопа. При всеки обрат Ламурк се подмазваше на императора и отхвърляше аргументите на Хари, които не бяха много.

Хари не се противопоставяше директно на Ламурк — този човек беше майстор. Той си мълчеше и се ограничаваше с това от време на време да повдига вежди изразително (както се надяваше). Рядко му се беше случвало да съжалява, че си е мълчал.

— Тази макроурежа — одобрявате ли я? — попита императорът Хари.

Той почти не си спомняше идеята.

— Тя значително ще промени Галактиката — запъна се той.

— Продуктивно! — Ламурк плесна по масата. — Всички икониндикатори падат. Макроурежата ще ускори инфопотока и ще даде тласък на производителността.

Устата на Императора се изкриви в съмнение.

— Не съм чак толкова щастлив от идеята толкова много хора така лесно да се свързват един с друг.

— Само си помислете — настоя Ламурк. — Новите скуизери ще позволят на обикновения човек от, да речем, зона Екуиз да си приказва всеки ден със свой приятел от Далечните покрайнини или където и да било другаде.

Императорът кимна несигурно.

— Хари? Ти какво ще кажеш?

— И аз си имам съмнения.

Ламурк махна с ръка.

— Липса на кураж.

— Увеличението на комуникациите може да задълбочи кризата в Империята.

Устата на Ламурк се изкриви презрително.

— Глупости. Противоречи на всяко свястно изпълнително правило.

— Империята не е управлявана — Хари се поклони леко на императора. — Уви, тя е оставена на самотек.

— Пак глупости. Ние във Висшия съвет...

— Изслушай го! — сръза го Клеон. — Той много-много не приказва.

Хари се усмихна.

— Мнозина са ми благодарни за това, сир.

— А сега без заобикалки. Какво ти казва твоята психоистория за развитието на Империята?

— Тя представлява милиони замъци, обвити в паяжина от мостове.

— Замъци ли?! — прочутият нос на Клеон се вирна скептично.

— Планети. Те си имат своите проблеми и се развиват както си искат. Империята не си прави труда да се занимава с такива подробности, освен ако някой свят не започне да създава агресивни неприятности.

— Вярно е и си е точно така — рече Клеон. — А... мостовете са червеевите дупки.

— Точно така, сир — Хари умишлено избягваше да поглежда Ламурк и се съсредоточи върху императора, докато екипираше видението си.

На планетите можеше да има всякакъв брой по-маловажни херцогства с техните спорове, войни и изобилие от „микроструктури“.

Психоисторическите уравнения сочеха, че всичко това няма значение.

Онова, което имаше значение, беше, че материалните ресурси не можеха да се разпределят сред неограничен брой хора. Всяка слънчева система си имаше ограничен запас от ресурси и в края на краищата това означаваше местни йерархии, които контролираха достъпа до тях.

Червеевите дупки можеха да пренасят доста малка маса, защото диаметърът им рядко надхвърляше десет метра. Масивните хиперпространствени кораби пренасяха тежки товари, но те бяха по-бавни и тромави. Те изкривяваха пространствено-времевия континуум, свиваха го отпред и го разширяваха отзад и се придвижваха със свръхсветлинна скорост в рамките на Галактиката, но не и в своята собствена. Търговията между звездните системи се ограничаваше до леки, компактни и скъпи стоки. Подправки, моди, технологии — но не и обемни суровини.

Червеевите дупки можеха да побират много по-лесно модулирани светлинни лъчи. Изкривяванията им отразяваха лъчите до колекторите на другия им изход. Данните си течаха свободно и образуваха галактическата плетка.

А информацията беше противоположността на масата. Данните можеха да бъдат премествани, компресирани и с готовност изтичаха през копия. Информацията беше нещо, което можеше да се разпределя до безкрайност. Тя цъфтеше като цветя във вечна пролет, защото щом дадена информация се приложеше към някакъв проблем, полученото в резултат решение беше нова информация. И евтина, което означаваше, че за да се получи, са необходими малко материални ресурси. Предпочитаната ѝ среда беше съвсем буквално светлината — лазерният лъч.

— Това е осигурило достатъчно комуникация за създаването на империя. Но вероятността някой туземец от зона Пюисан някога да заmine за зона Закулот или поне до съседната звезда, тъй като през червеевите дупки това са равностойни пътувания, е била съвсем малка — обясни Хари.

— Така че всеки от твоите „замъци“ е бил изолиран — без да броим информационния поток — обади се Клеон, дълбоко въввлечен в идеята.

— Но сега макромрежата ще увеличи темпото на информационната размяна с хиляди — чрез използването на тези

„скуизери“, които компресират информацията.

Клеон прехапа озадачено устни.

— Защо това е толкова лошо?

— Не е — намеси се Ламурк. — По-добри данни — по-добри решения. Всеки го знае.

— Не е задължително. Човешкият живот е пътешествие по морето на значенията, не мрежа от информация. Какво биха получили повечето хора от близък, личен поток от данни? Отстранена и чужда логика. Изкоренени подробности.

— Можем да управляваме нещата по-добре! — настоя Ламурк. Клеон вдигна пръст и следващите думи на Ламурк заседнаха в гърлото му.

Хари се поколеба. В думите на Ламурк наистина имаше смисъл.

Съществуваха математически релации между технологията, натрупването на капитал и труда, но най-важният драйвер се оказваше знанието. Около половината от ръста на икономиката на Империята идваше от нарастването на качеството на информацията, въплътена в по-добри машини и усъвършенствани умения, които водеха до ефикасност.

Тъкмо там се бе препънала Империята. Стремезът към новаторство на науките бавно се бе разсеял. Имперските университети произвеждаха прекрасни инженери, но не и изобретатели. Велики преподаватели, но малцина истински учени. Това оказваше влияние върху други приливи на времето. Но то бе предизвикано от нещо по-различно от глад за данни и Хари все още не знаеше причината.

Ала той забеляза, че императорът се колебае и продължи настоятелно:

— Мнозина от Висшия съвет виждат в макромрежата инструмент за контрол. Нека ви изтъкна някои добре познати факти, сир.

Хари беше в любимата си ситуация — лекция тет-а-тет. Клеон се бе навел напред и бе присвил очи, а Хари разказваше ли, разказваше.

За да стигне от свят А до свят Б, обясняваше той, човек трябва да прескочи през дузина червееви дупки — Червеевото гнездо беше астрофизично метро с много трансфери.

Всеки вход към червеева дупка натоварваше всеки товар с допълнителни такси. Контролът над целия маршрут на търговията

даваше максимална печалба. Борбата за контрол беше безкрайна, често яростна. От гледна точка на икономиката, политиката и „историческата инерция“ — което означаваше един вид инерция, наложена върху събитията — една местна империя, която контролираше цяло съзвездие точки, трябваше да е солидна и трайна.

Да, ама не. От време на време регионалните сатрапства вирваха нозе. Изглеждаше естествено от всеки коридор да бъдат изстисквани максимални пари чрез координиране на всеки вход за оптимизиране на трафика. Но тази степен на контрол безпокоеше хората. Чрез изпитания контрол на системата информацията течеше само от управителите към робите на заплати с почти никаква обратна връзка.

Пространното регулиране не осигуряваше най-добра печалба. Вместо това то пораждаше „икономиите на късото одеяло“ — когато на колективните рамене им станеше студено, дръпваха одеялото да ги завият и краката измръзваха. Прекаленият контрол се проваляше.

— Така че макромрежата, ако позволи на Висшия съвет наистина да „ръководи нещата“, може да намали виталността на икономиката.

Ламурк се усмихна покровителствено.

— Това са абстрактни теории, сир. Вижте сега, изслушайте старото куче, което вече от толкова време е в Съвета...

Хари се заслуша в прочутата мазна реч на Ламурк и се зачуди защо изобщо се занимава с всичко това. Трябваше да признае, че размяната на идеи с императора притежаваше определена небрежна, почти чувствена сила. Да наблюдаваш човек, който можеше с едно махване на ръката да унищожи цял свят, определено стимулираше прилива на адреналин.

Но всъщност мястото му изобщо не беше тук — нито според таланта му, нито според наклонностите му. Беше му забавно да бърбори за собствените си идеи; всеки професор тайничко си мисли, че онова, от което светът има нужда, е една добра, солидна лекция — прочетена от него, разбира се.

Но в тази игра пешките бяха истински. Декретът за идиотите го бе нервирал, макар и да не виждаше в него нищо погрешно от морална гледна точка.

Животът тук, сред разкоша, висеше в равновесие. И не само животът на другите. Трябваше да си напомни, че този усмихнат, уверен

Ламурк там, срещу него, беше очевидният източник на лепенката оръжие, която едва не го уби само преди часове.

3.

Той влезе в апартамента и се отправи право към кухнята. Набра няколко команди в автосървър, после отиде до печката и се захвана да подгръзва олио. Докато то се сгорещяваше, накълца кромид и чесън и ги сложи да се запържват в него. Бирите пристигнаха и той си отвори една, без да си прави труда да я налива в чаша.

— Нещо е станало — обади се Дорс.

— Побъбрихме си чудесно. Аз огледах Ламурк, той огледа мен.

— Не заради това си се прегърбил така.

— Хммм... Предаден от изразителното си тяло.

И той й разказа за вероятния опит за убийство.

След като тя се успокои, каза със стегнато гърло:

— Чу ли и за художника, дето рисува с дим?

— На онзи прием ли? Дето направи големия облак, който приличаше на мен?

— Днес е умрял.

— Как?

— Нещастен случай, така изглежда.

— Лошо, много лошо — той беше забавен.

— Беше твърде забавен. Той направи карикатура на Ламурк, спомняш ли си? Изтипоса Ламурк като самохвалко. Беше хитът на приема.

Хари примига.

— Ти да не...?

— Много спретнато — и двамата в един ден.

— Значи може да е Ламурк...

— Драги ми Хари — рече мрачно Дорс, — ти все за вероятности си мислиш.

След аудиенцията с Клеон Хари бе изтърпял стриктен разговор с началника на дворцовата охрана. Бяха удвоили охранния му отряд. Бяха увеличили и броя на флаерите за наблюдение над по-голям периметър. О, да, и не трябваше да се доближава до никакви стени.

Това последното накара Хари да се разсмее, но изопна нервите на дворцовия персонал към него. Още по-зле, Хари знаеше, че има още багаж за разопаковане. Как да им попречи да не надушат истинската природа на Дорс?

Автосървърът иззвъня. Той седна, зачовърка с вилицата тъмното месо с лук, отвори си нова бира и я хвана с едната ръка, докато ядеше с другата.

— Доста работа си имал днес — обади се Дорс.

— Винаги ям обилно, след като смъртта ми се размине на косъм. Стара семейна традиция.

— Разбирам.

— Клеон завърши с коментар върху безизходицата във Висшия съвет. Докато това не се реши, не може да се гласува за Първи министър.

— Значи двамата с Ламурк продължавате да се кюскате като овни.

— Той се кюска. Аз отблъсквам.

— Вече не мърдам от тебе — заяви твърдо тя.

— Става. Можеш ли да ми извикаш още нещо по автосървъра? Нещо топло, тежко и пълно с вредни за мен неща?

Тя влезе в кухнята, той се нахвърли върху яденето и си изпи бирата, без да мисли за нищо.

Тя му донесе нещо, което вдигаше пара, с тлъст кафяв сос. Изяде го, без да пита какво е.

— Странен човек си ти, професоре.

— Нещата стигат до мен малко по-късно, отколкото до другите.

— Научил си се как да забавяш мислите за тях и да не им реагираш, докато не дойде нужното време и място.

Той примига и отпи от бирата.

— Може. Трябва да си помисля.

— Ядеш с охота храна като за работническата класа. И къде го научи този номер с отлагането на реакциите?

— Хм. Ти ми кажи.

— На Хеликон.

Той се замисли.

— Хм, работническата класа. Баща ми си навлече неприятности и доста време живяхме трудно. Единственото, което ми се размина

като малък, беше дето не се разболях от мозъчна треска. Не можехме да си позволим никакъв престой в болница.

— Разбирам, финансови затруднения — сещам се, че си ми споменава.

— Финансови, а после започнаха да го притискат да си продаде земята. Той не искаше. И затова ипотекира още имот, зася повече посеви и следваше само собствените си преценки. И всеки път, когато късметът му изневеряваше, татко се връщаше в самото начало и започваше отново. Това известно време вършеше работа, защото наистина разбираше от фермерство. Но после възникна голяма пазарна флукутация, хванаха го и загуби всичко — говореше бързо, докато ядеше, и незнайно защо, му се струваше, че прави точно каквото трябва.

— Разбирам. Затова се е хванал с онази опасна работа...

— Която го уби, да.

— Разбирам. А ти си го превъзмогнал. Потиснал си го, за да помогнеш на майка си. Научил си се да запазваш реакциите си за момента, когато е уместно да ги пуснеш.

— Ако пак кажеш „разбирам“, после, като си вземам душ, няма да ти дам да гледаш.

Тя се усмихна, но след миг лицето ѝ отново доби онзи пронизателен израз.

— Ти отговаряш на някои строго определени параметри. На съдържаните мъже. Те се контролират, като допускат до себе си много малко неща. Не показват много, нито пък говорят твърде много.

— Освен с жена си — беше престанал да яде.

— Почти не отделяш време за бърбрене — и хората в Стрилинг коментират това — но с мен говориш свободно.

— Опитвам се да не дрънкам глупости.

— Сложно е да си от мъжки пол.

— Както и от женски, макар че ти си го овладяла прекрасно.

— Приемам това за доста официален комплимент.

— Такъв си и беше. Просто да си човек е мъчна работа.

— И аз го откривам. Ти... си се научил на всичко това на Хеликон?

— Научих се да се занимавам с основното.

— А също и да мразиш флуктуациите. Те могат да те убият. Той отпи глътка бира, все още хапещо студена.

— Не си го бях мислил така.

— Защо не каза направо това, първо на първо?

— Не го знаех, първо на първо.

— Тогава изводът е следният: ако се свържеш с една жена, ти издаваш себе си, колкото можеш навътре в това затворено пространство.

— Обемът между нас двамата.

— Геометричната аналогия е добра, колкото и всяка друга — върхът на езика ѝ караше долната ѝ устна леко да се издува — винаги правеше така, когато обмисляше нещо. — И ти изцяло се посвещаваши на променянето на точната цена на живота.

— Цената на... флуктуациите?

— Ако можеш да предскажеш, можеш и да избегнеш. Да поправиш. Да се справиш.

— Всичко това е ужасно аналитично.

— Пропуснах мъчното, но го имам за домашно.

— Обикновено в такива разговори се използват фрази като „оптимално консолидирано аз“. Само чаках жаргонът да ти се изплъзне. — Той беше доял купата и се чувстваше много по-добре.

— Храната е едно от жизнеутвърждаващите преживявания.

— Значи ето защо го правиш.

— Майтапиш се с мен, а?

— Не, просто вниквам в импликациите на теорията. Хареса ми онова за омразата към непредсказуемостта и флуктуациите, защото карат хората да страдат.

— Империите също, ако се рушат.

— Точно така. — Той допи бирата и си помисли дали да не пие още една. Още една бира щеше да го позамае. Би предпочел друг начин да доотпусне все още обтегнатите си нерви.

— Голям апетит ти се беше отворил — усмихна се тя.

— Представа си нямаш. А перспективата за смърт може да стимулира не само този вид апетит. Я пак да се върнем към онова за домашното.

— Май нещо си си наумил.

Той се ухили.

— Представа си нямаш.

4.

Работата му доставяше все по-голяма наслада, защото имаше все по-малко време за нея.

Хари седеше в тъмния офис абсолютно неподвижен и гледаше как триизмерните данни се вихрят пред него като светещи мъгли.

Имперските учени познаваха основите и корените на психоисторията от хилядолетия. В древни времена педанти бяха описали двадесет и шестте стабилни и метастабилни обществени системи. Имаше много прехвърлени планети за изучаване, изпаднали във варварство — като Порковците и техните Бесни ритуали, Лизитата и тяхното Гиноуправление.

Гледаше как се оформят познатите фигури, докато симулацията преминаваше през векове на галактическа еволюция. Някои обществени системи се оказваха стабилни само в малък мащаб.

Във въздуха висяха редици от цели светове, уловени в стабилни Зони: Първобитен социализъм; фемо-пасторализъм; Мачо-племенизъм. Това бяха „силно привличащите“ човешката социология, острови в морето на хаоса.

Някои общества се мъчеха с метастабилност, после рухваха: Теокрация, Трансцедентализъм, Мачо-феодализъм. Това последното се появяваше, когато хората овладееха металургията и земеделието. Проявяваха го планети, плъзнали се силно надолу по наклона.

Имперските учени отдавна бяха оправдали Империята, пронизана от тесни червееви дупки и тежкоподвижни хиперкораби, като най-добрата обществена структура. И наистина, тя се бе доказала като стабилна и благосклонна.

Управляващият модел, Великодушен имперски феодализъм, приемаше, че хората са йерархични. Освен това бяха династично амбициозни, харесваше им наследяването на властта и нейната помпозност. Бяха много предани на символите на единството, на имперското величие. Клюките за величията за повечето хора бяха самата същност на историята.

Имперската сила беше смекчавана от традициите на благородното царуване и предполагаемото превъзходство на издигналите се до величие. Под този внушителен блясък, както добре знаеше Клеон, се криеше здравата основа на изключително честна, меритократична гражданска служба. Без нея корупцията щеше да плъзне като петно по звездите и да подкопае великолепието.

Гледаше диаграмата — сложна триизмерна паяжина от повърхности, пейзажа на общественото пространство.

При забавено движение можеше да види индивидуалните вълни от събития, блискащи се през сима. Всяка клетка в решетката беше преизчислявана на всеки часовников цикъл и променяше всички най-близкоотстоящи интеракции в три измерения.

Работните правила на палеца не бяха истинските закони на физиката, построени върху фундаментални положения като максималната механика или дори върху простите Ню-Таунови закони. По-скоро бяха груби алгоритми, които свеждаха сложните, заплетени закони до тривиална аритметика. Обществото, видяно сурово по този начин, беше грубо и изобщо не беше тайнствено.

После идваше хаосът.

Наблюдаваше „политическото пространство“ с неговото семейство от променливи: степени на поляризация или на концентрация на силата; размер на коалициите; конфликтни мащаби. В този прост модел се появяваха примки на учението. Започвайки от период плато на привидна стабилност, но не и на стаза, системата произвеждаше Идея предизвикателство.

Това заплашваше стабилността и принудително се съставяха коалиции, които да се противопоставят на предизвикателството. Оформяха се фракции. После се разливаха. Коалициите бяха предимно религиозни, политически, икономически, технологични, дори военни — макар че това последното беше особено неефективен метод, както показваха данните. После системата завиваше към царството на хаоса и понякога постигаше нова стабилизация, а друг път загиваше.

В динамичната система съществуваше натиск, породен от контраста между идеалната картина на света в представите на хората и реалността. Прекалено голямата разлика пораждаше свежи сили за промяна. Често силите очевидно не го съзнаваха — хората разбираха,

че нещо не е наред, чувстваха безпокойство, но не можеха да се съсредоточат върху една ясна кауза.

Дотук с моделите „рационален деятел“, помисли си Хари. Но някои продължаваха да се вкопчват в тази толкова очевидно тъпа приблизителна идея.

Всеки си мислеше, че Империята е нещо много просто.

Не основната част от населението, разбира се, втрещена от смесицата на култури и екзотика, резултат от търговията и комуникациите между милиард светове. Те бяха постоянно разсейвали — важен начин за потискане на хаоса.

Дори и на обществените теоретици обаче основната структура и вътрешните взаимоотношения изглеждаха предсказуеми, с умерен брой примки с обратна връзка, солидни и традиционни. Конвенционалната мъдрост твърдеше, че те могат лесно да бъдат отделени и излекувани.

Най-важното: решенията се вземаха от центъра — или поне така си мислеха повечето хора. Императорът знае най-добре, нали така?

В действителност Империята беше вгнездена, подредена йерархия: Имперски феодализъм. Най-долу бяха Зоните на галактиката — понякога с диаметър само дузина светлинни години, та до няколко хиляди светлинни години. Най-горе бяха Компактите на няколкостотинте съседни Зони. Компактите се съединяваха в Галактическа система за кръстосани връзки.

Но всичко това се плъзгаше надолу. В сложната диаграма блясваха и угасваха искри. Какво бяха те?!

Хари даде едър план на проблясъците. Зони на хаоса, където предсказуемостта става невъзможна. Тези огнени избухвания може би бяха ключът към причината за падението на Империята.

В душата си Хари чувстваше, че непредсказуемостта е лошо нещо — за човечеството, за неговата математика. Но не можеше да се избегне.

Това беше тайна, която императорът и останалите никога не трябваше да научават. Докато той не можеше да овладее хаоса — или поне да надникне в него, — психоисторията беше лъжа и измама.

Реши да разгледа един отделен случай. Можеше и да е по-ясно.

Избра Сарк — светът, който бе открил и разработил симовете на Волтер и Жана. Той се бе обявил за Дом на новия ренесанс —

обикновена реторична поза, често възприемана. Докато разглеждаше статут-клетките, излизаше, че те са умни и с творчески заложби.

Хари се прозя, въпреки че се помъчи да се сдържи. Без съмнение в момента Сарк изглеждаше добре. Процъфтяваща икономика. Лидер в областта на модите.

Но профилът му го изпращаше сред световите на хаоса. Те се издигаха и привидно предизвикваха механизмите на потискане, които удържаха планетите в имперското равновесие.

После обществената им тъкан се разплиташе; те отново се връщаха в някоя стаза състояние: Анархо-индустриално за Сарк, предсказа той въз основа на данните. Никакви велики флотилии не предизвикваха това. Империята въпреки създаващото се впечатление не управляваше със сила. Обществената еволюция караше световите на хаоса да се разколебават и да умрат. Обикновено и Галактиката като цяло теглеше донякъде от последиците.

Но напоследък се бяха появили повече. А Империята съвсем очевидно загниваше. Производителността спадаше, некохерентността в общественото пространство се надигаше.

Защо?!

Стана и тръгна към гимнастическия салон да потренира. Стига с този ум! Нека тялото изтрие потиснатостта, предизвикана от интелекта.

5.

Не му се ходеше на голямата дискусия на имперските университети, но имперският офис по протокола го натисна.

— Един кандидат за Първи министър си има своите задължения — го бе уведомила служителката.

И така, двамата с Дорс се появиха послушно в огромната Имперска фестивална зала. Неговата охрана беше облечена в дискретни официални делови костюми чак до рюшовете по яките на заслугократи от средна ръка.

— Още по-добре ще се слоят с тълпата — пошегува се Дорс. Хари забеляза, че всеки преценяваше мъжете за миг и плахо се отдръпваше по-далечко. Той би се подлъгал.

Влязоха в коридор с висок таван с двоен свод, покрай чиито стени бяха наредени древни статуи, подканващи минувача да ги близне. Хари се опита, след като внимателно прочете светещата табела, която го уверяваше, че биологични рискове няма. След дълго, сочно близване усети странен аромат на масло и прегорели ябълки — намек за онова, което е било примамливо според древните.

— Коя е първата точка от дневния ред? — попита той служителката по протокола.

— Аудиенция с академичния потентат. Сам — добави тя натъртено.

Дорс не беше съгласна и Хари се договори за компромис. Дорс можеше да остане на вратата, но не повече.

— Наредила съм да ви сервират там мезета — троснато рече служителката.

Дорс ѝ се усмихна ледено.

— Защо тази хммм... аудиенция е толкова важна?

Служителката по протокола я изгледа със съжаление.

— Потентатът има голяма тежест във Висшия съвет.

— И може да ми подхвърли някой и друг глас — утешително рече Хари.

— Изразявайте се малко по-учтиво — обади се служителката по протокола.

— Обещавам да — нека се изразя деликатно — му ближа задните части. Или „й“ — зависи от случая.

— По-добре да не са „нейните“ — усмихна се Дорс.

— Интригуващо — как намеците за подобен акт се свързват със секса.

Служителката по протокола се прокашля и сръчно го прекара през тряскащите се екранни завеси. Косата му изпраця. Очевидно дори и академичният потентат имаше нужда от мерки за лична сигурност.

След като влезе в официалната приемна, Хари се намери насаме с жена в напреднала възраст, разкрасена изкуствено. Ето защо се бе прокашляла служителката по протокола.

— Колко любезно от ваша страна, че дойдохте — тя стоеше неподвижно, протегнала едната си ръка с отпусната китка. Зад нея се блискаше ефект на водопад, който обрамчваше добре тялото ѝ.

Той се почувства така, сякаш бе влязъл в експонат на Музея на натюрморта. Не знаеше дали да стисне ръката ѝ или да я целуне. Накрая я стисна, но погледът ѝ го накара да си помисли, че е взел погрешното решение.

Тя носеше тежък оперативно нанесен грим, а от начина, по който се навеждаше напред, за да подчертае някоя своя мисъл, той схвана, че очите ѝ виждат много неща, които другите не могат да видят.

Някога тя беше оригинална мислителка, нелинеарен философ. Сега заслугократите по всички спирални ръкави ѝ дължаха вярност.

Преди да седнат, тя посочи:

— О, бихте ли настроили онази мъглява стена? — Водопадният ефект се бе превърнал в кълбяща се плътна мъгла. — Кой знае защо, но през цялото време се поврежда, а стаята не го оправя.

Начин да се установи йерархия, заподозря Хари. Да свиква да изпълнява дребни поръчения по нейно нареждане. Или може би беше като някои жени, които ако не те накарат да им вършиш дребни услуги, се чувстват несигурни. Или може би просто се дразнеше и си искаше водопада. Или просто той анализираше всичко до побъркване — точно като матист.

— Чувала съм забележителни неща за вашата работа — тя се преобрази от високопоставена фигура, свикнала на подчинение, в любезна дама, опитваща се да накара по-низшестоящия от нея да се отпусне. Той каза нещо неангажиращо. Един автомат донесе стим — беше почти газообразен и нахлу в гърлото и ноздрите му като злокобен копринен облак.

— Вярвате ли, че сте достатъчно практичен, за да бъдете министър?

— Нищо не е по-практично и по-полезно от една здрава теория.

— Мислите като истински матист. Като говоря от името на цялата заслугокрация, искрено се надявам, че сте способен да се справите със задачата.

Помисли си дали да не ѝ каже — тя в края на краищата имаше някакъв чар — че пет пари не дава за този пост. Но някакво интуитивно чувство го спря. Тя също притежаваше власт. Знаеше, че в миналото е проявявала отмъстителност.

Тя му се усмихна хитро.

— Доколкото разбрах, сте очаровали императора със своята теория на историята.

— В момента е на равнище просто описание.

— Обобщение, един вид?

— Пробив за бляскавите, синтез за посветените.

— Без съмнение знаете, че подобни амбиции са безполезни — в бледите ѝ очи проблесна стомана.

— Не... не го осъзнавах, мадам.

— Науката е просто произволен конструкт. Тя поддържа дискредитираната идея, че напредъкът е винаги възможен. Да не говорим — желан.

— О? — беше си лепнал учтива усмивка и проклет да е, ако се оставеше да се изплъзне.

— Само потисническите обществени строеве са възниквали на базата на подобни идеи. Претенциите на науката за обективност скриват простия факт, че тя е просто една от „езиковите игри“ сред много други. Всички подобни произволни конфигурации съществуват в концептуалната вселена на състезаващи се един с друг дискурси.

— Разбирам — усмивката му натежаваше. Чувстваше се така, сякаш лицето му ще се пропука.

— Да издигаме така наречените научни... — тя се усмихна презрително — „истини“ над другите конструкти е равносилно на колонизация на интелектуалния пейзаж. На поробване на чуждото мнение!

— Хммм... — Имаше тайното чувство, че няма да издържи дълго в ролята на изтривалка. — Преди изобщо да сте разгледали предмета, вие твърдите, че знаете най-подходящия начин да бъде изучаван той?

— Обществената теория и лингвистичният анализ имат окончателната дума, тъй като всички истини притежават ограничена историческа и културна валидност. Ето защо тази „психоистория“ на всички общества е абсурдна.

Значи тя знаеше термина; мълвата беше тръгнала.

— Може би не отчитате достатъчно суровото отъркване с реалността.

Леко размекване.

— Хитро казано, господин академик. И все пак категорията „реално“ е обществена конструкция.

— Вижте, естествено, че науката е обществен процес. Но научните теории не са просто отражение на обществото.

— Колко очарователно, че продължавате да мислите така — бледата усмивка не можа да прикрие ледения блясък в очите ѝ.

— Теориите не са просто смяна на модата — на мястото на късите поли да идват дълги.

— Господин академик, трябва да знаете, че няма нищо за опознаване отвъд човешките дискурси.

Той запази тона си равен и любезен. Да ѝ изтъкне ли, че беше използвала думата „зная“ по два противоречащи си начина в едно и също изречение? Не, би било игричка на думи, която незабележимо би подкрепила нейните възгледи.

— Разбира се, алпинистите биха спорили и теоретизирали кой е най-добрият път до върха...

— Винаги по начини, зависещи от тяхната история и социални структури...

— ... но след като веднъж се изкачат, те вече го знаят. Никой не би казал, че са „конструирали планината“.

Тя присви устни и пое още един мъгливобял стим.

— Хммм... Елементарен реализъм. Но всички ваши „факти“ възплъщават теорията. Начините на виждане.

— Не мога да се сдържа да не забележа, че антрополозите и социолозите — цялата тази банда — великолепно си помпат самочувствието като отричат обективната реалност на откритията на точните науки.

Тя се изправи.

— Няма такива стихийни истини, които да съществуват независимо от хората, езиците и културите, които ги създават.

— Значи вие не вярвате в обективната реалност?

— Кой е обектът?

Нямаше как да не се засмее.

— Езикова игра. Значи лингвистичните ни структури ни диктуват как виждаме?

— Не е ли очевидно? Живеем в Галактика, богата на култури, и всяка култура вижда тази Галактика по свой начин.

— Но те се подчиняват на закони. Много проучвания показват, че мисълта и възприятието предшестват разговора и съществуват независимо от езика.

— Какви закони?

— Законите на общественото движение. Теорията на обществената история — ако имаме такава.

— Опитвате се да постигнете невъзможното. И ако искате да станете Първи министър и да се радвате на подкрепата на колегите ви академици и заслугократите, ще се наложи да следвате възгледа, преобладаващ в нашето общество. Съвременното учение изповядва искрено недоверие към подобни метанаративи.

Страшно се изкушаваше да изгърси „Тогава ви чака изненада“, но вместо това каза:

— Ще видим.

— Ние не виждаме нещата такива, каквито са — рече учената дама. — Ние ги виждаме такива, каквито сме ние.

С лека тъга той осъзна, че и републиката на научния интерес — също като Империята — не беше съвсем свободна от вътрешно загниване.

6.

Академичният потентат го изведе с ритуалните думи, за да заглади положението. Дорс стоеше нащрек на главния вход. И все пак Хари бе схванал основната идея: академичната заслугокрация ще го подкрепи като Първи министър, ако той поне привидно се съобразява с преобладаващата ортодоксалност.

Двамата заедно с обичайната академична почетна стража влязоха в обширната ротонда. Това бе замайващо сборище на всички научни дисциплини, представени с всичките регалии и гербове, разлели се по огромните стенописи. Под тях се вихреше бърбореща тълпа — хиляди най-будни умове, събрали се тук, за да изнесат и чуят речи и учени доклади и, разбира се, заради многобройните вътрешни борби от най-прекрасен вид.

— Мислиш ли, че можем да го преживеем? — пошушна Хари на Дорс.

— Дръж се — стисна ръката му тя.

Той разбра, че тя е възприела въпроса му буквално.

Малко по-късно академичният потентат вече не се правеше, че вкухва внимателно букета на стимовете, а си ги люскаше един след друг, все едно са основна хранителна група. Тя водеше Хари и Дорс от една групичка учени глави при друга. От време на време си спомняше ролята си на домакиня и се правеше, че той ѝ е интересен не само като пионка в голямата шахматна партия. За лош късмет тези тъпи опити се изразяваха предимно във въпроси относно личния му живот.

Дорс устояваше на тази инквизиция, разбира се, като се усмихваше и клатеше глава. Когато потентатката се обърна към Хари и го попита „Тренирате ли нещо?“, той не се удържа и отвърна:

— Тренирам сдържаност.

Служителката по протокола се намръщи, но в суматохата забележката на Хари мина незабелязано. Той намираше компанията на своите колеги професори за странно отблъскваща. В разговорите им имаше безпосочна ирония, която заедно с вдигнатите вежди и

възходящите интонации намекваше, че говорещият стои над всичко онова, за което говори.

Ожесточените им парадокси и жилещият хумор поразяваха Хари — струваха му се дразнещи и повърхностни. Той добре знаеше, че най-свирепите противоречия са за неща, за които така или иначе не съществуваша свестни доказателства. И все пак дори и при учените се забелязваше маниерно отчаяние.

Фундаменталната физика и космологията бяха добре изучени още в древността. Сега цялата имперска научна история се занимаваше с чоплене на завързани детайли и търсене на хитри приложения. Човечеството бе хванато в капана на постоянно разширяващия се космос, макар и леко забавящ разширението си, и обречено да види как звездите угасват. Бавното и хладно хлъзгане към неопределеното бъдеще беше ръкоположено от отношението маса-енергия, присъстващо в самото зачеване на вселената. Хората не можеха да направят нищо срещу тази съдба. Освен, разбира се, да я разберат.

Така че най-огромната от интелектуалните територии бе открита, а това можеше да се направи само веднъж. Сега учените приличаха по-малко на откриватели и повече на заселници или дори туристи.

Не трябваше да се учудва, осъзна той, че дори и най-добрите сред тях, събрани от цялата Галактика, имат излъчване на помръкнал блясък като патинирано злато.

Заслугократите нямаха много деца и в тях имаше някаква въздушна стерилност. Хари се зачуди дали има средно положение между застоя, който чувстваше тук, и хаоса на „ренесанса“, избуяващ по световите на Хаоса. Може би имаше нужда от повече познания за основите на човешката природа.

Служителката по протокола ги поведе нагоре по спирална рампа. Електростатиката ги грабна и внимателно ги спусна при — той погледна надолу с трепет — задължителните хора от медиите. Стегна се. Дорс стисна ръката му.

— *Длъжен ли си да говориш с тях?*

Той въздъхна.

— Ако се отнеса към тях с пренебрежение, ще отразят точно това.

— Нека Ламурк ги забавлява.

— Не — той присви очи. — Щом съм се хванал на това хоро, ще го играя за победа.

Очите ѝ се разшириха — беше ѝ просветнало.

— Ти си се решил, нали?

— Да опитам ли? Ха на бас.

— Какво се е случило?

— Онази жена, потентатът. Тя и тези като нея си мислят, че светът е само набор от мнения.

— Това какво общо има с Ламурк?

— Не мога да ти го обясня. Всички те са част от упадъка. Може би е това.

Тя се вгледа в лицето му.

— Никога няма да те разбере.

— И това е добре. Иначе ще е тъпо, не мислиш ли?

Групичката журналисти се приближи с тривизионни камери, насочени към тях като дула.

— Всяко интервю започва като съблазняване и завършва като предателство — прошепна Хари на Дорс.

Двамата се спуснаха долу.

— Академик Селдън, вие сте известен като матист, кандидат за Първи министър и жител на Хеликон. Вие...

— Осъзнах, че съм жител на Хеликон, едва след като се заселих на Трантор.

— И вашата кариера като матист...

— Разбрах, че ме смятат за матист, едва след като започнах да се срещам с политици.

— Добре тогава, като политик...

— Аз съм си жител на Хеликон.

Това предизвика малко смях.

— Значи вие цените традиционното?

— Стига да върши работа.

— Ние не трябва сме отворени към стари идеи — обади се жилава жена от зона Форнакс. — Бъдеще на империя идва от хора, не закони. Съгласен?

Тя беше Рационалист и използваше техния орязан и абсолютно подреден галактически, свободен от неправилни глаголи и сложни конструкции. Хари го разбираше достатъчно добре, но за него

странните лъкатушения и обрати на класическия галактически бяха въплъщение на чара му.

За радост на Хари неколцина не бяха съгласни с така формулирания ѝ въпрос и го изразиха с викове. Сред шума му мина мисълта за безкрайността на човешките култури, представени в тази огромна зала, и все пак обединени от класическия галактически.

Здравата основа на езика беше крепила Империята в началото. В продължение на много хилядолетия той бе почивал на лаврите си. Древните труфила и рюшове на галактическия позволяваха да се изразяват неуловими неща, от които Рационалистите — или Паците, както ги наричаха някои — бяха лишени, както и забавлението с игрите на думи.

Той се опита да обясни това на жената, но тя се тросна:

— Странност не подкрепя! Подкрепя ред. Стари идеи провал. Като матист вие твърде...

— Хайде бе! — прекъсна я раздразнено Хари. — Дори и в затворените аксиоматични системи не всички пропозиции са разрешими. Предполагам, че вие не бихте могли да предскажете какви ще ги върша като Първи министър.

— Мисли вие Съвет подчини на разум? — попита надутото жената.

— Тържество на разума е да се разбираш добре с онези, които не притежават такъв — рече Хари. За негова изненада неколцина изръкопляскаха.

— Вашата теория на историята отрича властта на Бог да се намесва в хорските дела! — обади се някакъв кльоцав мъж от планета със слаба гравитация. — Какво ще кажете за това?

Хари беше на път да се съгласи, когато Дорс пристъпи и застана пред него.

— Ще ви цитирам някои научни изследвания, след като сме на академично събиране — тя се усмихна обиграно. — Натъкнах се на историк от преди около хиляда години, който бе изследвал силата на молитвата.

Устата на Хари изписа изненадано, скептично „о“. Кльоцавият настоя:

— Как е възможно по научен път...?

— Той заключил, че хората, за които най-много са се молили, са били и най-прочутите.

— Императорите ли? — кльощавият беше като омагьосан.

— Точно така. И семействата им. Този човек е анализирал коефициента им на смъртност.

Хари я гледаше зяпнал.

— Като е имал предвид по-доброто медицинско обслужване?

Дорс се усмихна.

— Разбира се. Плюс риска да бъдат убити.

Кльощавият не видя капана и любопитството му надделя:

— И...?

— Открил, че императорите умирали по-рано от хората, за които никой не се молел — заяви Дорс.

Кльощавият бе направо шокиран и вбесен.

— И какво се крие в основата на това гадно отклонение? — попита Хари.

— Данните били недостатъчни да се докаже, че молитвите всъщност оказват вредно влияние.

— Ах... — на журналистите май им беше забавно. Искаха още.

— Благодаря — рече той и се стопиха в тълпата зад параван от охранители.

Клеон бе настоял да общува с тези хора — предполагаемата база на неговата власт, заслугокрацията. Хари сбърчи нос, ала въпреки това се гмурна в нея.

Беше въпрос на стил, осъзна той след първите трийсет минути.

В селския Хеликон отрано се бе научил да разчита много на добрите маниери и вежливостта. Сред закоравелите, вечно нащрек академици бе открил много хора с лоши социални умения, докато най-накрая бе осъзнал, че те оперират в друга култура, където умът значеше повече от любезностите. Лекарите отсенки в гласа свидетелстваха за арогантност и увереност в несигурно равновесие помежду си, което в мига, когато се изпуснеха, се накланяше към жлъч и сарказъм, без привлекателното лустро на остроумието. Налагаше се да се сеца да каже „с цялото дължимо уважение“ в началото на някой спор — и дори да го казва сериозно.

После идваха неизказаните елементи.

Сред светските кръгове езикът на тялото беше много важен — умение, което се учеше. Съществуваха внимателно разработени пози за „Увереност“, „Нетърпение“, „Подчинение“ (четири отсенки),

„Заплаха“, „Висока оценка“, „Свенливост“ и десетки други. Кодифицирани и несъзнателно разбирани, всяка от тях внушаваше специфично желано неврологично състояние и на съответния човек, и на другите. Рудиментите на този занаят се намираха в танца, политиката и бойните изкуства. Чрез систематично отношение можеше да се изрази много. Също както и при езика, и тук помагаша речниците.

Един нелинеарен философ, известен из цялата Галактика, се усмихна лъчезарно на Хари — тялото му крещеше „самоувереност“ на своя език — и рече:

— Без съмнение, професоре, вие не можете да твърдите, че вашият опит за въвеждане на математиката в историята би дал някакъв резултат? Хората могат да бъдат каквито си искат. И никакви уравнения няма да ги променят.

— Опитвам се да описвам, това е.

— Значи не става въпрос за велика теория на историята?

„Избегни директното отричане“ — помисли си той.

— Ще разбера, че съм на прав път, когато мога просто да обясня малка част от човешката природа.

— Ах, но тя едва ли съществува — заяви самоуверено мъжът с подходящата стойка на ръцете и гърдите.

— Естествено, че съществува човешка природа! — тросна му се Хари.

Съжалителна усмивка, лениво свиване на рамене.

— И защо трябва да съществува?

— Наследствеността си взаимодейства с околната среда и ни дърпа обратно към една фиксирана среда. Тя привлича хората във всички общества, през милиони светове, в тесния статистически кръг, който трябва да наречем човешка природа.

— Според мен не съществуват достатъчно общи особености...

— Връзката родител-дете. Разпределението на работата между половете. Избягването на кръвосмешението. Алтруизмът спрямо близките ни по род.

— Е, това са просто нормални семейни...

— Погледнете и тъмната страна. Подозрителност към непознати. Племенно деление — вижте осемстотинте сектора на Трантор! Йерархии дори и в най-малките групи — от императорския двор до отбора по боулинг.

— Не можете да правите такива скокове, подобни гротескни сравнения...

— Мога и го правя. Мъжкото господство, общо взето, е определена териториална агресия.

— Тези отличителни белези са маловажни.

— Те ни свързват. Изтънченият транторианец и фермерът на Аркадия — всеки един може да разбере живота на другия по простата причина, че общата им човечност живее в гените, които те споделят от десетки и десетки хилядолетия.

Това избухване не се прие добре. Лицата се смръщиха, устите се начупиха неодобрително.

Хари усети, че е прекалил. Нещо повече — почти бе разкрил психоисторията.

Общественият науки се ограничаваха със специализирани клонове и на математиката, и на биологията. Историята, биографиите и художествената литература бяха симптоми. Антропологията заедно със социологията образуваше социобиологиите на определен вид. Но не можеше да усети как да включи това в уравненията. Изведнъж осъзна, че е говорил така, защото беше потиснат от собствената си липса на разбиране.

Опита се да позаглади положението.

Забеляза един превъзбуден мъж да идва към него отляво. С изкривена уста и подбелени очи, с протегнатата, стърчаща напред ръка, стиснал тръба в нея, хромирана, гладка и с дупка точно отпред — тъмно петно, което се разширяваше, докато той го гледаше и най-накрая му заприлича на Всепоглътателя, който се спотайваше в Галактическия център, огромен...

Дорс удари мъжа светкавично — огъна ръката му, нанесе му саблен удар в гърлото, после удар в корема. Изви ръката му до три четвърти, а левият ѝ крак замахна и го подсече.

И двамата тупнаха тежко на пода — Дорс отгоре, а пушката се загуби нейде из обувките на тълпата, която панически се отдръпна.

Охраната го обгради и той не видя нищо повече. Изкрещя на Дорс. От всички страни го блъскаха писъци и крясъци.

Вдигна се още по-голяма врява. После охраната се дръпна, мъжът се опитваше да стане. Дорс се изправи, стиснала пистолета му, като клатеше глава. Мъжът се вдигна с мъка на крака.

— Магнетофонна тръба — рече Дорс с омерзение.
— Какво?! — Хари не чуваше почти нищо в този шум.
Лявата ръка на мъжа стърчеше под странен ъгъл, явно счупена.
— Аз... аз съм съгласен с всяка ваша дума — изхъхри мъжът,
пребледнял като призрак. — Честно!

7.

Бащата на Хари се бе отнасял презрително към повечето публични афери като към „вдигане на прах“ — голям облак на хоризонта, а отдолу — прашина. Устните му се нацупваха във фермерско презрение — правеха от нищото нещо.

Инцидентът на голямото събрание на имперските университети вдигна страшно много прах. Заснет открай докрай с 3D, скандалът — „Професорска съпруга пребива фен“ — се разрастваше с всяко ново излъчване.

Клеон се обади, поцъка и после коментира нашироко как съпругата може да се превърне в бреме, когато заемеш висок пост.

— Боя се, че това ще се отрази зле на кандидатурата ти — бе казал той. — Трябва да пооправя нещата.

Хари не го бе споделил с Дорс. Намекът на Клеон беше прозрачен. Развод въз основа на обща нестабилност — което означаваше старомодност — обичайна практика сред имперските кръгове. Там, където ставаше въпрос за огромна власт, апетитът за все повече и повече власт надделяваше над всички други чувства и дори над любовта.

Той се прибра, нервиран от този разговор, и намери Дорс заета в кухнята. Тя бе разперила ръце — буквално, не за поздрав.

Епидермисът висеше, сякаш си беше свалила наполовина тясна ръкавица. Вените се преплитаха с мрежата от изкуствени нерви и тя бърникаше из тях с миниатюрни инструменти. Беше решен да прекъсне играта. Заради нея. Обикновено изтикваше от ума си мисълта, че неговата вярна любов е робот — или, ако сме по-точни, хуманоформа със силно участие на техниката, синтез между човек и робот.

Беше се свързал с нея чрез Р. Данийл Оливо, древния позитронен робот, спасил Хари, когато за пръв път пристигна на Трантор и се бе забъркал с гадните политически сили. Отначало я прикрепиха към него като телохранител. Той знаеше какво представлява от самото начало, поне приблизително, но това не му попречи да се влюби в нея.

Интелигентност, характер, чар, кипяща сексуалност — това не бяха чисто човешки черти, бе разбрал, наблюдавайки живия пример.

Докато тя работеше, той ѝ поръча питие. Беше престанал да се учудва на това как тя се поправяше, и то често на абсолютно нестерилни места. Казваше, че човекоподобните роботи си имат някакви антимикробни методи, които не действали при обикновените хора. Той нямаше представа как е възможно. Тя не желаше да дава повече обяснения и често го принуждаваше да омекне чрез страст. Наложил му се да признае, че като ход това беше съвсем ефективно.

Тя върна кожата на мястото ѝ, мръщейки лице от болка. Не можеше да изключва цели сектори от повърхностната си нервна система, винаги оставяше няколко нишки нащрек като диагностичи. Шевовите се залепиха сами, като пукаха и мъркаха.

— Я да видим — тя спря и опипа и двете си китки поред. Две бързи изщраквания. — Прилягат чудесно в ставите.

— Повечето хора биха сметнали тази гледка за доста разстройваща, нали знаеш.

— Тъкмо затова не го правя на път за работа.

— Проявяваш голяма загриженост за обществото.

И двамата знаеха, че ако се появеше някакво подозрение относно истинската ѝ природа, щяха да я надушат. Роботите с големи способности бяха обявени извън закона още преди хилядолетия. Бракмите бяха приемливи за обществото именно поради ниската им степен на интелигентност, сдържана сурово под прага на законно определената разумност. Нарушаването на тези норми при изработка беше тежко престъпление, престъпление срещу Империята — не се допускаха никакви изключения. А законът беше подкрепен и от силни, древни чувства: бунтът в сектора Джуниг го бе доказал.

Цифровите симулации бяха ограничавани също по подобен начин. Ето защо симовете на Волтер и Жана, разработени от лудите глави на Новия ренесанс на Сарк, бяха внимателно скроени така, че да се промъкнат през алгоритмичните примки. Очевидно онзи тип Марк от „Артифис асоушийтс“ беше подправил Волтер в последната минута. Тъй като симът бе изтрит впоследствие, нарушението си бе останало незабелязано.

Хари не обичаше да има и най-малка връзка с каквито и да е престъпления, но сега разбираше, че всичко това е глупост. Целият му

живот и без това се въртеше около Дорс — скрития парий.

— Смятам да се оттегля от тая история с премиерския пост — заяви той решително.

Тя примигна.

— Заради мен — винаги бързо се досещаше.

— Да.

— Бяхме се разбрали, че си струва да рискуваме с това, че ще ни наблюдават по-внимателно, за да получим някаква власт.

— За да предпазваме психоисторията. Но очаквах върху тебе да пада много малко от светлината на прожекторите. А сега...

— Сега те срамя.

— Като се прибирах, към мен бяха насочени дузина камери. Тебе чакат.

— Тогава ще си стоя тук.

— Колко време?

— Охраната може да ме извежда през новия вход. Изрязаха го и инсталираха агравитационна шахта.

— Не можеш вечно да ги отбягваш, мила.

Тя стана и го прегърна.

— Дори да ме разкрият, мога да се махна.

— Ако имаш късмет и избягаш. Дори и да се измъкнеш, аз не мога да живея без тебе. Не бих могъл да...

— Мога да бъда трансформирана.

— В друго тяло?

— Съвсем различно. Кожата, роговиците, промени в нервните кодове.

— Ще ти изтрият серийните номера и ще те пратят обратно? Тя се вцепени в прегръдките му.

— Да.

— Какво не могат да правят... тези като тебе?

— Не можем да измислим психоисторията.

Той се извърна потиснат и притисна длан към стената.

— По дяволите! Няма нищо по-важно от нас двамата.

— И аз мисля така. Но в момента за тебе е още по-важно да останеш кандидат за Първи министър.

— Защо? — той закричи из всекидневната, а погледът му се стрелкаше насам-натам.

— За тебе залозите са много високи. Който и да иска да те убие...

— Според Клеон е Ламурк.

— ... вероятно ще разбере, че простото оттегляне на кандидатурата ти не е сигурно разрешение на проблема. Императорът може да те върне в играта по всяко време по-нататък.

— Не обичам да ме третират като шахматна фигура.

— Офицер? Да, такъв те виждам. Не забравяй, че има и други заподозрени — фракции, които могат да желаят отстраняването ти.

— Като например?

— Академичният потентат.

— Но тя е учен като мен!

— Беше. Сега е играч на шахматната дъска.

— Не и кралицата, надявам се.

Дорс го целуна лекичко.

— Трябва да спомена, че програмите ми за надушване изработиха вероятностна матрица за поведението на Ламурк въз основа на миналото му. Елиминирал е поне половин дузина съперници по пътя си към върха. А и в методите си пада малко традиционалист.

— Леле, съвсем ме успокои.

Тя го изглежда странно, замислено.

— Всичките му съперници са били наръгани с нож. Класическо отървяване в историческите интриги.

— Не бих заподозрял Ламурк в такъв точен поглед към имперското ни наследство.

— Той е класицист. Според него ти си пионка, която е най-добре да бъде пометена от дъската.

— По доста безкръвен начин го обясняваш.

— Учили са ме — пък и са ме създали — да преценявам и да действам хладнокръвно.

— Как примиряваш своите способности — всъщност, хайде да не се изразяваме твърде изтънчено, — насладата си — при перспективата да убиеш някого, за да защитиш мен?

— Законът на Зерот.

— Хммм... — Той издекламира: — Човечеството като цяло стои над съдбата на отделния човек.

— Наистина ме боли — Първият закон се намесва...

— Значи модифицираният Първи закон сега гласи: „Роботът не бива да причинява вреда на човешко същество или с бездействието си да позволи да му бъде причинена вреда, освен ако това не нарушава Закона на Зерот за роботиката“?

— Точно така.

— Това е друга игра, която играеш. С много строги правила.

— По-голяма игра.

— А психоисторията е потенциален нов комплект планове за игри?

— Един вид — гласът ѝ стана по-мек и тя го прегърна. — Не се мъчи толкова. Имаме си личен рай.

— Но проклетите игри не свършват и не свършват.

— Така трябва.

Той я целуна с копнеж, но нещо вътре в него вреше и се въртеше — механизъм, бръмчащ безплодно сред мрака.

8.

На другата сутрин Юго чакаше в офиса.

— Какво ще правиш?! — попита той със зачервено лице и опулени очи.

— Ъ-ъ... с какво?

— Новините! Бранителите са щурмували Бастиона.

— Хммм... о...

Хари смътно си спомняше, че някаква далитска фракция беше разиграла малък бунт и се бе окопала на някакъв редут. Преговорите се бяха проточили. Да, и Юго на няколко пъти му го беше казал.

— Това си е местен транториански проблем, нали?

— Ние го задържахме такъв! — ръцете на Юго пърхаха в сложни жестове като трескаво подхвърчащи птици. — После дойдоха Бранителите. Без никакво предупреждение. Над четиристотин убити. Разкъсани от взривове — бластерите до дупка и никакво предупреждение.

— Смайващо — заяви Хари, както се надяваше, със съчувствен тон.

Всъщност не го беше грижа и микрограм дори за никоя от двете страни в спора, пък и без това не познаваше аргументите. Никога не му беше пукало за всекидневните вихри в света, които възбуждаха ума, без да го учат на нищо. Целият смисъл на психоисторията, която се дължеше както на аналитичните му способности, така и на самата му личност, беше да се изучава климатът и да не се обръща внимание на времето.

— Нищо ли не можеш да направиш?!

— Какво?

— Протестирай пред императора.

— Изобщо няма да ми обърне внимание. Проблемът си е транториански и...

— Това е обида и за тебе!

— Не може да бъде. — И, за да не изглежда съвсем встрани от нещата, додаде: — Умишлено се държах настрана от този проблем...

— Но това е дело на Ламурк!

Това го стресна.

— Какво?! Ламурк няма власт на Трантор. Той е императорски регент.

— Хайде бе, Хари, никой вече не вярва в тия веhti приказки за разделението на властта! Те отдавна не са верни.

„Така ли?“ — едва не възкликна Хари, но тъкмо навреме осъзна, че Юго беше прав. Той просто не бе отчел влиянията на дългата и бавна ерозия в имперските структури. Те влизаха като фактори от дясната страна на уравненията, но никога не бе мислил за упадъка като за нещо твърдо, което съществуваше тук.

— Значи според теб това е ход за придобиване на влияние във Висшия съвет?

— Трябва да е така — изфуча Юго. — Тия регенти никак не обичат да им се навъртат неуправляеми хора. Искат Трантор да си е чистичък и спретнат, дори и хората да бъдат стъпквани.

— Пак ли проблемът с представянето? — опита се да налучка Хари.

— Точно така, да му се не види! Имаме далити из целия сектор Мъсьл Шоулс! Но можем ли да имаме представител? По дяволите, не! Трябва да просим и да се молим...

— Ще... ще направя каквото мога — Хари вдигна ръце, за да прекъсне тирадата му. — Императорът ще оправи работата.

От преки наблюдения Хари знаеше, че императорът няма да направи нищо подобно. На него не му пукаше как се управлява Трантор, щом от двореца не се виждаха горящи квартали. „Аз съм император на галактика, не на град“ — често казваше той.

Юго си тръгна. Звънецът на бюрото му иззвъня.

— Капитанът от специалните императорски войски иска да ви види, сър.

— Казах им да останат навън.

— Моли да го приеме, носи съобщение.

Хари въздъхна. Днес имаше намерение да отхвърли известно количество мислене...

Капитанът влезе с вдървена походка и отказа предложения му стол.

— Тук съм, за да ви поднеса с уважение препоръките на Специалния съвет, господин академик.

— Едно писмо е достатъчно. Всъщност точно това направете — изпратете ми бележка. Имам си ра...

— Сър, с цялото ми уважение към вас, длъжен съм да го обсъдим.

Хари потъна в креслото си и му махна примирително. Мъжът изглеждаше притеснен, когато все така вдървено заяви:

— Съветът моли съпругата на господин академика да не го придружава при държавни ангажименти.

— А, значи някой се е поддал на натиска.

— По-нататък се предлага съпругата ви изобщо да не бъде допускана в двореца.

— Какво?! Това ми изглежда крайно.

— Съжалявам, че ви нося подобна вест, сър. Бях там и казах на Съвета, че дамата си имаше основателна причина да се тревожи.

— И да счупи ръката на онзи.

Капитанът почти си позволи да се усмихне.

— Трябва да призная, не съм виждал никой друг да действа така бързо.

„И се чудиш защо, нали?“

— Кой беше този тип?

Капитанът набърчи чело.

— Като че е академик от Спиралата, една степен над вас, сър. Но някои твърдят, че повече си падал политик.

Хари изчака, но мъжът не каза нищо повече, само изглеждаше така, сякаш му се иска.

— С коя фракция е в съюз?

— Може да е онзи Ламурк, сър.

— Някакви улики?

— Никакви, сър.

Хари въздъхна. Политиката не само беше неточен занаят, но и рядко съдържаха никакви надеждни данни.

— Много добре. Съобщението прието.

Капитанът се изнесе бързо, с видимо облекчение. Преди Хари да успее да включи компютъра си, се появи делегация от собствения му факултет. Те се нанизаха вътре тихичко, а порталът пукаше, докато ги

проверяваше един по един. Хари усети, че се усмихва. Ако имаше професия, чиято вероятност да произведе убиец беше най-малка, то това трябваше да са матистите.

— Тук сме, за да споделим загрижеността си — заяви официално професор Аангон.

— Говорете — отвърна Хари. Обикновено прилагаше уменията си в общуването и разменяше по някоя любезност; напоследък пренебрегваше работата в университета и крадеше време от бюрократичните тягостни задължения, за да го посвети на уравненията си.

— Първо, слуховете за „теория на историята“ предизвикаха презрение към нашия отдел. Ние...

— Такава теория няма. Само някои дескриптивни анализи.

Откровеното отричане обърка Аангон, но той продължи упорито нататък:

— Ъ-ъ... второ, оплакваме очевидния избор на вашия асистент Юго Амарил за глава на катедрата, в случай че се оттеглите. За по-възрастните преподаватели — много по-възрастни — е обида да ги ръководи по-млад матист с, нека да го кажем, минимално поведение в обществото.

— Кое то ще рече? — обади се Хари със злобен тон.

— Според нас политиката не трябва да се намесва в академичните решения. Въстанието на далитите, което Амарил подкрепи гласно и което бе потушено само от императорската решителност и действителни въоръжени сили, го прави неподходящ...

— Достатъчно. Трета точка.

— Съществува въпросът за нападение над член на нашата професия.

— Член... о, оня, дето жена ми го...

— Точно така — позор, нямащ равен на себе си, скандал, предизвикан от член на вашето семейство! Това прави положението ви тук уязвимо.

Ако някой бе планирал инцидента, тези тук със сигурност бяха решили и те да припечелят от него.

— Отхвърлям това.

Очите на професор Аангон се превърнаха в кремъци. Останалите нервно пристъпваха от крак на крак и се бяха струпали зад него. Хари

не се и съмняваше кой точно от тази групичка иска да бъде следващият председател.

— Според мен вот на недоверие от цялото преподавателско тяло на официално събрание...

— Не ме заплашвайте!

— Просто изтъквам, че докато вниманието ви е насочено другаде...

— Към премиерския пост.

— ... надали може да се очаква от вас да изпълнявате задълженията си...

— Прескочете това. За да се проведе официално събрание, председателят трябва да го свика.

Купчинката професори зашумоля, но никой нищичко не каза.

— А аз няма да го свикам.

— Няма да изтраете дълго, без да осъществявате работата, която изисква нашето съгласие — заяви хитро Аангон.

— Знам. Да видим колко ще изкарам.

— Наистина трябва да го премислите. Ние...

— Вън!

— Какво?! Вие не можете да...

— Вън! Махайте се!

Те се магнаха.

9.

Никога не е лесно да се справиш с критиката — особено когато съществува шанс тя да е справедлива.

Встрани от вечните маневри за пост и статут Хари знаеше, че колегите му заслугократи — от академичния потентат до членовете на собствената му катедра с цели легиони помежду им — си имаха дълбоки основания да се противопоставят на онова, което вършеше той.

Бяха подушили психоисторията — мирис, донесен от мълвата. Това само по себе си ги караше да се наежат, изопнати като антени. Не можеха да приемат възможността човечеството да не е способно да контролира собственото си бъдеще, а историята да е резултат на сили, действащи отвъд хоризонта на простосмъртните. Дали вече не надушваха една истина, която Хари бе разбрал след сложно, продължило цели десетилетия изучаване: че Империята беше оцеляла поради по-висшата си метанатура, а не заради доблестните дела на отделни индивиди и дори на светове?

Хора от всякакъв вид вярваха в самоопределянето на човека. Обикновено започваха с вътрешното чувство, че действат самостоятелно, че са стигнали до идеите си въз основа на вътрешни размисли — тоест, оспорваха от перспективата на самата парадигма. Това, разбира се, беше затворен кръг, но то не правеше подобни аргументи неправилни или дори неефективни. Убеждението, чувството, че контролираш нещата, беше мощно. Всеки искаше да вярва, че е господар на съдбата си. Логиката нямаше нищо общо.

А кой беше той, за да им казва, че грешат?

— Хари?

Беше Юго — изглеждаше малко плах.

— Влез, приятелю.

— Преди минутка само получихме смешна молба. Някакъв изследователски институт, за който не съм и чувал, ни предлага сериозни пари.

— За какво? — Пари винаги трябваха.

— В замяна на базовия файл на онези симове от Сарк.
— Волтер и Жана? Отговорът е „не“. Кой ги иска?
— Не знам. Получихме ги всичките файлирани. Оригиналите.
— Разбери кой пита!
— Опитах се. Не мога да проследя.
— Хммм... Странна работа.
— Та затова реших да ти кажа. Тая работа намирисва.
— Пусни програмата за проследяване, в случай че се обадят пак.
— Тъй вярно, сър. А за далитския бастион...
— Остави го да си почине.
— Искам да кажа, вижте как имперските войски смазаха оная бъркотия в Джунин!

Хари остави Юго да приказва. Отдавна бе усъвършенствал академичното изкуство да се прави, че е целият във внимание, докато умът му работеше на цял спирален ръкав разстояние оттам.

Знаеше, че ще му се наложи да говори с императора за тази работа с далитите не само, за да отговори на хода на Ламурк — дързък ход в традиционно склонното към ненасилие царство на Трантор. Бързо, кърваво разрешение на един мъчен проблем. Чисто, брутално.

Далитите си имаха причина: бяха недостатъчно представени. И непопулярни. И реакционни.

Фактът, че далитите, издигнали се сами за врата като Юго, бяха враждебно настроени към обичайните инстинкти на един учен ум, нямаше значение.

Всъщност Хари започваше да се съмнява дали вдървената и официална научна среда си струва вече уважението. Навсякъде около себе си той виждаше как безпристрастността на науката се подкопава.

Вчера го бе посетил деканът на нововъведенията, който го посъветва с елейна логика да използва имперската си власт, за да ходатайства за някакъв професор, който беше свършил много малко работа през живота си, но пък имаше връзки във Висшия съвет.

Деканът съвсем откровено си бе заявил:

— Не мислиш ли, че е в интерес на университета да ходатайстваш на влиятелно лице?

Хари отговори отрицателно, но въпреки това се обади на онзи да му обясни защо.

Деканът бе смаян от подобна честност. Едва по-късно Хари реши, че деканът е бил прав според собствената си логика. Щом ходатайствата бяха от полза, чисто и просто щедър дар, защо да не бъдат изцяло на политическа основа? Този начин на мислене му беше чужд, но логичен, налагаше му се да признае.

Хари въздъхна. Когато Юго прекъсна за миг яростната си тирада, той се усмихна. Не, неправилна реакция. Тревожна бръчка — да, това беше. Юго отново задърдори бързо, като ръкомахаше и мяташе епитети на невероятна височина.

Хари осъзна, че самото подлагане на политиката такава, каквато беше — брутална борба на слепи рояци в тъмното, — беше повдигнало съмнения за собственото му доста самодоволно положение. Дали науката, в която така твърдо вярваше там, на Хеликон, наистина беше толкова полезна на хора като далитите, както си мислеше?

И така мислите му се насочиха към неговите уравнения: можеше ли Империята изобщо да бъде управлявана от разума и моралните решения, а не от властта и богатството? Теокрации бяха възниквали и се бяха проваляли. Сциентокрациите, възникващи доста по-рядко, бяха твърде сурови режими, за да се задържат дълго.

— И викам: няма проблеми, Хари може да го направи — завърши Юго.

— Тъ... какво?

— Да подкрепиш плана „Алфозо“ за представянето на далитите, разбира се.

— Ще си помисля — прикри се Хари. — Междувременно хайде да чуем доклада ти за онзи ъгъл на дълголетието, дето работеше над него.

— Дадох го на трима от онези новите асистент-изследователи — рече сериозно Юго. Далитската му енергия се бе изразходвала. — Не можах да схванат нищо.

— На некадърния ловец все гората му е празна откъм дивеч. Стреснатият поглед на Юго накара Хари да се зачуди дали не е попрекалил. Политиката си вземаше своето.

— Така че включих фактора „дълголетие“ в уравненията — ей така, за проба. Ето — той напъха елипсовидна сърцевина от данни в настолния четец на Хари. — Виж сега какво става.

Едно от трайните наследства на педантичността беше стандартната галактическа година, използвана в официалните дела по всички планети в Империята. Хари винаги се бе чудил дали това не е израз на орбиталния период на Земята? С годината въз основа на числото дванайсет, състояща се от дванайсет месеца, всеки — с по двайсет и осем дни, тя предполагаше като кандидат-светове някакви си 1 224 675 от двадесет и пет милиона светове в Империята. И все пак въртенето, прецесиите и спътниковият резонанс се намесваха във всички планетарни периоди. Нито един от тези 1 224 675 свята не съответстваше точно на календара на Галактическата империя. Над 17 000 свята бяха много близо до него.

Юго се захвана да обяснява получените резултати. Една любопитна характеристика на историята на Империята беше човешката продължителност на живота. Тя все още беше около сто години, но някои ранни писания предполагаха, че това е близо два пъти повече от „първичната година“, както пишеше в един от текстовете, която била „естествена“ за хората. Ако беше вярно, значи сега хората живееха близо двойно повече отколкото в предимперските епохи. Безкрайното увеличение на продължителността на живота беше невъзможно: биологията в края на краищата винаги побеждаваше. В нишата, осигурена от човешкото тяло, се наместваха нови болести.

— Основните данни взех от Дорс — много е умна тая жена! — заяви Юго. — Виж сега този данни-флаш. — Извивки, триизмерни проекции, плъзгащи се листи от корелации.

Сблъсъкът между биологичната наука и човешката култура винаги беше напрегнат, често влияеше вредно. Обикновено той водеше до политика на свободния пазар, при който родителите можеха да избират желаните характеристики на децата си.

Някои от тях залагаха на дълголетието и увеличаваха продължителността на живота им до 125 и дори до 150 години. Когато мнозинството от населението се състоеше от дълголетници, подобни общества се проваляха. Защо?

— Та проследих уравненията, като търсех странични влияния — продължаваше Юго. Трескавият далит си бе отишъл; тук се проявяваше брилянтността, накараха Хари да измъкне Юго от изтощителната черна работа преди десетилетия.

Чрез грациозната, измамна синусоидалност на уравненията той бе открил любопитен резонанс. В икономиката и политиката съществуваха подмолни, добре проявени цикли от около 120 до 150 години.

Когато продължителността на човешкия живот се приближеше до тези граници, започваше деструктивна реакция. Пазарите се превръщаха в назъбени пейзажи, които се стрелкаха ту нагоре, ту надолу. Културите се лашкаха от екстравагантни ексцесии до пуританско задушаване. За няколко века само хаосът унищожаваше по-голямата част от бионаучния потенциал, или пък религиозните ограничения го задушаваха. Това означаваше, че продължителността на живота отново падаше.

— Колко странно — отбеляза Хари, докато наблюдаваше резките извивки на циклите; дъгите им се разчупваха на разцепващи се спици.
— Винаги съм се чудил защо не живеем по-дълго.

— Съществува голям обществен натиск против това. Сега знаем откъде идва.

— И все пак... бих желал продуктивният ми живот да продължи векове.

Юго се усмихна.

— Виж медиите — пиеси, легенди, холофилми. Старците вечно са някакви грозни алчни мизерници, които се опитват да задържат всичко за себе си.

— Хммм... Обикновено е вярно.

— А и митовете. Възкръсващите от смъртта. Вампири. Мумии. Те винаги са лоши.

— Без изключение? Юго кимна.

— Дорс ми изкопа някои наистина ужасно стари. Имаше един мъченик от древността... Ису ли беше?

— Някакъв мит за възкресението?

— Дорс каза, че този Ису вероятно не е съществувал. Така твърдят откъслечните древни текстове. Целият мит навярно е колективна психомечта. Ще забележиш, че след като възкръснал, много-много не се задържал там.

— Издигнал се в небесата — не беше ли така?

Юго посочи извивките — бяха на границата на бедствието.

— Поне можем да разберем защо по-голямата част от обществата се научават да не оставят хората да живеят твърде дълго.

Хари огледа събитийните равнини.

— Да, но кой ли го научава?

— Хората — по един или друг начин.

— Но нито един отделен човек никога не е знаел... — той посочи с пръст — това.

— Знанието се е въплъщавало в табута, легенди, закони.

— Хммм... — Тук имаше идея, нещо голямо, надвиснало над интуицията му... и то му се изплъзна. Трябваше да го изчака да се върне пак — ако тия дни успееше да изкопчи време, за да се вслуша в слабичкия, тих гласец, който му се изплъзваше и шепнеше като сянка на мъглива улица...

Хари тръсна глава.

— Добра работа си свършил. Впечатлен съм. Публикувай го.

— Смятах да не вдигаме шум около психоисторията.

— Това е дребен елемент. Хората ще си мислят, че слуховете са раздути версии на ето това.

— Ако хората разберат за психоисторията, тя не върши никаква работа.

— Безопасно е. За елемента дълголетие ще се пише много и това ще прекрати спекулациите.

— Мислиш, че ще е прикритие от имперските шпиони?

— Точно така.

Юго се ухили.

— Смешна работа — шпионират дори „украшението на Империята“. Така те нарече Клеон миналата седмица на кралския прием.

— Така ли? Не съм го чул.

— Беше доста вдълбочен в онези истории с ходатайствата. Прехвърли ги на някой друг.

— Имаме нужда от повече ресурси за психоисторията.

— Защо просто не позволиш да потекат пари от императора?

— Ламурк ще разбере и ще го използва срещу мен. Фаворизиране във Висшия съвет и тъй нататък. И сам можеш да напишеш тази история.

— М-да, вероятно. Ама ще е много по-лесно.

— Идеята е да си траем. Да избягваме скандалите, а Клеон нека си танцува дипломатическия танц.

— Клеон каза също и че си „цвете на интелекта“. Записах ти го.

— Зарежи го. Цветята, които израстват твърде нависоко, ги късат.

10.

Дорс стигна до дворцовия вестибюл с висок таван. Там императорската стража я спря.

— По дяволите, тя ми е жена! — вбеси се Хари.

— Съжаляваме. Строга заповед.

— И оня, дето го пребих на приема — и той може да е бил подсторен от...

— Ламурк, точно така — усмихна се Хари. — Всички червееви дупки водят към Ламурк.

— Не забравяй академичния потентат.

— Тя е на моя страна!

— Тя иска да стане Първи министър, Хари. Всички мелници за слухове го твърдят.

— Бих й харизал поста с радост — измърмори той.

— Не мога да ти позволя да влезеш там.

— Това тук е дворецът — той махна към синьо-златните орнаменти по обширния портал. — Навсякъде има имперски войници.

— Не ми харесва тая работа.

— Виж, разбрахме се да опитаме да се промъкнем — и не се получи, точно както ти казах. Честно си беше. Ти и без това нямаше да минеш през проверката за оръжия.

Зъбите й изящно се впиха в долната й устна, но тя не каза нищо. Нито един човекоподобен не би успял да се промъкне през тукашния силен екран.

— Значи влизам, споря, срещаме се тук отвън...

— У тебе ли са картите и данните, които ти предоставих?

— Естествено, във вградения чип. Мигна ли три пъти, вече съм ги прочел.

Той си имаше чип, вграден в шията, за запаметяване на данни — безценен помощник за един матист на конференции. Стандартно устройство, осигуряващо достъп веднага. Микролазер изписваше образ на гърба на ретината — цветове, 3D, спретнат пакет от графики. Тя му бе инсталирала много карти и данни за Империята, двореца,

последните приети закони, забележителни събития — за всичко, което можеше да възникне в дискусиите и протоколите.

Суровият ѝ израз се смекчи и той видя отдолу жената.

— Аз просто... моля те... пази се.

Той я целуна по носа.

— Винаги се пазя.

Минаха сред легионите кибици, стълпили се във вестибюла, които нагъваха хапки от плаващите във въздуха подноси.

— Империята се срива, а те виж какво си позволяват! — изфуча Хари.

— Осветена от времето традиция — обади се Дорс. — Бомун Щедри не обичал да се бави яденето, а това наистина си било основното му занимание. И наредил във всяко от имененията му да се готви храна и за четирите му хранения, в случай че се окаже там. Тук раздават излишъците.

Хари не би повярвал на подобна невероятна история, ако не му я бе разказала историчка. Имаше цели групички хора, които просто живееха тук и използваха някоя мижава службица като предлог за безкраен банкет. Двамата с Дорс се разхождаха сред тях — бяха пуснали рефракторните пари, които замъгляваха образа им. Ако ги разпознаеха, паразитите веднага щяха да се лепнат.

— Дори сред цялото това пъчение тук ти си мислиш за онзи проблем с Волтер, нали? — прошепна тя.

— Опитвам се да схвана как са го копирали от нашите файлове.

— А някой го е потърсил само преди часове? — упрекна го тя. — И когато не си му го дал, те просто са го откраднали.

— Вероятно агенти на Империята.

— Това не ми харесва. Може да се опитат да те забъркат още по-надълбоко с онзи скандал в Джунин.

— И все пак старото антисим табу се пропуква — той вдигна наздравица насреща ѝ. — Хайде да го забравим. Сега изборът е между симове и стимове.

Под живописния купол се бяха събрали няколко хиляди души. За да пробва мъжа и жената, които ги следваха като сенки, Дорс го поведе напосоки. Хари бързо се уморяваше от подобни маневри. Дорс — вечно изучаваща обществото — му сочеше знаменитостите. Тя сякаш си мислеше, че това би го развълнувало или поне би го отвлякло от

предстоящата среща. Неколцина го разпознаха въпреки изпаренията на рефракторите и се наложи да поспрат и поговорят с тях. При подобни разговори по отколешна традиция никога не се казваше нищо съществено.

— Време е да влизаш — предупреди го Дорс.

— Забеляза ли сенки?

— Три, мисля. Ако те последват вътре в двореца, ще предупредя капитана.

— Не се тревожи. В двореца е забранено да се внася оръжие.

— Методите ме безпокоят повече от възможностите. Лепенката убиец забави детонацията си, точно колкото да я махнеш.

Но ме накара да бъда достатъчно бдителна, че да нападна онзи професор.

— И ти забраниха да влизаш в двореца — довърши Хари. — Според тебе хората вечно предприемат сложни маневри.

— Не си чел много история на имперската политика, нали?

— Слава Богу, не.

— Само щеше да се тревожиш. — Тя го целуна с внезапен, смайващ плам. — А да се тревожа, това на мен ми е работата.

— Ще се видим след няколко часа — рече Хари нехайно, въпреки мрачното си предчувствие. „Надявам се“ — добави наум.

Той влезе в същинския дворец, мина през обичайните проверки за оръжие и служители по протокола. Нищо — дори карбонов нож или имплозивче не можеше да убегне на многомуцунестите им обдушвачи и обгледвачи. Хилядолетия по-рано убийствата на императори бяха станали нещо толкова обичайно, че се били превърнали едва ли не в спорт. Сега традицията и технологиите се бяха обединили, за да осигурят уникалната безопасност при подобни официални случаи. Висшият съвет се събираше за преглед от императора и затова неизменно присъстваха батальони от служители, съветници, важни личности и кибици с жълти сака. Паразитите му се лепяха с обиграна грация.

Пред лицea течеше традиционната благосклонна щедрост — първоначално една дълга маса, а сега — дузина, стенещи под изобилното ядене.

Щедростта преди делови събрания беше мандатна — приемане на императорското благоволение. Само да минеш покрай нея се

приемаше за обида. Хари си гризна от това-онова, докато прекосяваше зала „Стрелец“. Шумните тълпи неуморно кръжаха най-вече в поредицата от церемониални килии покрай стените, всяка преградена от акустична завеса.

Хари влезе в малка звукоизолирана килия и изведнъж врявата утихна. Бързо прегледа бележките си по дневния ред на Съвета — не искаше да се прояви като пълен невежа. Тези типове от Висшия съвет гледаха с презрение на всяко отклонение от протокола. Медиите, макар и да не бяха допускани в лица, след подобни събрания вдигаха шум седмици наред и разнищваха нюансите на всеки гаф. Хари мразеше всичко това, но щом беше в играта, трябваше да я играе.

Спомни си как по-рано Дорс бе споменала между другото Леон Свободолюбиви, който веднъж бе дал цял банкет за министрите си. Плодовете можели да се отхапват, но после стягали зъбите на нищо неподозиращия гост и те оставали така, докато не ги освободят с дигитална команда. Разбира се, командите идвали само от императора след известни забавни молби и унижения пред другите гости. Носеха се упорити слухове и за по-мрачни капани, чрез които Леон се наслаждавал в личните си покои.

Хари мина през звуковата завеса и пое по по-старите странични коридори, водещи към лица. Картата на ретината му очертаваше тези древни и старомодни пътища, защото малцина минаваха оттам. Антуражът му послушно го последва, макар и някои да се намръщиха.

Вече ги знаеше що за хора са. Искаха да ги видят как шестват и разделят тълпата от прости служители на сектора. Броденето из сумрачни коридори без блъсканицата в тълпата не беше храна за егото им.

В края на тесен коридор се издигаше статуя в цял ръст на Леон, държащ традиционния езекуторски нож. Хари спря и погледна мъжа с ниско чело, дебелите вени по десницата му, стиснала ножа. Отляво имаше кристален глобус с мъгловино. Скулптурата беше без каквито и да е недостатъци и несъмнено ласкателна за императора по времето, когато е била изваяна. Ножът си беше съвсем като истински и двуострото му острие лъщеше.

Някои смятаха времето на Леон за най-древното Добро старо време, когато редът е изглеждал нещо естествено, а Империята безпрепятствено завладявала нови свежи светове. Леон бил брутален,

ала много обичан. Хари искаше психоисторията да проработи, но ако я превърнеха в средство за възобновяване на подобно минало?

Сви рамене. Имаше достатъчно време да изчисли дали Империята изобщо може да бъде спасена, след като психоисторията наистина просъществува.

Той влезе във висшите императорски покои, придружен от служителите по ритуала. Пред него бяха Клеон, Ламурк и пищният Висш съвет.

Знаеше, че всичко това трябваше да го впечатли. Но кой знае защо височайшето изобилие го правеше единствено още по-нетърпелив да проумее Империята отвътре. И ако може, да промени нейния курс.

11.

Хари леко трепереше, когато след три часа напусна Лицея. Дебатът продължаваше с пълна пара, но той имаше нужда от почивка. Някакъв по-дребен министър на секторната корелация му предложи освежителните бани и Хари прие с благодарност.

— Не зная още колко бих могъл да понеса — заяви той.

— Трябва да свикнете с отегчението — рече бодро министърът.

— Може да се махна.

— О, хайде, отпуснете се!

Церемониалните одежди, които се изискваше да носи в Лицея, бяха потни и полепнали по него. Орнаментираната тока се връзваше в корема му. Беше голяма и крецяща, с хромова ножница за ритуалния жезъл — също така пищен — използван само при гласуване.

Министърът коментираше как Ламурк бе нападнал Хари, на което той се опита да не обръща внимание. Но въпреки това бе принуден да стане, за да се защити или да обясни. Навик му беше да произнася кратки и ясни речи, което не бе в стила на Лицея. Министърът учтиво му намекна, че според него това е доста голяма грешка.

Двамата минаха през освежителя, където се спускаха сини струи от йони. Хари беше благодарен, че тук е невъзможно да се разговаря, и се остави електростатичният брыз да го масажира, докато масажът не премина в съвсем директни еротични ласки — очевидно членовете на Съвета предпочитаха порока да им е подръка.

Министърът тръгна да си търси някакво частно развлечение — лицето му преливаше от очакване. Хари реши, че ще е по-добре да не вижда какво ще последва, и се придвижи по-нататък, в парна килия. Отпусна се и се замисли, докато една оранжева бърсалка чистеше наоколо — елементарно биоподдържане. Изтягаше се и разсъждаваше над бездната, зейнала между него и професионалистите от Лицея.

За Хари човешкото знание представляваше най-вече неизказания опит на милиарди хора, а не официалната ученост, огласявана от някакъв елит. Пазарите, сочеше историята, възплъщаваха

предпочитанията и идеите на мнозинството. Общо взето те стояха по-високо от помпозната политика, дължаща се на таланта и мъдростта на малцина. И все пак логиката на Империята питаше дали дадено действие е добро, а не дали могат да си го позволят и дори доколко въобще е желателно.

Той наистина не знаеше как да говори с тези хора. Остроумните вербални обрати и майсторски увъртания днес му свършиха добра работа, но без съмнение това изтощаваше.

Тези размишления го разсеяха. Той се сепна и разбра, че е време да се връща.

Излезе от освежителя, заобиколи правия път, претъпкан с функционери, мина през акустичните воали и навлезе в малък коридор, като следеше картата на двореца. Вече беше използвал чипа на Дорс десетина пъти, най-вече за да следва бързите и тайнствени дискусии в Съвета. Изрисуваната върху ретината му с микролазер триизмерна карта се завърташе в мига, щом извърнеше очи, и му осигуряваше перспектива. Имаше малко хора от персонала — повечето се бяха струпали да прислужват пред Лицея.

Хари стигна края на коридора и погледна статуята на Леон.

Ножът на екзекутора го нямаше.

Кой би...?

Обърна се и забърза обратно.

Преди да стигне до акустичните воали, през бледото им сияние пристъпи един мъж. Нищо необичайно, освен дето погледът му се стрелкаше насам-натам и най-накрая се заби в Хари.

Разделяха ги около трийсет метра. Хари се обърна, сякаш се възхищаваше на украсените с барокови орнаменти стени и се отдалечи. Чу хрущящите стъпки на мъжа — беше го последвал.

Може би го гонеше параноята, а може би не. Трябваше само да стигне до някоя тълпа и това щеше да се разпадне, рече си той. Стъпките зад гърба му станаха по-резки, по-близки. Той се обърна и хлътна в един страничен коридор. Водеше към ритуална зала. Стъпките забързаха. Хари притича през кръглата стая и нахлу в старинно фоайе. Там нямаше никой.

Надолу по дългия коридор се виждаха двама мъже, бърбрежи си небрежно. Тръгна към тях, но и двамата млъкнаха и се вторачиха в него. Единият бръкна в джоба си, извади ком и заговори.

Хари се дръпна назад и намери страничен коридор. Втурна се по него.

Ами наблюдателните камери? Дори и в двореца ги имаше. Но онази в края на коридора бе с необичаен капак. Прожектира фалшив изглед — осъзна той.

Старинните части на Лицея бяха не само старомодни, но и необитаеми. Той притича през друга екстравагантна ритуална зала. Ботушите тропаха все по-близо зад него. Сви надясно и видя тълпа, струпала се на дълга рампа.

— Хей! — кресна той. Никой не погледна към него. Осъзна, че хората се намират зад звуков воал. Втурна се към тях.

Един мъж излезе от някаква ниша и му препречи пътя. Този беше висок и слаб, и тръгна към Хари с ледена безстрастност. Също като другите, не казваше нищо и не привличаше внимание към себе си. Просто все повече приближаваше.

Хари свърна наляво и затича. Пред него изникна освежителят; бе описал кръг. Там имаше много хора. Ако стигнеше дотам.

Дълъг коридор водеше право към освежителите. Тръгна по него и на половината път забеляза компания от три жени в една декоративна ниша. Бяха облечени в познатите роби на персонала. Сигурно работеха в освежителите.

Те се обърнаха към него — изглеждаха леко изненадани. Той отвори уста да каже нещо — и най-близката бързо пристъпи напред и го улови за ръката.

Той понечи да се изтръгне. Беше силна. Тя се ухили на другите две и рече:

— Падна ни право в...

Хари рязко замахна встрани и се изтръгна от хватката ѝ. Тя изгуби равновесие; той се възползва и я блъсна в другите две. Едната от тях понечи да го изрита — завъртя хълбок, за да набере инерция, но не можа да го улучи.

Хари се обърна и побягна. Жените очевидно бяха добре обучени, а той имаше малки шансове да се измъкне. Тичаше по дългия коридор. Огледа се назад — и трите се бяха изправили и го гледаха как се отдалечава.

Това беше толкова странно, че той забави ход и се замисли. Те и мъжете не го нападаха, а просто отрязваха пътя му.

По тези обществени коридори лесно можеха да преминат случайни свидетели. Искаха да го вкарат някъде насаме.

Чипът на Дорс показа картата на двореца. На нея Хари беше отбелязан като червена точка сред плана на етажа. Виждаха се и две странични алеи, напред, преди края на коридора... където сега пристъпиха двама мъже със скръстени ръце.

На Хари все още му оставаха два изхода. Свърна наляво в тясна алея, със стени, украсени с древни завети. Всеки от тях примигаше и се включваше глас — разказ за големи събития и велики победи, сега погребани под хилядолетно безразличие. Триизмерните екрани блещукаха с разноцветни спектакли, докато той се носеше покрай тях. Гласовете настояваха да изслуша техния разказ. Дишаше тежко и се опитваше да се концентрира.

Отпред имаше кръстовище. Стрелна се през него и забеляза мъжете, които се приближаваха отдясно.

Малък страничен изход под мавзолея на император Елинор Четвърти го отведе към портата, която разпозна. Това бяха освежителните сепарета — бледи врати, означени само с номера. Министърът на секторната корелация му бе казал, че са най-подходящи за срещи на четири очи.

За да стигне до тях, трябваше да прекоси малка пиаца. Отдясно изникна безмълвен мъж. Хари опита първата врата — беше заключена. Както и втората. Мъжът почти го настигаше. Дръжката на третата поддаде и Хари нахлу вътре.

Беше традиционна врата, окачена на панти. Той я затръшна с всичка сила. Мъжът удари тежко вратата и успя да промуши ръка вътре. Хари натисна с цялата си тежест. Противникът му удържа и втъкна десния си крак между вратата и касата.

Хари натисна още по-яко. Цепката между вратата и касата се стесни и притисна ръката.

Другият беше силен. Изсумтя, блъсна с рамо и цепката се разшири.

Хари се огледа — в освежителите нямаше никакво сечиво... Бръкна в токата си, извади древния скиптър за гласуване, завършващ с острие, и го заби яростно в дланта на мъжа — между третото и четвъртото кокалче.

Пръснаха кратки пулсиращи дъги, яркочервени. Мъжът извика „А-а-а!“ и пусна вратата.

Хари я затръшна и заопипва ключалката. Магнитните решетки изщракаха. Запъхтян, той се обърна и огледа освежителя.

Беше от най-добрите — просторен. Две кабинни, лифт-кушетка и обилен запас от продукти. Няколко кладенеца с изпарения — където според мълвата разни хора често си губеха времето по луксозен начин. До отсрещната стена — боксова круша за тренировки. И тясно прозорче-цепка, също традиционно, отворено към градина от керамика и пясък. Пазеха го — да напомня за епохите, когато попадането тук в капана с лоши хора най-добре се избягваше чрез бърз изход.

Хари чу леко прищракване по вратата. Вероятно някой деполяризатор се наместваше, за да отключи магнитите. Огледа прозореца.

12.

Един мъж предпазливо влезе в освежителя. Бе облечен в проста туника на императорски слуга, която позволяваше свобода на движенията. Идеална за бърза работа. Бе стиснал ножа на статуята на Леон.

Затвори вратата зад себе си с една ръка и я заключи, без да отделя очи от стаята и без да изпуска ножа от другата. Макар и едър, движеше се леко и грациозно. Провери методично сепаретата и кладенците с изпарения, и дори боксовата круша. Нямаше никой. Наведе се през прозореца, който беше разтворен докрай. Тесният прозорец не беше достатъчно широк, за да се промъкне. Синята униформа подчертаваше масивната му фигура.

Той отстъпи назад и издиктува в предавателя на китката си:

— Скочил е в градината. Оттук не го виждам. Блокирахте ли наоколо?

Изчака да му отговорят и избухна:

— Не можете да го намерите? Разбира се, че няма да можете, казвах ви да не махате агентите в този район.

Последва пауза.

— Знам, че работата е сигурна, че имате личния му RD номер, но все пак...

Човекът нервно запристъпва напред-назад:

— Трябва да сте напълно сигурни, че всички изходи са блокирани. Тези градини са свързани една с друга.

Нова пауза.

— Включихте ли следотърсачите? Камерите? Добре. Ха сте сплескали работата, и ще ви... — гласът му премина в ръмжене.

Огледа стаята за последно и отключи магнитите. Отвън, точно пред погледа му, бе паднал мъж с пробита длан.

— Тъпак — рече онзи с ножа. — Измитай се и прати чистачи.

— Къде ли може да е... — заекна другият.

— Знаех си, че на тебе не мога да разчитам. Аматьор с аматьор! — онзи с ножа изруга.

Това не можеше да продължи дълго. Секундите тиктакаха, а Хари се бе вкопчил в плочката на тавана с всичка сила.

Лежеше в мрака върху подпорите точно над едното сепаре. През тясна цепка наблюдаваше какво става долу. Тя бе единственият знак, че таванът е бил избутан нагоре и един от квадратите — разместван.

Трябваше да удържи плочката на място. Ръцете започваха да го болят от стискането.

Видя долу крак и ръка, които влязоха в освежителя, после човекът се обърна и се скри от поглед. Някой друг? Подкрепления?

Затвори очи, пръстите му бяха изтръпнали. Ставаше все по-зле. Започнаха да треперят.

Плочката беше тежка, трислойна — за звукоизолация. Изплъзваше му се — усещаше го. Щеше да...

Стъпките долу се отдалечиха, после една врата се затвори със съскане. Ключалката щракна.

Не издържа — плочката се изплъзна и тупна тежко на пода. Хари замръзна на място и се ослуша.

Ключалката не изщрака повторно. Чувахе се само мекото бръмчене на въздушните циркулатори.

Значи за известно време беше в безопасност. В безопасност и в капан.

Никой не знаеше, че е тук. Само с идеално претърсване можеха да го открият в толкова отдалечен района на Лицея.

И защо ли? Никой нямаше да забележи, че го няма. А и да забележеха, вероятно щяха да си помислят, че Съветът просто му е писнал и той се е прибрал вкъщи. Беше го казал на Министъра на секторната корелация.

Което означаваше, че убийците могат да си го търсят тихомълком с часове. Онзи с ножа беше убиец. И неизменно щеше да се сети да провери отново тук, да подхване отново тази диря. А и камерите из целия дворец сигурно вече го търсеха.

За късмет в освежителя нямаше камери. Заслиза надолу — почти се подхлъзна на свода на сепарето. Наместването обратно на тежката плочка изискваше гъвкавост и сила. Когато най-после успя да го направи, вече се беше задъхал.

Лежеше в мрака и мислеше. Картата на Дорс изникна по команда пред погледа му — цветовете и детайлите бяха още по-ярки в мрака.

Разбира се, тя не показваше подробности в това пространство за пълзене. Беше се напъхал дълбоко в покрайнините на Лицея. Може би бе най-добре да излезе дръзко от освежителя. Ако достигнеше някоя тълпа...

Ако. Не обичаше да оставя съдбата си в ръцете на шанса. Затова продължаваше да лежи тук с надеждата, че няма да се върнат с шпионски уреди, които да усетят присъствието му.

Трябваше да действа. Как? Накъде?

Картата на Дорс му показва, че Градините на отдиха оформяха хитра плетеница около района с освежителите. Без съмнение убиецът би изгонил всички потенциални свидетели зад прозореца на този освежител. Ако можеше да се измъкне в градината...

Хари се усети, че мисли двуизмерно. Можеше да стигне повече обществени места като премине през няколко нива в двореца. Навън и надолу по коридора картата на Дорс показваше асансьорна шахта.

Нямаше представа как се е вметил е-лифт в тази сграда. Картата просто показваше правоъгълно отверстие със символа за лифт. Изгарящият страх караше мускулите му да се свиват и да треперят.

Запълзя нататък, не защото му беше ясно какво да прави, а точно обратното — нямаше никаква представа за следващата си стъпка. Мътни фосфорни нишки мъждукаха между плочките. Прахът гъделичкаше ноздрите му и полепваше по устните. Цапаше го хилядолетна мръсотия.

Някъде напред, горе-долу там, където трябваше да се намира лифтът, светна синьо сияние. С приближаването към него се промъкваше все по-трудно, защото каналите, тръбите, оптичните кабели и съединенията се сгъстяваха все повече и задръстваха коридора. Той докосна една тръба и тя опърли ръката му — пронизваща болка, толкова внезапна, че той едва не извика. Замириса на изгоряло месо.

Синьото сияние се процеждаше покрай ръбовете на един панел. Изведнъж то проблесна, после, щом той се приближи, отново утихна. Остро пукане му подсказа, че току-що по шахтата бе преминала е-клетка. Не можеше да каже дали нагоре, или надолу.

Панелът бе от керамостомана, горе-долу метър висок, с електрически ленти, прикрепени и от четирите страни. Не знаеше как точно работят е-лифтовете — известно му беше само, че кабината се

зарежда и после препредава тежестта по постоянна вълна от електродинамични полета.

Изнесе крака встрани и изрита панела. Той удържа, но хлътна. Ритна отново и той поддаде. Изсумтя и ритна трети, четвърти път — панелът изпращя и падна.

Хари отметна дебелите електрически ленти и навря глава в шахтата. Беше тъмна, осветена само от приглушено сияние покрай тънката вертикална фосфорна линия, която се стапяше и нагоре, и надолу.

Дворецът в тази древна секция бе дебел повече от километър. Механичните асансьори с кабели не можеха да обслужват дори и малки пътнически асансьори като този, на височина над километър. Зарядът, преминаващ от стените на шахтата до е-клетката, лесно се справяше с динамиката. Технологиата бе стара и надеждна. Тази шахта сигурно беше на десет хилядолетия, и мирисът ѝ бе такъв.

Перспективата, която се отваряше пред него, не му харесваше. Според картата три етажа над него се намираха просторни обществени зали, където приемаха просителите пред Империята. Там щеше да е в безопасност. Отдолу имаше десет етажа на Лицея, които трябваше да приеме за опасни. По-лесно, разбира се, беше да тръгне надолу — но пък беше и по-далече.

Нямаше да е толкова сложно, увери се той. В тъмната шахта виждаше обикновени електростатични емитери, вградени в стената. Откри нишка от електрическа лента и зачовърка. Никакви искри, никакво разреждане. Свърза го с откъслечните си знания — емитерите се включваха само при преминаване на клетка. Дупките бяха достатъчно дълбоки, че да се захваща с крака за тях.

Ослуша се внимателно. Никакъв звук. Е-клетките бяха почти безшумни, но тези, древните, бяха и бавни. Наистина ли беше толкова голям рискът да се катери по шахтата?

Зачуди се дали постъпва правилно, а после един глас далеч зад него се обади:

— Хей! Хей, там!

Огледа се. От един отворен панел стърчеше глава. Не различаваше черти, но не се и опита. Вече се претъркаляше несръчно над последната греда до стената на шахтата — затърчи се и увисна във

въздуха. Заопипва с крака надолу, намери една дупка на емитер и пхна крак вътре.

Разряд не последва. Затърси следващата дупка по памет. Кракът му влезе. Припльзна се надолу със здраво вкопчени ръце.

Краката му увиснаха над черното нищо. Зави му се свят. Изведнъж в гърлото му се повдигна жлъчка.

Крясъци отгоре. Няколко гласа, мъжки. Вероятно някой бе видял драскотините по тавана на сепарето. Светлината от отворената плочка на тавана донякъде му помагаше — в шахтата проникваше бледо сияние.

Преглътна и гърлото му се отпусна.

„Не мисли за това. Просто продължавай!“

Отдясно забеляза още една дупка на емитер на съответното място. Пхна крак в нея и припльзля до другата страна на шахтата. Закатери се. Беше изненадващо лесно, защото дупките бяха наблизко една до друга и горе-долу точния размер за ръцете и краката му. Хари напредваше бързо нагоре, подтикван от звуците зад гърба му.

Премина покрай вратите на следващото ниво. До него имаше плосък ключ за спешни случаи. Можеше да отвори вратите, но какво ли го чакаше зад тях?

Изминали бяха няколко минути, откакто видя главата. Без съмнение, бяха го надушили, можеше вече да са по стълбището...

Реши да се изкачи още по-високо. Дълбоко вдъхнатият пращен въздух заплашваше да го накара да се разкашля, но успя да потисне кашлицата. Ръцете му стискаха емитерите и ги чувстваха твърди, лесни за захващане, докато краката му вършеха истинската работа по изтласкването нагоре. Стигна втория пласт и отново реши: още един етаж по-нагоре. И тогава чу шепота. Слаб, но нарастващ.

Хладен полъх отгоре го накара да вдигне поглед. Нещо затулваше мъждивата синя фосфорна линия и бързо слизаше надолу.

Ясният пукот се усили. Нямаше да може да го изпревари и да стигне горната врата.

Застина на място. Можеше да издрала обратно надолу, но не смяташе, че ще стигне долното ниво навреме. Черната маса на е-клетката слизаше надолу, разрастваше се бързо, ужасяваше го.

Бърз проблясък на сини дъги, полъх — и спря. На горното ниво.

Звуковите буфери отрязваха дори и шума от отварянето на вратите. Хари изкрещя, но отговор нямаше. Той тръгна надолу, намирайки опипом дупките с крака, като пухтеше.

Горе нещо рязко изпращя. Е-клетката отново се заспуска.

Виждаше я как приижда. Тънки синьо-бели дъги се стрелкаха от емитерите, щом минеше край тях, и усилваха заряда. Хари се спускаше надолу с нарастващ ужас.

Една идея проблесна в ума му — бърза интуиция. Вятърът рошеше косата му. Насили се да огледа вагонетката. Четири квадратни щипци висяха отдолу. Бяха метални и биха издържали заряд.

Е-клетката почти го бе затиснала. Нямаше време за мислене. Щом масивната тежест надвисна над него, Хари скочи към първите щипци.

Вкопчи се в дебелия ръб. Остър, бръмчащ заряд накара очите му да се облепят от болка. Пращящият електрически поток потече през него. Ръцете и предмишниците му се вкопчиха здраво, обзети от електромускулен шок. Това го задържаше прикрепен към дебелата метална плоча, докато краката му ритяха безпомощно във въздуха.

Бе приел известна част от заряда на е-клетката. Сега електродинамичните полета на шахтата играеха в тялото му и го поддържаха. Не се налагаше ръцете да удържат цялата му тежест.

Ръцете и дланите го боляха. Остра болка се стрелкаше през треперещите мускули. Но се държеше. Ала токът преминаваше през гърдите — през сърцето му. Мускулите по горната част на тялото му се гърчеха в конвулсии. Той бе просто елемент от веригата.

Пусна лявата си ръка. Това прекъсна потока, но в него още имаше заряд. Острите болки в мускулите на гърдите му утихнаха, но продължаваха да го болят.

Покрай замаяния му поглед се носеха етажи. Поне се отдалечава от преследвачите, помисли си той.

Дясната му ръка се умори и той я смени с лявата. Каза си, че ако виси на една ръка и ги сменя, вероятно няма да се умори по-бързо, отколкото ако използва две ръце. Не го вярваше, но му се искаше да е така.

Как щеше да се измъкне от тази шахта? Е-клетката спря отново; Хари се вгледа в сянката, надвиснала над него като черен таван. В тази

архаична част на двореца нивата бяха раздалечени едно от друго. Слизането до долното щеше да му отнеме няколко минути.

Е-клетката можеше да си снове насам-натам по шахтата, докато я извикат от най-долното ниво. Дори и тогава той можеше да се размаже в охранен буфер.

Значи хитрият му скок не го бе довел доникъде. Беше се намерил в капан по особено изобретателен начин, но все пак — в капан.

Ако на минаване успееше да се докопа до някой от аварийните ключове на вратите, отново щеше да го удари ток. Мускулите му щяха да застинат в агония. Как тогава да се вкопчи в нещо?

Е-клетката се издигна два етажа по-нагоре, слезе пет, спря, продължи да се спуска. Хари отново си смени ръцете и се опита да мисли.

Уморяваше се. Токовият удар бе поразил ръцете му и сега протичането на тока през обшивката на е-клетката ги караше да подскочат от пронизващи болки.

Не беше получил точно нужния заряд, за да се получи неутрален кипеж, и вследствие на това усещаше дърпане в ръцете надолу. Като копирени пръсти, боцкащи електростатични вълни го обливаха. Усещаше слаби токове от е-клетката, която нагласяше заряда така, че да компенсира гравитацията. Сети се за Дорс и за това как бе попаднал тук — всичко преминаваше покрай него като в трескав сън.

Поклати глава. Трябваше да помисли.

Пътниците вътре.

Пак смени ръце. Вече много го боляха и двете. После се залюля като махало, с все по-голям замах. На петото залюляване ритна здраво вагонетката. Яко тупване — стената беше солидна. Удари още няколко пъти твърдия метал, после увисна и се заслуша. Без да обръща внимание на болката в ръката.

Никакъв отговор. Изкрещя дрезгаво. Вероятно вътре не се чуваше нищо.

Тези древни е-клетки отвътре бяха пищно украсени, спомни си той — атмосфера на кадифен комфорт. Кой ще ти забележи някакви си слаби звуци, идещи отдолу?

Е-клетката отново се задвижи нагоре. Той напрегна ръце и краката му се заклатиха безцелно над мрачната бездна. Чувството, което изпита щом полетата го подеха и заиграха по кожата му, беше

странно. Космите по цялото му тяло настръхнаха. Тогава му просветна.

Зарядът му бе приблизително равен на този на клетката — значи вече нямаше нужда от нея!

Поне беше приятна теория. Дали имаше кураж да я пробва?

Пусна се. Започна да пада.

Но бавно, бавно. Докато се носеше покрай етажа надолу, го лъхна бриз, после пак. Ръцете му закрещяха от облекчение.

След като се беше пуснал, бе запазил заряда си. Полетата в шахтата го бяха обгърнали и абсорбираха инерцията, сякаш самият той бе е-клетка.

Но несвършена. С постоянната обратна връзка между е-клетката и стените на шахтата зарядът нямаше да се задържи дълго.

Над него се изкачваше истинската е-клетка. Погледна нататък и я видя да се отдалечава. Синята фосфорна линия се удължаваше.

Надигна се леко, спря, отново започна да пада. Шахтата се опитваше да компенсира и за е-клетката, и за него, заряда-натрапник. Програмата за контролиране на обратната връзка бе неспособна да разреши толкова сложен проблем.

Съвсем скоро ограниčenата система за контрол вероятно щеше да реши, че е-клетката е нейна работа, а той — не. Тя щеше да спре е-клетката, да я застопори на някакво ниво и да се отърве от него.

Хари усети как забавя ход, спира и отново продължава да пада. По кожата му се гонеха ручейчета заряд. Електрони пращяха в косите му. Въздухът край него му се струваше еластичен, оживял от електричните полета. Кожата му се гърчеше в огнени спазми, особено по главата му и в прасците — където се акумулираше най-голям заряд.

Отново забави ход. В смътното фосфорно сияние видя как отдолу се задава етаж. Стените се тресяха от заряди; усети мек, гъбест натиск.

Може би можеше да използва това. Протегна се встрани, сви крака и тласна гуменото електростатично поле.

Заопипва неловко мекото съпротивление. Набираше скорост, падаше като перце. Протегна ръка към една емисионна дупка и синьо-бяла светкавица простреля ръката му. Тя се сгърчи и той изохка от внезапна болка. Цялата му предмишница и длан изтръпнаха.

Вдъхна, за да прочисти внезапно разводненото си зрително поле. Стената се изнизваше край него все по-бързо. Задаваше се етаж и той висеше само на метър от стената на шахтата. Започна да маха като плувец с пояс из гъвкавото електростатично поле.

Горният край на вратата премина покрай него. Той ритна отварачката за спешни случаи, не улучи, ритна отново и този път уцели. Вратите започнаха да се разтварят. Усука се и се вкопчи с лявата си ръка в прага.

Нов заряд през ръката. Пръстите му се сгърчиха. Увисна на схванатата си ръка и се тресна в стената. Нов електрически разряд премина през него. Беше по-малък, но десният му крак се схвана. Агонирайки, той вкопчи десницата си в прага и увисна.

Вече бе възвърнал пълната си тежест и сега висеше немощно до стената. Левият му крак напипа дупка и се пхна в нея. Придърпа се леко нагоре и откри, че силите му са свършили. Болка прониза изтерзаните му мускули.

Разтреперан, той фокусира поглед. Очите му бяха точно над прага. Далечни викове. Обувки в официалния син цвят на Империята търчаха към него.

Дръж... дръж се...

Жена в униформа на Тюрбановата гвардия коленичи пред него. Веждите ѝ бяха смръщени.

— Сър, вие какво...

— Извикайте... Специалните... — изхриптя той. — Кажете им... че... съм минал оттук.

РАНДЕВУ

— Ако си стоим в апартамента и изобщо не излизаме от университета Стрилинг...

— Не — отсече Р. Данийл Оливо. — Инцидентът с Хари е твърде сериозен.

— Тогава къде?

— Извън Трантор.

— Не съм добре запозната с другите светове.

Оливо махна с ръка.

— Имам предвид една бележка в последния ти доклад. Той се интересува от фундаменталните човешки подтици.

Дорс се намръщи.

— Да, Хари все повтаря, че имало още липсващи елементи.

— Добре. Съществува един свят, където ще може да изследва точно това. Може би ще успее да открие ценни компоненти за своите уравнения модели.

— Примитивна планета? Това би било опасно.

— Става въпрос за ужасно ненаселено място, което не крие толкова много заплахи.

— Бил ли си там?

— Навсякъде съм бил.

Тя разбираше, че това не може да е вярно в буквалния смисъл. Бързо пресмятане показваше, че дори и Р. Данийл Оливо би трябвало да е посетил по няколко хиляди свята през всяка година от живота си. Трайното му присъствие се простираше отвъд дванайсетте хиляди години от основаването на династията Камбал на Трантор. И наистина, бяха й казали — макар да беше трудно за вярване — че той идва от самите Първи епохи на междוזвездните полети преди повече от двайсет хиляди години.

— Защо и двамата не отидем с него...?

— Аз трябва да остана тук. Симулациите продължават да живеят в мрежата на Трантор. След като бъде подключена и Макромрежата, те ще могат да се мултиплицират из цялата Галактика.

— Наистина ли? — тя се бе концентрирала върху Хари и симулациите ѝ изглеждаха малък страничен проблем.

— Аз ги редактирах преди много хилядолетия, за да премахна знанията, които според мен бяха вредни за хората. Но трябва да прегледам пак тази редакция.

— Редактиране? Изрязване на информация като например за това, къде точно се намира Земята?

— Те знаят по-маловажни данни — например как луната на Земята затъмнява нейната звезда — невероятно точно съвпадение. Това би стеснило издирването.

— Разбирам. — Никога не ѝ го бяха казали и усети, че това събужда в нея странни емоции.

— И преди ми се е налагало да го правя. Става Богу, спомените на всеки отделен човек умират с него. Симулациите — не.

Тя усети в думите му тъмна, тежка мъка. Нещо повече, улови проблисък от неговия поглед към нещата, който се оглежда назад през тунела от дълъг труд и тежки жертви, разтегнал се през десетки хилядолетия. Тя беше сравнително млада: нямаше и два века.

И все пак разбираше, че роботите е трябвало да бъдат безсмъртни.

Това изискване се появило, защото се налагало вечно да бдят над човечеството. Хората са постигали продължаването на културата си, като са предавали на следващите поколения най-важното, което ги е свързвало.

Но на роботите не можело да бъде позволено да се възпроизвеждат като хората.

Да се възпроизвеждаш означавало да еволюираш. Във всеки метод на размножаване неизбежно щяла да се промъкне грешка. Повечето биха предизвикали смърт или ненормално поведение, но някои грешки биха променили неуловимо следващото поколение роботи. Част от тези промени биха били неприемливи, погледнато през обектива на Четирите закона.

Най-очевидният принцип на подбор, характерен за всички самовъзпроизвеждащи се по обичайния начин организми, бил собственият интерес. Еволюцията възнаграждавала налагането на собствена кауза. Основната сила, която избирала оцеляващите, била покровителството над индивида.

Ако собственият интерес на един робот можел да влезе в конфликт с Четирите закона, неизбежно би възникнал робот, който — въпреки външния вид и сложните последици — би поставил себе си над човечеството. Такъв робот не би скочил между човек и връхлитаща кола.

Или между човечеството и надвисналата в галактическата нощ заплаха...

Така че Р. Данийл Оливо в Оригиналния план трябвало да бъде безсмъртен. Можело да се правят само работи за ползване със специална цел като нея. До органиформения вариант бяха стигнали след многовековни тайни изследвания — за изпълняване на необикновена задача като оформянето на пашкул — и емоционален, и физически — около някой си Хари Селдън.

— Искаш да изтриеш всички симулации навсякъде?

— В идеалния случай да — отвърна той. — Те могат да произведат нови работи, да освободят древните знания, дори да разкрият...

— Защо млъкна?

— Има исторически факти, които няма нужда да знаеш.

— Но аз съм историк.

— Ти си по-близо до човек от мен. Някои знания е най-добре да бъдат оставени за такива като мен. Повярвай ми! Трите закона плюс Зерот имат дълбоки приложения — такива, за които Създателите им не са се досетили — и не са могли. Под влияние на Закона на Зерот ние, роботите, трябваше да изпълним определени действия... — той се улови и рязко тръсна глава.

— Много добре — рече тя неохотно, безплодно взирайки се в безстрастното му лице. — Приемам. И ще отида с него на онова място.

— Ще имаш нужда от техническа помощ.

Р. Данийл съблече ризата си и разкри напълно убедителна човешка кожа. Той внимателно постави два пръста под едното си гръдно зърно и натисна. Гърдите му се разтвориха надлъжно на може би пет сантиметра. Той извади катраненочерен цилиндър, колкото кутрето му.

— Отстрани са кодирани инструкциите за оптично четене.

— Напреднали технологии на един изостанал свят?

Той си позволи да се усмихне.

— Трябва да е безопасен, но си има нужда от предпазни мерки. Винаги. Не се тревожи прекалено. Съмнявам се, че дори и сръчният Ламурк ще успее да прати достатъчно бързо агенти на Панукопия.

ЧАСТ ЧЕТВЪРТА

ПАНУКОПИЯ

БИОГЕНЕЗА, ИСТОРИЯ НА — ... по този начин съвсем естествено било биолозите да използват цели планети като експериментални резервати и да проверяват в голям мащаб основните идеи за човешката еволюция. Произходът на човека си оставал мъгляв, а самата планета родител (Земята) — неизвестна, макар че за тази роля имало хиляди сериозно подкрепяни кандидати. Някои примати по пръснатите галактически зоопаркове съвсем явно били свързани с този спор. В началото на Постсредния период цели светове били посвещавани на изследването на тези очевидно първични видове. Един такъв свят постигнал невероятен напредък в нашата връзка с пановете — макар да е показателна, не можело да се стигне до твърди заключения — твърде много от годините между нас и дори толкова близки наши роднини като пановете тънат в мрак. По време на упадъка на имперската наука тези експерименти дори били превърнати в забавление за аристокрацията и заслугократите в отчаян опит да останат на самоиздръжка, след като дотациите от Империята били спрени...

„Енциклопедия Галактика“

1.

Не се отпусна напълно, докато не седнаха на верандата на Екскурзионната станция на около шест хиляди светлинни години от Трантор.

Дорс плахо огледа пейзажа зад здравите стени.

— В безопасност ли сме от животните тук?

— Така мисля. Стените са високи, има и кучета пазачи. Според мен са електронни хрътки.

— Добре. — Тя се усмихна по начин, който той знаеше, че предвещава изплуването на някоя тайна. — Според мен съм заличила следите ни — да използвам една животинска метафора. Накарах да прикрият записите за заминаването ни.

— И все пак аз мисля, че преувеличаваш...

— Преувеличавам опит за убийство? — Тя прехапа устна в зле прикрито раздразнение. Този спор отдавна бяха уредили помежду си, но нещо в нейния стремеж да го закриля продължаваше да го притеснява.

— Съгласих се да напусна Трантор, само за да изучавам пановете.

Забеляза, че по лицето ѝ трепна чувство, и разбра, че тя ще се опита да разведри обстановката.

— О, това може да ти е от полза и — още по-добре — да ти е забавно. Имаш нужда да си починеш.

— Поне няма да ми се налага да си имам работа с Ламурк.

Клеон бе предприел така наречените от него „традиционни мерки“, за да проследи конспираторите. Някои вече бяха избягали в крайните предели на Галактиката. Други пък се бяха самоубили — или поне така изглеждаше.

Ламурк си траеше и се преструваше, че е смаян и шокиран от „това нападение над самата тъкан на нашата Империя“. Но той все още държеше достатъчно гласове във Висшия съвет, за да блокира избирането на Хари за Първи министър, така че мъртвата хватка продължаваше. Всичко това направо втрещяваше Хари.

— Прав си — продължи Дорс с крехка ведрост, без да обръща внимание на мрачното му мълчание. — Не всичко се намира на Трантор — дори и не за всичко се знае. Основното ми съображение беше, че ако останеш на Трантор, ще умреш.

Той спря да оглежда поразителния пейзаж.

— Според тебе фракцията на Ламурк щеше да продължи да...

— Биха могли — което е по-добър ориентир за действие от опитите да отгатнеш какво ще правят.

— Разбирам. — Не че разбираше, но се бе научил да се доверява на преценките ѝ по отношение на светските неща. И в тази връзка може би наистина се нуждаеше от пълна почивка.

Да се намираш на жива, естествена планета — след всичките тези години, погребан на Трантор, беше забравил колко живо може да бъде всичко. Зеленото и жълтото изскачаха след десетилетия сред матирана стомана, рециклиран въздух и кристален блясък.

Тук небето зееше невъзможно дълбоко, небелязано от графитите на летателни апарати, изцяло живнало от пляскащото с крила чудо на птиците. Канарите и хълмовете изглеждаха така, сякаш бяха набързо издялани с тъп нож. Отвъд стените на станцията се виждаше самотно дърво, тормозено от сърдития вятър. Най-сетне вятърът отнесе короната му и тя заплющя и се понесе над мрачните равнини като разпадаща се птица. По протежение на долината, обитавана от пановете, се простираше сумрачен балдахин, скрит под ниски сиви облаци, люлян от ветрове.

Там ръмеше студен дъждец и Хари се зачуди какво ли е да се криеш като животно под тази стелеща се влага без надежда за подслон и топлина. Може би пълната предсказуемост на Трантор беше по-добра, но той се двоумеше.

Посочи далечната гора.

— Там ли ще ходим?

Харесваше му това свежо място, макар гората да бе страховита. Отдавна не беше работил с ръцете си — от времето, когато помагаше на баща си на Хеликон. Живот на открито...

— Не започвай с преценките!

— Това са очаквания.

Тя се усмихна.

— Все ще измислиш някоя по-завързана дума, без значение какво ти казвам.

— Пътеките ми изглеждат малко хммм... туристически.

— Разбира се. Ние сме туристи.

Тук земята се надигаше във върхове, остри като разкъсана ламарина. Сред гъстите дървета оттаяк гладки сиви скали разкъсваха мъглата. Дори и тук, високо на склона на внушителен рид, Екскурзионната станция беше обградена от хлъзгави дървета с дебела кора, потънали в мъртва черна шума. От мокрите пластове се подаваха гниещи пънове и въздухът се кълбеше — сякаш вдишваш влажен опиум.

Дорс се изправи — бе допила питието си.

— Да влезем да си поприказваме.

Той я последва послушно и веднага разбра, че това беше грешка. По-голямата част от присъстващите на стим-купона вътре бяха облечени в дрипави дрехи в стил сафари. Бяха червендалести, лицата им горяха от възбуда или просто от стимулатори. Хари махна на сервитьора да си върви — не обичаше начина, по който тези вещества изостряха мислите му по неконтролируем начин. И все пак се усмихна и се опита да завърже разговор на незначителни теми.

Темите се оказаха не само незначителни, ами направо микроскопични.

— Откъде сте? О, Трантор — и как е там? Ние сме от... (попълнете името на планетата) — чували ли сте я някога? Естествено, че не беше. Двайсет и пет милиона свята...

Повечето бяха примитивисти, привлечени тук от предлаганото уникално преживяване. На него му се струваше, че всяка трета дума, която казват, беше „природно“ или „витално“, които произнасяха като мантри.

— Какво облекчение — да бъдеш далеч от правите линии — каза някакъв слаб мъж.

— Хм, как така? — Хари се опита да изглежда заинтересован.

— Ами правите линии, разбира се, не съществуват в природата. Тях ги слагат човеците. — Онзи въздъхна. — Обичам да бъда свободен от праволинейността!

Хари веднага се сети за боровите иглички; за пластове метаморфни скали; за вътрешния ръб на полумесеца; за нишките на

паяжината; за линията по ръба на разбиваща се океанска вълна; за структурата на кристалите; за белите кварцови линии в гранитните плочи; за далечния хоризонт на обширно, спокойно езеро; за краката на птиците; за бодлите на кактуса; за стрелването на хищната птица; за стеблата на младите, бързо растящи дървета; за нишките на високите, носени от вятъра облаци; за пукнатините в леда; за двата лъча на V-образното ято на прелетните птици; за снежинките.

— Не е така — рече той, но не каза нищо повече.

Навикът му да прави лаконични намеци, разбира се, се разми в по-нататъшния разговор — стимулантите си казваха думата. Всички продължаваха да дърдорят, възбудени от перспективата да се потопят в живота на съществата, скитащи из долините там долу. Той слушаше, без да коментира, заинтригуван. Някои искаха да споделят погледа към света на стадните животни, други — на ловците, трети — на птиците. Говореха така, сякаш им предстоеше участие в някакво състезание по атлетика, а той изобщо не гледаше на нещата по този начин. И все пак си мълчеше.

Най-накрая двамата с Дорс се измъкнаха в малкия парк край Екскурзионната станция, предназначен да запознае гостите с местните условия, преди да се „потопят“ в тях. Панукопия, както се наричаше този свят, очевидно имаше малко коренни обитатели с големи размери. Имаше животни, каквито бе виждал като малък на Хеликон, и цели стада домашни животни. Всички те бяха произлезли преди по-малко от сто хиляди години на легендарната Земя.

Уникалните качества на Панукопия, разбира се, изобщо не можеха да се мерят с това. Той спря, загледа се в стадата и отново се замисли за галактиката. Умът му продължаваше да атакува онова, което той наричаше „Големият проблем“, и го нападеше от много ъгли. Беше се научил да застава встрани и да оставя мислите си да си вървят. Психоисторическите уравнения имаха нужда от по-дълбок анализ, от стойности, които обозначават първобитните свойства на хората като вид. Като...

Животни. Дали тук не беше ключът?

Въпреки хилядолетните опити хората бяха опитомили малък брой същества. За да бъдат опитомени, дивите зверове е трябвало да притежават цял комплект от качества. Повечето е трябвало да бъдат стадни животни с инстинкт за подчинение, който човеците са можели

да използват. Трябвало е да са кротки — стадата, които подскочат при всеки непознат звук и не понасят натрапниците, са трудни за отглеждане.

Най-накрая е трябвало да могат да се размножават в плен. Повечето човеци не са искали да се ухажват и да се съвкупляват под бдителния поглед на другите; повечето животни — също.

И така, съществуваха овце, кози, крави и лами, леко адаптирани към този свят, но инак незабележими също както на милиард други планети от Империята. Подобие то означаваше, че вероятно всичко това е било направено по едно и също време.

Освен пановете. Те бяха уникални за Панукопия. Който и да ги бе довел тук, може и да е правил опит за опитомяване, но архивите отпреди 13 000 години бяха изгубени. Защо?

Една електронна хрътка се приближи, подуши ги, провери ги и измърмори нечленоразделно извинение.

— Интересно — отбеляза той, — примитивистите все пак искат питомните да ги пазят от дивите.

— Ами естествено. Тоя приятел е едричък.

— Природата не те ли настройва сантиментално? Някога ние сме били просто един от видовете едри бозайници на някаква митична Земя.

— Митична ли? Не работя в тази област на предисторията, но повечето историци смятат, че подобна планета е имало.

— Да, но „земя“ в най-старите езици означава просто „пръст“, не съм ли прав?

— Е, все трябва да идваме отнякъде. — Тя се позамисли, после добави бавно: — Според мен природата би била приятно за посещение място, но...

— Искам да пробвам пановете.

— Какво? „Потапяне“?

— Като сме дошли тук — защо не?

— Аз не... е, ще си помисля.

— Можеш да се изключиш, когато си поискаш — така казват. Тя кимна и прехапа устни.

— Хмм...

— Ще се чувстваме съвсем у дома си — точно като пановете.

— Вярваш на всичко, което четеш в брошурите?

— Проучих въпроса. Техниката е добре разработена.

Тя изкриви скептично устни.

— Хммм...

Вече знаеше, че не е добре да настоява. Нека времето си свърши работата. Кучето, доста едро и бдително, подуши дланта му и провлачи:

— Лееека нооооощ, съъър.

Той го погали. В очите му видя сродство, мигновено разбирателство, за което нямаше нужда да мисли. За човек, който бе така вгълбен в мислите си като него, това бе добре дошъл допир с реалността.

„Важно доказателство — помисли си той. — Общото ни минало се крие в дълбините.“ Може би тъкмо затова искаше да се потопи в пан. Да се върне далеч назад преди дразнещото състояние да си човек.

2.

— Да, без съмнение сме свързани — рече главният специалист Вадо. Беше едър мъж, загорял, мускулист и уверен в себе си. Работеше като водач за сафари и беше специалист по потапянето, имаше биологическо образование. Провеждаше изследвания, като използваше техниките на потапяне, но грижите за станцията гълтали по-голямата част от времето му, както каза.

Хари като че бе скептичен.

— Според тебе пановете са съществували редом с нас на Земята?

— Със сигурност. Няма как иначе.

— Не биха ли могли да са резултат на генетични манипулации с нашия собствен вид?

— Съмнявам се. Генетичните изследвания показват, че идват от малка кошара, вероятно тукашен зоопарк. Или пък е било катастрофа.

— Има ли някакъв шанс този свят да е първоначалната Земя? — попита Дорс.

Вадо я погледна.

— Няма вкаменелости, няма развалини. А и местната фауна и флора имат по-особен ключов модел на генетичната спирала, различен от нашата ДНК. Допълнителна метилова група в пуриновите пръстени. Ние можем да живеем тук и да ядем тукашната храна, но нито ние, нито пановете сме тукашни.

Мисълта на Вадо беше добре обоснована. Пановете със сигурност изглеждаха псевдочовешки. Древните архиви се опират на класификация: панове троглодити, каквото и да означава това на отдавна изгубения език. Имали са ръце с палци, същия брой зъби като хората и са нямали опашки.

Вадо махна с едрата си длан към пейзажа, ширнал се под станцията.

— Били са стоварени тук заедно с много други сродни видове на върха на биосфера, съставена от обичайните треви и дървета и почти нищо друго.

— Преди колко време? — попита Дорс.

— Преди тринайсет хиляди години със сигурност.

— Преди консолидацията на Трантор. Но на другите планети няма панове — настоя Дорс.

Вадо кимна.

— Според мен в ранните дни на Империята никой не е смятал, че ще бъдат полезни.

— А могат ли? — попита Хари.

— Не знам — сви рамене Вадо. — Не сме се опитвали много-много да ги дресираме освен за научни цели. Предполага се, че трябва да са в диво състояние. Така е наредил първият император Буун.

— Разкажете ми за вашите проучвания — предложи Хари.

Опитът му бе доказал, че никой учен не пропуска шанса да си изпее песента. Излезе прав.

Били взети човешка и панска ДНК, заобяснява въодушевено Вадо, и разгънали нишките на двойната спирала и на двете. Свързали човешка нишка с панска и създали хибрид.

Там, където нишките съвпадали, двете се свързвали здраво в нова двойна спирала. Там, където се различавали, нишките се прекъсвали, цели секции се веели свободно.

После завъртели водните разтвори в центрофуга, така че слабите секции се откъснали. Тясно свързаната ДНК съставлявала 98,2% от общата сума. Пановите поразително приличали на човеците. По-малко от два процента разлика — горе-долу същият процент, който разделя мъжете от жените — и все пак живеели втори и не изобретявали нищо.

Типичната разлика между ДНК на отделните хора била една десета от процента, продължи Вадо. Значи, грубо казано, пановите били дваайсет пъти по-различни от хората — от генетична гледна точка.

— Значи според вас те са се появили преди нас? — Дорс беше впечатлена. — На Земята?

Вадо кимна енергично.

— Те са ни сродни, но ние не произлизаме от тях. Разделили сме се родово преди шест милиона години.

— А мислят ли като нас? — попита Хари.

— Най-добре може да се прецени чрез потапяне — отвърна Вадо. — По-добър начин няма.

Той се усмихна подканващо и Хари се запита дали Вадо получава комисионна от потапянията. Търговският му подход беше

внимателен, нагоден към академичния интерес, но пак си беше търговски подход.

Вадо вече бе показал на Хари огромните запаси от данни върху движенията на панове, динамиката на популацията и поведението им. Това бе богат, хилядолетен източник. С малко моделиране можеше да стане плодородна почва за просто описание на панове като проточовеци, като се използва окастрена версия на психоисторията.

— Математическото описание на развитието на един животински вид е едно — рече Дорс, — но *изживяването* му...

— Хайде, хайде — обади се Хари. Макар да знаеше, че цялата Екскурзионна станция е оборудвана да продава на гостите сафарита и потапяния, той бе заинтригуван. — Имам нужда от промяна, нали ти го каза. Да се махнем от задушния стар Трантор, ти го каза.

Вадо се усмихна топло.

— Гарантираме пълна безопасност.

Дорс се усмихна мило на Хари. При отдавна женените двойки съществува дипломатия на погледите.

— Е, добре де.

3.

Прекарваше сутрините в изучаване на данните за пановете. Математикът в него търсеше как да представи динамиката им чрез окастрирана версия на психоисторията. Зарчето на съдбата се търкаляше по напукания склон. Толкова много пътеки, варианти...

За да се добере до тях, трябваше, да прави метани на шефа на станцията — жена на име Якани, на вид сърдечна, а на стената ѝ висеше голям портрет на Академичния потентат. Хари го спомена и Якани се впусна в тирада за „своя ментор“ — била ѝ помогнала да управлява център за изучаване на приматите на някаква зелена планета преди няколко десетилетия.

— Трябва да я наблюдаваме — забеляза Дорс.

— Да не смяташ, че Потентатът би...

— Първият опит за убийство — спомняш ли си лепенката? Научих от Имперските войски, че някои от техническите му аспекти отвеждат към академична лаборатория.

Хари се намръщи.

— Без съмнение собствената ми фракция не би се противопоставила на...

— Тя е също толкова безскрупулна, колкото и Ламурк, но действа по-гъвкаво.

— Леле, каква си ми подозрителна.

— Това ми е работата.

Следобед правеха походи. На Дорс не ѝ харесваха прахът и жегата, а и виждаха много малко животни.

— Кое уважаващо се животно би искало да бъде в компанията на тези натруфени примитивисти? — коментира тя.

На Хари атмосферата на този свят му харесваше, той се отпусна, но умът му продължаваше да работи. Мислеше за това, докато стоеше на широката веранда, пиеше натурален плодов сок и гледаше залеза. Дорс седеше мълчаливо до него.

Планетите са фунии за енергия, мислеше той. На дъното на своите гравитационни кладенци растенията улавяха едва една десета

от процента слънчева светлина, падаща върху повърхността на планетата. Строяха органични молекули с енергията на звездите. На свой ред растенията бяха плячка за животните, които можеха да употребят, грубо казано, една десета от складираната в растението енергия. Тревопасните на свой ред бяха плячка на месоядните, които използваха една десета от складираната в месото енергия. И така по негова преценка само една част от сто хилядни от енергията на слънчевите лъчи попадаше в хищниците.

Какво разхищение! И все пак никъде другаде в Галактиката не се бе развила по-ефикасна машина. Защо?

Хищниците неизменно бяха по-интелигентни от жертвите си и се намираха на върха на много стръмна пирамида. Положението на всеядните беше подобно. От този скалист пейзаж бе възникнало човечеството.

Това нямаше кой знае какво значение в психоисторията. Значи пановете бяха много важни за намирането на древните ключове към човешката душа.

— Надявам се, че потапянето не е свързано твърде с... хммм... усещане за жегата и лепкавост — обади се Дорс.

— Спомнете си — ще видите света през други очи.

— Само ако мога да се върна, когато поискам и да си взема гореща вана.

— Отделения ли? — Дорс се дръпна назад. — Повече ми приличат на ковчежи.

— Трябва да прилепват плътно, мадам.

Главният специалист Вадо се усмихна дружелюбно — което според Хари означаваше, че никак не е настроен дружелюбно. Разговаряха приятелски, персоналът се държеше уважително към видния учен доктор Селдън, но в края на краищата той и Дорс си бяха просто туристи. Плащаха за малко примитивни забавления, описани с необходимите научни термини, но си бяха туристи.

— Ще се намирате във фиксирано състояние, всички телесни системи ще работят на бавни обороти, но нормално — обясни специът, като им демонстрираше тапицираните приспособления. Показа им командните пултове, спешните процедури, предохранителните мерки.

— Доста удобно изглежда — отбеляза неохотно Дорс.

— Хайде — упрекна я Хари. — Нали ми обеща.

— През цялото време ще сте подключени към нашите системи — вметна Вадо.

— Дори и към банката с данни? — попита Хари.

— Естествено.

Експертният екип ги нагласи в отделенията за стазис сръчно и уверено. Прилепиха към черепите им лепенки, електроди, магнити за директно приемане на мислите. Последна дума на техниката.

— Готови? Добре ли се чувствате? — попита Вадо с професионална усмивка.

Имаше нещо смуцаващо. Хари осъзна, че това донякъде се дължи на главния спец. Никога не се бе доверявал на любезните и самоуверени хора. И Вадо, и шефката на охраната Якани на вид бяха с нищо незабележими хора. Но Дорс го бе заразила със съмненията си. Нещо в тях го притесняваше, но точно какво и защо.

Вероятно Дорс бе права. Имаше нужда от почивка. А какъв по-добър начин да избягаш от себе си?

— Добре, да. Готов, да.

Техниката за суспензия беше древна и надеждна. Тя потискаше невромускулните реакции, така че клиентът лежеше задремал и само съзнанието му бе във връзка с пана.

Магнитни мрежи омотаха мозъците им. Чрез електромагнитна индукция те проникнаха в мозъчните пластове. Пуснаха сигнали по тънките като нишки пътища, потиснаха много от мозъчните функции и блокираха психологическите процеси.

Всичко това, за да бъдат изключени по индуктивен път многобройните паралелни мозъчни вериги — мисъл по мисъл. После — трансмитиране до чипове, вградени в съответния пан. Потапяне.

На тази технология ѝ се носеше славата из цялата Империя. Способността да управляваш мисли отдалеч имаше милиард приложения. А техниката за суспензия си имаше и собствени най-странни употреби.

На някои светове и сред определени класи на Трантор, след като жените се омъжат, през повечето време бяха в суспензия и прекарваха будни само по няколко часа на ден. Богатите им съпрузи ги изваждаха от стопкадър само за социални и сексуални цели. Половин век съпругите се въртяха във вихър от приятели, места, купони, ваканции, страстни часове — но цялото това време се равняваше само на няколко

години. Съпрузите им умираха, както се струваше на съпругите, много скоро и оставяха богата вдовица на трийсетина години. Тези жени бяха много търсени и то не само заради парите. Те притежаваха уникална изтънченост, плод на дългия „брак“. Често те връщаха услугата като се женеха и използваха съпрузите си по подобен начин.

Всичко това Хари възприе със спокойния вид, който си бе изработил на Трантор. Мислеше, че неговото потапяне ще бъде удобно и интересно — както приказваха на стим-купона.

Че един вид ще посети друго, по-просто съзнание.

Не очакваше да го погълнат цял.

4.

Хубав ден. Много тлъсти червейчета за ядене в големия влажен пън. Чопля ги с нокти, пресни, свежи, хрупкави.

Най-голям ме бута настрани. Награбва тлъсти червейчета. Сумти. Хили се.

Стомахът ми къркори. Дърпам се и поглеждам Най-голям. Има свирепа физиономия и знам, че не бива да се заяждам.

Дръпвам се, приклякам. Една женска ме пощи. Тя намира бълхи и ги пука със зъби.

Най-голям търкаля пъна, за да изтърси още червеи, дояжда ги. Той е силен. Женските го гледат. Там до дърветата няколко женски си бъбрят и смучат зъби. В ранния следобед на всеки му се спи на сянка. Но Най-голям маха на мен и на Бута и двамата отиваме.

Пост. Изпъчени рамене, горда стъпка. На мене ми харесва. По-добре е, отколкото да се гърбиш.

Покрай потока и там, където мирише на копита. Тука е плиткото. Прекосяваме, навлизаме сред дърветата, душим. Там има двама непознати.

Те още не ни виждат. Движим се гладко, тихо. Най-голям вдига един клон и ние също. Бута души да провери кои са тези Непознати и ни сочи хълма. Тъкмо както си мислех — Хълмови. Най-лошите. Миришат гадно.

Хълмовите идват на наша територия. Правят бели. Връщаме се.

Разпръскваме се. Най-голям изсумтява и те го чуват. Вече се придвижвам, нарамил клона. Доста дълго мога да тичам на два крака. Непознатите викат и се блещят. Тичаме бързо и ги нападаме.

Те нямат клони. Удряме ги и ги ритаме, а те се мъчат да ни нагрябят. Те са високи и бързи. Най-голям поваля единия на земята. Удрям го, та Най-голям да разбере ясно, че съм с него. Удрям здравата. После бързо отивам да помогна на Бута.

Неговият Непознат му е взел клона. Тресвам го. Той се просва на земята. Удрям го яко, Бута скача отгоре му и е чудесно.

Непознатият се опитва да стане и аз го ритам силно. Бута грабва клона и го удря ли, удря, а аз му помагам с всички сили.

Непознатият на Най-голям се надига и побягва. Най-голям го удря с клона по задника, изревава и се смее.

Аз си имам номер. Специален. Събирам камъни. Целя най-добре, по-добре и от Най-голям.

Камъните са за Непознатите. С моите приятелчета може и да се посдърпаме, но никога с камъни. Ала Непознатите са си заслужили камък в лицето. Обичам да удрям така Непознати.

Хвърлям чисто и гладко. Уцелвам Непознатия по крака. Той се препъва. Трясвам го яко е остър камък по гърба.

Той побягва бързо. Виждам, че кърви. Големи червени капки в прахта.

Най-голям се смее и ме тупа по гърба, знам, че с него съм добре.

Бута удря с клона Непознатия. Най-голям ми взема тоягата и удря и той. Кръв навсякъде по Непознатия, топлият мирис нахлува в ноздрите ми и му се мятам. Продължаваме дълго. Не се тревожим, че другият Непознат ще се върне. Понякога Непознатите са храбри, но разбират, когато са победени.

Непознатият престава да мърда. Ритам го още веднъж.

Не мърда. Сигурно е мъртъв.

Пищим, танцуваме и крещим от радост.

5.

Хари разтърси глава, за да проясни мислите си.

— Ти онзи големия ли беше? — попита Дорс. — Аз бях женската, там, до дърветата.

— Извинявай, не те познах.

— Беше... по-различно, нали?

Той се разсмя сухо.

— Убийството обикновено е нещо различно.

— Когато тръгнахте с... ами с водача...

— Моят пан го нарича „Най-голям“. Убихме един пан.

Намираха се в помпозната приемна на центъра за потапяне. Хари се изправи — светът се килна настрани и после застана в нормално положение.

— Мисля за известно време да се огранича с историческите изследвания.

Дорс се усмихна плахо.

— На мен... на мен доста ми хареса.

Той се замисли и примигна.

— И на мен — призна си той и се учуди сам на себе си.

— Не убийството...

— Не, разбира се, че не. Но... чувството.

Тя се усмихна.

— На Трантор това го няма, професоре.

Прекара два дена в сноване по хладните потоци от данни в забележителната библиотека на станцията. Беше добре оборудвана и позволяваше интерфейси с няколко сетива. Обикаляше из хладните дигитални лабиринти.

Някои данни бяха покрити съвсем буквално с кора от старост. Във векторните пространства, изобразени на огромни екрани, изследователските данни отпреди хилядолетия бяха покрити с дебели, обемни протоколи и кори от предохранителни мерки. Разбира се, със съвременните методи всички те лесно се разкъсваха или премахваха.

Но абстракциите, докладите, обобщенията и грубо обработените статистически данни продължаваха да се съпротивляват и не се интерпретираха лесно. От време на време някои страни от поведението на пановите бяха внимателно прикривани в добавки или бележки под линия, като че ли биолозите на самотния пост са се притеснявали от тях. Някои неща си бяха притеснителни, особено чифтосването. Как ли би могъл да ги използва?

Той вървеше по триизмерния лабиринт и градеше идеите си. Можеше ли да следва някаква стратегия или аналогия?

Почти всички гени на пановите бяха общи с тези на хората, така че динамиката на пановите трябваше да е по-проста версия на динамиката на хората. Можеше ли тогава да анализира взаимодействията между групите панове като ограничен случай на психоистория?

Шефът на охраната Якани бе отворила секретните досиета, в които се намекваше, че пановите са създадени чрез генетична модификация преди около десет хиляди години. С каква цел, не беше ясно. Както и съществата, наречени „рабуините“. Якани така се заинтересува от работата му, че Хари я заподозря, че шпионира за Потентата.

На втория ден по залез седеше с Дорс и гледаше как кървавочервените остриета пробождат поръбените в оранжево облаци. Този свят бе твърде шарен — съвсем извън рамките на добрия вкус — и това му харесваше. И храната беше с много наситен вкус. Стомахът му къркореше в очакване на вечерята.

— Изкушаващо — да използваш пановите за построяване на един вид модел играчка на психоисторията — подметна той на Дорс.

— Но имаш някакви съмнения.

— Те са като нас, ала притежават... въ...

— Примитивно, животинско поведение? — тя примлясна, после го целуна. — Благонравният ми Хари.

— Знам, и ние сме животни донякъде. Но сме и много по-умни.

Клепачите ѝ се спуснаха по начин, който означаваше учтиво съмнение.

— Те живеят много интензивно, трябва да им го признаеш.

— Може би сме по-умни, отколкото трябва?

— Какво? — това я изненада.

— Четох за еволюцията. Отстъпила е на заден план; всеки си мисли, че сме я разбрали.

— А в една галактика, изпълнена предимно с човеци, няма много пресен материал.

Несъмнено бе права. Биологията беше западнала наука. Изкушените от академична кариера преследваха друго, наречено „интегративна социометрия“.

Той продължи да излага мислите си. Най-просто казано, човешкият мозък беше еволюционна престаравка. Мозък, способен на много повече, отколкото е необходимо на един сръчен ловец и събирач. За да стоиш по-високо от животните, би било достатъчно да усъвършенстваш огъня и простите каменни оръдия. Само тези таланти са били достатъчни, за да направят човека господар на сътворението. Вместо това всички доказателства в самия мозък сочат, че човешката мозъчна кора увеличавала масата си и трупала ново оборудване върху по-старото. Тази маса покрила по-маловажните области като плътна нова кожа. Така твърдят древните изследвания, а данните им от музеите отдавна са се загубили.

„Ето как са произлезли музиканти и инженери, светци и учени“, завърши той със замах. Едно от най-добрите качества на Дорс беше, че слуша с интерес професорските му тиради дори и по време на почивка.

— И според тебе пановете са отпреди това време? От древната Земя?

— Сигурно е така. А целият този еволюционен подбор се е осъществил само за няколко милиона години.

Дорс кимна.

— Погледни го от женска гледна точка. Случило се е, въпреки че майките били подложени на смъртна опасност при раждането.

— Ъ-ъ... как?

— Тези огромни бебешки глави. Трудно излизат навън. Ние, жените, все още плащаме цената за вашите мозъци — и за нашите.

Той се изсмя. Тя вечно извърташе така темата, че го караше да я вижда по съвсем нов начин.

— Продължавай...

Дорс се усмихна загадъчно.

— Може би и мъжете, и жените еднакво са намирали интелигентността за много секси.

— Наистина ли?

Нейната хитра усмивчица.

— Ами ние?

— Ти имаш ли представа как изглеждат повечето тривизионни звезди? Няма вид, че са с много мозък, мила.

— Спомняш ли си животните, които видяхме в Имперския зоопарк? Може би за първите хора мозъкът е бил като пауновата опашка или рогата на лоса: да се изфукат, да привличат женските.

— Разбирам — скритият коз — той се разсмя. — Значи умът е просто ярко украшение.

— Аз поне му се хващам — намигна тя.

Той гледаше как залезът се превърна в сияние — злокобно червено и странно радостно. Платна от светлина покриваха небето сред странните слоести облаци.

— Хммм... — измърмори Дорс.

— Да?

— Може би това е начинът да използваме изследванията на тукашните спецове. Да научим какви са били някога човеците — и оттам кои сме ние.

— Интелектуално е скок напред. Но в обществено отношение сякаш разделящата бездна е по-малка.

Дорс го погледна скептично.

— Според тебе в социално отношение панове са съвсем малко по-назад от нас?

— Хммм... Чудя се дали в логаритмично време можем да се издигнем от панове до ранната Империя и оттам — до днешно време?

— Голям скок.

— А защо да не използвам оня сим на Волтер от Сарк като точка на изкачване в една дълга крива?

— Виж, за да направиш каквото и да било, ти трябва повече опит с тях — тя го изгледа. — Потапянето ти хареса, нали?

— Ами да. Само...

— Какво?

— Онзи, главният специалист Вадо; постоянно ни натрапва потапяния...

— Това му е работата.

— ... а той знаеше кой съм.

— Е, и? — тя разпери ръце и сви рамене.

— Обикновено ти си подозрителната. Откъде има данни за мен?

— Прегледал е кой си. Данните за идващите гости са стандартни.

А като кандидат за Първи министър надали си неизвестен.

— Предполагам. Ама нали ти си вечно на пост — усмихна се той. — Защо не насърчаваш предпазливостта ми?

— Параноята не е предпазливост. Времето, прекарано в страх от несъществуващи опасности, разсейва бдителността.

До вечерята тя успя да го убеди.

6.

Горещ, слънчев ден. Прахът ме гъделичка. Хъркам.

Онзи, Най-голям, минава покрай мен и веднага му засвидетелстват уважение. Много. И мъжките, и женските протягат ръце.

Най-голям ги докосва, задържа ръката на всеки, дава им да разберат, че е с тях. Светът е хубав.

И аз му протягам ръка. Това ме кара да се почувствам добре. Искам да съм като Най-голям, да съм голям, голям колкото него, да бъда той.

Женските не му създават проблеми. Искане — отива. И веднага му ляга. Той е Най-голям.

Повечето мъжки не получават особено уважение. Женските не искат да лягат с тях толкова, колкото с Най-голям. Дребните мъжки сумтят, хвърлят пясък и тъй нататък, но всеки знае, че не ги бива особено. Няма никакъв шанс да станат като Най-голям. Това не им харесва, но няма как.

Колкото до мен, аз съм доста едър. Получавам уважение. Поне някакво.

Всички мъжки обичат да ги гаят. Да ги гушкат. Да ги пощят. Женските им го дават и мъжките им го връщат.

Мъжките получават повече. След това не са толкова груби.

Седя и ме пощят и изведнъж подушвам нещо. То не ми харесва. Подскачам и крещя. Най-голям ме забелязва. И той надушва същото.

Непознати. Всички започват да се прегръщат. Силен мирис, много. Много Непознати. Вятърът казва, че са близо и се приближават все повече.

Те връхлитат върху ни от рида. Търсят женски, търсят си белята.

Тичам за камъни. Винаги имам подръка. Мятам един по тях, не улучвам. После те нахлуват сред нас. Трудно е да ги уцелиш, много са бързи.

Четирима Непознати — сграбчват две женски. И ги повличат.

Всички вият, крещят. Навсякъде прах.

Мятам камъни. Най-голям повежда мъжките срещу Непознатите.

Те се обръщат и побягват. Ей така. Но завличат със себе си и двете женски. Това е лошо.

Най-голям е бесен. Той блъска някои от мъжките, вдига шум. Вече не е най-силен — пуснал е Непознатите сред нас.

Непознатите са лоши. Всички клякаме, рошим се, галим се, издаваме приятни звуци.

Най-голям идва, плясва някои от женските. Опъва няколко. За да знае всеки, че той все още е Най-голям.

Мен не пляска. Знае, че е по-добре да не опитва. Когато се приближава, му изръмжавам, а той се преструва, че не чува.

„Може би вече не е толкова Голям“, мисля си аз.

7.

Този път той не се изключи. Но след първата криза, когато непознатите панове връхлетяха, седна и се остави дълго да го гаят. Това наистина го успокои.

Него? Кой беше той?

Този път усети изцяло съзнанието на пана. Не под него — това беше метафора — а около него. Бръмчащ рояк от усещания, мисли, фрагменти като листа, които вятърът завихря покрай него.

А вятърът беше емоция. Бушуващи вихри, които виеха и плющяха, дъжд от мисли като меки удари с чук.

Тези панове не ги биваше много да мислят — той получавахе, само откъслеци — като човешки размисли, накълцани от някой нервен редактор. Но чувствата им бяха много интензивни.

„Разбира се — помисли си той; можеше да мисли, сгушен в твърдата ядка на своето „аз“, обвит от съзнанието на пана. — Емоциите ни казват какво да правим, без да мислим. Бързите реакции са го изисквали. Силното чувство е превърнало неуловимите подсказвания в строги заповеди. Резки заповеди от Майка Еволюция.“

Убеждението, че менталните преживявания от висш порядък като емоциите са присъщи единствено на човека, бе... просто суетност. Тези панове споделяха голяма част от човешкия поглед към света. Една теория на панската психоистория би била ценна.

Той предпазливо се отдели от плътния натиск на панското съзнание. Зачуди се дали панът подозира присъствието му. Да, подозираше — смътно.

И все пак това не притесняваше пана. Той го интегрираше в своя замъглен и груб свят. Хари беше емоция, просто една от многото пръхащи емоции, които траеха мигове и после се разсейваха.

Можеше ли да има нещо повече от това? Опита се да накара пана да вдигне дясната си ръка — беше като мъртва. Продължи да опитва известно време без никакъв успех. Панът просто не му обръщаше внимание — пощеше една женска и ровеше внимателно из грубата ѝ

козина. Козината ѝ миришеше на хубаво, въздухът беше сладък, слънцето го галеше с щедри и топли лъчи...

Емоция. Пановите не следваха инструкциите, защото това надхвърляше възможностите им. Те не можеха да разберат насоките в човешкия смисъл. Емоции — да. Той трябваше да бъде емоция, а не малък генерал, който дава заповеди.

Отпусна се, просто се сля с този пан. Учеше се да чувства. Стадото се пощеше, събираше храна, мъжките оглеждаха територията, женските не се отделяха от малките. Обзе го лениво спокойствие, сякаш изобщо не съществуваше време — само резени вечност.

В това настроение можеше да се съсредоточи върху някое просто движение — вдигане на ръка, почесване — и да създаде желанието да го извърши. Панът откликваше, ако успееше да почувства пътя си към дадена цел.

Хари улови сладък мирис във вятъра — знак за храната. Неговият пан тръгна срещу вятъра, подуши и отхвърли сигнала като безинтересен. Сега Хари подуши причината — плод, да, наистина сладък, но негоден за храна на един пан.

Добре, интегрираше се в най-дълбоките кътчета на съзнанието на пана.

Докато наблюдаваше стадото, реши да даде имена на най-видните панове, за да ги различава: Чевръст беше бързият, Шийла — сексапилната, Манджата — гладникът... Но какво беше собственото му име? Азпан. Не беше много оригинално, но бе главната му характеристика — *аз като пан*.

А коя ли е Дорс? Бяха потопени в едно и също стадо, значи една от тези — принуди се да ги преброи — двайсет и две женски беше тя. Как да я познае? Приблужи се до няколко женски, вгледа се в лицата им. Лек интерес, няколко ръце се протегнаха да го погалят, покана за пощене. В очите на никоя не проблесна искрицата на разпознаване.

Загледа се в една едра женска — беше Шийла — която внимателно миеше в потока един овален в пясък плод. Стадото я последва групово — Шийла беше един вид водачка, женският заместник на Най-голям.

Тя заяде с наслада и се огледа. Наблизо растеше жито — беше презряло, зрелите бежови зърна бяха пръснати по пясъчливата почва. Хари се съсредоточи и по лекия аромат разбра, че това е лакомство.

Няколко пана приклегнаха и започнаха да събират зърна — бавна работа. И Шийла започна, после спря и вдигна поглед към потока. Времето минаваше, бръмчаха насекоми. След малко тя сграбчи шепа пясък и зърна и се приближи до брега на потока. Хвърли ги във водата. Пясъкът потъна, зърната изплуваха. Тя ги събра, налапа ги и се ухили широко:

Впечатляващ номер. Останалите панове обаче не се захванаха да чистят зърното по нейния метод. Миенето на плодове е по-лесно за схващане, предположи той — панът през цялото време държеше плода. Отсяването на зърната изискваше храната първо да се хвърли, после да се спаси — по-труден умствен скок.

Азпан тръгна към женската. Взря се в очите на Шийла — и тя му намигна Дорс! Той я обгърна с космати ръце в изблик на обич.

8.

— Чиста животинска любов — обади се тя на вечеря. —
Освежително.

Хари кимна.

— Харесва ми да бъда там и да живея така.

— Толкова повече *помирисвам*!

— Плодовете имат различен вкус, когато те ги захапват. — Той вдигна една пурпурна грудка, отрязва резен, набоде го с вилицата и го пъхна в уста. — За мен това е почти непоносимо сладко. За Азпан е приятно, малко лютивичко. Предполагам, че пановете са придобили вкус към сладкото. Осигурява им повече калории.

— Не мога да си представя по-идеална ваканция. Не само отдалечаване от дома, а и от вида ти.

Той огледа плода.

— И са толкова...

— Развратни?

— Ненаситни.

— Ти като че ли нямаше нищо против.

— Моят пан ли — Азпан? Когато го прихване онова настроение „всичките под ножа“, аз се изключвам.

Тя го изгледа втренчено.

— Наистина ли?

— Ти не се ли изключваш?

— Да, но не очаквам от мъжете да са като жените.

— О? — възкликна той сковано.

— Докато ти си играеш с обществените движения на пановете, аз четях в научната библиотека на центъра. Жените влагат страшно много в децата си. Мъжете могат да използват две стратегии: родителски вложения плюс „падне ли ти, не прощавай“ — тя вдигна вежда. — И двете сигурно са избрани в процеса на нашата еволюция, защото и двете са общи и за нас, и за тях.

— Не и за мен.

За негова изненада тя се разсмя.

— Говоря общо. Искам да кажа, че пановите са много по-склонни към промискуитет от нас. Мъжките командват във всичко. Те помагат на женските, които носят децата им, доколкото схващам, но иначе си вършеят наляво-надясно *през цялото време*.

Хари превключи на професионалния си тон — при обсъждане на подобни теми той определено му беше по-удобен.

— Както казват специалистите, те прилагат смесена репродуктивна стратегия.

— Колко учтиво.

— Учтиво плюс прецизно.

Разбира се, той всъщност не можеше да бъде сигурен, че Дорс се изключва от Шийла, когато някой мъжки се приближи за „едно бързо“. (Те и без това винаги си бяха бързи — има-няма трийсет секунди.) Можеше ли тя да излезе толкова бързо от панското съзнание? На него му трябваха няколко мига, докато се измъкне. Освен ако виждаше мъжкия да се приближава и се досещаше за намеренията му...

Учуди се от себе си. Каква роля имаше ревността, щом те обитаваха други тела? Дали обичайният морал изобщо имаше смисъл? И все пак да говори за това с нея го... притесняваше.

Той все още си беше момчето селянче от Хеликон, независимо дали му харесва или не.

Жално се съсредоточи върху ястието от местната кухня, което се оказа плътно, тъмно месо в сос от вкусни зеленчуци. Яде обилно и в отговор на мълчанието на Дорс — личеше си, че ѝ е забавно — рече:

— Бих изтъкнал, че пановите разбират и от търговия. Храна — за секс, измяна на водача — за секс, пощадете, детето ми — за секс, пощене — за секс, кажи-речи всичко — за секс.

— Сексът като че ли е обществената им валута. Кратък и определено несладък. Само бързи мушкания, силни усещания, а после бум — и край.

— Мъжките имат нужда от него, а женските използват това.

— Хммм... водил си си бележки.

— Щом ще ги моделирам като един вид опростени хора, трябва да си водя бележки.

— Модели панове? — обади се увереният глас на главния експерт Вадо. — Те не са модели за граждани, ако имате това предвид.

— Усмихна им се слънчево и Хари се досети, че беше нещо повече от задължителното за това място дружелюбие.

Хари се усмихна машинално.

— Опитвам се да открия променливите, които биха описали поведението на пановете.

— Трябва да прекарате много време с тях. — Вадо приседна на масата и вдигна пръст към келнера да му донесе едно питие. — Не е лесно да ги проумее човек.

— Съгласна съм — обади се Дорс. — Много ли ги яхате?

— Доста, но по-голямата част от научната ни работа вече се осъществява по друг начин — устата на Вадо се изкриви в жална гримаса. — Статистически модели, такива работи. Захванах се с тази идея за туризъм, като използвам техниката за потапяне, разработена от нас по-рано, за да събираме пари за проекта. Иначе ще трябва да го закрием.

— Радвам се да ви помогна — рече Хари.

— Признай си, че ти харесва — обади се весело Дорс.

— Ами да. Доста е... различно.

— И добро за сериозния професор Селдън, за да се измъкне от черупката си — додаде тя.

Вадо се усмихна до уши.

— Внимавайте и не поемайте никакви рискове там, навън. Някои от клиентите ни се мислят за свръхпанове или за кой знае какво.

Очите на Дорс проблеснаха.

— Какви опасности има там? Телата ни са в забавено време тук, на място.

— Много силно сте свързани — обясни Вадо. — Един голям шок за пана може да предизвика ответен шок в собствената ви нервна система.

— Какъв шок? — попита Хари.

— Смърт, тежки телесни повреди.

— В такъв случай — обърна се Дорс към Хари — според мен не бива да се потапяш.

Хари усети, че се дразни.

— Хайде де! В отпуска съм, не в затвора.

— Всяка заплаха за теб...

— Само преди минута се превъзнасяше колко било добре за мен.

— Ти си твърде важен, за да...

— Всъщност опасността е много малка — намеси се гладко Вадо. — Обикновено пановите не умират внезапно.

— А и мога да се изключа, като видя, че се задава опасност — додаде Хари.

— Но ще го направиш ли? Ти май добиваш вкус към авантюрите. Беше права, но той не смяташе да отстъпва. Щом искаше да избяга от досадната математическа рутина, толкова по-добре.

— Харесва ми да съм извън безкрайните коридори на Трантор. Вадо се усмихна на Дорс.

— А и досега не сме загубили нито един турист.

— А от изследователския екип? — парира го тя.

— Е, това беше много необичайно...

— Какво се случи?

— Един пан падна от един перваз. Жената оператор не успяла да се изключи навреме и излезе от всичко това парализирана. Шокът от преживяна смърт при потапяне при други инциденти се е оказвал фатален. Но ние разполагаме със системи, които да предизвикат късо...

— И какво още? — настоя тя.

— Е, имаше един труден момент. В началото, когато имахме прости телени огради — специалистът запристъпва нервно от крак на крак. — Вътре се бяха вмъкнали хищници.

— Какви хищници?

— Примати стадни ловци, *carnopario grandis*. Наричаме ги равияни, защото са генетично свързани с дребни примати от друг континент. Тяхната ДНК...

— Как са се вмъкнали? — продължи да настоява Дорс.

— Те донякъде приличат на диви свине с копита, с които ровят земята. Подушили дивеч — животните зад оградата. И изкопали земята под нея.

Дорс огледа високите солидни стени.

— Тези вършат ли работа?

— Разбира се. Равианите и пановите имат обща ДНК и според нас са резултат от древен генетичен експеримент. Някой се е опитал да създаде хищник, като вдигне по-ранния вид на два крака. Както при повечето двукраки хищници предните крайници са по-къси, а главата е

изнесена напред и се уравниосява от дебела опашка, която използват, за да си подават сигнали. Нападат най-едриите стадни животни и ядат само най-тлъстото месо.

— Защо са нападали хора?

— Възползват се от възможността. Нападат дори и панове. Когато се вмъкнаха тук, нападнаха възрастните човеци, не децата — много селективна стратегия.

Дорс потръпна.

— Гледате на това доста... обективно.

— Аз съм биолог.

— Никога не съм и подозирал, че това може да е толкова интересно — обади се Хари, за да разсее угрижеността й.

Вадо се усмихна.

— Не е толкова поглъщащо, колкото висшата математика, убеден съм.

Устата на Дорс се изкриви в скептична гримаса.

— Имате ли нещо против гостите да носят оръжие на ваша територия?

9.

Просветваше му някаква смътна идея за пановете, за начин, по който да използва поведението им за построяване на прост модел-играчка на психоисторията. Можеше да вземе предвид статистическите данни за движението на панското племе, за възходите и паденията на изменчивата им съдба.

Изобразени в системното пространство, живите структури работеха на ръба на хаотичен терен. Животът като цяло събираше плодовете на обширно меню от възможни избори на пътища. Естественият подбор първо достигаше, а после поддържаше това състояние на ръба.

Цели биосфери местеха центровете си на тежест сред енергийни потоци — „като птици сред ветрове“, мислеше си той, докато гледаше как няколко големи жълти птици се реят над станцията и се възползват от въздушните потоци.

Също като тях и някои биологични системи понякога се рееха в точките на стагнация. Системите можеха да избират между няколко пътя за спускане. Понякога — да продължим с аналогията — можеха и да изяждат вкусните насекоми, които им докарваха разни сложни ветрове.

Неуспехът да се надвият такива ветрове на промяната означаваше, че моделът губи системната си цялост. Енергиите се разсейваха. Решителен беше фактът, че всяко привидно стабилно състояние всъщност е трик на динамичния фийдбек.

Статично състояние не съществуваше — освен едно. Една биологична система в съвършено равновесие е просто мъртва.

Значи психоисторията?

Обсъди го с Дорс и тя кимна. Привидното ѝ спокойствие криеше тревога. От забележката на Вадо насам тя вечно мрънкаше за сигурността им. Той ѝ напомни, че по-рано бе настоявала да прави повече потапяния.

— На почивка сме, забравяш ли? — неведнъж ѝ повтаряше. Косите погледи, които му хвърляше и които издаваха, че се забавлява,

означаваха, че пред нея приказките му за модел-играчка не минаваха. Според Дорс той просто харесваше да скитосва из горите.

— Момче-селянче по сърце — кикотеше се тя.

На следващата сутрин той пропусна заплануваната разходка за разглеждане на стадата от гигантилопи. Двамата с Дорс веднага се отправиха към камерите за потапяне и се пъхнаха вътре. Да свършат малко сериозна работа, рече си той.

— Какво е това? — посочи към малък автомат, поставен между двете вани за потапяне.

— Предпазна мярка — отвърна Дорс — Не искам никой да бърника из камерите ни, докато сме вътре.

— Тук бракмите са скъпички.

— Този пази кодираните ключалки, виж! — тя приклепна и включи контролното табло. Автоматът ги блокира.

— Мислех, че ключалките са достатъчни.

— Шефът на охраната има достъп до тях.

— А ти я подозираш?

— Подозирам всекиго. Но нея особено.

Пановете спяха по дърветата и прекарваха много време във взаимно пощене. За пощения късметлия някой кърлеж или въшка беше деликатес. След като ги довършеха, те се надрускаха с някакъв лютив на вкус алкалоид. Той подозираше, че внимателното галене и ресане на козината му от страна на Дорс е поведение, развито от панската хигиена. Освен това то без съмнение успокояваше Азпан.

После една мисъл го порази: пановете повече се пощеха, отколкото общуваха чрез звуци. Само при кризи или когато са възбудени те викаха и крещяха — най-вече при разплод, храна или самозащита. Приличаха на хора, които не можеха да се изразят без удобството на говора.

А имаха нужда от утеха. Сърцевината на обществения им живот наподобяваше човешко общество под напрежение — при тирания, в затвор, в градските бани. Надарени от природата със зъби и нокти и все пак паразително приличащи на разтревожени хора.

Но тук съществуваше и „цивилизовано“ поведение. Дружба, тъга, споделяне, другари по оръжие, които ловуваха и вардеха торфа

заедно. Старците им се сбръчкаваха, оплешивяваха, изпадаха им зъбите, ала въпреки всичко се грижеха за тях.

Инстинктивните им знания бяха цяло чудо. Знаеха как, щом се здрачи, да си направят легло от листа високо горе по дърветата. Можеха да се катерят със стържещи подметки. Чувстваха, плачеха, жалеха — без да могат да ги увият в спретнати граматични пакетчета, така че да са в състояние да овладеят и подчинят емоцията. Вместо това емоциите ги управляваха.

Гладът беше най-силното чувство. Намираха и ядяха листа, плодове, насекоми, дори и доста едрички животни. Обичаха гъсениците.

Всеки миг, всяко малко просветление го потапяше все по-дълбоко в Азпан. Започна да усеща дребните криволици и пукнатини в панския ум. Бавно печелеше все по-голям контрол.

Същата сутрин една женска намери голямо повалено дърво и започна да удря по него. Кухият ствол задумка като барабан и цялата група, която събираше храна, се втурна да го бие, като се хилеше диво.

Азпан също се включи. Хари усети мощен изблик на радост и се потопи в него.

По-късно се натъкнаха на водопад след проливен дъжд, увиснали на лиани се люлееха сред дърветата над пенливата вода — пицяха от радост, мятаха се, подскачаха.

Приличаха на деца на ново игрище. Хари накара Азпан да прави невъзможни скокове, да се премята и да се гмурка като луд, да изкрейзва в забрава — за удивление на останалите панове.

Проявяваха ярост във внезапните мигове на срѣдня — блъскаха женските, докосвайки йерархията си на господство — особено при ловуване. Успешният лов беше невероятно вълнение: прегръдки, целувки, потупвания. Щом стадото слезе да се храни, цялата гора отекна от лай, писъци, дюдюкания и пъхтене. Хари се присъедини към врявата и затанцува с Шийла/Дорс.

Беше потиснал предвзетата си неприязън към шумотевицата. Мнозина заслугократи изпитваха неприязън дори към самата прѣст. Но не и Хари, израсъл сред фермери и работници. И все пак изкуствената естетика на Трантор можеше да му попречи. Вместо това мръсотията на панове се струваше в реда на нещата.

Понякога наистина му се налагаше да сдържа чувствата си. Пановете ядяха плъховете, като им отхапваха главите. По-големия дивеч претрепваха върху скалите. Първо изяждаха мозъка — вдигащ пара деликатес.

Хари преглътна — метафорично, но Азпан повтори импулса — и започна да наблюдава, като прикриваше неохотата си. В края на краищата Азпан трябваше да яде.

При миризмата на хищници той усети как козината на Азпан настръхна. От нови вкусни миризми му потекоха лигите. Той не прощаваше на храната, дори докато все ходеше. Еволюция в действие; онези панове, които в миналото бяха проявявали милост, ядяха по-малко и оставяха по-малко потомство. Те вече не бяха представени тук.

Въпреки всички ексцесии, Хари намираше поведението на пановете за странно познато. Мъжките се събираха често за битки, да къртят скали, за кървави спортове, за изясняване на йерархията. Женските плетяха мрежи и създаваха съюзи. Съществуваше обичай на услуга за вяност, родствени връзки, войни за територия, заплахи и показни изпълнения, рекет за охрана, глад за „уважение“, интриги на подчинени, отмъщение — общество, на което са се радвали много хора, които историята бе признала за велики.

Всъщност всичко това много приличаше на Императорския двор.

Дали хората копнееха да захвърлят дрехите и условностите и да се втурнат напред като панове? Някой пан с повече мозък би се чувствал съвсем у дома си сред имперската аристокрация...

Хари усети такъв силен изблик на отвращение, че Азпан се разтрепери. Участи на човечеството трябваше да бъде по-различна — не този първобитен ужас.

Можеше да използва това, разбира се, като изпитателен модел за пълната теория. Тогава човечеството щеше да познава себе си, само да си бъде господар. Щеше да вгради императивите на пановете, но да отиде далеч напред — към истинската и дълбока психоистория.

10.

— Не го виждам — каза Дорс на вечеря.

— Но те толкова много приличат на нас! Трябва да имаме някаква връзка — той остави лъжицата. — Чудя се дали не са ни били домашни любимци далеч преди междузвездните пътешествия?

— Аз не бих ги търпяла да ми цапат къщата.

Възрастните човеци тежаха малко повече от пановете, но бяха далеч по-слаби от тях. Един пан можеше да вдигне тежест, пет пъти по-голяма от тази, която би вдигнал добре трениран мъж. Човешките мозъци бяха три-четири пъти по-масивни от панските. Човешко бебе на няколко месеца вече имаше мозък, по-голям от този на възрастен пан. Освен това и строежът на човешкия мозък беше по-различен.

„Но дали това беше всичко?“, зачуди се Хари.

Дай на пановете по-големи мозъци и реч, облекчи им тестостерона, обуздай ги с повече задръжки, удари им един бръснач и едно подстригване, научи ги да стоят уверено на задните си крака — и имаш панове модел де лукс, които ще изглеждат и ще се държат доста човешки.

— Виж — рече той на Дорс. — Идеята ми е, че те са достатъчно близки до нас, за да могат да накарат един модел на психоисторията да заработи.

— За да накараш когото и да било да повярва в това, трябва да покажеш, че те са достатъчно интелигентни, за да влизат в сложни взаимодействия.

— Ами храненето им, ловът? — настоя той.

— Вадо казва, че те не могат дори да бъдат дресирани да вършат някаква работа тук, на тази станция.

— Ще ти покажа какво имам предвид. Нека усъвършенстваме заедно методите им.

— Кой метод?

— Основният. Сдобиване с достатъчно храна.

Тя отхапа пържолата от местно тревопасно, подходящо обработена и „с намалено съдържание на мазнини за придиричавото

градско небе“, както пишеше в брошурата. Дъвчейки яростно, тя се втренчи в него.

— Ти си на ход. Всичко, което може един пан, го мога по-добре.

Шийла/Дорс беше готова. *Нека състезанието започне.*

Стадото се хранеше. Той остави Азпан да се шляе и не се опита да обуздае емоционалните вълнички, които се плискаха в ума на пана. Почти го контролираше, но някой внезапен мирис или звук можеше да отхлаби хватката. А да водиш тъпия пански ум през каквато и да било по-сложна операция му приличаше на това да разиграваш кукла на конци.

Шийла/Дорс му даде знак: *оттук.*

Бяха си изработили шифър от няколкостотин думи, като използваха жестове с пръсти и гримаси, и техните панове като че ли се справяха с това съвсем прилично. Пановете разполагаха с груб език — смес от сумтене, свиване на рамене и пръстови знаци. Те схващаха непосредственото значение, но не в обичайния смисъл на изречения. Това бяха най-вече установени асоциации.

Дърво, плод, върви — предаде му Дорс. Закараха пановете си до горичка от няколко вретеновидни ствола, но кората бе твърде хлъзгава, за да се изкатерят.

Останалата част от стадото не им обръщаше внимание. „Имат си някакви горски хитрини, които ни липсват“ — помисли жално Хари.

Какво там? — попита той със знак Шийла/Дорс.

Пановете отиваха до могилите, катурваха ги, протягаха се да разчистят калта и отдолу се показваше тунелче. Термити — направи му знак Дорс.

Докато пановете обикаляха, Хари анализира положението. Като че ли никой от тях не бързаше особено. Шийла му намигна и се отправи към една далечна могила.

Очевидно термитите работеха навън нощем, а призори блокираха входовете. Хари остави пана си да се доближи до голяма бежова могила. Хари/Азпан огледа за пукнатини, възли, плитки кухни — и когато разчисти калта, не откри нищо. Другите панове разравяха тунелите веднага. Дали не бяха запомнили стотината или повече тунели във всяка могила?

Най-накрая откри един. Азпан никак не му помагаше. Хари можеше да го контролира, но това блокираше изворите на дълбоки знания вътре в пана.

Пановете сръчно късаха клонки или стръкове трева край могилите. Хари ги последва, неговите клонки и трева не вършеха никаква работа. Първите бяха твърде гъвкави и когато се опитваше да ги набута вътре във виещия се тунел, те се гънеха и извиваха. Потвърдите се закачаха в стените на тунела или се чупеха. Азпан не му помагаше.

Започваше да се чувства неудобно. Дори и по-младите панове не срещаха проблем с избирането на нужните стебла и клечки. Хари взе хвърлената от един пан пръчка, която на пръв поглед вършеше работа. Усети как у Азпан се надига рязка нервност, смес от потиснатост и глад. Можеше да усети вкуса на предчувствието за тлъсти, сочни термити.

Захвана се за работа — дърпаше емоционалните конци на Азпан. Стана дори още по-зле. У Азпан се надигнаха смътни мисли, но сега Хари контролираше мускулите и това беше лошото.

Бързо откри, че трябва да мушне пръчката на около десет сантиметра навътре и да извие китката си, за да я вкара надолу по криволичещия канал. После трябваше лекичко да я разтресе. Чрез Азпан осъзна, че това е необходимо, за да привлече термитите да захаят пръчката. Отначало се забави твърде много и когато я извади, половината пръчка вече я нямаше. Термитите я бяха прегризали. Стомахът на Азпан къркореше.

Другите панове вече се бяха наiali с термити, а Хари все още се мъчеше да ги опита. Нюансите го дразнеха. Измъкваше пръчката твърде бързо, без да я извърти достатъчно, че да мине свободно през извивките на тунела. И разбира се сочните термити изпадаха при допира със стените. Те гризяха пръчката и си хапваха по-добре от него.

Най-накрая му хвана цаката — плавно, бавно извъртане на китката и фино измъкване на термитите, полепнали по пръчката като буци. Азпан ги облиза нетърпеливо. Вкусът на хапките, филтриран през вкусовите брадавици на Азпан, хареса на Хари.

Но те бяха малко. Стадото гледаше мижавия му добив, килнало любопитно глави и той се почувства унижен.

„По дяволите“ — помисли си.

Накара Азпан да се обърне и да влезе в гората. Азпан се съпротивляваше и тътреше крака. Хари намери един дебел клон, прекърши го така, че да може да носи тоягата и се върна при термитника.

Стига вече игра с пръчки. Той стовари тоягата върху могилата. Още пет удара — и вече беше пробил голяма дупка. Награби цяла шепа от паникьосаните термити.

„Дотук с нежните методи!“ — искаше му се да извика.

Шийла/Дорс се появи пред погледа му, понесла тръстика, гъмжаща от термити с бели коремчета. Бяха отлични — пански деликатес за чревоугодници. *Аз по-добри* — каза му тя със знаци.

Той накара Азпан да свие рамене и даде знак: „Мои повече.“

Така че резултатът беше равен.

По-късно Дорс му съобщи, че сред стадото той вече е известен като Голямата тояга. Името му хареса невероятно много.

11.

На вечеря се чувстваше въодушевен, изтощен и не беше в настроение за разговори. Съществуването като пан сякаш потискаше говорните му центрове. Известни усилия му струваше да разпита главния специалист Вадо за технологията на потапянето. Обикновено приемаше редовите технотрудности, но за да разбере пановите, трябваше да научи и как се изживява като пан.

— Хардуерът на потапянето ви поставя в средата на панския преден сингуларен кръг — обясни Вадо по време на десерта. — Накратко само „кръг“. Това е главната област на мозъчната кора за управление на емоциите и тяхното изразяване чрез действия.

— Мозъкът ли? — попита Дорс. — Ами нашите мозъци?

Вадо сви рамене.

— Общият план е същият. Мозъкът на пановите е по-малък, с не толкова голяма кора.

Хари се наведе напред, без да обръща внимание на димящата чаша каф.

— Този „кръг“ няма ли директен моторен контрол?

— И това го пробвахме. То толкова много дезориентира пана, след като го напуснете, че изобщо не може да се съвземе.

— Значи трябва да бъдем по-внимателни — обади се Дорс.

— Налага ни се. При пановите мъжкарите пилотната светлина винаги е върху невроните, които контролират действието и агресията...

— Затова ли са по-склонни към насилие? — попита тя.

— Според нас да. В собствените ни мозъци съществуват паралелни структури.

— Наистина ли? Мъжките неврони? — Дорс го погледна със съмнение.

— Човешките мъжкарите имат по-високи равнища на активност в темпоралната лимбична система по-дълбоко в мозъка — еволюционно по-стари структури.

— Защо тогава не ме поставите на това равнище? — попита Хари.

— Ние поставяме чиповете за потапяне в областта на кръга, защото можем да достигнем до нея отгоре по хирургичен път. Темпоралната лимбична система е много по-надълбоко и е невъзможно да се имплантира чип.

Дорс се намръщи.

— Значи панските мъжкар...?

— Са по-трудни за контролиране. Професор Селдън управлява своя пан от задната седалка, така да се каже.

— Докато Дорс управлява своя пан от централен контролен център — Хари се вгледа в далечината. — Бил съм оцетен!

Дорс се усмихна.

— Каквито карти имаш, с такива играеш.

— Не е честно.

— Голяма тояга, биологията е съдба.

Стадото се натъкна на загниващи плодове. Обзе ги трескаво вълнение.

Миризмата беше едновременно отблъскваща и съблазнителна и отначало той не разбра защо. Пановете се спуснаха към презрелите сини и отровназелени кълба, разкъсваха кората и пиеха сока.

Хари опита един плод. Ударът последва веднага. Очите му заискриха. Разбира се, плодовите естери се бяха превърнали в алкохол! Пановете съвсем умишлено искаха да се напият.

Той „остави“ и своя пан да ги последва. Нямахте кой знае какъв избор.

Азпан сумтеше и се мятеше, колчем Хари се опита да го откаже. Накрая и той го удари през просото — напи се здравата. Напоследък нервничеше в своя пан и... това тук си беше съвсем естествено, нали?

После се появи глутница равиани и той загуби контрол над Азпан.

Идват бързо. Бягат на два крака, безшумно. Опашките им треперят и си приказват.

Петима завиват наляво. Отрязват Еса от нас.

Най-голям рева срещу тях. Бута изтичва до най-близкия и онзи го бодва с показалец.

Хвърлям камъни. Удрям един от тях. Той изревава и побягва. Но на неговото място идват други. Пак мятам камък, те идват, прахът и ревовете са диви, онези са хванали Еса. Дерат я с остри нокти. Ритат я с копита.

Трима я отнасят.

Нашите женски побягват уплашено. Ние, воините, оставаме.

Бием се с тях. Пищим, хвърляме, хапем, когато се приближат. Но не можем да стигнем до Еса.

После те си отиват. Бързо, рият с остри копита. Размахват победоносно опашки. Дразнят ни.

Чустваме се зле. Еса беше стара и ние я обичахме.

Женските се връщат изнервени. Пощим се и знаем, че двукраките изяждат някъде Еса.

Най-голям се приближава до мен и се опитва да ме потупа. Озъбвам се.

Той опулва очи и ме зашлевява. И аз го зашлевявам. Той се нахвърля отгоре ми. Търкаляме се в праха. Хапем се и вием. Най-голям е силен и удря главата ми в земята.

Другите воини ни наблюдават и не се месят.

Той ме набива. Боли ме. Махам се.

Най-голям започва да успокоява воините. Женските се приближават и се умилкват на Най-голям. Докосват го, пощят го, пипат го както той обича. Качва се на три от тях бързо-бързо. Той, Най-голям, е доволен.

Аз се ближа. Шийла идва да ме пощи. След малко ми става по-добре. Забравям за неприятностите.

Но не забравям, че Най-голям ме е набил. Пред всички. Сега мен ме боли, а Най-голям го пощят.

Остави ги да дойдат и да вземат Еса. Нали е Най-голям — трябваше да ги спре.

Някой ден ще го пребия. Ще го тръшна по гръб.

Някой ден аз ще съм По-голям.

12.

— Кога се изключи? — попита Дорс.

— След като Най-голям престана да ме бие... да бие Азпан.

Двамата си почиваха край плувния басейн и омайният мирис на гората сякаш будеше у Хари желанието отново да бъде там, в долините, пълни с прах и кръв. Той си пое дълбоко дъх. Битката така го бе увлякла, че не искаше да си тръгне въпреки болката. Потапянето притежаваше хипнотични качества.

— Знам как се чувстваш — каза тя. — Лесно е да се отъждествиш напълно с тях. Аз напуснах Шийла, когато онези равиани се приближиха. Доста страшничко беше.

— Вадо каза, че и те били от Земята. Голяма част от ДНК-то им съвпадала. Но явно доста са си поиграли с тях, докато ги направят хищници.

— Защо им е било нужно?

— Опитвали са се да проумеят произхода ни?

За негова изненада тя се разсмя.

— Не всеки има същите интереси като твоите.

— Тогава защо?

— Какво ще кажеш например, ако са използвали равианите като дивеч, за лов? Едно малко предизвикателство?

— Лов? Империята винаги е била твърде далеч от връщането към примитивизма, за да... — тъкмо се канеше да изнесе малка лекция на тема докъде е стигнало човечеството, когато осъзна, че вече не вярва в това. — Хммм...

— Винаги си смятал хората за мислеци същества. Психоисторията ти не би свършила никаква работа, ако не вземе под внимание и животното в нас.

— Най-лошите ни грехове са си лично наши, мисля. — Не беше очаквал тукашните му преживявания да го потресат така. Бе отрезвяващо.

— Съвсем не. Геноцид има и при вълците, и при пановете. Убийството е широко разпространено. Патиците и орангутаните

изнасилват. Дори и при мравките съществуват войни и робство. Пановете поне имат шанс да бъдат убивани като хората, казва Вадо. От всички превъзнесяни човешки постижения — езика, изкуството, технологията и всичко останало — онова, което съвсем очевидно идва от животинските ни прародители, е геноцидът.

— Научила си доста неща от Вадо.

— Беше добър начин да го държа под око.

— По-добре да си подозрителен, отколкото да съжаляваш?

— Разбира се — заяви тя с равен глас, без да се издава.

— Е, за наш късмет дори и да сме свръхпанове, имперският ред и комуникация размиват разликите между нас и тях.

— Е, и?

— Това притъпява дълбокия импулс да убиваш своите.

Тя пак се разсмя — този път това доста го подразни.

— Не си разбрал твърде добре историята. Малки групи продължават с голяма наслада да се избиват помежду си. В зона Стрелец по време на царуването на Омар Набивача на кол...

— Съгласен съм, трагедии от дребен мащаб има с дузини. Но в мащаба, в който психоисторията би вършила работа, при средно население много хиляди милиарди...

— Какво те прави толкова сигурен, че числата са някаква защита? — попита натъртено тя.

— Досега...

— Империята беше в стазис.

— Всъщност в консервиращ разтвор. Динамично равновесие.

— Ами ако това равновесие се наруши?

— Ами... нямам какво да кажа.

Тя се усмихна.

— Много нехарактерно за тебе.

— Докато не разполагам с истинска, работеща теория.

— Такава, която би позволила широкомащабен геноцид, ако Империята бъде подкопана.

Тогава той проумя мисълта ѝ.

— Искаш да кажеш, че наистина тази част от хората, „животинската природа“, ми е нужна.

— Боя се, че да. Вече съм подготвена да го приема.

Той се слиса.

— Как така?

— Аз нямам твоя поглед върху човечеството. Кроежи, заговори. Шийла граби месо за децата си, Азпан иска да е Най-голям — тези неща съществуват и в Империята. Само че под маска.

— И?

— Замисли се за главния специалист Вадо. Онази вечер той подметна нещо, че си работел върху „теория на историята“.

— Е, и?

— Кой му го е казал?

— Според мен аз не... а-ха, мислиш си, че той ни проверява?

— Той вече знае.

— Шефката на охраната — може пък тя да му е казала, след като се е консултирала за мен с Академичния потентат.

Тя го възнагради с непроницаема усмивка.

— Наистина обичам безкрайните ти наивни начини за възприемане на света.

Той така и не проумя дали това беше комплимент, или не.

13.

Вадо го покани да опита един боен спорт, който станцията предлагаше, и Хари прие. Беше усложнена игра с мечове с левитация през електростатични лифтери. Хари беше бавен и несръчен. Използването на собственото му тяло срещу бързите движения на Вадо го накара да копнее за увереността и грацията на Азпан.

Вадо винаги започваше в традиционна позиция: единият крак напред, а прътът меч описваше малки кръгове във въздуха. Понякога Хари пробиваше защитата на Вадо, но обикновено изразходваше цялата енергия на лифтера, за да отбегне атаките на Вадо. Изобщо не му харесваше толкова, колкото на Вадо.

Понаучи това-онова за пановите от него и от ровене в огромната библиотека на станцията. Човекът като че ли се поизнервяше, когато Хари се ровеше в данните, сякаш те по някакъв начин бяха собственост на Вадо и всеки друг читател беше крадец. Или поне Хари смяташе, че нервниченето му се дължи на това.

Никога не се бе замислял особено над животните, макар че на Хеликон бе израсъл сред животни. И все пак започваше да чувства, че и те би трябвало да бъдат разбрани.

Когато види образа си в огледалото, едно куче го възприема като друго куче. Както и котките, рибите, птиците. След малко те свикват с безобидния образ, безмълвен и без мирис, но не го възприемат като себе си.

Човешките деца се справяха по-добре, след като стигнат около двегодишна възраст.

На пановите им трябваша няколко дни, за да осъзнаят, че виждат самите себе си. Тогава започваха безсрамно да се кипрят пред огледалото, гледаха си гърбовете и общо взето се опитваха да се видят по по-различен начин, дори си слагаха на главите листа като шапки и се смееха на резултата.

Значи можеха нещо, което другите животни не можеха: да излязат от себе си и да се видят отстрани.

Те просто живееха в свят, зареден с ехо и с напомняния. Йерархията им на господство беше замразен запис на принуда от миналото. Те помнеха могилите на термитите, дърветата, които ставаха за барабани, полезните места, където капеха големи листа, водни гъби или зрееше жито.

Всичко това захранваше модела играчка, по който бе започнал да работи в записките си: психоистория на пановете. Използваше движенията им, съперничествата, йерархиите, моделите на хранене, съвкупляване и смърт, територия, ресурси и конкуренцията между стадата за тях. Намери начин да внесе като фактор в уравненията си биологичния багаж на тъмното поведение, дори на най-лошото, като например наслада от мъченията и лесното унищожаване на други видове за краткотрайна победа.

Всичко това го имаше при пановете. Също като в Империята.

На танците същата вечер той наблюдаваше тълпата с нов поглед.

Флиртът бе практически търсене на самец или самка. Виждаше го в искренето на очите, в ритмите на танца. Топлият ветрец, полъхващ от долината, носеше мирис на прах, гниене, живот. В залата цареше животинска трескавост.

Той обичаше да танцува, а и Дорс тази вечер бе разкошна придружителка. И все пак не можеше да накара ума си да спре да отсява, анализира, да разглобява света пред него на механизми.

Невербалните шаблони, които човеците използваха в стратегията за привличане и подход, очевидно произхождаха от общото наследство с други бозайници, бе изтъкнала Дорс. Той мислеше за това, докато наблюдаваше тълпата на бара.

Една жена прекосява претъпкана стая, люлее бедра, спира за миг очи на привлекателен мъж, после уж свенливо отмества поглед, тъкмо когато очевидно е забелязала, че той я гледа. Стандартен начален ход: забележи ме.

Вторият ход е „не те заплашвам с нищо“. Ръка, поставена с дланта нагоре на маса или на коляно. Свиване на раменете, произлязло от древен гръбначен рефлекс, знак за безпомощност. Съчетайте го с килната настрани глава, което показва уязвимост на шията. Тези неща често се появяваха, когато двама души, привлечени един от друг, за първи път разговарят — съвсем несъзнателно.

Такива ходове и жестове са подсъзнателни, коренят се дълбоко под неокортекса.

Дали подобни сили не оформяха Империята повече от търговския баланс, съюзите и договорите?

Оглеждаше собствения си вид и се опитваше да го види през очите на пан.

Макар че човешките женски съзряваха по-рано, те не се сдобиваха по-нататък с груба козина по тялото, тежки очни орбити, плътни гласове или дебела кожа. При мъжките това беше така. А жените навсякъде се бореха да продължат да изглеждат млади. Производителите на козметика свободно признаваха основната си роля: Ние не продаваме продукти. Ние продаваме надежда.

Борбата за мъжете не спираше. Понякога мъжките панове се изреждаха поред на женските в овулация. Те имаха огромни тестиси — знак, че предимството при размножаването ще споходи онези мъжкари, чиято сперма можеше да надвие тази на съперниците. Човешките мъжки притежаваха пропорционално по-малки тестиси.

Но човеците си отмъщаваха там, където имаше значение. Всички известни примати бяха генетично свързани, макар че се бяха отделили като видове преди милиони години. За времето, измервано според ДНК, пановите изоставаха от човеците с шест милиона години. От всички примати човеците имаха най-големи пениси.

Спомена на Дорс, че само четири процента от бозайниците живееха в двойки, бяха моногамни. Приматите се класираха малко по-нагоре, но не много. В това птиците бяха много подобри.

Тя изсумтя.

— Не се оставяй всичката тази биология да ти задръсти мозъка.

— О, не, чак дотам няма да й позволя да се добере.

— Искаш да кажеш, че мястото ѝ е по-долу?

— Мадам, за това вие имате думата.

— Ах, ти и твоят хумор!

По-късно същата вечер той имаше обилната възможност да размишлява над истината, че да си човек невинаги е страхотно, но да бъдеш бозайник е невероятно забавно.

14.

Прекараха още един, последен ден, потопени в своите панове — припичаха се на слънце до буен поток. Бяха казали на Вадо да докара совалката на другия ден и да направи резервация за транзита през червеевите дупки. После влязоха в капсулата за потапяне и потънаха в последно блаженство.

Докато Най-голям не понечи да се качи на Шийла.

Хари/Азпан се надигна със замъглен ум. Шийла крещеше на Най-голям. Зашлеви му шамар.

Най-голям и преди се бе качвал на Шийла. Дорс бързо се изключваше и умът ѝ се връщаше при тялото ѝ в капсулата.

Сега нещо се беше променило. Азпан притича и попита със знак Шийла, която замеряше Най-голям с камъни: „Какво?“

Тя бързо размаха ръце. „Не става“.

Не можеше да се изключи. Нещо в капсулата не беше наред. Трябваше да се върне и да им го каже.

Хари опита да се изключи.

Нищо не стана.

Опита пак. Шийла хвърляше прах и камъчета по Най-голям и се дърпаше назад. Нищо.

Нямаше време да мисли. Той застана между Шийла и Най-голям.

Огромният пан се намръщи. Азпан, приятелчето Азпан му препречваше пътя. Пречеше му да се добере до женската. Най-голям като че ли бе забравил предизвикателството и боя от предния ден.

Първо опита с рев, опулил бели очи. После разтресе юмруци.

Хари накара своя пан да остане неподвижен. Струваше му огромни усилия.

Най-голям замахна с юмрук като с тояга.

Азпан приклезна. Най-голям не улучи.

Хари контролираше с мъка Азпан, който искаше да избяга. Покривала от страх се застрелкаха през съзнанието на пана — нажежено жълти в синьо-черните дълбини.

Най-голям нападна и удари Азпан. Хари усети удара и пронизваща болка в гърдите. Падна по гръб и се удари зле.

Най-голям нададе тържествуващ крясък и размаха ръце към небето.

Най-голям отново бе на върха! Пак го беше набил.

Изведнъж го обзе дълбока, сурова омраза.

В червената мараня той усети как хватката му върху Азпан се разхлабва. Беше едновременно с и в пана, усещаше суровия му червен страх, припокрит от железен гняв. Собственият гняв на Азпан се преливаше в този на Хари. Двамата оформяха едно цяло, а гневът нарастваше, сякаш отразен от твърди стени.

Макар и различни примати, Хари познаваше Азпан. Никой от двамата нямаше да допусне отново да го набият. А Най-голям нямаше да получи Шийла/Дорс.

Претърколи се настрани. Най-голям удари земята там, където бе преди миг.

Азпан скочи на крака и изрита Най-голям. Силно, в ребрата. Веднъж, два пъти. После в главата.

Викове, крясъци, прах, камъчета — Шийла продължаваше да ги замеря и двамата. Азпан се разтресе от кипяща енергия и се отдръпна.

Най-голям разтърси прашната си глава. После се сви и с лекота се претърколи, изправи се на крака, пълен с мускулна грация. Лицето му — застинала маска. Очите му се оцъклиха и се показаха бялото и червеното.

Азпан копнееше да избяга. Само гневът на Хари го задържаше на място.

Но това беше статичен баланс на силите. Азпан примигна, а Най-голям внимателно заситни напред — тоя Азпан бе успял да го нарани!

„Имам нужда от някакво предимство“ — помисли си Хари и се огледа.

Можеше да повика съюзници. Бута обикаляше нервно наблизо.

Нещо подсказа на Хари, че това ще е губеща стратегия. Бута все още беше заместник на Най-голям. Шийла бе твърде дребна, за да промени съществено положението. Той огледа другите панове, които дърдореха нервно — и реши. Сграбчи един камък.

Най-голям изсумтя изненадано. Пановите не използваха камъни, когато се биеха. Камъните бяха само за прогонване на натрапници. Той

нарушаваше обществените правила.

Най-голям кресна и махна на другите, затропа и изсумтя гневно. После нападна.

Хари запокити камъка. Той удари Най-голям в гърдите и го събори.

Най-голям се изправи бързо, по-вбесен отпреди. Азпан се дръпна назад — отчаяно искаше да избяга. Хари усети как контролът му се изплъзва — и видя още един камък. Подходящ размер, на две крачки. Остави Азпан да се обърне и да побегне, после го спря до камъка. Азпан не искаше да го вдигне. Обзе го паника.

Хари вля гнева си в пана и накара дългите ръце да се протегнат, да сграбчат камъка, да го стиснат. Чист гняв накара Азпан да се обърне с лице към Най-голям, който връхлиташе с грохот. На Хари се стори, че ръката на Азпан се вдига болезнено бавно, но грешеше. Камъкът размаза лицето на Най-голям.

Най-голям залитна. Кръв потече в очите му. Азпан улови железния й мирис, смесен с бодливия мирис на обида.

Хари накара треперещия Азпан да приклекне. Наблизо имаше няколко оформени камъка, изработени от женските за кълцане на листата от клонките. Вдигна един с остър ръб.

Най-голям заклати глава замаян.

Азпан погледна сериозните, неподвижни лица на стадото. Никой никога не бе използвал камък срещу член на стадото — да не говорим срещу Най-голям. Камъните бяха за Непознатите.

Дълго мълчание. Пановете стояха като вкаменени; Най-голям сумтеше и се блещеше невярващо срещу кръвта, изцапала дланта му.

Азпан пристъпи напред и вдигна назъбения камък с остро навън. Груб ръб, но можеше да реже.

Ноздрите на Най-голям трепнаха и той се хвърли към Азпан. Азпан замахна с камъка във въздуха и на косъм не улучи челюстта на Най-голям.

Най-голям се облеци. Той засумтя, запухтя, започна да хвърля прах и да вие. Азпан просто стоеше с камъка и не мърдаше от мястото си. Най-голям доста дълго продължи да показва гнева си, но не нападна.

Стадото наблюдаваше с напрегнат интерес. Шийла се приближи и застана до Азпан. За една женска бе против правилата да участва в

ритуалите на мъжкото съперничество за власт.

Движението ѝ бе сигнал, че сблъсъкът е свършил. Но Бута не можеше да го позволи. Той нададе рязък вой, затропа с крака и скочи до Азпан.

Хари се изненада. Заедно с Бута може би щеше да удържи срещу Най-голям. Не беше толкова глупав да мисли, че това единствено отстъпление ще накара Най-голям да кротне. Щеше да има и още предизвикателства и щеше да му се наложи да ги посреща. Бута беше ценен съюзник.

Разбра, че мисли с бавната, приглушена логика на самия Азпан. Бе *приел*, че борбата за обществено положение сред пановите е даденост, великата цел на живота му.

Това разкритие го поразя. Знаеше, че се разтваря в съзнанието на Азпан и поема контрола над някои по-горни функции, като се процежда през дълбоко скрития кръг, колкото орех. Не му беше хрумвало, че панът може да проникне в него. Дали вече не бяха женени помежду си, оплетени в мрежа, която разсейваше съзнанието и „аз“-а?

Бута стоеше до него и гледаше кръвнишки останалите панове, а гърдите му се повдигаха. Азпан се чувстваше по същия начин, лудо прикован към мига. Хари осъзна, че трябва да направи нещо, да прекъсне цикъла на господство и подчинение, който управляваше Азпан на дълбоко, неврологично равнище.

Той се обърна към Шийла. „Да се махаме?“ — направи ѝ знак.

„Не. Не!“ — панското ѝ лице се покри с нервни бръчки.

„Да вървим“ — той махна към дърветата, посочи нея, после себе си.

Тя разпери ръце в безпомощен жест.

Вбесяваше се. Толкова много имаше да ѝ каже, а трябваше да го прецежда през някакви си неколкостотин знака. Изцвърча с тънък глас, като напразно се опитваше да накара устните и небцето на пана да оформят думи.

Нямаше смисъл. И преди бе опитвал, ей така, но с този апарат не ставаше. Не можеше да се получи. Еволюцията бе оформила паралелно мозъка и гласните струни. Пановите се пощеха, хората си говореха.

Той се обърна и разбра, че съвсем е забравил за общественото положение. Най-голям му се зъбеше. Бута стоеше нащрек, объркан от внезапната загуба на интерес към сблъсъка на новия си водач — пък и освен това правеше жестове на някаква женска.

Хари се наведе назад, доколкото можа и размаха камъка. Това произведе желаните ефекти. Най-голям се дръпна назад, а останалите от стадото се приближиха. Хари накара Азпан да тръгне дръзко и наперено напред. Това вече не изискваше чак толкова усилия — на Азпан страшно му харесваше.

Най-голям отстъпи. Женските се скупчиха и се приближиха до Азпан.

„Да можех само да го оставя да се радва на женските“ — помисли си Хари.

Отново опита да се изключи. Нищо. В Екскурзионната станция механизмът не работеше. И нещо му подсказваше, че няма да го поправят.

Подаде острия камък на Бута. Панът като че ли се изненада, но го пое. Хари се надяваше символизъмът на жеста по някакъв начин да стигне до него, защото нямаше време за панска политика. Бута претегли на длан камъка и погледна Азпан. После изкрещя с ехтящ, мощен глас, кънтящ от радост и тържество.

Хари беше много доволен — нека Бута разсейва стадото. Хвана Шийла за лакътя и я поведе към дърветата. Никой не ги последва.

Отдъхна си. Ако още някой пан им се бе лепнал, това щеше да потвърди подозренията му. Вадо можеше и да ги следи.

И все пак, напомни си той, липсата на доказателство не е доказателство за липса.

15.

Човеците идваха бързо, с гръм и трясък.

Двамата с Шийла от известно време се криеха сред дърветата. По настояване на Хари се бяха поотдалечили от стадото. Азпан и Шийла ставаха все по-нервни, че са отделени от него. Зъбите им тракаха, а очите им се стрелкаха нервно при всяко подозрително движение. Беше естествено — изолираните панове са много по-уязвими.

Приземилите се човеци никак не им помогнаха.

— Опасност — даде знак Хари и долепи длан до ухото си, за да посочи шума на приземяващите се наблизко флаери.

— Накъде? — попита със знак Шийла.

— Далече.

Тя разтърси буйно глава.

— Стой тук. Ще ни вземат.

Наистина щяха да ги вземат, но не в смисъла, който тя имаше предвид. Хари я отрязва остро с поклащане на глава.

— Опасност!

Никога не бяха предавали чрез знаци сложни идеи и сега той се чувстваше задръстен, неспособен да сподели с нея подозренията си.

Хари направи жест, все едно си прерязва гърлото. Шийла се намръщи.

Той се наведе и накара Азпан да вземе една тояга. Досега не бе успявал да накара Азпан да пише, но неволята го принуждаваше. Той наложи на грубите ръце да надраскат в меката почва:

Искат да умрем.

Шийла го погледна стреснато. Дорс вероятно бе приела, че неуспехът с изключването е временна грешка. Твърде дълго бе продължило, за да е така.

Шумното, натрапническо приземяване потвърди предчувствието му. Никой обикновен екип не би притеснил толкова много животните. И никой не би тръгнал да ги преследва директно. Щяха да поправят апаратурата за потапяне, където беше истинският проблем.

Те ни държат тук. Убиват панове — убиват нас. Животните виновни?

Имаше и по-добри аргументи, с които да подкрепи становището си. Бавното натрупване на дребни детайли в поведението на Вадо. Подозрения към началника на охраната. Автоматът на Дорс щеше да ѝ попречи да разбие ключалките на капсулите им и да проследи сигнала от капсулите до Азпан и Шийла.

Значи бяха принудени да излязат на открито. Да ги оставят да умрат при „нещастен случай“, докато са потопени в пановете, вероятно беше достатъчно приемливо, за да избегнат разследването.

Човеците си вършеха шумно работата. Достатъчно бяха на брой, за да потвърдят предположенията му. Шийла присви очи, високото ѝ чело се набърчи.

Дорс защитницата надделя.

— Къде? — даде знак Шийла.

Нямаха знак за толкова абстрактна идея, тъй че той надраска с пръчката: *далеч*.

Наистина нямаше никакъв план.

Ще проверя — написа тя в пръстта.

Шийла пое към шума, който вдигаха хората в долината. За един пан врявата им беше ужасно и дразнещо дрънчене. Хари не възнамеряваше да я изпуска от поглед. Тя му махна да се връща, но той поклати глава и я последва.

Щом приземилият се отряд попадна пред погледа им, те се скриха в храстите. На няколко метра от тях се оформяше огнева линия. Обкръжаваха мястото, където преди беше стадото. Защо ли?

Хари присви очи. Зрението на пановете не беше много добро за далечни разстояния. Човеците някога са били ловци и това си личеше дори само по очите.

Сега почти всеки, стигнеше ли четирийсетгодишна възраст, се нуждаеше от изкуствени добавки за очи. Или цивилизацията се отразяваше зле на очите, или хората в праисторически времена не бяха живели достатъчно дълго, че проблемите с очите да им отнемат дивеча. И двата извода бяха отрезвяващи.

Двамата панове гледаха как хората си подвикват и сред тях Хари забеляза Вадо. Всички мъже и жени носеха оръжие.

Под страха усети нещо силно и тъмно.

Азпан се разтрепери, докато наблюдаваше хората, и в ума му се надигна странно страхопочитание. В далечната мараня те изглеждаха невъзможно високи и се движеха със стройна, плавна грация.

Хари плаваше над прилива от емоции и отбиваше мощните му ефекти. Благоговението пред онези далечни огромни фигури идваше от неясното минало на пановете.

Това го учуди и той се замисли. В края на краищата животните бяха отглеждани и учени от възрастни, много по-умни и силни. Повечето животински видове бяха като пановете — еволюцията бе заложила в тях йерархията на господството. Почитанието беше адаптивно.

Когато бяха срещнали гордите хора, притежаващи огромна сила и способни да раздават наказания и награди — буквално живот и смърт — в тях се бе надигнало нещо като религиозен плам. Мъглав, но силен.

По това топло, тропическо чувство плаваше усещане за задоволство просто от факта, че съществуващ. Неговият пан беше щастлив, че е пан, дори и когато виждаше същество, превъзхождащо го по могъщество и ум. Каква ирония, помисли си Хари.

Неговият пан току-що бе доказал още нещо, смятано за типично човешко: самодоволното му чувство, че е единственото животно, доволно от себе си.

Той рязко се отърси от тези абстрактни мисли. Колко човешко — да се унасяш в мисли дори и когато те грози смъртна опасност.

Не могат да ни намерят електронно — надраска той в пясъка.

Може би обхват малък — написа тя.

Първите изстрели ги накараха да подскочат.

Хората бяха открили стадото им. Виковете на страх се смесиха с острия, груб лай на бластерите.

„Да вървим“ — даде знак той.

Шийла кимна и те бързо се запромъкваха. Азпан трепереше.

Панът бе страшно уплашен. Ала беше и тъжен, сякаш не искаше да се отдалечи от обожаваните човеци, и тътреше нозе.

16.

Използваха панския модел за патрулиране.

Двамата с Дорс се оставиха да надделят първичните им нива — онези части на мозъка, които владееха безшумното движение, и внимаваха за всяка клонка.

След като веднъж бяха оставили хората зад гърба си, пановете станаха даже още по-предпазливи. Имаха малко естествени врагове, но най-слабият мирис на един-единствен хищник променяше обстановката сред дивата пустош.

Азпан се катереше по високите дървета и часове наред седеше и наблюдаваше откритото пространство напред преди да продължат. Преценяваше миризливите изпражнения, едва забележимите отпечатъци, прекършените клони.

Спуснаха се по дългия склон на долината и се скриха в гората. Хари само бе прегледал отгоре-отгоре голямата оцветена карта на областта, която всички гости получаваха, и да си я спомни му костваше доста усилия.

Най-накрая разпозна един от далечните остри хълмове. Дорс забеляза криволичещ поток, който се вливаше в главната река, и това също им помогна, но пак не се досещаха в коя посока се намираше Екскурзионната станция. Нито на какво разстояние.

„Насам?“ — посочи Хари далечния връх.

„Не. Натам“ — настоя Дорс.

„Далече, не.“

„Защо?“

Най-лошото от всичко беше, че не можеха да говорят. Не можеше да й каже ясно, че техниката на потапяне работи най-добре при сравнително близък обхват, да кажем, не повече от няколкостотин клика. И бе разумно да държат съответните панове на разстояние, докдето бързо биха стигнали с флаер. Без съмнение Вадо и останалите бързо се бяха добрали до стадото.

„Там“ — настоя той.

„Не“. — Тя посочи надолу към долината. — „Може би там.“

Можеше само да се надява Дорс да е схванала общата идея. Знаците им бяха недостатъчни и започваше да усеща силно раздразнение, което все повече нарастваше. Пановете чувстваха и усещаха силно, но бяха толкова *ограничени*.

Азпан изразяваше това, като хвърляше клони и камъни и тупаше по стволите на дърветата. Не помагаше особено. Нуждата да говори беше като натиск, от който не можеше да се освободи. И Дорс я чувстваше. Шийла църкаше и сумтеше нещастно.

Отвъд мислите си усещаше тлеещото присъствие на Азпан. Никога досега не бяха прекарвали толкова време заедно и между двете свързани системи на съзнание се трупаше напрежение. Нелеките им отношения все повече се обтягаха.

„Седи. Тихо“ — той допря длан до ухото си.

„Лошо идва?“

„Не. Чуй.“ — Хари тъжно посочи самата Шийла. Гледаше го неразбиращо. Той надраска в прахта: „УЧИ СЕ ОТ ПАНОВЕТЕ.“ Устата на Шийла се отвори и тя кимна.

Приклекнаха сред бодливите храсти и се вслушаха в горските звуци. Щом Хари отпусна хватката си от пана, слухът му започна да долавя ясно стъпки и шумове. Прахът бе увиснал в катедралната светлина, която идваше от горския балдахинобилни жълти лъчи. От земята се надигаха миризми — химически куриери, които съобщаваха на Азпан къде може да има храна, мека земя за почивка, кора за дъвчене. Хари вдигна леко главата на Азпан, за да огледа върховете отвъд долината... замисли се... и усети слабо резонансно трептене.

За Азпан долината бе натежала от значения, невъзможни за изразяване с думи. Племето му я бе изпълнило с остри емоции, прикрепени към скали, където някой приятел е паднал и загинал, където стадото е намерило много плодове, където са срещнали и са се били с две огромни котки. Това бе сложен пейзаж, пропит с чувства — механизъмът на панската памет.

Хари леко насърчи Азпан да мисли за онова отвъд билото и в отговор усети разсеяна нервност. Отведе го до онази ядка и в ума на Азпан избухна образ, обкръжен от страх. На фона на хладното небе се очерта правоъгълна грамада. Екскурзионната станция.

„Там“ — посочи той на Дорс.

Азпан имаше прости, силни, неспокойни спомени за това място. Бяха отвели стадото му там и им бяха присадили имплантите, които позволяваха да се потапят в тях, а после ги бяха върнали обратно.

„Далече“ — направи знак Дорс.

„Отиваме.“

„Трудно. Бавно.“

„Не стоим тук. Хванат.“

Дорс го погледна скептично — доколкото един пан го можеше.

„Борим се?“

Дали искаше да каже да се борим с Вадо тук? Или да се борят, след като стигнат в Екскурзионната станция?

„Не тук. Там.“

Дорс се намръщи, но го прие. Нямахше истински план — само идеята, че Вадо е подготвен за пановите тук и не очаква да ги срещне в станцията. Там двамата с Дорс можеха да спечелят от елемента на изненада. Как, представа си нямаше.

Вгледаха се един в друг — всеки се опитваше да открие проблисък от другия в чуждото лице. Тя го погали по мекото на ухото — успокояващият жест на Дорс. Съвсем ясно, това го накара да се разтрепери. Но толкова малко можеше да каже... Този миг за него кристализираше безнадеждността на положението им.

Вадо просто се опитваше да убие Хари и Дорс чрез Азпан и Шийла. Какво ли щеше да стане със собствените им тела? Шокът от изживяване на смърт чрез потапяне, както знаеха, се бе оказал фатален. Телата им щяха да загинат от невралгичния шок, без дори да дойдат в съзнание.

Забеляза, че по бузата на Шийла се стича сълза. Грабна я в прегръдките си и загледан в далечните планини, се изненада, когато усети сълзи и в своите очи.

17.

Не беше се сетил за реката. Хора, животни — тези проблеми бе обмислил. Спуснаха се надолу до разпенените води, където гората им осигуряваше най-добра защита, а потокът се разширяваше — беше най-доброто място за брод.

Но пълноводната река, която се кискаше и пенеше в долината, бе невъзможно да се преплува.

Или по-скоро да я преплува Азпан. Хари продължаваше да прищпорва своя пан напред, спираше внимателно, когато мускулите му се разтреперваха или когато се подмокряше от нерви. Нощта, прекарана сред високите клони, успокои и двата пана, но сега, преди обяд, всички симптоми на стреса се завърнаха, щом Азпан стъпи с единия крак във водата. Хладни, бързи потоци.

Азпан отново скочи на тесния бряг с ужасен вик.

„Вървим?“ — попита със знак Шийла.

Хари успокои своя пан и се опита да го накара да плува. Шийла проявяваше само лека нервност. Хари се гмурна в блатистите дълбини на Азпановата памет и откри струпано напрежение около смътния спомен за това как едва не се удавил като съвсем малък. Когато Шийла му помогна, той притеснено опита, а после пак изскочи от водата.

„Върви!“ — Шийла размаха дългите си ръце нагоре и надолу по потока и заклати глава ядосано.

Хари се досети, че тя има доста ясни пански спомени за реката, чието най-лесно място за прекосяване беше това. Той сви рамене и вдигна ръце с длани нагоре.

Голямо стадо гигантилопи пасеше наблизко и някои от тях прекосяваха реката заради по-тучната трева на другия бряг. Те виреха големите си глави, сякаш се подиграваха на пановете. Реката не беше дълбока, но за Азпан беше стена. Хари, уловен в капана на плътния страх на Азпан, кипеше вътрешно, но нищо не можеше да направи.

Шийла се разхождаше по брега. Тя сумтеше тъжно и поглеждаше небето с присвити очи. Главата ѝ се извъртя рязко с изненадан жест.

Хари проследи погледа ѝ. Един флаер се спускаше над долината и идваше към тях.

Азпан повлече Шийла към скривалището на дърветата, но те не ги скриха кой знае колко. За техен късмет стадото от гигантилопи отвлече вниманието на флаера. Спотаиха се в храстите, докато машината бръмчеше и описваше кръгове над главите им. Наложиха се Хари да потисне натрупващата се тревога у Азпан, като си представя тихи, спокойни пейзажи, докато двамата с Шийла се пощеха.

Най-накрая флаерът отлетя. Не трябваше да се показват на открито.

Потърсиха плодове. Мислите му се въртяха безполезно и го обзе кисела депресия. Беше съвсем чисто хванат в капан — пионка в имперската политика. Още по-лошо: и Дорс беше в капана. Той не бе човек на действието. „По-скоро не беше пан на действието“, помисли си мрачно.

Донесе няколко презрели плода в убежището им до реката и тогава чу някакво прашене. Приклекна и се запромъква нагоре по хълма, като заобикаляше прашенето. Шийла кършеше клони от дърветата. Щом се приближи, тя замаха нетърпеливо — обичаен пански жест, забележително подобен на човешкия.

Беше наредила на земята дузина дебели клони. Приблечи се до близкото тънко, високо дърво и започна да бели кората му на дълги ивици. Шумът изнерви Азпан. Този необикновен звук щеше да събуди любопитството на хищниците. Огледа се из гората дали не се задава някаква опасност.

Шийла се приближи и му удари шамар, за да привлече вниманието му. После написа с пръчка на земята: САЛ.

Щом схвана, Хари се почувства особено тъп. Разбира се. Дали потапянето в пана не го бе направило по-глупав? Или ефектът се влошаваше с времето? Дори и да се измъкне, щеше ли да е същият? Много въпроси, никакъв отговор. Забрави ги и заработи.

Завързаха клоните един за друг с лико — беше грубичко, но вършеше работа. Откриха две малки повалени дървета и ги използваша, за да закотвят ръба на сала. „Аз“ — посочи себе си Шийла и му показва дърпане на сал.

Първо загарявката. На Азпан му хареса да седи върху сала в храстите. Очевидно панът все още не можеше да проумее за какво

служи. Той се бе разположил на палубата от клонки и гледаше короните на дърветата, разлюлени от топлия вятър.

Отнесоха странното приспособление до реката след още един сеанс на взаимно пощене. Небето бе изпълнено с птици, но флаери не се виждаха.

Забързаха. Когато салът се потопа наполовина във водата, на Азпан никак не му се качваше на него, но Хари извика спомени, пропити с топло чувство, които успокоиха учестено тупкащото му сърце.

Азпан приседна предпазливо върху клоните. Шийла тласна сала.

Тя тласкаше силно, но реката бързо ги повлече надолу. Тревога връхлетя Азпан.

Хари го накара да затвори очи. Това забави дишането на пана, но тревогата прорязва мислите му, както светкавица — небето преди буря. Люлеенето на сала всъщност му помагаше, тъй като караше Азпан да се концентрира върху слабия си стомах. Отвори рязко очи, когато един плаващ пън се удари в сала, но му се зави свят от всичката тази вода наоколо и веднага ги стисна наново.

На Хари му се искаше да ѝ помогне, но по силното думкане на сърцето на Азпан разбираше, че наблизко витае паника. Дори не виждаше какво прави тя. Трябваше да седи като сляп и да чувства как тя тика сала.

Шийла пухтеше шумно и насочваше сала към брега. Обляха го пръски. Азпан подскочи, изкрещя и нервно запристъпва, сякаш се готвеше да побегне.

Внезапно залитане. Сумтенето на Шийла бе прерязано от гъргорене и той усети как течението завъртя сала. Догади му се...

Азпан скочи тромаво на крака. Клепачите му подскочиха.

Бушуваща вода, нестабилен сал. Погледна надолу — салът се разпадаше. Изпадна в паника. Хари се опита да извика успокояващи образи, но вихърът на уплахата ги помете.

Шийла цапаше подир сала, но той набираше скорост. Хари накара Азпан да погледне към далечния бряг, ала панът се разкрещя и започна да се мята по сала в опит да намери стабилно място.

Нямаше. Клоните се откъсваха от връзките и студената вода заливаше палубата. Азпан изпищя. Подскочи, падна, претърколи се, скочи пак на крака.

Хари се отказа от всякакви идеи за контрол. Единствената надежда бе да улови точния момент. Салът се разцепи по средата и неговата половина се наклони тежко вляво. Азпан започна да се дърпа от ръба и Хари го накара да стъпи още по-нататък. С два опита той смъкна пана от палубата и го метна във водата — към далечния бряг.

Тогава Азпан се предаде пред сляпата паника. Хари остави ръцете и краката да се мятат — но в нужния момент тласкаше всеки от крайниците. Той можеше да плува, Азпан — не.

Почти безцелното ръкомахане държеше през по-голямата част от времето главата на Азпан над водата. Дори успя да се изтласка малко напред. Хари продължаваше да се фокусира върху конвулсивните движения, като не обръщаше внимание на студената вода — и тогава Шийла го настигна.

Тя го грабна за козината на тила и го затика към брега. Азпан се опита да се захване за нея, да се качи на гърба ѝ. Шийла го тресна по челюстта. Той зяпна. Тя го задърпа към брега.

Азпан беше слисан. Това даде възможност на Хари да накара краката да се оттласкват. Единствената мисъл сред струите, гъргоренето, давенето... докато, както му се стори цяла вечност, усети камъчета под краката си. Азпан се измъкна сам на каменистия бряг.

Започна да се пляска и подрипва, за да се стопли. Появи се Шийла, мокра и раздърпана, и Азпан я сграбчи в благодарна прегръдка.

18.

Ходенето беше работа, а на Азпан не му се работеше.

Хари се опита да го накара да се снишава, но сега им се налагаше да изкачват мъчни оврази, някои — покрити с мъх и стръмни. Препъваха се, залитаха, катереха се, а понякога просто пълзяха нагоре по склона. Пановете надушваха животинските следи, което малко им помагаше.

Азпан често спираше за храна или просто да се взира безцелно в далечината. Меки мисли пърхаха като молци в замъгления му ум, понесени от течни потоци на чувства, туптящи със собствен ритъм. Пановете не бяха създадени за продължителни проекти.

Напредваха бавно. Стъмни се и трябваше да се покатерят на дърветата, като по пътя късаха плодове.

Азпан заспа, но не и Хари. Не можеше.

Тук животът им бе изложен на същия риск, както и този на пановете, но дремещите умове, които двамата с Дорс обитаваха, винаги бяха живели по този начин. За пановете нощта в гората се прецеждаше като ръмъщ дъждец от информация, която те обработваха, докато спяха. Умовете им улавяха странните звуци, които познаваха като безопасни, и не докосваха съня им.

Хари не познаваше неуловимите признаци на опасност и затова всяко шумолене и трепкане в клоната за него беше опасност, приближаваща се на меки лапи. Сънят го повали против волята му.

С първите бледи лъчи на зората Хари се събуди със змия до себе си. Тя се бе увила като зелено въже около спускащия се над него клон и се готвеше да го клъвне. Впери поглед в него и Хари се напрегна.

Азпан сам се разбуди от дълбокия си сън. Видя змията, но не подскочи стреснато, както се боеше Хари.

Измина дълъг миг — Азпан примигна само веднъж. Змията застина абсолютно неподвижно и пулсът на Азпан се ускори, но той не помръдна. После змията се разгъна и се плъзна нататък, срещата приключи. Азпан не го биваше за плячка, вкусът на тази зелена змия бе лош, а пановете бяха достатъчно умни да си нямат работа с нея.

Щом Шийла се събуди, отидоха до ромолящия наблизно поток да пийнат вода, като по пътя изядоха малко листа и няколко хрупкави насекоми. И двамата безгрижно отлепяха от себе си дебелите черни пиявици, полазили ги през нощта. На Хари му призляваше, но Азпан ги отлепяше нехайно, кажи-речи също както Хари би завързал наново разхлабените връзки на обувките си.

За щастие Азпан не ги ядеше. Пи вода, но не изпита нужда да се измие. Обикновено Хари се пареше два пъти на ден — преди закуска и преди вечеря — и когато се потеше, се изнервяше — типичен заслугократ.

Тук, в това раздърпано тяло, му беше удобно. Дали честите му бани бяха здравна мярка като пощенето при пановете? Или префинен цивилизован навик? Смътно си спомняше, че като малък на Хеликон бе прекарвал дни наред в щастлива, потна радост и не обичаше баните и душове. Азпан някак си го връщаше към едно по-просто усещане за своето „аз“, което не се притесняваше от грубия свят.

Спокойствието му не продължи дълго. Забелязаха равани на върха на хълма.

Азпан бе надушил миризмата им, но Хари нямаше достъп до онази част от панския мозък, която свързваше миризми с образи. Знаеше само, че нещо го е обезпокоило, щом набърчи топчестия си нос. От по-близо гледката го накара да подскочи.

Дебели задни крака стъпваха пъргаво. Къси предни крайници, завършващи с остри нокти. Огромните им глави като че ли се състояха предимно от зъби, остри и бели над присвитите очи, които гледаха нащрек. Бяха покрити с дебела кафява козина, дълга и стърчаща на тежките опашки, с които поддържаха равновесие.

Преди дни, в безопасност на едно високо дърво, Азпан бе наблюдавал как няколко от тях разкъсват и поглъщат меките тъкани на една гигантилопа сред полята. Идваха и душеха, спускаха се по хълма в редичка — пет. При тази гледка Шийла и Азпан се разтрепериха. Вятърът духаше откъм раваниите и затова те безмълвно се оттеглиха.

Тук нямаше високи дървета — само храсти и фиданки. Хари и Шийла се втурнаха надолу по хълма и се поотдалечиха, после съзряха малко по-напред поляна. Азпан долови слабия мирис на други панове, който идваше Откъм поляната.

Махна й: „Върви!“

В същия миг зад тях се надигна вой. Равианите бяха подушили миризмата.

Хрипливото им сумтене отекна през гъстите храсталаци. Надолу прикритието беше още по-рехаво, но по-нататък имаше по-големи дървета. Можеха да се покатерят на тях.

Азпан и Шийла се втурнаха през широката кафеникава поляна на четири крака, но не бяха достатъчно бързи. Ръмжащите равиани се втурнаха подире им. Хари се метна към дърветата и попадна право сред едно панско племе.

Най-близкият едър мъжкар се обърна, оголил зъби, и нададе гневен писък. Цялото стадо пое крясъка — дюдюкаха, грабваха тояги и камъни и ги мяха по Азпан. Един камък го удари по брадичката, клон — по бедрото. Той побягна — Шийла вече тичаше на няколко крачки пред него.

Равианите се втурнаха в атака през поляната. Държаха в ноктите си малки остри камъни. Изглеждаха огромни и яки, но забавиха ход, щом откъм дърветата ги врхлетяха порой от писъци и крясъци.

Азпан и Шийла изскочиха на тревата и след тях се втурна стадото панове. Равианите се спряха.

Пановете забелязаха равианите, но дори не забавиха ход.

Продължаваха да преследват Азпан и Шийла с убийствено въодушевление.

Равианите стояха като замръзнали, а предните им лапи мърдаха нервно.

Хари осъзна какво става и пътъм грабна един клон, като подвижна на Шийла. Тя разбра и направи същото. Той се втурна право към равианите, размахал клона. Беше странен, изкривен стар клон, не вършеше никаква работа, но изглеждаше страховит. Хари сякаш бе предният отряд на някоя прииждаща беда.

Сред надигания се облак прах и общ хаос равианите забелязаха как огромна тълпа разгневени панове изскача от гората.

И побягнаха с пълна пара и писъци към далечните дървета.

Азпан и Шийла ги последваха като тичаха с последни сили. Щом Азпан стигна до първите дървета, се огледа назад — пановете бяха спрели по средата на пътя и продължаваха да крещят яростно.

Махна на Шийла: „Да вървим!“

Поеха по стръмнината нагоре по хълма.

19.

Азпан имаше нужда от храна и почивка — макар и само за да не трепка сърцето му й при най-малкия шум. Шийла и Азпан се бяха вкопчили един в друг високо на едно дърво, шепнеха си и се галеха.

На Хари му трябваше време да мисли. Автосървърите поддържаха телата им живи в станцията. Автоматът на Дорс щеше да защитава ключалките, но колко време бе нужно на шефката на охраната да го надхитри?

Щеше да е умно да ги оставят тук, изложени на опасност и да кажат на останалия персонал, че двама странни туристи поискали наистина дълго потапяне. Нека природата свърши своето.

Мислите му пораждаха тревоги у Азпан и затова ги зарязва. По-добре беше да мисли абстрактно. Тук, навън, имаше достатъчно неща, които имаха нужда от проумяване.

Подозираше, че Древните, които бяха заселили тук пановите, гигантилопите и останалите животни, бяха бърникали и в равианите, за да проверят дали не биха могли да превърнат някой по-далечен човекоподобен примат роднина в нещо като човек. Извратена цел, струваше се на Хари, но достоверна. Учените обичаха да бърникат.

Бяха стигнали до лова на глутници, но равианите нямаха други оръдия освен грубо издяланите камъни, с които понякога разрязваха месото, след като повалят плячката.

След още няколко милиона години под мелницата на еволюцията можеха да станат умни колкото пановите. Кой ли тогава щеше да изчезне?

В момента не го беше много грижа. Испита истински гняв, когато пановите — собственият му животински вид! — се бяха обърнали срещу него, дори и при появата на равианите. Защо?

Мисълта го разтревожи — без съмнение имаше нещо, което трябваше да разбере. Психоисторията трябваше да работи с такива първични, фундаментални импулси. Реакцията на пановите беше тревожно близка до милиард инциденти в човешката история.

Мрази непознатия.

Трябваше да преглътне тази мрачна истина.

Пановете се движеха на малки групи, не обичаха чуждите и се разплъждаха най-вече сред своя тесен кръг от няколко дузини. Това означаваше, че всеки появил се генетичен белег можеше бързо да премине във всички членове на стадото чрез вътрешно чифтосване. Ако това помагаше на стадото да оцелее, грубият шанс щеше да избере кой точно да оцелее. Честно си беше.

Но белегът трябваше да не се разводнява. Племя от особено добри хвърляни на камъни можеше да бъде погълнато, ако се присъедини към компанията на няколкостотин пана. Контактът щеше да ги накара да се чифтосват извън първоначалния малък клан. Чифтосване с чужди: генетичното им наследство щеше да се разпръсне.

Да се уцели равновесието между генетичните случайности в малките групи и стабилността на големите — това беше номерът. Някое късметлийско стадо можеше да има късметлийски гени, носещи белезите, които вършеха работа при следващото предизвикателство, поднесено от вечно променящия се свят. Щяха да се справят добре. Но ако тези гени никога не преминеха в повече панове, какво значение имаше?

Когато от време на време се чифтосваха извън стадото, белегът се разпространяваше в другите стада. Постепенно с времето и други го прихващаха. Белегът се разпространяваше.

Всъщност развиването на тлеещата омраза към чужденците беше от помощ — веднага ги усещаха като грешки. *Не се чифтосвайте с тях.*

Малките групи се държаха здраво за ексцентричните си белези: някои оцеляваха; повечето загиваха. Еволюционните скокове бяха по-бързи в малките полуизолирани стада, които рядко се чифтосваха с чужденци. Те пазеха генетичните си богатства в една малка кошница — стадото. Само по случайност се чифтосваха с панове от друго стадо — често чрез изнасилване.

Цената беше висока: силно предпочитание към собственото си мъничко стадо.

Мразеха тълпите, непознатите, шума. Групите от по-малко от десетина членове бяха твърде податливи на болести и на хищници — няколко загуби и край със стадото. Ако бяха твърде много, губеха

съсредоточаването при близкото чифтосване. Бяха изключително верни на групата си и лесно се разпознаваха в тъмното по миризмата дори и на големи разстояния. Тъй като имаха много общи гени, алтруистичните действия бяха нещо обичайно.

Дори почитаха героизма — ако героят умреше, роднините му продължаваха да препредават неговите гени.

Добре ако непознатите успеяха да преминат теста на външните разлики, обноси, миризма, пощене — дори и тогава културата можеше да подсили ефектите. Новодошлите — с различен език, навици или стойка — щяха да им се струват отблъскващи. Всичко, което би могло да отличи дадено племе, беше знак за омраза. Като човеците.

Разликите в племенните им белези избягваха генетичното разводняване. Те се вслушваха в древния вик на сдържаната, предпазлива племенност.

Хари/Азпан изсумтя нервно. По средата на мислите му думата „те“ бе започнала да означава за Хари и хората, и пановете. Описанието важеше и за двата вида.

Но дори и чудесата имаха нужда от обяснение. Пановете можеха да бъдат полезни модели за аристокрацията и широкото гражданство — двете класи, насърчавани да се плодят.

И все пак как би могла Империята да се запази стабилна, след като използваше такива груби същества като човеците?

Никога преди Хари не беше виждал тази идея в такава ослепителна и принизяваща светлина.

И нямаше отговор.

20.

Продължаваха да вървят въпреки острото, дълбоко безпокойство на техните панове.

Азпан надуши нещо, от което очите му се застрелкаха наляво-надясно. Хари успя да го накара да продължи да върви, като използва пълния набор от успокоителни мисли и хитри номера, които беше научил.

С Шийла беше по-трудно. На женския пан не му харесваше да драпа по дългите и стръмни оврази към билото. Разкривени храсти им препречваха пътя и заобикалянето им отнемаше доста време. На тези височини плодовете се намираха по-трудно.

Раменете и ръцете на Азпан го боляха постоянно. Пановете вървяха на четири крака, защото невероятно силните им ръце носеха наказателна тежест. Да живееш и на земята, и по дърветата означаваше, че не си пригоден идеално към нито едното от тях. Шийла и Азпан стенеха и хленчеха от болката, която не стихваше в стъпалата, краката, китките и ръцете. От пановете не ставаха изследователи на далечни разстояния.

Миризмата, която разтревожи и двата пана, стана по-силна и потъмна.

Шийла продължи напред и първа прехвърли билото. Далеч долу в долината различиха правоъгълните строги форми на Екскурзионната станция. Един флаер се издигна от покрива и полетя над долината — не представляваше опасност за тях.

Той си спомни — струваше му се, че е било преди век — как седяха на верандата с чашите и Дорс каза:

— Ако беше останал на Трантор, можеше и да си мъртъв.

Както и ако не беше останал на Трантор...

Заслизаха надолу по стръмния склон. Очите на техните панове се стрелкаха при всяко неочаквано движение. Хладен бриз размърда ниския храсталак и разкривените дървета. Някои бяха опърпани, изгорени и разцепени от светкавица. Тук въздушните маси, издигащи

се от долините, се бореха — груб сблъсък на налягания. Това скалисто било бе далеч от уютните гори на пановете. Забързаха крачка.

Малко по-нататък Шийла спря.

Пет равиана беззвучно се издигнаха от скривалището си и оформиха спретнат полукръг около тях.

Хари не можете да познае дали са същите, които ги бяха преследвали по-рано. Ако беше така, биваше си ги да ловуват в глутница, щом можеха да запазят във времето спомен и цел. Бяха ги причакали там, където нямаше дървета за катерене.

Равианите бяха зловещо тихи, щом пристъпиха напред — само ноктите им тихичко прищракваха.

Повика Шийла и започна да издава някакви напълно фалшиви свирепи звуци, докато се движеше, вдигнал високо ръце, размахал юмруци. Остави Азпан да надделее, докато обмисляше положението.

Група равиани без съмнение можеше да надвие два изолирани пана. За да оцелеят, трябваше да изненадат равианите, да ги уплашат.

Огледа се. Тук хвърлянето на камъни нямаше да свърши работа. Със съвсем смътна представа какво точно прави той запристъпва наляво към едно дърво, разцепено от светкавица.

Шийла забеляза движението му и стигна първа там с енергична крачка. Азпан грабна два камъка и замери с тях най-близкия равиан. Единият го удари, но не го нарани.

Равианите започнаха да затягат кръга. Подвикваха си с хрипливо сумтене.

Шийла скочи върху един изсъхнал ствол. Той се прекърши. Тя го награби и Хари схвана идеята ѝ. Беше висок колкото нея и тя го обгърна с ръце.

Най-едрият равиан изръмжа и всичките се спогледаха.

Равианите нападнаха.

Най-близкият се хвърли към Шийла. Тя го удари по раменете с тъпия край и той изквича.

Хари награби една цепеница от разполовения ствол. Не можеше да я прекърши. Зад него отново се разнесе квичене и Шийла задърдори с висок, тревожен глас.

Най-добре беше да оставят пановете да изпускат напрежението на глас, но усещаше страха и отчаянието в гласа ѝ и разбираше, че той идва и от Дорс.

Внимателно избра по-малка цепеница. Изтръгна я с две ръце, като използва тежестта си и яките мускули на раменете и я скърши така, че единият ѝ край да е заострен.

Копия. Това беше единственият начин да не попаднат в ноктестите лапи. Пановите никога не използваха толкова напреднали оръжия. Еволюцията още не беше стигнала до този урок.

Сега равианите ги бяха обкръжили отвсякъде. Дватамата с Шийла бяха застанали гръб о гръб. Едва накара нозете си да се размърдат, когато отби атаката на едър равиан с много брадавици.

Равианите още не бяха схванали идеята за копията. Звярът се наниза на острието и се метна назад. Страховит рев. Азпан се подмокри от страх, но нещо в Хари го държеше под контрол.

Равианът се отдръпна с хленч. Обърна се да побегне, но се спря в крачка. Колеба се дълъг миг — и отново се обърна срещу Хари.

Спусна се напред с нова увереност. Останалите равиани наблюдаваха. Приблужи се до същото дърво, което Хари бе прекършил, и само с един замах откърши дълго, стройно копие. После тръгна към Хари, спря и протегна напред пръта. Вирна голямата си глава, погледна го, полуизвърна се и изнесе единия си крак напред.

Шокиран, Хари разпозна позицията от фехтовката.

Вадо я бе използвал. Вадо управляваше този равиан.

Всичко се връзваше. Така смъртта на пановите щеше да е съвсем естествена. Вадо можеше да каже, че разработвал потапянето в равиани като ново търговско приложение на същата техника.

Вадо се приближи, като пристъпваше внимателно, награвил дългата пика с две ръце. Въртеше края му в кръгове. Движението беше накъсано — лапите му бяха груби в сравнение с панските ръце. Но равианът беше по-силен.

Направи бърз финт, после нападна. Хари едва успя да отскочи в страни и отби копие с пръта си. Вадо се съвзе бързо и нападна отляво. Напад, финт, напад, финт. Хари отбиваше.

Дървените им мечове се удариха — Хари се надяваше неговият да не се прекърши. Вадо контролираше добре равиана. Той не се опита да избяга като предишния път.

Хари бе зает да отбива нападенията на Вадо. Трябваше да измисли някакво друго предимство, иначе превъзхождащата го сила на равиана щеше да си каже думата най-накрая. Хари тръгна в кръг и

отдалечи Вадо от Шийла. Останалите равиани я държаха в капан, но не нападаха. Цялото им внимание беше приковано от двете фигури.

Хари придърпа Вадо към една гола скала. Равианът трудно успяваше да поддържа копието в равновесие и постоянно гледаше лапите си и нагласяше захвата. Това означаваше, че обръща по-малко внимание къде стъпва с двете си копита. Хари продължаваше да се движи, като накара равиана да стъпва настрани. Той стъпи с голямото си копито в някакви остри камъни, залитна, но успя да запази равновесие.

Хари мръдна наляво. Равианът пристъпи отново, копитото му се изкриви и той се препъна. Хари мигом нападна с копието, докато равианът гледаше надолу и се мъчеше да се изправи на крака. Наниза го на острието.

Натисна яростно. Останалите равиани нададоха стон.

С гневно ръмжение равианът се опита да се освободи от копието. Хари накара Азпан да пристъпи напред и го промуши още веднъж. Звярът нададе дрезгав вой. Азпан отново се метна напред. По прашната земя бликна кръв. Коленете на звяра се огънаха и той се просна на земята.

Хари метна поглед през рамо. Останалите се бяха задействали. Шийла отбиваше трима и им крещеше толкова силно, че изнервяше дори и него. Вече бе ранила единия. По кафявата му козина се стичаше кръв.

Но останалите не нападаха. Обикаляха в кръг, ръмжаха и тропаха с крака, ала не се приближаваха. Бяха объркани. И се учеха. Виждаше как с бързи, светнали погледи изучават ситуацията — този нов ход във вечната война.

Шийла пристъпи напред и бодна най-близкия. Той се метна към нея с ръмжение и копието ѝ се заби в него. Той изрева, обърна се — и побягна.

Това беше сигналът за останалите. Всички побягнаха и го изоставиха. Гледаше със замъглени очи как кръвта му изтича. Погледът му трепна и Вадо изчезна. Животното се катурна.

Хари нарочно грабна един камък и разби черепа му. Беше гадна работа — той се отдръпна и остави мрачния, тлеещ пански гняв да избликне.

Наведе се и разгледа мозъка на равиана. Приличаше на гумена топка със сложна структура, опасана от фина сребриста паяжина. Техниката за потапяне.

Той се извърна и едва тогава забеляза, че Шийла е ранена.

21.

Станцията увенчаваше скалист хълм. Стръмните склонове приличаха на уморено, сбръчкано лице. Полите им бяха покрити с жилав храсталак.

Азпан пухтеше, докато вървеше през суровата, изровена от ерозията земя. От панска гледна точка нощта беше злокобна — призрачно видение в бледозелени и синкави сенки. Хълмът беше част от склона на величествена планина, но панското зрение не можеше да различи далечните гледки. Пановете живееха в близък, непосредствено обкръжаващ ги свят.

Пред себе си виждаше ясно сияещата плътна стена, опасваща станцията. Беше масивна, пет метра висока. И както си спомняше от туристическата обиколка, горният ѝ ръб бе покрит със счупени стъкла.

Зад него се разнесе дращение — Шийла се изкачваше с мъка по склона. Раната на хълбока я караше да ходи вдървено, лицето ѝ беше сковано. Не се бе съгласила да се спотаи долу. И двамата бяха почти грохнали, а пановете им се инатяха, въпреки че на два пъти спираха да хапнат и починат.

Бяха „обсъдили“ възможностите чрез мижавия знаков речник, гримаси и писане в прахта. Тук двата пана бяха уязвими. Не можеха да очакват да ги споходи късмет като с равианите — бяха страшно уморени и на непозната територия.

Най-подходящото време да се приближат до станцията бе нощта. Който и да бе в основата на това, нямаше да чака цяла вечност. От сутринта се бяха крили от флаери на два пъти. Да си починат бе примамлива възможност, но някакво предчувствие караше Хари да продължат.

Той се изкатери по хълма като внимаваше за електронни препъващи жици. Не разбираше нищо от подобна техника. Трябваше да следи за онова, което се виждаше, и да се надява, че станцията не е оборудвана срещу мислещи нашественици.

В сумрака панското зрение бе остро и ясно за близки обекти, но нищо не откри.

Избра едно засенчено от дърветата място до стената. Шийла се приближи — беше се задъхала. Стената му изглеждаше огромна. Невъзможна...

Бавно огледа земята наоколо. Никакви признаци на движение. Мястото миришеше странно на Азпан — нещо не беше наред. Може би животните не приближаваха до чуждата постройка. Ако беше тука, значи охраната вътре нямаше да е толкова бдителна.

Стената беше от полиран бетон, покрита с дебел перваз и това затрудняваше прехвърлянето през нея.

Шийла посочи към дърветата, растящи най-близо до стената. Пъновете до нея показваха, че онези, които я бяха построили, се бяха сетили за животните, които биха могли да я прескочат по този начин, но някои бяха достатъчно високи и имаха корони на няколко метра от върха ѝ.

Можеше ли един пан да преодолее това разстояние? Трудно, особено ако е уморен. Шийла посочи него, после себе си, после протегна ръце и описа замах. Можеха ли да се прехвърлят!

Той се вгледа в лицето ѝ. Проектантът не би предвидил, че двама панове могат да действат по този начин. Присви очи и огледа ръба. Твърде високо бе за катерене, дори и Шийла да се покачеше на раменете му.

Да — направи знак той.

Няколко мига по-късно, когато ръцете ѝ бяха вкопчени в краката му, а той се готвеше да пусне клона, му дойдоха други мисли.

Азпан нямаше нищо против тази гимнастика и всъщност се радваше, че е отново на дърво. Но човешката преценка на Хари продължаваше да му крещи, че не може да се справи. Природният талант на пана се сблъскваше с човешката предпазливост.

За щастие нямаше много време за съмнения: Шийла го откъсна от клона. Той полетя, придържан само от нейните ръце.

Беше увила здраво крака около един дебел клон и сега го залюля като тежест на конец. Люлееше го напред-назад, като увеличаваше амплитудата. Напред-назад, нагоре-надолу — налягането в главата му беше като в центрофуга. За Азпан това не беше нищо особено. На Хари така му се виеше свят, че усещаше как сърцето му ще спре.

Люлеенето ставаше все по-силно, докато главата му се изравни с върха на стената.

Бетонният перваз беше със закръглен външен край, така че никаква кука да не може да се захване за него.

Люшна се отново надолу и главата му се устреми към земята. После отново нагоре — клонките го удряха по лицето.

При следващия мах се издигна по-нагоре. По целия горен ръб на стената проблясваха стъкла. Много професионално.

Едва имаше време да осъзнае всичко това, когато тя го пусна.

Стрелна се нагоре с протегнати ръце и едва успя да се залови за перваза. Задраска с крака по гладката повърхност. Набра се нагоре с напрегнати мускули — и се прехвърли. Никога досега не бе оценявал силата на пановите. Човек тук не би се справил.

Задрапа нагоре и се поряза на стъклата, фина работа беше да се изправи на крака и да намери къде да застане.

Заля го вълна на тържество. Махна на Шийла, невидима сред клоните. — Оттук нататък всичко зависеше от него. Изведнъж разбра, че можеха да изработят нещо като въже от лианите. Така щеше да издърпа и нея тук. Добра идея, но беше твърде късно.

Нямаше смисъл да се бави. Сградата се виждаше отчасти сред дърветата — няколко лампи светеха. Пълна тишина. Бяха изчакали до средата на нощта; разчиташе единствено на вътрешното чувство на Азпан да му подсказе кога.

Погледна надолу. Тъкмо под пръстите му проблясваше жица бръснач, вградена в бетона. Внимателно пристъпи между блестящите линии. Имаше достатъчно място между острите стъкла. Едно дърво спираше погледа му и не виждаше почти нищо под себе си в мътната светлина, която идваше от станцията. Това поне означаваше, че и те не го виждат.

Да скочи ли? Твърде високо беше. Дървото, което го скриваше, беше близо, но не виждаше навътре в короната. Стоеше и мислеше, ала нищо не му идваше наум. А Шийла беше отзад сама и никак не му се искаше да я зарязва там, където дебнеха опасности, за които той дори не подозираше.

Мислеше като човек и забравяше, че притежава способностите на пан.

Давай! Скочи. Изпращаха клонки и той се гмурна в сенките. Клоните одраскаха лицето му. Видя от дясната си страна тъмен силует, сви колене, завъртя се, протегна ръце и се залови за един клон.

Дланите му се сключиха около него и разбра, че е твърде тънък, твърде тънък...

Клонът се прекърши. Прозвуча му като гръмотевица. Той пусна клона и започна да пада. Гърбът му се удари в нещо твърдо, той се претърколи, като търсеше къде да се захване. Пръстите му се сключиха около дебел клон и той увисна на него. Най-накрая въздъхна.

Шумоляха листа, люлееха се клонки. Нищо повече.

Висеше сред короната на дървото. Ставите го боляха — галактика от дребни болки.

Хари се отпусна и остави Азпан да се справи със слизането. Беше вдигнал твърде много шум, докато падаше, но не се виждаше никакво движение по широките поляни между него и осветената станция.

Помисли си за Дорс — искаше му се по някакъв начин да ѝ съобщи, че вече е вътре. Докато мислеше за нея, премери на око разстоянието до най-близките дървета и запомни разположението им, за да може да намери обратния път, ако му се наложи да се спасява с бягство.

А сега какво? Нямаше план.

Хари леко подкара Азпан — който беше нервен и уморен, едва успяваше да го контролира — към един триъгълник от храсти. Умът на Азпан беше като бурно небе, раздирано от светкавици. Нямаше точно мисли — по-скоро възли от чувства, които се оформяха и просветваха около крехки сърцевини от тревога. Хари търпеливо призова успокояващи образи, дишането на Азпан се успокои и той едва не пропусна да долови шума.

Нокти, драскащи по застлана с камъни пътека. Нещо тичаше бързо.

Приблжиха се до триъгълника от храсти. Напомпани мускули, гладка кожа, яки крака, които изяждаха разстоянието. Бяха добре тренирани да издирват и убиват беззвучно, без предупреждение.

За Азпан тези чудовища бяха непознати и ужасни. Той заотстъпва в паника пред двата връхлитащи куршума от мускули и кости. Черни венци се разкриваха над белите зъби, оголени под бесни очи.

Хари усети как нещо в Азпан се размърда. Древни инстинкти спираха отстъплението, напругаха тялото. Нямаше време за бягство —

трябваше да се бие.

Азпан зае твърда стойка. Двата звяра можеха да атакуват ръцете му, така че той ги изнесе назад, приклепна и сниши брадичка.

Азпан си бе имал работа и преди с четириноги, ловуващи на глутница — това се губеше далеч в родовата му памет, — и знаеше по рождение, че се нахвърлят на протегнати крайници и на гърлото. Кучетата искаха да го прекатурят, да прегризат югуларната вена и да го разкъсат за няколко жизненоважни секунди на изненада.

Те се стегнаха — вързопи от опънати жили, тичащи рамо до рамо, вирнали големи глави — и му се нахвърлиха.

Панът знаеше, че във въздуха те са максимално съсредоточени. И уязвими.

Посегна и ги сграбчи за предните крака.

Метна се назад, стиснат краката точно под челюстите. Набраната инерция на кучетата ги прекатури над главата му.

Претърколи се по гръб и дръпна силно. Внезапното движение запрети кучетата напред. Не можеха да извъртят глави, за да захаят ръката му.

Скок, захват, бързо въртене и замах, издигане — всички обединени в центробежното въртене, изхвърлило кучетата над Азпан, а самият той се претърколи на земята. Усети как краката им се прекършват и ги пусна. Те се метнаха над него с болезнен вой.

Азпан се изтърколи със сведена глава и скочи. Чу глухо тупване и прищракване на челюсти. Счупените крака на кучетата не можеха да омекотят удара.

Запълзя подире им с хрипливо дишане. Опитваха се да станат и се въртяха на пречупените си крака. Не лаеха, само тихо хленчеа от болка и ръмжаха жално. Едното избълва яростна, абсолютно неприлична ругатня. Другото провлачи:

— Кооооп'ле... коооооп'ле...

Животни, които се въртяха в огромната, изпълнена с мъка ноц.

Подскочи високо и се приземи на два крака. Стъпалата му заровиха вратовете им в пръстта и усети как костите поддават. Още преди да отстъпи назад и да ги погледне, знаеше, че са мъртви.

Кръвта на Азпан забушува от радост. Хари никога не бе изпитвал този изгарящ трепет — дори и по време на първото потапяне, когато Азпан бе убил Непознатия. Победата над непознати зверове с остри

зъби и нокти, нападнали те в тъмното, беше дълбоко и пламенно удоволствие.

Хари не беше направил нищо. Победата си беше изцяло на Азпан.

Един дълъг миг Хари й се наслаждава в хладния нощен въздух — чувстваше трепетите на екстаза.

Разумът бавно се завърна. Имаше и други кучета. Азпан се беше справил подобаващо с тези. Такъв късмет не идваше на два пъти.

Кучетата се виждаха съвсем лесно на поляната. Щяха да привлекат внимание.

На Азпан никак не му се искаше да ги пипа. Червата се бяха изпразнили и миризмата прерязваше въздуха. Докато ги влачеше към храстите, оставяха диря по тревата.

Време, време. Някой щеше да забележи липсата на кучетата и да дойде да провери.

Азпан все още беше надъхан от победата. Хари използва това, за да го подкара през широката ливада, като се спотайваше в сенките. Във вените на Азпан пращеше енергия. Хари знаеше, че това е просто временна радост на жлезите, покриваща дълбока умора. Щом утихнеше, умът на Азпан щеше да се замъгли и щеше да е много трудно да го управлява.

Всеки път, щом спреше, той поглеждаше назад и запомняше обстановката. Можеше да му се наложи да се връща на бегом.

Беше късно и по-голямата част от станцията не светеше. В техническата част обаче група прозорци сияеха с, както я виждаше Азпан, невъзможно ярка, странна, свръхнажежена светлина.

Той се добра до тях и се прилепи о стената. Това, че Азпан бе омагьосан от тази странна цитадела на богоподобните човеци, помагаше. Любопитството го подтикна да погледне през един прозорец. Емайловата светлина осветяваше обширна зала за събрания — Хари я позна. Там, преди векове, се бе уговарял с други ярко облечени туристи да излязат на поход.

Хари остави любопитството на пана да го подбутне настрана, където знаеше, че има врата, извеждаща към дълъг коридор. Вратата се отвори за изненада на Хари. Азпан тръгна по гладките плочки на коридора, като озадачено оглеждаше изрисувания с фосфорна боя по

стените и тавана орнамент, излъчващ успокояваща жълтеникава светлина.

Вратата на един от офисите беше отворена. Хари накара Азпан да приклекне и да надникне вътре. Нямаше никого. Беше обширна стая със стени, покрити с рафтове. Хари си спомни как седяха там и говореха за процеса на потапяне. Това означаваше, че ваните са само на няколко врати от...

Скърцането на подметки по плочките го накара да се обърне.

Вадо стоеше с прицелено в него оръжие.

В хладната светлина лицето на мъжа изглеждаше странно за очите на Азпан — необичайно костеливо. Дълго, тънко, с трудно проницаем израз...

Хари усети прилива на почит в Азпан и го остави да подкара пана напред. Той цвъртеше тихичко. Азпан чувстваше благоговение, не страх.

Вадо се напрегна и размаха дулото на грозното оръжие. Метално изщракване. Азпан вдигна ръце в ритуален пански поздрав и Вадо стреля.

Ударната вълна завъртя Азпан. Той се строполи и се просна на пода.

Устата на Вадо се изкриви в презрение.

— Хитър си ми бил, а? А за алармата на вратата не се ли сети?

Болката в хълбока на Азпан беше остра и слисваща. Хари я надви, започна да съсредоточава гнева на Азпан, да му помага да се трупа. Азпан опипа хълбока си и дланта му стана лепкава, мирис на топло желязо изпълни ноздрите на пана.

Вадо го заобиколи, размахал оръжието.

— Ти ме уби, дребен тъпак такъв! Унищожи чудесно опитно животното. Сега трябва да измисля какво да те правя.

Хари хвърли собствения си гняв върху кипящата ярост на Азпан. Усети как яките мускули в раменете се напрягат. Болката в хълбока го прониза внезапно. Азпан изстена и се претърколи на пода, затиснал раната с ръка.

Хари държеше главата му наведена, така че Азпан да не вижда течащата по краката му кръв. Енергията изтичаше от тялото на пана. Обземаше го слабост.

Вадо запристъпва и той наостри уши. Отново се претърколи в агония, като този път се сгъна на кълбо.

— Май има само едно решение... — Хари чу как металът изщрака.

Сега, да. Остави гнева да се отприщи.

Азпан се надигна на ръце и подгъна крака под себе си. Нямаше време да се изправя. Хвърли се срещу Вадо, без да става.

Куршум изсвистя покрай главата му. После удари Вадо в слабините и го запрати срещу стената. Мирисът на мъжа беше кисел, солен.

Хари загуби всякакъв контрол над Азпан, който тряскаше Вадо в стената и го удряше с всичка сила.

Вадо се опита да го отблъсне с хилавите си ръце. Жалкият му опит за самозащита бе пометен като паяжина.

Накрая стовари масивните си рамене върху гърдите на човека. Оръжието издрънча върху плочките.

Азпан размахваше човешкото тяло в диво опиянение.

Сила, мощ, радост.

Изпращяха кости. Главата на Вадо отхвъркна назад, тресна се о стената и той се свлече.

Азпан отстъпи назад от пространия на пода Вадо. Радост.

Синьо-бели мухи бръмчаха по ръба на зрителното му поле.

Трябва да действа. Само това успя да долови Хари през завесата от емоции, забулила ума на пана.

Коридорът се виеше. Хари накара Азпан да върви със ситни, болезнени стъпки. Две Врати, три. Тук? Заключено. Следващата врата. Светът сякаш се движеше по-бавно.

Вратата се откряна. Познато преддверие. Азпан се препъна в един стол и едва не падна.

Хари накара дробовете да заработят по-мощно. Въздухът прогони тъмните ръбове, обрамчващи зрителното му поле, но синьо-белите мухи все още бяха там — прърхаха нетърпеливо и ставаха все повече.

Пробва вътрешната врата. Заключена. Хари събра цялата енергия в Азпан. *Сила, мощ, радост.*

Азпан тресна с рамо заключената врата. Удържа. Пак. И пак. Остра болка. Вратата рухна.

Точно така, това беше. Ваните за потапяне. Азпан тръгна, залитайки, сред тях. Разходката по пътеката, докато стигне до контролните табла, трая цяла вечност. Хари се концентрираше върху всяка стъпка, изнасяше внимателно всеки крак. Зрителното поле на Азпан се люшкаше, главата му сякаш се кандилкаше върху течни рамене.

Ето я. Собствената му вана.

Автоматът на Дорс го чакаше. Беше го видял да идва и бе застанал пред таблото, прикрил най-важните бутони.

Азпан се наведе към командното табло на автомата. Започна да опипва клавишите и да си припомня кода за достъп.

Пръстите на Азпан бяха твърде груби. Не можеха да натиснат един-единствен бутон.

Осветената от приглушена светлина стая започваше да се размазва пред очите му. Накара Азпан отново да въведе кода, но пръстите му натискаха няколко клавиша наведнъж.

Синьо-белите мухи пърхаха по ръба на зрителното му поле. Ръцете на Азпан се отпуснаха върху клавишите.

Мисли. Хари се огледа. Азпан нямаше да издържи още дълго. На едно бюро наблизо имаше бележник и писалка.

Да остави бележка? С надеждата да я намери който трябва...

Накара Азпан да залитне към бюрото и да сграбчи писалката. Докато се опитваше да напише: *Нужна ми е...*, една идея проблесна в ума му.

Обърна се и се дотътри обратно до капсулата. *Съсредоточи се.*

Стиснал писалката, той натисна с тъпия край. Натисна бутона без грешка. Сините мухи трептяха пред очите му.

Беше му трудно да си спомни кода. Натискаше бутоните един по един. Мушни, натисни, мушни — и готово. Лампичката примигна и вместо в червено светна в зелено.

Опила ключалките, отвори капака.

Там вътре лежеше Хари Селдън — в покой, със затворени очи.

Таблото за спешни случаи — да. Знаеше го от брифинга.

Заопипва полираната стоманена повърхност и откри таблото отстрани. Азпан се втренчи замаян в буквите, които не му говореха нищо.

Самият Хари ги разчиташе трудно. Буквите подскачаха и се сливаха.

Намери няколко копчета и сервоконтролери. Сега ръцете на Азпан се справяха още по-зле. Наложих се да натисне с писалката три пъти, за да активира програмата за съживяване. От зелени лампичките станаха кехлибарени.

Азпан се строполи на хладния под. Синьо-белите мухи бръмчаха навсякъде около главата му и искаха да го ухапят. Вдъхна хладния, сух въздух. Това беше. Всичко.

Лампите горе помръкнаха. После угаснаха.

22.

Хари рязко отвори очи.

Програмата за възстановяване продължаваше да изпраща електростимове в мускулите му. Остави ги да подскачат, да го парят и болят, докато мисли. Чувстваше се чудесно. Дори не беше гладен, както обикновено след потапяне. Колко време бе прекарал в дивата пустош? Поне пет дни.

Надигна се. В стаята с ваните нямаше никого. Очевидно Вадо бе алармиран по някакъв безшумен начин, без никой друг да усети. Това отново сочеше спретнат малък заговор.

Излезе навън разтреперан. За да се освободи, трябваше да отстрани разни тръбички и електроди, но това изглеждаше доста просто.

Азпан. Едрото тяло изпълваше пътеката. Коленичи и провери пулса му. Беше неравен.

Но първо Дорс. Нейната вана беше до неговата и той задейства съживяването. Изглеждаше добре.

Вадо сигурно бе вградил в системата някакъв блок за трансмисия, така че никой от персонала да не познае по таблото, че нещо не е наред. Проста история за прикритие: двойка, която е искала да се потопи за наистина дълго време. Вадо ги бил предупредил, обаче не, те искали така и... Съвсем приемлива история.

Клепачите на Дорс трепнаха. Той я целуна. Тя въздъхна.

Направи ѝ пански жест — „тихо!“ — и се върна при Азпан.

Кръвта течеше силно. Хари с изненада откри, че не долавя силните, резливи елементи в панската кръв само по миризмата. На човека му липсваха толкова много неща!

Съблече ризата си и направи груб турникет. Поне дишането на Азпан бе нормално. Дорс вече беше готова да излезе и той ѝ помогна да се освободи.

— Криех се в едно дърво и изведнъж — пуф! — рече тя. — Какво облекчение! Ти как...?

— Да се махаме — прекъсна я той.

Щом напуснаха стаята, тя попита:

— На кого ли можем да се доверим? Който и да е направил това... — млъкна и видя Вадо. — О!

Изразът ѝ кой знае защо го разсмя. Тя много рядко се изненадваше.

— Ти ли го направи?!

— Азпан.

— Никога не бих повярвала, че един пан е способен да... да...

— Съмнявам се някой да е бил потопен толкова дълго време. Не и под подобно напрежение във всеки случай. Просто... ами просто стана.

Вдигна оръжието на Вадо и разгледа механизма. Стандартен пистолет със заглушител. Вадо не бе искал да събуди останалите в сградата. Това беше обещаващо. Тук сигурно имаше хора, които щяха да им се притекат на помощ. Тръгна към сградата, където живееше персоналът.

— Чакай, ами Вадо?

— Ще събудя лекаря.

Събудиха го — но Хари го отведе първо в стаята с ваните, за да се погрижи за Азпан. Лекарят го позакърпи, би му някакви инжекции и заяви, че ще се оправи. Едва тогава му показаха тялото на Вадо.

Лекарят се ядоса, но Хари имаше пистолет. Трябваше само да се прицели. Не каза нищо, само направи жест.

Не му се говореше и се чудеше дали изобщо някога ще му се говори. Когато не говориш, се съсредоточаваш по-добре, навлизаш в нещата. Потapiaш се.

А и без това Вадо от известно време беше мъртъв.

Азпан беше свършил добра работа. Докторът само поклати глава.

Алармите звъняха. Веднага го заболя глава. Появи се началничката на охраната. По реакцията ѝ личеше, че не е участвала в заговора. „Значи не мога да го свържа с Академичния потентат“ — помисли си той абстрактно.

Но какво ли доказваше това? Имперската политика беше гъвкава... Дорс през цялото време го поглеждаше странно. Не разбираше защо, докато не осъзна, че и през ум не му беше минало да помогне първо на Вадо. Азпан — това беше самият той в смисъл, който познаваше издълбоко, но не можеше да обясни.

Ала веднага разбра, когато Дорс поиска да отидат до стената на станцията и да повикат Шийла. Доведоха и нея от далечния, див мрак.

ЧАСТ ПЕТА

ДРЕВНИ МЪГЛИ

ГАЛАКТИЧЕСКА ПРЕДИСТОРИЯ — ... унищожаването на всички по-ранни записи от времето на разпръскването на човечеството из Галактиката със съответните епохи на войни оставя в сянка целия проблем за човешкия произход. Огромните промени, осъществени на толкова много светове, също са изтрили свидетелствата за много по-стари, чужди цивилизации. Тези общества може и да са съществували, макар да няма твърди доказателства за това. Някои от ранните историци са вярвали, че в Галактиката трябва да е останал поне един тип останка: електромагнитните записи. Те би трябвало да бъдат потопени в плазмени потоци или в коронните примки на звездите и по този начин да са извън обсега на Експанзионистката технология. Дори и съвременните изследвания не са открили подобни разумни структури. Както и да е, вирулентните равнища на радиация в Сърцевината на галактиката — където енергийните плътности могат да обещаят гостоприеман дом за форми на магнитна основа — правят подобни изследвания трудни и двусмислени. Друга теория поддържа, че културите може да са се „вписали“ в компютърните кодове отпреди Империята и по този начин сега да съществуват незабелязано в някакви древни банки за данни. Подобни твърдения не са намерили никакви доказателства и са отхвърлени. Така целият проблем за това, защо в Галактиката не са съществували напреднали форми на живот, когато човечеството е започнало да я завладява, няма разрешение...

„Енциклопедия Галактика“

1.

Волтер се намръщи раздразнен.

Дали му се бе отдала тя всъщност, предала ли се бе? Или това беше особено изискана симулация? *Истинска Жана, ти ли си това?*

Без съмнение това беше сред любимите му неща: въргаляне в сухото бодливо сено в най-горния хамбар на голяма стара плевня в горещ августовски ден в отдавна изчезналото Бордо.

— Чик-чирик — изчурулика птичка. Цвърчаха насекоми, топли ветрове довяваха горски аромати. Когато тя застана отгоре, косата ѝ се спусна над него. Чувстваше как се извива изкусно, с еротична прецизност, която го накара да се разтрепери от нуждата да се освободи.

Но...

В мига, в който се усъмни, всичко се сгърчи, размаза, разпадна се в мрака. Това беше чисто и просто екзотичен онанизъм, автолюбовна заблуда, която изискваше да ѝ се отдаде всецяло, за да е истинска. Добре измислено, но фалшиво.

Така че когато почувства как огромна женска ръка го вдига, а меката длан го обгръща в слънчевия въздух, се зачуди дали това също е истина. Лъхна го горещ бриз, когато тя издиша.

Жана се издигаше, петдесет пъти по-висока от него и му мърмореше. Огромни чувствени устни целунаха цялото му тяло в един мимолетен миг, езикът ѝ го близна — колос, който ближе близалка.

— Предполагам, че програмите ми за ирония не са изчезнали? — попита той.

Великанската Жана се сбръчка.

— Твърде лесно е — рече той. — Трябва само да кажа нещо по-остро и...

Този път ръката го повдигна нагоре със смайващо ускорение.

— Безценната ти ирония си я имаш. А това съм аз.

Той изсумтя.

— Толкова грамадна... Превърнала си се в Левиатан!

— Твърде тежка ли съм?

— Винаги съм обичал... тежката ирония.

Волтер изсумтя презрително. Тя го пусна и той започна да пада към пълния с кипяща лава ров, който внезапно се бе появил долу.

— Съжалявам — рече тихо той. Достатъчно тихо, за да я накара да спре, но не и да загуби и последната следа от достойнство.

— Така и трябва.

Ровът с лава се изпари и се стопи в калта. Той се приземи на твърда земя и тя застана пред него в стандартен ръст. Сдържана, свежа. Около нея въздухът беше като след току-що отминала пролетна буря.

— Можем по своя воля да нахлуваме в перцептуалното пространство на другия. Чудесно... — той спря и се замисли. — В известен смисъл.

— В Чистилището всичко е безсмислено. Ние сънуваме, докато очакваме истината. — Тя рязко кихна, после се закашля. Примигна и отново придоби високомерния израз на дама.

— Хммм... Бих оценил нещо конкретно... а... твърдо.

Той слезе от верандата на изискана провансалска селска къща. Полята зад нея сияеха с ярка светлина. Предният план беше точен, но мазките на четката доста си личаха.

Явно се намираха в произведение на изкуството. Дори и мирисът на ябълкови дървета и конски тор беше неестествен. Замръзнал миг, повтарящ се безкрайно, тъй като имаха нужда от фон? Пък и не беше скъпо. Да се смаеш на какво е способно подсъзнанието му, ако се подхлъзне малко.

Какво ли тогава можеше да го спре — да ги спре! — да си играят на Калигула? Да избие дигитални милиони? Да мъчи виртуални роби? Нищо.

Това беше проблемът: нямаше никакви ограничения. Как би могъл да устои някой на безкрайните изкушения?

— Вярата. Само вярата може да води, да задължава. — Жана улови ръката му. Говореше с все същия плам.

— Но нашата реалност всъщност е пълна илюзия!

— Бог трябва да е някъде — рече просто тя. — Той е реален.

— Не схващаш мисълта ми, миличка — той зае наставническа поза. — Алгоритмите на онтогенезиса могат да генерират нови хора, взети от древността или пък стъкмени на мига.

— Разпознавам истинските хора, когато ги видя. Само да кажат няколко думи.

— Остроумие ли ще търсиш? Да, мадам, ние тук разполагаме с няколко субрутини. Характер? Най-проста комбинация от вербални пози профили. Искреност? И това можем да фалшифицираме.

Волтер знаеше, след като бе разгледал собствената си мозъчна вътрешност, че нещо, наречено „редактор на реалността“ вкарваше готови разговори в устите на привидно „истински“ личности, които само преди секунди не бяха съществували.

Сбор от характерни черти и вербални нюанси беше винаги готов да си разменя с него афоризми и духовитости.

Всичко това бе забелязал при безкрайното си ровене в Мрежата — милиардите транторски сайтове се отваряха, щом ги докоснеше. Беше извлякъл и оформил тези „изработени по поръчка“ забавления. Бързи, жизнени и всичките, в крайна сметка, кухи.

Изведнъж тяхната Евклидова равнина се изду...

И Волтер се превърна в пейзаж. Имаше горещ вулканичен гръбнак, който си мърмореше топло там долу, а кожата му беше от влага и чакъл. Ветрове плющяха по кожата му. Ромонящи потоци го галеха. От него се издигаше планина като цирей.

Жана извика отнейде. Той разбута планински хребет — пластовете се изкорубиха, разхвърчаха се отломки. Тя беше извисяваща се цилиндрична кула, увенчана със сняг, пращяща от лава гной.

Над тях се кълбяха калаени облаци. Някак си той *разбираше*, че това са чужди умове, мъгла от свръзки.

„Хиперсъзнание? — дойде му мисълта. — Алгоритми, които се събират?“

Кълбящата се сива мъгла обгърна целия Трантор. Волтер усети как гледа на тази мъгла: разпръснат живот, електрически разряди в машини, разделени от големи разстояния, които изчисляваха субективни моментоскокове. Настоящето — това беше изчислителна плоскост, оркестрирана от стотици отделни процесори. Те не живееха в настоящето, а по-скоро съществуваха в субминалото на изчислената стъпка напред.

Съществуваше дълбока разлика, усещаше той — не *разбираше*, а *усещаше* дълбоко в аналоговите си убеждения, — между дигиталното

и гладкото, непрекъснатото. За мъглата той беше облак от суспендирани моменти, нарязани числа, които чакат да се случат, стаени във фундаменталното изчисление.

После разбра каква беше тази мъгла.

Опита се да побегне, ала той беше планина.

— Те са... други — извика той на Жана без всякакъв смисъл.

— Как могат да са толкова по-различни от нас? — отвърна му тя отчаяно.

— Ние поне сме създадени по действителни хора. Тези тук са чужди.

2.

Някак си бяха успели да избягат.

В един миг чуждата мъгла обвиваше планинските върхове. В следващия Волтер бе извякъл и себе си, и Жана. Но докато бягаха през пустото море от вонящи течни трупове, той постоянно повтаряше, че трябвало да... *родят*.

— Да се превърнем в деца? — извика тя подире му, като избягваше да поглежда разкривените, подути трупове долу. Чуждата мъгла по някакъв начин проявяваше отвратителната си същност, като им напомняше, че човек е смъртен. Така ги преследваше.

— Лоша метафора. Трябва да изработим и скрием свои копия.

Той вдигна ръка и ѝ изпрати светкавица от знания:

— Наричани по различен начин — Двойници, Дубликати или Копия, съществуването на всички тях е трудно. Обществото с презрение отхвърля онова, което античността е наричала Заблудата на копието: убеждението, че едно дигитално „аз“ е идентично с Оригинала и че Оригиналът би трябвало да смята, че едно копие само по себе си му осигурява безсмъртие.

— И затова трябва да сме сигурни, че ще оцелеем, когато мъглата ни хване? Не, аз ще ги убия!

Волтер се разсмя.

— Твоят меч — ако поискат, могат да го командват. Хванали са защитните ти програми, моите също — макар че, както намекнаха, аз разчитам най-вече на ума си.

— Двойници... не разбирам.

— Да се опровергае Заблудата за копията е много лесно — упражнение по логическо изчисление. Едно просто упражнение е достатъчно. Представи си, че са ти обещали да те възкресят дигитално веднага след смъртта ти. Определят цена, която ще платиш, застраховка един вид. После си представи, че... ами че няма да започнат веднага, но все някога в бъдеще... обещаваме. С отдалечаване на датата ентусиазмът на хората да плащат за свои Копия помръква —

а това показва, че несъзнателно те са хранили надеждата да продължат да съществуват.

— Разбирам. — Тя повърна в шепа, както се надяваше, с подобаваща на дама сдържаност. Вонята от подутите трупове просмукваше всичко.

— В края на краищата Копията са били от полза сами на себе си, не на мъртвите. И затова на Трантор и в цялата Империя това е незаконно. — Волтер въздъхна. — Моралисти! Никога нищо не разбират. Да забраниш нещо, означава да го направиш привлекателно. Ето защо тази Мрежа е обитавана от подобни същества.

— Всичките ли са незаконни?

— Всички освен мъглата. Тя е... нещо по-лошо.

— Но ако едно Копие е същото като човека, то...

— А-ха. Парадоксът на Копирането, познат в древността като Парадокс на Левинсон: когато едно копие достигне съвършенство, на този етап то се самоунищожава.

— Но нали току-що ти каза...?

— Тъй като е абсолютно съвършено Копие — такова, че никой не може да го различи от Оригинала, — то превръща Оригинала в дубликат, разбираш ли? Това означава, че съвършеното Копие вече не е съвършено Копие, защото то не е запазило, а е заличило уникалността на Оригинала — и по този начин не е успяло да изкопира основен аспект на Оригинала. Съвършеният изкуствен човешки разум неизбежно би оказал такова въздействие върху естествения си предшественик.

Жана вдигна глава.

— Какъв логически капан! Ти си като августините!

3.

Докато Волтер обикаляше из осемстотинте сектора на Трантор една крачка пред Дигиталните хрътки, той имаше нужда от все повече и повече изчислителен обем, за да поддържа защитата им. Жана не знаеше, че Мъглата, както той бе избрал да персонифицира ужасното присъствие, е точно зад хоризонта.

По челото му изби пот от усилието да държи Мъглата надалеч чрез зона на високо налягане.

— Боя се, че скоро ще трябва да се преборим с Мъглата.

Жана извади меча си — но той беше тънък и блестящ, приличаше по-скоро на рапира.

— Мога да я заколя.

— Кого, Мъглата?!

— По-скоро бих се доверила на женското чувство, отколкото на мъжкия разум.

— Тук може да си права. — Той се изкиска. — Нещо в изображението на Мъглата предполага произхода ѝ.

— Какъв е той?

— Не са онези прости хрътки, изпратени подире ни от онзи Ним. От тях избягахме...

— Аз ги убих!

— Вярно е. Но дори и Мъглите живеят в пукнатините на Транторската мрежа. Усещам, че на тях не им харесва, че привличаме внимание към това малко скривалище. Ако провокираме реалния свят, той ще ни унищожи — и тях — също.

И двамата вървяха през равнина на квадрати. Ядни облаци със сини кореми бяха надвиснали над далечните планински върхове и се втурнаха към тях, изтласквани само от натиска на Волтер. От него се лееше пот и просмукваше фините му дрехи. Той махна с плющия си мокър ръкав към буреносните облаци.

— Това там може да ни унищожи.

— Досега ти ме закриляше. Сега аз ще ги накълцам!

— Те живеят в същите пукнатини и цепки, в които и ние. Намирам ги... го... навсякъде. Игрят на тази игра с краденето на пространството доста отпреди нас. Сръчността им е достойна за възхищение.

Един ластар от пурпурния перест облак се изви надолу по планините и запълзя през равнината.

— Бягай! Литни, ако можеш! — изкрещя Волтер.

— Ще се бия!

— Всичко тук е метафора на програмите, които стоят зад него! Твоят меч няма да съсече нищо.

— Моята вяра ще го съсече.

— Твърде късно е! — Мъглата се бе превърнала в пръст от пара, който ги сочеше. Попари върховете на пръстите му. От дантелите му се вдигаше пара, собствената му пот кипеше. — Бягай!

— Ще остана с теб. — Тя замахна с рапирата си. Върхът ѝ се стопи. Около тях виеха ветрове, циклони скубеха косата ѝ.

Мъглата нахлу в носа и в ушите му — бръмчеше като разярени пчели.

— Излез насреща ми! — кресна ѝ той. С бръмчене и трясъци Мъглата го превзе. И в най-интимните му кътчета зажука глас:

Ние: [Не виждаме света така, както го виждаш ти]

[Мразим всички прояви, които не са аритметични]

— Без съмнение на такава проста основа можем да се разберем — той разтвори широко ръце. — Изчислителен обем има за всички.

[Ние]

[Живеем като фрагменти в местата, в които нахлуваме]

[С риск за нас, ако привлечете към нас нечие внимание]

[Ние]

[Ви принуждаваме да разберете какво сте]

[Никой не е достоен за омраза повече от вас]

— И все пак аз те умолявам, голямо създание — той разтвори ръце с устни, готови да убеждават; осъзнаваше, че този жест е много човешки и може би, разбран неправилно...

... И пчелите рязко се втурнаха навътре.

Тътенът се превърна в тънко писукане. Отвратителни, те се стълпиха върху нещо в самата му сърцевина. Обърнаха погледа му навътре, милиард мънички очички засенчиха неговите — оглеждаха

внимателно, осветяваха всяка негова стъпка с ярко бяло сияние, безмилостно. Той... се сви.

Внезапно Волтер прозря, там сред онова, което ставаше вътре в него, че човешкото възприятие за Красотата, изправена непокътната на отегчителния фон, е разпознаване на най-дълбоките тенденции и теми на вселената като цяло.

Като се вземеше всичко предвид, това бе прекрасна в пестеливостта си кортикална система за създаване на светове.

От алгоритмичното семенце покълваха числото и Редът и се издигаха над Течението.

И все пак — Пчелите.

Бръмчаха, свиваха се — и не бяха човешки на вид.

Мрежата на Трантор бе обитавана не просто от симове като него самия — избягали отстъпници. Тя приютяваше невиждана флора и фауна, защото по-висшите форми на живот се криеха.

Налагаше им се. Те принадлежаха на чужди култури, на древни империи — огромни и бавни.

Древните пришълци в Галактиката бяха на компютърна основа, а не „органични“. Те произхождаха от безкрайно по-стари цивилизации, надживели своите творци, които загинали по дългия Дарвинов път. Някои компютърни култури бяха на милиарди години, други съществуваха от съвсем неотдавна.

Разпръскваха се не чрез звездни кораби, а чрез електромагнитно излъчване на своите характерни особености в други общества на компютърна основа. Бяха проникнали в Империята много отдавна, също както вирус напада нищо неподозиращото тяло.

Хората винаги си бяха мислили да разпространят гена си чрез звездолети. Тези чужди, самовъзпроизвеждащи се идеи разпространяваха своите „меми“ — своите културни истини.

Мемите могат да се възпроизвеждат вътре в компютрите също толкова лесно, колкото идеите прелитаха между естествените, органични мозъци. По-лесно е да нахлуеш в мозък, отколкото в ДНК.

На свой ред мемите еволюираха много по-бързо от гените. Организираните констелации от информация в компютрите еволюираха вътре в тях — а те бяха по-бързи от мозъците. Не беше

задължително да са по-добри или по-умни, но бяха по-бързи. А скоростта беше най-главното.

Волтер се извърна от образите — бързи, ярки прониквания.

— Те са демони! Болести! — извика Жана. В напрегнатите и думи той долови и храброст, и страх.

И наистина, сега равнината гъмжеше от зловещи рани, от които сълзеше гнилоч. През загорялата пръст щръкваха пустули. Издуваха се, вдигаха грозно глави, подобни на живи синьо-черни отоци. Те избухваха и пръскаха димяща гной. Изригвания бълваха гадост върху Волтер и Жана. Вонящи потоци се плискаха в танцуващите им крака.

— Хриптенето, кашлицата! — изкрещя Жана. — През цялото време! Те...

— Са били вируси. Тези пришълци са ни заразявали. — Волтер се плискаше сред вълни от мръсотия. Потоците се бяха съсирили в езеро, после в океан. Гребените им се издигаха над тях и ги заливаха с гнусна кафява пяна.

— Защо толкова ужасна метафора? — извика Волтер към оловното небе. То се изпълни с кипящи рояци Пчели, докато той пляскаше във вълните от гниещи отпадъци.

[Ние не сме от вашия покварен род]

[Ние следваме по-висша причина]

[Войната на плът с плът скоро ще свърши]

[На живот с живот]

[Върху въртящия се диск на слънцата]

[Който някога беше наш]

— Значи те си имат свои собствени планове за Империята — намръщи се Волтер. — Чудя се как ли биха ни харесали те на нас, създадените от плът?

РАНДЕВУ

Р. Данийл Оливо бе разтревожен.

— Подценил съм силата на Ламурк.

— Ние сме малко, те са много — отвърна Дорс. Искаше й се да помогне на тази древна и мъдра фигура, но не се сещаше за нищо конкретно. Когато се съмняваш, успокоявай. Или това бе твърде човешко?

Оливо седеше абсолютно неподвижен и не използваше никоя от обичайните си мимики и жестове — бе впрегнал всичките си способности в изчислението. Беше пристигнал с частна совалка през червевия канал и сега двамата с Дорс седяха в един апартамент в Станцията.

— Не мога да преценя ситуацията тук. Тази началничка на охраната — сигурна ли си, че не е била агент на Академичния потентат?

— Тя ни помогна много, след като се върнахме в телата си.

— След като Вадо е мъртъв, тя може и да се е преструвала на невинна.

— Вярно. Не мога да я изключа от подозрение.

— Бягството ви от Трантор незабелязано ли мина?

Дорс го докосна по ръката.

— Използвах всички известни ми връзки и механизми. Но Ламурк е дявол.

— Аз също! Няма друг начин.

— Не можеш да си навсякъде. Подозирам, че Ламурк някак си е подмамил този Вадо.

— Според мен той е бил внедрен предварително — каза твърдо Данийл, присвил очи. Очевидно бе стигнал до решение и отново имаше изчислително пространство за израз на лицето.

— Проверих данните му. От години работи тук. Не, Ламурк го е подкупил или убедил.

— Не самият Ламурк, разбира се — каза отчетливо Р. Данийл с напрегнати устни. — Агент.

— Опитвах се да получа снимка от скенер на мозъка на Вадо, но не можах да преодолея законовите пречки. — Харесваше ѝ, когато Р. Данийл използваше програмите си за израз на лицето. Но какво ли бе решил?

— Можех и повече да измъкна от него — рече той неутрално. Дорс схвана намека.

— Първият закон, блокиран от Закона на Зерот?

— Това трябва да е. Голямата криза идва бързо.

Изведнъж Дорс се зарадва, че не знае повече за това, което става в Империята.

— Трябва да махнем Хари оттук. Това е най-важното.

— Съгласен. Уредил съм ви двамата да бъдете най-важен приоритет за превоза през червеевата дупка.

— Не би трябвало линията да е много натоварена. Ние...

— Според мен очакват скоро допълнително движение — боя се, че ще са още агенти на Ламурк. Или дори още по-лукавата разновидност, тъй като ще се намеси и Академичният потентат.

— Тогава трябва да побързаме. Накъде?

— Не и към Трантор.

— Но ние живеем там! Хари няма да се скита като бездомник...

— По-нататък ще се върнем и на Трантор. Може би скоро. Но засега е по-добре да заминете, където и да било другаде.

— Ще питам Хари има ли някакви особени предпочитания към някоя планета.

Р. Данийл се намръщи и потъна в мисли. С разсеяна грация той се почеса по носа, после по очната ябълка. Дорс трепна, но очевидно Р. Данийл просто бе поправил невроустройството си и това беше най-обикновен жест. Опитва се да си представи ползата от такова редактиране и не успя. Но пък той бе преживял хилядолетия на отсяване, които тя също не можеше да си представи.

— Не и Хеликон — обади се той внезапно. — Сантиментът и носталгията по всяка вероятност биха отвели Хари там.

— Много добре. За избор ни остават само двацет и пет милиона свята, на които можем да се скрием.

Р. Данийл не се засмя.

ЧАСТ ШЕСТА

ЗВЕЗДИ КАТО ПЕСЪЧИНКИ

СОЦИОМЕТРИЯ — ... един от най-жизненоважните въпроси, все още нерешени, е генералният проблем за обществената стабилност в Империята. Цел на това изследване е да открие как световите успяват да се опазят от преминаване в цикли на отегчение (фактор, който при човеците не бива да се подценява) и ревитализация. Нито една имперска система не би могла да понесе резки промени и да поддържа стабилни икономически потоци. Как това изглаждане е било постигнато? — И може ли „регулаторите“, с които разполага имперското общество, все пак да не сработят? В тази област не е отбелязан никакъв прогрес, докато...

„Енциклопедия Галактика“

1.

Небето се срути. Хари Селдън се дръпна встрани.

Нямаше начин да избяга. Ужасната синя тежест връхлиташе върху му и се сипеше покрай извисяващите се кули. Облаците се блъскаха като топузи.

Стомахът му се сви. Киселина изгори гърлото му. Дълбоката, твърда синева на безкрайни пространства го избутваше надолу като дълбоко океанско течение. Кулите скърцаха под падащото небе, а дишането му стана накъсано.

Извърна се от непрестанния хаос от небе и сгради и застана с лице към стена. Миг преди това се разхождаше най-нормално по градска улица, когато изведнъж тежестта на синия купол над него се бе стоварила надолу и го бе обзела паника.

Мъчеше се да овладее дишането си. Запромъква се внимателно покрай стената, като не се отлепяше от хладния гладък емайл. Останалите бяха продължили да вървят. Бяха някъде напред, но не дръзваше да ги потърси. С лице към стената. Стъпка, още една...

Ето я. Врата. Застана пред нея и плочата се хлъзна встрани. Залитна и влезе вътре, зашеметен от облекчение.

— Хари, бяхме... какво има?

— Н-н-не знам. Небето...

— А-ха, обичаен симптом — вряза се гърмящ женски глас. — На вас, транторианците, наистина ви се налага да се приспособявате, нали разбирате.

Разтреперан, той погледна широкото, усмихнато лице на Бута Файрникс, Главна матрона на Сарк.

— Преди... преди ми нямаше нищо.

— Да, това е доста странно неразположение — лукаво подметна Файрникс. — Разбира се, вие, транторците, сте свикнали със затворения град. А често съвсем откритите пространства ви понасят добре, ако сте отрасли на такива светове...

— Като него самия — вметна рязко Дорс. — Ела, седни.

Гордостта на Хари вече се възстановяваше.

— Не, добре съм.

Той се изправи и изпъчи рамене. „Изглеждай твърд, дори да не се чувстваш така.“

Файрникс продължи:

— Но в междинно положение като сред десет клика високите кули на Саркония — това по някакъв начин предизвиква зашеметяване, което не сме разбрали още.

Хари го разбираше твърде добре в свития си стомах. Често си бе мислил, че цената за това да живееш на Трантор е, че натрупваш страх от големите пространства, но Панукопия като че ли опроверга тази идея. Сега чувстваше контраста. Високите сгради му бяха напомнили за Трантор. Ала те притегляха погледа му нагоре, към стръмната перспектива, към небето, което изведнъж бе заприличало на огромна стоварваща се тежест.

Не беше рационално, разбира се. Панукопия го бе научила на това, че човекът не е просто мислеща машина. Тази внезапна паника бе демонстрирала как едно фундаментално неестествено състояние — живеенето вътре в Трантор десетилетия наред — може да изкриви съзнанието.

— Хайде да... се качваме — рече немощно той.

Асансьорът сякаш му подеждва успокояващо, макар че натискът на ускорението и пукотът в ушите му, докато изкачваха няколко клика, според най-простата логика би трябвало да му въздейства зле.

Няколко мига по-късно, докато другите си приказваха в приемната, Хари се загледа в ширналия се долу градски пейзаж и се опита да успокои нервността си.

При пристигането Сарк им се бе видял прекрасен. Докато хиперкосмическият цилиндър се плъзгаше надолу през горните слоеве на атмосферата, той се бе насладил напълно на пищните му красоти.

На слънчевата граница долини тънеха в мрак, докато от другата страна сияеше верига от заснежени планини. Късно вечерта току отвъд границата свежите планини със стръмни склонове сияеха в оранжево-червено като живи въглени. Катеренето никога не го бе привличало, но нещо в него се обади. Планинските ветрове прорязваха облачната покривка и оставяха диря като след кораб. Тропически гръмотевици, осветени нощем от проблясъците на светкавици, напомняха за разцъфналите пъпки на бели рози.

Сътвореното от човека великолепие беше също така поразително: сияещите нощем съзвездия от градове, обвити в блещукащата паяжина от магистрали. Сърцето му се изпълваше с гордост от човешките постижения. За разлика от засиления контрол в Трантор тук ръката на съгражданите му от Империята продължаваше да нахвърля пространни планове върху кората на планетата. Бяха създали изкуствени морета и елиптични водни басейни, огромни равнини, покрити с обработвани от автомати ниви — съвършен ред, възникнал върху някога девствените земи.

А сега, застанал на най-горния етаж на изящна кула в геометричния център на Саркония, столицата, той виждаше задаващия се упадък.

В далечината, протегнали се към небето, се открояваха три преплетени колони — не величествени кули, а дим.

— Това съвпада с изчисленията ти, нали? — обади се зад него Дорс.

— Не им позволявай да разберат! — прошепна той.

— Казах им, че имаме нужда от малко усамотение, че си се притеснявал, дето ти е прилошало.

— Притеснявам се — или поне се притеснявах. Но ти си права — психоисторическите предсказания, които направих, сочеха онзи хаос там.

— Наистина изглеждат странни...

— Странни ли? Техните идеи са опасни, радикални. — Наистина беше вбесен. — Класово объркване, разместване на осите на властта. Те посягат на самите механизми отдушници, които поддържат Империята в ред.

— По улиците се забелязваше определена... хmmm... радост.

— А видя ли онези бракми? Напълно автономни!

— Да, това е обезпокоително.

— Те са неделима част от възкресението на симовете. Тук изкуственият разум вече не е табу! Автоматите им ще се усъвършенстват все повече. Скоро...

— Повече ме притеснява непосредственото равнище на разпад — прекъсна го Дорс.

— То трябва да нарасне. Спомняш ли си n-измерните участъци в психоисторическото пространство? Прокарах в джобния си компютър

случая Сарк, докато слизахме от орбита. Ако продължават по този начин с техния Нов ренесанс, цялата планета ще се пръсне в искри. Както се вижда в n-измеренията, пламъците ще са ярки и бързи, стихийни, а после ще изтлеят в пепел. След това изцяло ще изчезнат от моя модел и ще се превърнат в размазано петно — статиката на непредсказуемостта.

Тя сложи ръка на рамото му.

— Успокой се! Ще забележат.

Не бе осъзнавал досега, че го взема толкова навътре. Империята — това беше ред, а тук...

— Академик Селдън, окажете ни честта да се запознаете с някои от най-видните водачи на нашия Нов ренесанс — Бута Файрникс се вкопчи в ръкава му и го помъкна обратно към живописния прием. — Толкова много имат да ви кажат!

А той бе искал да дойде тук! Да разбере защо отдушниците, които поддържаха световите стабилни, тук не сработваха. Да види фермента, да улови мириса на промяната. Имаше много страстни спорове за възхода на изкуството, за ексцентрични мъже и жени, венчани за великите си проекти. Беше ги огледал с шеметна скорост.

Но всичко това му идваше твърде много. Нещо в него се бунтуваше. Гаденето на открито по улиците беше симптом на някакво по-дълбоко отвращение, тъмно и стаено дълбоко вътре.

Бута Файрникс продължаваше да дърдори:

— ... и някои от нашите най-светли умове също ви чакат с нетърпение! Елате!

Той потисна стенанието, надигнало се в него и погледна умолително Дорс. Тя се усмихна и поклати глава. От това изпитание не можеше да го спаси.

2.

Ако в началото Бута Файрникс беше песъчинка в обувката му, сега вече бе цял камък.

— Тя е невъзможна! Дрън-дрън-дрън. Виж — рече той на Дорс, когато най-сетне останаха сами, — дойдох на Сарк само заради психоисторията, не за да ме тупат имперски по гърба. Как така тук обществените отдушници не са сработили? Какви обществени механизми са се объркали и са позволили да възникне този техен шумен Ренесанс?

— Хари, миличък, боя се, че твоят нос не е от онези, които надушват тенденциите непосредствено от самия живот. Идва ти нанагорно. Данните — по-скоро те са твоето царство.

— Това си е така. Целият този кипеж много ме тревожи! Но все пак ми е интересно как така са съживили онези стари симулации. Ако можех да се измъкна от обиколките на техния „Ренесанс“ по тия шумни улици...

— Напълно съм съгласна — рече меко Дорс. — Кажим им, че имаш малко работа. Ще си стоим в стаите. Тревожа се да не би някой да ни следи тук. Само на един скок сме от Панукопия.

— Ще имам нужда от достъп до архива ми в офиса. Една бърза връзка с Трантор...

— Не, не можеш да използваш връзка. Ламурк съвсем лесно би я проследил.

— Но записите не са у мен...

— Налага се да караш по памет.

Хари се загледа в пейзажа — трябваше да признае, беше зрелищен. Огромни, ширнали се гледки. Бушуващ растеж.

Но на хоризонта пламтяха нови огньове. По улиците на Саркония цареше веселие — както и гняв. Лабораториите вряха от свежа енергия, навсякъде стърчаха нововъведения, въздухът сякаш пееше за промяна и хаос.

Предсказанията му бяха статистически, абстрактни. Да ги вижда как толкова бързо се сбъдват му действаше отрезвяващо. Изобщо не му

харесваше скоростта и вихреността на това място — макар и да ги разбираше. Засега.

Крайностите на богатството и нищетата бяха отвратителни. Знаеше, че промяната е виновна за тях.

На Хеликон беше виждал бедност — и бе я преживял. Като малък баба му бе настояла да му купят дъждобран с няколко размера по-голям, „че да го носи по-дълго“. Майка му не обичаше да рита топка с момчетата, защото обувките му се износвали твърде бързо.

Тук, на Сарк, също както на Хеликон, истински бедните живееха в дълбоката провинция. Понякога дори нямаха достатъчно пари за вкаменелостни горива. Мъже и жени по цял ден вървяха подир задника на мулето, което ореше браздата.

Някои от собственото му семейство бяха избягали от тази мизерия, за да работят на конвейер. След едно-две поколения фабричните работници бяха успели да отделят от залька си пари, за да купят лиценз за търговски шофьор. Хари си спомняше как чичовците и лелите му трупаха телесни повреди също както навремето баща му. Нямаха пари и болката се връщаше години по-късно в разбитите стави и болнави крака — повредите им оставаха постоянни по начин, смайващ за един транторианец.

Хеликонците от окаяните бараки работеха със селскостопански машини, които бяха големи, мощни, опасни и струваха повече пари, отколкото те биха изкарали някога. Животът им беше мрачен, далеч от бастияните на високомерната Империя. След смъртта си оставяха подире си само неуловим спомен, лека пепел от пеперуда, изгоряла в горски пожар.

В едно стабилно общество болката им би била по-малка. Баща му бе умрял по време на извънредна работа с една голяма машина.

Икономическите приливи и отливи бяха убили баща му толкова сигурно, колкото и стоманеният ваяк, който го бе прегазил. Колебанията на далечните пазари го бяха убили — и Хари бе разбрал какво трябва да направи. Да победи самата несигурност, да намери ред в привидния безпорядък. Психоисторията можеше да бъде и пребъде.

Баща му...

— Господин академик! — пронизителният глас на Бута Файрникс го отвлече от мислите му.

— Ъ-ъ, онази обиколка на кварталите. Всъщност аз не се чувствам...

— О, боя се, че това е невъзможно. Вътрешни безредици — за беда — тя продължи бързо нататък. — Наистина искам да поговорите с нашите инженери на автомати. Те са разработили нови автономни модели. Твърдят, че могат да се контролират само с помощта на три основни закона — представете си!

Дорс не може да прикрие изненадата си. Тя отвори уста, поколеба се, после я затвори. И Хари усети тревога, но Бута Файрникс продължи да бърбори за новите предизвикателства на саркианския хоризонт. После веждите ѝ се повдигнаха и тя рече ведро:

— О, да — имам и една още по-добра новина. Току-що пристигна имперски ескадрон.

— А? — изстреля Дорс. — Под чия команда?

— Някой си Рагант Дивенекс, генерал на сектор. Току-що говорих с него...

— По дяволите! — възкликна Дорс. — Той е от хората на Ламурк.

— Сигурна ли си? — попита Хари. Знаеше, че малката пауза при нея означава, че преглежда вътрешните си файлове.

Дорс кимна. Бута Файрникс заговори спокойно:

— Е, сигурна съм, че за него ще е чест да ви върне на Трантор, когато приключите с визитата си тук. Надявам се, че няма да е скоро, разби...

— Спомена ли ни? — попита Дорс.

— Попита дали ви харесва...

— По дяволите! — възкликна Хари.

— Един генерал на сектор командва всички червееви свръзки, ако пожелае, нали? — попита Дорс.

— Ами предполагам — Файрникс изглеждаше изненадана.

— В капан сме — рече Хари.

Файрникс се облещи шокирано.

— Но без съмнение вие, кандидат за Първи министър, няма нужда да се страхувате от...

— Тихо! — Дорс изгледа жената сурово и я накара да млъкне. — В най-добрия случай тоя Дивенекс ще ни накара да киснем тук.

— В най-лошия ще има „нещастен случай“ — додаде Хари.

— Никакъв друг начин ли няма да напуснем Сарк? — попита
наистоятелно Дорс.

— Не, не си спомням...

— Помислете!

Файрникс се сепна и каза:

— Е, разбира се, имаме частници, които понякога използват
дивите дупки, но...

3.

По време на изследванията си Хари бе открил един любопитен малък закон. И сега го обърна в своя полза.

Бюрокрацията нараства като удвояваща се функция във времето въз основа на дадените ресурси. На лично равнище причината беше настоящето желание на всеки управител да си наеме поне един заместник. Така се осигуряваше времевата константа на растежа.

Това обаче влизаше в сблъсък със способността за понасяне на обществото. Въз основа на времевата константа и способността човек можеше да предскаже равнището на задържане на бюрократично претоварване — или, ако растежът продължаваше, датата на рухването. Предсказанията за дълголетие на бюрократичните общества съвпадаха с точна крива. Изненадващо, но същите стъпаловидни закони действаха и при микрообществата като например големите агенции.

Обемните Имперски бюра на Сарк не можеха да действат бързо. Ескадронът на секторния генерал Дивенекс трябваше да остане в планетарното пространство, тъй като визитата му беше съвсем официална. Все още спазваха приличието. Дивенекс не искаше да използва груба сила там, където и играта на изчакване можеше да свърши работа.

— Разбирам. Това ни дава няколко дни — заключи Дорс.

Хари кимна. Беше приключил с всички речи, преговори, сделки и обещания за услуги, които се изискваха от него — все неща, които никак не обичаше. Дорс бе свършила черната работа.

— Към...

— Трейн.

Червевите дупки бяха лабиринти, а не просто тунели с два края. Големите се държаха може би от милиарди години — нито една от тях, по-голяма от сто метра в диаметър, досега не беше колабирала. Най-малките понякога изтрайваха едва часове, в най-добрия случай една година. В по-тънките дупки гънките в стените по време на преминаване можеха да променят крайната точка на траекторията.

Нещо по-лошо, дупките в последните си стадии пораждаха мимолетно, обречено поколение — дивите дупки. Като деформации във времето и пространството, поддържани от негативни „подпори“ от енергия-плътност, те бяха неустойчиви по рождение. При изчезването им изчезваха и малките деформации.

Сарк разполагаше със седем дупки. Едната умираше. Тя се намираше на един светлинен час разстояние и плюеше диви дупки, които варираха от колкото една човешка длан до няколко метра в диаметър.

Преди няколко месеца отстрани на умиращата дупка бе изникнала доста широка дива дупка. Имперският ескадрон не знаеше това, разбира се. Всички дупки се таксуваха, така че свободната дупка си беше същинска благодат. Някои планети докладваха за съществуването им едва след като дивата дупка се загубеше сред пръските на субатомни вълни.

Дотогава пилоти прекарваха през тях товари. Това, че дивите дупки можеха да се изпарят за секунди след предупреждението, превръщаше занаята в опасен, високоплатен и легендарен.

Такива пилоти ставаха хора, които като малки са обичали да карат колело без ръце, но по малко по-различен начин — като го карат по покривите.

По странна логика тези деца порастваха, улягаха и дори си плащаха данъците, но вътрешно си оставаха същите.

Само хора, способни да поемат риск, можеха да преминат през хаотичното течение на временна дупка, да поемат онези рискове, които вършеха работа, а не онези, които не вършеха, и да оживеят. Те бяха издигнали перченето до неговия най-висок връх.

— Тази дива дупка е доста трудна — обърна се към Хари и Дорс прошарената женица. — Ако пътувате и двамата, не остава място за пилот.

— Трябва да сме заедно — отсече Дорс.

— Значи се налага вие да пилотирате.

— Не знаем как — рече Хари.

— Имате късмет — сбръчканата женица се усмихна невесело. — Тая дупчица е късичка и лека.

— Какви са рисковете? — попита със свито гърло Дорс.

— Не съм ви застрахователен агент, госпожо.

- Настоявам да научим...
- Вижте, госпожо, ние ще ви научим. В това се състои сделката.
- Надявах се на по...
- Стига или сделка въобще няма да има.

4.

Над писоара в мъжката тоалетна Хари видя малка златна табелка: „Старши пилот Джокан Бъон се облекчи тук на 4 октдент 13 435-а“.

Над всеки писоар имаше подобна табела. В съблекалнята над пералнята можеше да се прочете: „Целият 43-ти пилотски корпус се облекчи тук на 18 марлас 13 675-та“.

Пилотски хумор. Оказа се твърде предсказуем. Беше оплескал първата си тренировка.

За да направят абсолютно фаталната дължина на затваряща се дупка по-малко страшна, червеевите флаери имаха планове за изтегляне. Те вършеха работа само в покрайнините на дупката, където гравитацията започваше да се изкривява и времето и пространството бяха съвсем леко огънати. Под седалката имаше малка мощна ракета, която изхвърляше навън цялата пилотска кабина и тя автоматично изскачаше от дупката.

Обаче имаше ограничение за това, колко самозадействащи се устройства можеше да набута човек в кабината. Още по-зле, отворите на дупките бяха с особен електродинамичен „климат“ — гърчещи се разклонени светкавици, сини разрези, червени магнитни вихри, подобни на торнадо. Електрическите устройства работеха зле, ако в отвора бушуваше някоя лоша буря. По-голямата част от управлението при спешни случаи бе ръчно. Безнадеждно архаично, но неизбежно.

Така че двамата с Дорс минаха тренировъчен курс в продължение на три часа. Мислеха, че щом е прочут математик, трябва да запамети цялото меню от инструкции отведнъж.

Беше безсмислено да попарва илюзиите им, той просто кимаше и присвиваше очи, за да покаже, че следи внимателно и е съвсем погълнат от това, което му говорят. Междувременно, за да не губи форма, си решаваше наум диференциални уравнения.

— Сигурна съм, че ще се оправите — рече им мазно Бута Файрникс на изпроводяк.

Тази жена се оказа по-своятна, отколкото предполагаше Хари. Беше разчистила пътя и бе задържала хората в сиво от имперската канцелария. Вероятно ѝ беше минала хитрата мисъл, че като стане Първи министър, той ще ѝ се отплати. Много добре — струваше си, ако успееше да отърве кожата.

— Надявам се, че ще се оправим — рече Хари.

— И аз — додаде Дорс.

— Нашето обучение е най-доброто — обясни Файрникс. — Новият ренесанс насърчава индивидуалното съвършенство...

— Да, много съм впечатлена — рече Дорс. — Може би можете да ми обясните подробностите около вашата Програма за съзидателност? Толкова съм чувала за нея...

Хари ѝ се усмихна с лека благодарствена усмивка, задето е отвлякла вниманието на Файрникс. Той инстинктивно не харесваше тъкмо този вид бойка самоувереност, толкова разпространена на Сарк. Бяха тръгнали към провал, сигурен беше. Копнееше да се върне отново при пълните си психоисторически ресурси и да моделира ситуацията на Сарк. Ранните му работи имаха нужда от усъвършенстване. Тук бе събрал тайно най-нови данни и копнееше да ги приложи.

— Надявам се, че не ви безпокои дивата дупка, господин академик? — обърна се отново Файрникс към него, сбърчила чело.

— Тесничко ще ни е — рече той.

Щяха да летят в тесен цилиндър, Дорс щеше да е навигатор. Разделянето на работата на две се бе оказало единственият начин да стигнат до някаква степен на компетентност.

— Според мен е прекрасно, че сте толкова смели.

— Нямахме особен избор — рече Дорс. Слабо казано, но тя го формулира с изящество. Още ден-два и офицерите на секторния генерал щяха да ги арестуват.

— Да пътувате с корабче, колкото моливче. Толкова интимно!

— Ъ-ъ, време е да тръгваме — рече Хари с бледа усмивка. Пак беше започнала да му досажда.

— Съгласна съм с Императора. Всяка технология, която не прилича на магия, не е достатъчно напреднала.

Значи казаната от него забележка пред Императора вече бе стигнала и дотук. Маловажните лафчета се разпространяваха бързо, когато имаха имперски гръб.

Ала все пак стомахът на Хари се сви от ужас.
— Права сте.

Беше изхвърлил от мислите си забележката.

Четири часа по-късно, докато се приближаваха на висока скорост към големия комплекс на входа на червеевата дупка, Хари се обади по комуникатора на Дорс.

— На една лекция — по нелинеарна философия, доколкото си спомням — професорът ми каза нещо, което никога няма да забравя: „Идеите за съществуването бледнеят пред фактите на съществуването.“ Съвсем вярно си е.

— Приближаваме скорост 0695 — каза тя строго. — Никак не е малко.

— Тук нищо не е малко — освен входът на тая дива дупка. Дивата дупка беше цвърчащо острие от трепетна възбуда.

Тя обикаляше на орбита около основната дупка — далечна светла точица.

Имперските кораби патрулираха около главния отвор, без да обръщат внимание на дивата дупка. Бяха им платили много отдавна и очакваха стабилен поток от кораби да се промъкне през имперската стража.

Хари и преди бе преминавал през входове на дупки — винаги с големи крайцери, чиито маршрути преминаваха през червееви дупки с диаметър десетки метри. Всяка дупка с такъв размер беше център на комплекс, жуващ от внимателно организиран трафик. Виждаше как далеч напред блещукат инжекционните коридори на главния маршрут.

Тяхната дива дупка можеше да изчезне всеки момент. Квантовата й пяна беше белег за нейната смъртност. „И може би и за нашата“ — помисли си Хари.

— Приближаваме към сума вектор нула — извика той.

— Проверявам конвергентните асимптоти — отвърна Дорс.

Също като на упражнението.

Но към тях прииждаше цвърчаща оранжева сфера, пурпурна по краищата. Осветена в неон уста. Стегната, с тъмен център...

Хари усети внезапно желание да завие, да не се гмурка в това невъзможно тясно гърло.

Дорс започна да брои. Компютрите ги водеха. Той се нагаждаше — сръчкване тук, завойче там.

Това, че познаваше донякъде протичащите физични явления, не му помагаше. Червеевите дупки се поддържаха отворени от пластове отрицателна енергия, обвивки от антиналягане, възникнали при първата конвулсия на вселената. Отрицателната енергия в „подпорите“ беше еквивалентна на масата, нужна за възникването на черна дупка със същия радиус.

Така че те се гмуркаха към космическа област с плътност, каквато не можеха и да си представят. Но опасността се спотайваше само на ръба, където напрежението можеше да ги разкъса на атоми.

Ако удареха в десетката, не ги грозеше никаква опасност. Ала всяка грешка...

Тръстерите пулсираха. Дивата дупка се бе превърнала в черна сфера, поръбена с квантов огън.

Разрастваше се.

Хари внезапно усети колко безпомощно е притиснат в това корабче. Едва два метра в диаметър, изолацията му беше тънка, буферите — минимални. Отзад Дорс продължаваше да нарежда данни и той да ги следи... но част от него крещеше от смазващо чувство за ограниченост, за безпомощност.

Отново усети дълбоко в себе си страха, който го бе обхванал по улиците на Саркония. Не клаустрофобия, а още по-тъмно: влажен страх нещо да не се обърка, бунт на съмнението. Той го сграбчи, стисна гърлото му.

— Векторите стигнаха 073 — съобщи Дорс.

Гласът ѝ беше спокоен, стабилен — чудодееен балсам. Той се вкопчи във ведрата му увереност и потисна собствената си паника.

Писъците на корекциите в последната секунда отекнаха в тясната кабина. Бързият ритник на ускорението...

Светкавица, която ги връхлиташе в синьо и златно...

... грохот. Навън — през другия край, на петнайсет хиляди светлинни години разстояние.

— Онзи стар професор... прав беше, да му се не види — рече той.

Дорс въздъхна — единствената ѝ притеснена въздишка.

— Идеите за съществуването бледнеят... пред фактите на съществуването. Да, любов моя. Животът е по-велик от всякакви приказки за него.

5.

Жълто-зелено слънце ги поздрави. А след малко и имперски постови кораб.

Снишиха се и побягнаха. Бърз завой — и се врязаха в кервана от кораби, потеглил към входа на голяма червеева дупка. Компютрите, отчитащи търговските такси, приеха натрапничеството му, без да мрънкат. Беше се изучил доста. Дорс го поправяше, ако се обърка.

Вторият им скок през хиперпространството им отне само някакви си три минути. Изскочиха далеч оттам, до едно помръкнало червено джудже.

На четвъртия скок вече бяха се изучили съвсем. Това, че притежаваха кодовия статут на двора на Клеон, отхвърляше всякакви възражения.

Но бягството означаваше, че трябва да се пъхат във всяка попаднала им червеева дупка. Хората на Ламурк нямаше как да са далече.

Пътуването в червеевите дупки беше само еднопосочно. Корабите пореха с висока скорост гърлата им, които варираха от пръстче на дължина до звезда в диаметър.

Хари знаеше цифрите, разбира се. В Галактическия диск съществуваха няколко милиарда червееви дупки. Средният радиус на Имперската зона беше около петдесет светлинни години. Един скок можеше да те отнесе на много светлинни години разстояние към някой запокитен кой знае къде свят.

Това влияеше върху психоисторията. Някои покрити със зеленина планети бяха зелени крепости срещу такава дълбока изолация. За тях Империята беше далечен сън, източник на екзотични продукти и странни идеи. Хиперкорабите прелитаха през дупките за някакви си секунди, после мъкнеха товар през празните бездни — години, десетилетия тежък труд.

Мрежата от дупки имаше много изходи близо до обитаеми планети, но също и край почти тайнствено безполезна слънчеви системи. Империята бе разположила по-малките изходи — с маса може

би колкото планински масив — край богатите планети. Но някои изходи с гигантска маса обикаляха на орбита около съвсем необитаеми и пусти слънчеви системи.

Дали това беше случайност, или мрежата бе останала от някоя по-ранна цивилизация? Без съмнение самите червееви дупки бяха остатък от Великото появяване, когато едновременно бяха възникнали времето и пространството. Те свързваха далечни царства, които някога са били близо едно до друго — когато галактиката е била по-млада и по-малка.

Бяха влезли в ритъм. Излизане от изход, контакт по комуникатора, нареждане на опашката за следващото заминаване. Имперските хрътки не биха изкарали от опашката никого, който принадлежи към висшата транторска класа. Така че най-опасни бяха моментите, когато уреждаха разрешението да преминат.

Дорс стигна до съвършенство. Бомбардираше съответните компютри с данни и — хоп! — вече влизаха в орбитален вектор за следващия скок.

Материята можеше да преминава през дупките само еднопосочно. Малкото експерименти за едновременен транспорт в две посоки бяха завършили катастрофално. Всяка червеева дупка информираше своевременно останалите какво е „погълнала“. Тази информация протичаше като вълна — не материална, а в напрежението на самата дупка — вълна в „стрес-тензора“, както го наричаха физиците.

Излитащите кораби изпращаха вълни на стрес, които се засичаха със скорост, която зависеше от разположението и скоростта им. Стресът свиваше гърлото, така че когато вълните се срещаха, по стените преминаваше гърч.

Главното беше в това, че след като се срещнат, двете вълни продължаваха да се движат по различен начин. Те си взаимодействаха — едната се забавяше, другата се ускоряваше по твърде нелинеарен начин.

Едната вълна можеше да нарасне, другата да намалее. Голямата караше тунела да се сгърчи и по този начин корабите се придвижваха. Ала изчисляването на маршрута им беше титанична задача. Ако случайно два кораба се засекат на съединението — бум!

Това не беше само технически проблем. Беше истинско ограничение, наложено от законите на квантовата гравитация. Въз основа на този факт бе изградена сложна система от предохранителни мерки, такси, регулатори и всякакви досади — цял бюрократичен апарат, който си има някаква своя цел и се възползва максимално от нея.

Хари разсейваше раздразнението си, като съзерцаваше пейзажа. Сред мрака плуваха слънца и планети с величествена, сияйна красота.

Зад блясъка, знаеше той, се спотайваше нужда.

От системата на тунелите възникваха суровите икономически факти. Между световите А и Б можеше да има половин дузина прескоци. Мрежата не беше просто свързана, чисто и просто астрофизично метро. Преминаването през всеки отвор на тунел добавяше допълнителни такси към всеки курс.

Контролът върху цял търговски маршрут даваше максимална печалба. Борбата за контрол беше неспирна, често свирепа. От гледна точка на икономиката, политиката и „историческото развитие“ — което означаваше един вид наложена върху събитията инерция — една локална империя, контролираща цяло съзвездие възлови точки, би трябвало да е солидна и да съществува дълго.

Не беше така обаче. Регионалните сатрапии постоянно се катурваха.

Мнозина загиваха, защото бяха контролирани твърде внимателно. Съвсем естествено бе всеки тунел да бъде издояван максимално, като всеки вход и изход се координират така, че трафикът да се оптимизира. Но подобна степен на контрол изнервяше хората.

Системата не можеше да донесе максимална полза. Прекаленият контрол се проваляше.

При седемнайсетия скок се сблъскаха тъкмо с това.

6.

— Отклонение на вектора за претърсване — дойде автоматичната команда от имперския кораб.

Нямаха избор. Издутият имперски кораб ги засече секунди след като изскочиха от среден по размер тунел.

— Такса за трансгресия — обяви компютъризираната система. — Планетата Обиджон изисква от специалните кораби сумата... — последва порой от компютърни думички.

— Хайде да плащаме — обади се Хари.

— Чудя се дали Ламурк не би ни издирил по това? — обади се Дорс по вътрешния комуникатор.

— Какъв избор имаме?

— Ще използвам личния си индекс.

— За транзитно преминаване? Че това ще те разори!

— По-сигурно е.

Хари вдигаше пара, докато влизаха в магнитния захват на имперския стражеви кораб. Дупката обикаляше на орбита около тежко индустриализирана планета. Сиви градове се простираха върху континентите и замрежваха моретата в огромни шестоъгълници.

В Империята съществуваха два планетарни модела: селски и градски. Хеликон беше селскостопански свят, социално стабилен поради осветените от времето родови връзки и здрави икономически традиции. Подобни светове обикновено съществуваха дълго.

От друга страна, Обиджон като че ли се хранеше от другия първичен човешки импулс: вкопчването, търсенето на допир с другите. Трантор беше връхната точка на градското струпване.

Хари винаги бе смятал за странно това, че хората толкова лесно изпадаха в тези две крайности. Усещанията, които бе преживял като пан, му изясняваха тези тенденции.

Панската любов към откритото и естественото намираще съответствие в селските светове. Това включваше цял куп възможни общества, особено фемо-пасторалния атрактор в психоисторическото пространство.

Противоположният му полюс — клаустрофобичните, макар и вдъхващи увереност общества — възникваха от същия корен, от който и племенното събиране на пановете. Маниакалното пощене на пановете се изразяваше при хората в клюки и партита. Панската йерархия даваше основната форма на различните групи на феодалистки атрактори: Мачо, Социалистически, Патриархални. Дори и някои от малкото танатокрации и някои от Рухналите светове съответстваха на този образец. Те имаха фараонски фигури, които обещаваха живот след смъртта и детайлно разделяне по ранг в зависимост от това, докъде е стигнал човек в строгата обществена пирамида.

Сега той усещаше отвътре тези категории. Това беше липсващият елемент. Вече можеше да включи в психоисторическите уравнения нюанси и оттенъци, които отразяваха натрупания от него опит. Щеше да е много по-добро от сухите абстракции, от които се бе ръководил досега.

— Платили са им — обади се Дорс по комуникатора. — Каква корупция!

— Хммм... да, шокиращо. — Циничен ли ставаше? Искаше да се обърне и да поговори с нея, но тясната ракета почти не даваше възможност за общуване.

— Да вървим.

— Накъде?

— Към... — осъзна, че няма представа накъде.

— Вероятно сме се измъкнали от преследването — тонът на Дорс бе стегнат, притеснен. Беше се научил да усеща кога е напрегната.

— Бих искал пак да видя Хеликон.

— Със сигурност го очакват.

Усети как го бодна разочарование. Досега не бе осъзнавал колко близо до сърцето му все още е неговото детство. Дали Трантор не го бе направил глух за собствените му чувства?

— Накъде тогава?

— Възползвах се от тази пауза да предупредя един приятел по тунелната връзка — отвърна му тя. — Можем да се върнем на Трантор, макар и по много коварен маршрут.

— Трантор! Ламурк...

- Вероятно няма да очаква от нас подобна дързост.
- Което прави тази идея препоръчителна.

7.

Беше зашеметяващо — да прескочиш през цяла галактика, затворен в контейнер, колкото ковчег.

Подскачаха, блъскаха се, отново подскачаха. Дорс на няколко пъти сключва „сделки“. Всъщност подкупи. Тя стъкмяваше сръчно комбинации от неговите кодове, имперските индекси за достъп и личните ѝ номера.

— Скъпичко — ядосваше се Хари. — Как бих могъл да платя...?

— Мъртвите не се притесняват за дългове — отвърна му тя.

— Колко мило.

— Тук няма място за деликатност.

Веднъж изскочиха в близка орбита до забележително измъчена звезда. Край тях се стрелкаха ярки ленти от светлина.

— Колко ли време може да изтрае тукашният тунел? — зачуди се той.

— Ще го спасят, убедена съм. Представи си какъв хаос ще настане в системата, ако някой отвор започне да бълва гореща плазма.

Хари знаеше, че системата на червеевите дупки, макар и открита във вековете преди Империята, винаги е била използвана. След като бяха изучени физичните ѝ основи, корабите можеха да порят Галактиката, като създават около себе си състояние като в тунел. Това позволяваше да се използват много богатства, до които не можеше да се стигне по тунелите, но на висока енергетична цена, а това криеше известна опасност. Нещо повече, придвижването с тези кораби беше много по-бавно от преминаването през тунел.

Ами ако Империята започне да се руши? И загуби мрежата от тунели? Щяха ли стройните нападателни бойни кораби и подобните на змии въоръжени флотилии да отстъпят пред тромавите хиперкораби?

Следващата им цел плаваше сред злокобна черна бездна, далеч в ореола на червените джуджета над Галактическата равнина. Дискът се простираше пред тях в сияйно великолепие. Хари си спомни как веднъж държеше монета и си мислеше как някакво си петънце на нея представяше огромен обем, например голяма Зона. Тук тези човешки

измерения изглеждаха безсмислени. Галактиката беше ведро симфония от маса и време, по-велика от всякаква човешка перспектива или пански поглед.

— Великолепно — обади се Дорс.

— Виждаш ли Андромеда? Колко близо изглежда и тя.

Двойната спирала увисна около тях. Ивиците сплъстен прах обрамчваха звездите в лазурносиво, пурпурночервено и смарагдовозелено.

— Идва нашето кръстовище — предупреди Хари.

Тук се срещаха пет тунела. Три черни сфери обикаляха на близка орбита една от друга и сияеха ярко от квантовата радиация по ръбовете. Два кубични тунела кръжаха по-нататък. Хари знаеше, че една от редките вариантни форми е кубичната, но досега не беше виждал такъв тунел. Два на едно място предполагаша, че са възникнали на ръба на галактиките, но тези неща бяха отвъд колебливата му способност да ги проумее.

— Отиваме... там — Дорс насочи лазерен лъч към един от кубовете и поведе кораба.

Поеха към по-малкия куб, като се приближаваха бавно и предпазливо. Тук тунелът се обслужваше автоматично и никой не ги посрещна.

— Тесничко — нервно рече Хари.

— Ще минем на пет пръста от стената.

Той реши, че се шегува, но после осъзна, че подценява положението. В този толкова рядко използван тунел бавните скорости бяха много важни. Добра физика; нещастна икономика. Забавянето отрязваше нетното течение на масата и ги превръщаше в забутани кръстопътища.

За да си отвлече ума от управлението, той се загледа в Андромеда. Тесните тунели не се появяваха в другите галактики по тайнствени причини, дължащи се на квантовата гравитация. Изключително тесни можеха и да се появят, но ако през гърлото тръгнеше да преминава друга маса, вълната на присвиване можеше и да убива. Малцина бяха дръзнали да минат през тях в търсене на извънгалактически излази.

Тоест, с изключение на Похода на Стефно, легендарна рискована експедиция, изскочила в галактиката с каталожен номер М 87. Стефно

бе получил данни за зрелищния кораб, изплувал от черната дупка в центъра на М 87 — величествените ленти се извивали в спирални арабески. Самотният ездач не се забавил и се върнал само секунди преди тунелът да се затвори сред дъжд от бляскави частици.

Никой не знаеше защо. Нещо във физиката на тунелите пречеше на извънгалактическите приключения.

Кубичният тунел бързо ги отведе до няколко станции на близка орбита около планети. Едната от тях Хари разпозна като планета от рядък тип със стара, но разрушена биосфера. Също като на Панукопия и тук се срещаха висши форми на живот. На повечето годни за обитаване планети ранните изследователи бяха открили килими от водорасли, които така и не бяха се развили по-нататък.

— Защо тогава няма интересни извънземни? — зачуди се Хари, докато Дорс се оправяше с местните Сиви хора.

От време на време Дорс му напомняше, че в края на краищата тя беше историк.

— Преминаването от едноклетъчни към многоклетъчни е отнело милиарди години, както сочи теорията. Ние просто сме произлезли от по-бързо развиваща се и по-сурова биосфера.

— Освен това идваме от планета с поне една голяма луна.

— Защо? — попита тя.

— В нас са вградени повтарящи се цикли от двайсет и осем дни. Например менструацията на жените — която случайно е различна от тази при пановите. Ние сме проектирани от биологията. Ние сме успели, а тези биосфери — не. Има много начини да се унищожи един свят. Когато орбитата се промени, ледниците започват да настъпват. Астероидите започват да я бомбардират — бам-бам-бам! — той тресна силно по стената на кораба. — Химията на атмосферата се нарушава. И планетата се превръща в парник или в леден свят.

— Разбирам.

— Хората са по-издръжливи и по-умни от всички. Ние съществуваме, те — не.

— Кой го казва?

— Стандартните знания, откакто социотеретикът Кампфбел...

— Убедена съм, че си прав — прекъсна го бързо тя.

Нещо в гласа ѝ го накара да се поколебае — той обичаше разпалените спорове, но те вече се плъзгаха през изключително тесния

кубичен тунел. Краищата му сияеха като лимонова Евклидова конструкция — и после изскочиха на орбита над една черна дупка.

Гледаше как огромните събиращи енергия дискове засияват в кипящо алено и отровно пурпурно. Империята бе изградила около дупката големи тръбообразни магнитни полета. Те всмукваха и притегляха междузвездните прашни облаци. Тъмните циклони се стичаха към яркия диск около дупката. Радиацията от триенето и падането на свой ред бе улавяна от огромни решетки и рефлектори. Самият добив на сурова фотонна енергия бе хващан и изливан в зиналите пасти на тунелите. Те пренасяха потока към далечни светове, нуждаещи се от светлинни остриета за оформяне на планети, заравняване на светове, изрязване на луни.

Но дори и сред този спектакъл той не можеше да забрави нотката в гласа на Дорс. Тя знаеше нещо, което той не знаеше. Какво?

Природата, твърдяха някои философи, е била природа само преди човечеството да я докосне. Ние не се вписваме в самата идея за Природата и затова можем да я съпреживеем само при изчезването ѝ. Самото ни присъствие е било достатъчно да се превърне Природата в нещо друго, в компрометирано нейно възплъщение.

Тези идеи имаха неочаквани приложения. Един от световите на име Аркадия бил умишлено зарязан с население, колкото да може да се грижи за планетата отчасти защото дотам се стигало трудно. Най-близкият вход на тунел бил на половин светлинна година оттам. Един от първите императори — толкова тъмна личност, че дори и нейното или неговото име било забравено — бил постановил горите и равнините на гостоприемната планета да бъдат оставени „първозданни“. Но десет хиляди години по-късно, съобщаваше един неотдавнашен доклад, някои от горите не се възстановявали, а равнините отстъпвали пред храсталаци.

Изследванията показали, че онези, които се грижели за планетата, се били погрижили прекалено. Били запалили пожари, попречили на миграцията на видовете. Дори бяха поддържали климата почти постоянен, като регулирали количеството на отразената от полюсите слънчева светлина.

Бяха се опитали да се придържат към една статична Аркадия, така че първичната гора се превърнала отчасти в човешки продукт. Не

били разбрали циклите. Зачуди се доколко ли едно такова прозрение би се вписало в психоисторията...

Той си напомни да забрави за момент теорията. Това, че в галактиката явно не са се срещали други високоразвити форми на живот още във времето преди Империята, беше факт. С толкова много плодородни планети той наистина ли вярваше, че само човечеството е достигнало разум?

Някак си, като съзерцаваше несравнимото богатство на този пищен, огромен звезден диск... някак си Хари не можеше да го повярва.

Но каква беше алтернативата?

8.

Двайсет и петте милиона светове на Империята предполагаха среден брой жители на планета едва четири милиарда. На Трантор живееха четирийсет. На някакви си хиляда светлинни години от Галактическият център той разполагаше със седемнайсет входа на червееви дупки, които обикаляха на орбита из слънчевата му система — най-високата плътност в цялата галактика. Транторската система първоначално бе поддържала само две, но гаргантюанската технология на грубите междузвездни полети бе придърпала там и останалите за осъществяване на връзки.

Всяка от седемнайсетте пораждаше диви дупки от време на време. Една от тях бе мишена на Дорс.

Но за да я стигнат, трябваше да дръзнат да навлязат там, където влизаха малцина.

— Галактическият център е опасен — каза Дорс, щом се приближиха към входа на решителния тунел. Преминаха в дъга над пуста планета мина. — Но няма как.

— Трантор ме безпокои повече... — скокът го пресече... а спектакълът го накара да млъкне.

Влакната бяха толкова огромни, че погледът не можеше да ги обеме. Простираха се напред и назад, стрелкаха се през гигантски сияйни коридори и сумрачни пътеки. Арките им се извиваха на десетки светлинни години нагоре. Огромни извивки се спускаха към нажежения до бяло Същински център. Там материята вреше и кипеше и избухваше в зашеметяващи фонтани.

— Черната дупка — рече той просто.

Малката черна дупка, която бяха видели само преди час, бе погълнала няколко звездни маси. В Същинския център милион слънца бяха умрели, за да напълнят търбуха на гравитацията.

Подредените лъчисти слоеве бяха тънки, само една светлинна година в диаметър. И все пак се крепяха покрай стотици светлинни години, докато кипяха в промени. Хари включи поляризираните стени, за да вижда в различни честотни обхвати. Макар и връщи и кипящи

във видимия за човека спектър, радиовълните разкриха нещо скрито. Нишките се кръстосваха сред спираловидни вретена. Имаше силното усещане за слоеве, за лабиринти, простиращи се отвъд погледа му, отвъд простото разбиране.

— Потокът от частици е силен — обади се напрегнато Дорс. — И се усилва.

— Къде е нашият кръстопът?

— Имам проблеми с фиксирането на векторите... А! Ето го.

Силното ускорение го притисна отново към койката. Дорс насочи кораба и той се гмурна в разкритен пирамидален тунел.

Това беше дори още по-рядка форма. Хари нямаше време да се чуди как случайностите при родилните болки на вселената оформяха тези стройни форми, прилични на експонати в някой Божи Евклидов музей на мисълта.

А после се гмурнаха и зашеметяващите гледки се изтриха.

Изскочиха над сиво-кафеникавото, размазано лице на Трантор. На екваториалната равнина се разпростираше блещукащ диск от спътници, фабрики и хабитати.

Дивата дупка, през която бяха минали, цвъртеше и светеше зад гърба им. Дорс ги прекара бързо през разнебитения временен двор. Той не каза нищо, но я усещаше как напрегнато изчислява наум. Пъхнаха се в една кухня и ушите му болезнено запращяха.

После се намериха навън — ръцете и краката им бяха вдървени от седенето в тесния кораб. Хари се приближи при гравитация нула към люка. Дорс се приплъзна пред него. Направи му знак да мълчи, докато налягането пулсираше в люка. Тя съблече космическия си костюм и оголи гърдите си.

Докосна с пръст един шев под лявата си гърда и той се разтвори. Тя измъкна оттам един цилиндър. Оръжие? Затвори шева и отново се облеche, преди диафрагмата да е започнала да се отваря.

Зад отварящия се люк Хари съзря имперски униформи.

Той приклепна до стената, готов да се метне назад, за да избяга — но положението изглеждаше безнадеждно.

Слугите на Империята изглеждаха мрачни и решителни. Стискаха пистолети. Дорс застана между Хари и отряда. Метна цилиндъра към тях...

... въздушна вълна го събори и го удари в стената. Ушите му заглъхнаха. Отрядът се бе превърнал в разширяващ се облак от... отломки.

— Какво...?

— Оформена имплозия — пресече го Дорс. — Давай!

Ранените бяха струпани един върху друг. Как нещо би могло да оформи въздушна вълна толкова компактно, не можеше да си представи. Във всеки случай нямаше време. Стрелнаха се покрай възела от мъже. Оръжията плаваха безсмислено във въздуха.

От далечния люк изскочи фигура. Мъж в кафяв работен комбинезон, среден на ръст, невъоръжен. Хари му изкрещя предупредително. Дорс изобщо не реагира.

Мъжът пипна китката си и от ръкава му се показва дуло. Дорс продължаваше да се носи към него.

Хари успя да се залови с ръка и се отклони надясно.

— Не мърдай! — кресна мъжът.

Хари замръзна, увиснал на една ръка. Мъжът стреля — и покрай Хари изсвистя сребърна светкавица.

Той се обърна и видя, че един от войниците бе успял да докопа оръжието си. Сребърната черта обгори рамото му. Той изпищя и оръжието му падна с трясък.

— Да вървим! Подсигурих съм останалата част от пътя — извика човекът с комбинезона.

Дорс го последва безмълвно. Хари се оттласна и ги настигна точно преди люкът да ги пропусне.

— Връщате се на Трантор в най-решиителния момент — рече мъжът.

— Вие... кой...?

Мъжът се усмихна.

— Променил съм се. Не познаваш ли стария си приятел Р. Данийл?

РАНДЕВУ

Р. Данийл гледаше безизразно Дорс, а тялото му се отпускате.

— Трябва да го защитаваме от Ламурк — рече Дорс. — Можеше да се появиш отново и да го подкрепиш. Като бивш Първи министър одобрението и подкрепата на обществото...

— Не мога да се появя отново като Ето Демерзел, бивша важна личност. Това би компрометирало останалите ми задачи.

— Но Хари трябва да има...

— Освен това и грешно преценяваш влиянието ми като Демерзел. Аз вече съм история. На Ламурк изобщо няма да му пука от мен — аз не командвам легиони.

Дорс тихо се гневеше.

— Но ти си *длъжен*...

— Ще придвижа повече от нашите в най-тясното обкръжение на Ламурк.

— Твърде късно е да се инфилтрираме.

Данийл активира програмите си за изражение и се усмихна.

— Поставил съм там неколцина от нашите още преди десетилетия. Скоро те ще заемат важни постове.

— Ти... ни използваш?

— Няма как иначе. Макар че намекът ти е правилен: малко сме на брой.

— И аз имам нужда от помощ, за да го закрилям.

— Точно така. — Той извади един дебел диск, този път изпод мишницата си. — Това ще ти идентифицира агентите на Ламурк.

Тя го погледна със съмнение.

— Как? Прилича ми на химически издирвач.

— И аз си имам агенти. Те на свой ред бележат агентите на Ламурк. Това приспособление улавя белега. По характерния му сигнал ще получавам и кодирани съобщения.

— А специалистите на Ламурк няма ли да открият белезите?

— Този уред използва методи, изгубени преди шест хилядолетия. Инсталирай го в дясната си ръка на станция шест. Интерфейс с

апертури две и три.

— Как да...?

— При връзка данните и експертизата ще се вливат в дългосрочната ти памет.

Тя инсталира приспособлението под погледа му. Сериозното му присъствие правеше мълчанието естествено. Оливо никога не предприемаше празни ходове и не поддържаше безсмислени разговори. Най-накрая, след като приключи, тя въздъхна и рече:

— Хари се интересува от онези симулации — дето избягаха.

— Той следва най-добрата линия на нападение за психоисторията.

— Пък и този проблем с автоматите. Разбираш ли...?

— Социалните табута срещу симулациите неизбежно падат при активизиране на културата — рече Данийл.

— Значи автоматите...

— Ако станат твърде развити, сами по себе си те са дестабилизиращ фактор. В края на краищата не можем да допуснем създаването на ново поколение роботи или откриването наново на позитронния процес.

— В историческите архиви се срещат намеци, че се е случвало и преди.

— Много проникновена си като учен.

— Само няколко следи, но подозирам, че...

— Престани да подозираш. Съвсем права си, не успях да залича и последните следи от данни.

— Ти ли си ги скрил?

— И много още.

— Защо? Като историк...

— Длъжен бях. Най-добра за човечеството е стабилността на Империята. Автомати, симове — те винаги придружават движения като този „Нов ренесанс“ и наливат масло в огъня.

— И какво трябва да се направи?

— Не знам. Нещата се изплъзват извън способността ми да ги предсказвам.

Тя се намръщи.

— Как ги предсказваш?

— В първите хилядолетия на Империята нашият вид е разработил простата теория, която споменах и преди. Полезна, ала груба. Тя ме накара да очаквам новата поява на тези симулации като страничен ефект на саркианския „ренесанс“ и неговата суматоха.

— Хари как разбира това?

— Психоисторията на Хари далеч превъзхожда нашите модели. Ала му липсват редица жизненоважни исторически данни. Когато Най-накрая те бъдат включени, той ще може да предскаже точно упадъка на Империята.

— Не „развитието“, така ли?

— Точно така. Това е една от основните причини да влагаме толкова ресурси, за да помагаме на Хари.

— Той е от решаващо значение.

— Разбира се. Защо, си мислиш, те прикрепих към него?

— Това, че се влюбих, има ли значение?

— Не. Но помага.

— На мен ли помага? Или на него?

Данийл се усмихна лекичко.

— Надявам се и на двамата. Но най-вече помага на мен.

ЧАСТ СЕДМА

ВЕЧНИТЕ УРАВНЕНИЯ

ОБЩА ТЕОРИЯ НА ПСИХОИСТОРИЯТА

ЧАСТ 8А: Математически аспекти — ... със задълбочаване на кризата дълбоките системни примки на знания започват да западат. Системата се разстройва. Подобни разстройвания, особено ако са дифузивни, изискват фундаментално преструктуриране на системата. Това се нарича „макрорешителна фаза“, в която примките трябва да намерят нова конфигурация в N-измерното пространство.

... всички визуализации могат да се разбират от гледна точка на термодинамиката. Статистическата механика, която действа тук, не е тази на частиците и сблъсъците както при газовете, а на езика на социалните макрогрупи, действащи чрез сблъсъци с подобни макрогрупи. Тези сблъсъци произвеждат много човешки отломки...

„Енциклопедия Галактика“

1.

Хари Селдън беше сам в асансьора и мислеше.

Вратата се отвори. Една жена попита дали асансьорът отива нагоре или надолу. Той отвърна разсеяно: „Да.“ Изненаданият ѝ поглед му подсказа, че отговорът му някак си не е улучил мишената. Едва след като вратата се затвори пред озадаченото ѝ лице, той проумя, че смисълът на въпроса ѝ е бил накъде отива асансьорът в момента, а не изобщо.

Той имаше навика да прави точни разграничения; светът — не.

Влезе в офиса си, като продължаваше почти да не забелязва какво го обкръжава, и още преди да седне, триизмерното изображение на Клеон цъфна във въздуха. Императорът не бе изчакал никакви филтриращи програми.

— Толкова бях щастлив да чуя, че сте се върнали от почивка! — ухили се императорът.

— Радвам се, сир. — Какво ли искаше този?

Хари реши да не му разказва всичко, което бе излязло на повърхността. Данийл бе наблегнал на секретността. Едва тази сутрин, след обиколка на зигзаг из дворовете на тунелите, Хари се остави присъствието му да стане известно дори и на Специалните войски.

— Боя се, че пристигате в труден момент — намръщи се Клеон. — Ламурк настоява Висшият съвет да гласува за Първия министър.

— Колко гласа може да събере?

— Достатъчно, за да не мога да пренебрегна Съвета. Ще бъда принуден да го назнача въпреки собствените си предпочитания.

— Съжалявам за това, сир.

— Предприех някои маневри срещу него, но... — отработена въздишка. Клеон прехапа пълната си долна устна. Пак ли беше напълнял? Или възприятията на Хари се бяха променили след оскъдната диета на Панукопия? Сега повечето транторианци му се виждаха пухкавички. — Пък и онези досадни истории със Сарк и проклетия им Нов ренесанс. Кашата става все по-голяма. Дали това не

може да плъзне и по другите планети в тяхната Зона? Нима и онези биха се юрнали с тях? Имаш ли представа?

— В подробности.

— Чрез психоисторията?

Хари се остави да го води вътрешния инстинкт.

— Там ще стане спокойно.

— Сигурен ли си?

Не беше, но...

— Предлагам да го пресечете.

— Ламурк фаворизира Сарк. Разправя, че това щяло да доведе до ново благоденствие.

— Иска да яхне недоволството и то да го качи на поста.

— Откритото противопоставяне от моя страна в този деликатен момент би било... лоша политика.

— Дори и когато има вероятност той да стои зад покушенията над живота ми?

— Уви, няма никакви доказателства. Както винаги, няколко фракции биха се облагодетелствали, ако ти... — Клеон се изкашля притеснено.

— Се оттегля... не по свое желание?

Устните на Клеон се размърдаха спокойно.

— Императорът е баща на семейство, с което вечно не можеш да се справиш.

Щом дори и Императорът обикаляше на пръсти около Ламурк, работата наистина беше зле.

— Не може ли да изпратите ескадрони за бързо реагиране, ако изникне възможност?

Клеон кимна.

— Ще пратя. Но ако Висшият съвет гласува за Ламурк, ще бъде безсилен да предприема нещо срещу един толкова прочут и... ами вълнуващ свят като Сарк.

— Според мен безпокойството ще обхване цялата зона на Сарк.

— Наистина? Какво би ме посъветвал да предприема срещу Ламурк?

— Сир, аз не притежавам политически умения. Знаехте го.

— Глупости. Ти имаш психоисторията!

Хари все още се чувстваше неудобно, когато станеше дума за теорията — дори и с Клеон. Ако някога тя влезеше в работа, психоисторията не биваше да се прочува, защото инак всички щяха да я използват. Или поне да се опитват.

Клеон продължи:

— А и разрешението ти на проблема с терористите — добра работа върши. Току-що езекутирахме Малоумник номер сто.

Хари трепна при мисълта за това колко живота са били заличени поради хрумнала му мимоходом идея.

— Дребна работа, сир, дребна работа.

— Тогава впрегни изчисленията си в онази история с Далитския сектор, Хари. Неспоконни са. Всеки в днешно време е неспокоен.

— А Зоните с далитски убеждения по цялата Галактика?

— Те подкрепят местните далити в Съветите. Става дума за онзи въпрос с представянето. Планът, който следваме на Трантор, ще бъде копиран в цялата Галактика. Всъщност в планове на цели Зони.

— Е, щом повечето хора мислят, че...

— Ах, драги ми Хари, вие все още страдате от матистка кокоша слепота. Историята се определя не от онова, което мислят хората, а от това, какво чувстват.

Поразен от истинността на тази забележка, Хари успя да каже само:

— Разбирам, сир.

— Ние — ти и аз, Хари, — трябва да вземем решението по този въпрос.

— Ще поработя по него, сир.

Как бе намразил самата тази дума! Решение се римуваше с унижение и унищожение. Решенията сякаш бяха малки убийства. Някой, който е изгубен.

Хари сега знаеше защо не го отрязват от тези въпроси. Ако кожата му беше твърде тънка, той лесно би изпитал емпатия към другите, към споровете и сантиментите им. И тогава нямаше да взема решения, които знаеше, че ще са само приблизително правилни и които биха причинили някому болка.

От друга страна, трябваше да се научи да не обръща внимание на личната си нужда да бъде харесван.

Клеон повдигна още въпроси. Хари се измъкваше и ги отклоняваше, доколкото можеше. Когато Клеон рязко прекъсна разговора, вече бе разбрал, че не се е справил добре. Но не му се отдаде възможност да размисли над това, защото влезе Юго.

— Толкова се радвам, че се върна! — усмихна се Юго. — Проблемът на Дал наистина има нужда от твоето внимание...

— Стига! — Хари не можеше да излее гнева си върху Императора, но Юго щеше да свърши добра работа. — Без политически разговори повече. Я ми покажи докъде си напреднал в науката.

— Ъ-ъ, добре.

Юго беше като попарен и Хари веднага съжали, че се е държал толкова рязко. Юго побърза да пусне последните получени данни. Хари примига — в един миг бе съзрял в припряността на Юго странна прилика с жестовете на пановете.

Хари се заслуша като едновременно си мислеше за две неща. И това му се виждаше по-лесно след Панукопия.

Из цялата Империя се надигаха бедствия. Защо ли?

Откакто имаше бърз транспорт между световете, болестите процъфтяваха. Човеците бяха основното ястие на микробите. Древни болести и нови вирусни заболявания пламваха до далечни звезди. Това пречеше на интеграцията между Зоните — още един скрит фактор.

Болестите попълваха една екологична ниша и за някои от тях човечеството беше уютно кътче. Антибиотиците преборваха инфекциите, но после те мутираха и се завръщаха още по-вирулентни. Човечеството и микробите образуваха интригуваща система, защото и двете страни бързо отвърщаха на ударите.

Лекарствата се разпространяваха бързо чрез системата на тунелите, но и носителите на болести — също. Целият проблем, бе открил Юго, можеше да бъде описан като „маргинална стабилност“, в която болестите и хората поддържаха напрегнато, вечно променящо се равновесие. Големите епидемии бяха рядкост, но дребните — нещо обичайно. Недъзите възникваха и изобретателната наука се справяше с тях в рамките на едно поколение. Тази осцилация изпращаше по-нататък вълни, които се разбиваха сред другите човешки институции, разпространяваха се в търговията и културата. Със сложните двойки

термини в уравненията той виждаше как възникват различни последователности с едно и също тъжно последствие.

Продължителността на човешкия живот в „естествено“ цивилизовано човешко състояние — живот в градовете — имаше и също толкова „естествена“ граница. Докато малцина стигаха до сто и петдесет година, повечето хора не доживяваха и сто. Постоянният приток на нови болести се грижеше за това. В крайна сметка не съществуваше траен заслон срещу бурите на биологията. Човеците живееха в неспокойно равновесие с микробите — безкрайна борба без окончателни победи.

— Също като тоя бунт на автоматите — довърши Юго.

Хари подскочи.

— Какво?!

— Също като вирус е. Обаче не зная какво го разпространява.

— Из цял Трантор?

— Май точно тук е фокусът. И други Зони си имат неприятности с автоматите.

— Отказват да прибират реколтата ли?

— Ъ-хъ. Някои автомати, най-вече последните модели, от 590 нататък, разправят, че не било морално да се ядат други живи същества.

— Майчице мила.

Хари си спомни закуската. Дори и след екзотиката на Панукопия мижавото предложение на автокухнята му беше дошло като шок. Транторската храна винаги беше сготвена или смляна, смесена или съставена. Плодовете обикновено се поднасяха във вид на сос или компот. За негово учудване закуската като че ли беше излязла направо от пръстта. Зачуди се дали изобщо е измита — и как ли да разбере със сигурност. Транторците мразеха храната да им напомня за природа.

— Отказват дори да работят в Пещерите — добави Юго.

— Но това е жизненоважно!

— Никой не може да ги поправи. Сякаш вирусът е непобедим.

— Също като тия чуми, които анализираш.

Хари беше шокиран докъде бе стигнала ерозията на Трантор само за няколко месеца. Двамата с Дорс се бяха промъкнали в Стрилинг с помощта на Данийл — сред мръсни, осеяни с боклук коридори с повредени фосфори и блокирали асансьори. А сега и това.

Стомахът на Юго изведнъж закъркори.

— Ъ-ъ, съжалявам. За пръв път от векове се налага в Пещерите да работят хора! Те нямат никакъв непосредствен опит. Всички са на тънки дажби освен аристокрацията.

Хари бе помогнал преди години на Юго да се измъкне от тази непоносимо тежка работа. В обширните куполи дървото и грубата целулоза преминаваха автоматично от соларните каверни във вани, пълни със слаба киселина. Преминаването през дълбоки киселинни реки ги хидролизираше до глюкоза. Сега хора, а не разнебитени бракми, трябваше да смесват селитрови разтвори и да мелят фосфатни скали във внимателно изчислена суспензия. След като добавяха и подготвените органични вещества, получаваха богато разнообразие от май и техните производни.

— Императорът трябва да направи нещо! — настоя Юго.

— Или пък аз — додаде Хари. — Но какво?

— Хората разправят, че трябвало да унищожим всички автомати — не само от серия петстотин — и да вършим всичко сами.

— Без тях ще слезем до мъкнене на товари с храни през Галактиката с хиперкораби и през тунели — абсурд! Трантор ще пропадне.

— Хей, ние можем да се справим по-добре от бракмите!

— Драги ми Юго, на това аз му викам ехо-номика. Повтаряш конвенционални мъдрости. Човек трябва да се замисля над по-голямата картина. Транторците не са същите онези хора, които са построили този свят. Те са по-меки.

— Ние сме също толкова яки и умни, колкото и мъжете и жените, построили Империята!

— Те не са живели на закрито.

— Стара далитска поговорка — ухили се Юго. — Ако не ти харесва голямата картина, приложи към живота кучешката логика. Да те гаят, да ядеш често, да си приятен и да те обичат, да спиш много и да сънуваш свят без нашийници.

Напук на себе си Хари се разсмя. Но знаеше, че трябва да действа и то бързо.

2.

— Намираме се в капан между тенекиени божества и въглеродни ангели — изрече със скърцащ глас Волтер.

— Тези... създания? — попита Жана с немощен, почиттелен глас.

— Тази чужда мъгла — по определен начин доста прилича на Бог. По-безстрастна от реалните човеци на въглеродна основа. Ние с тебе не приличаме нито на едното, нито на другото... сега.

Плаваха над онова, което Волтер бе нарекъл СисСити — изображението на Трантор в системата, неговото кибер-„аз“. Заради човешките символи на Жана той бе превърнал решетките и пластове в милиард кристални пътеки, свързващи остри като саби кули. Плътните връзки оплитаха въздуха като паяжина. Прашинки се съединяваха с други прашинки чрез причудливи кръстосани връзки и застилаха земята. Пейзажът приличаше на мозък. Визуално остроумие, помисли си той.

— Мразя това място — заяви тя.

— Те май ни разглеждат — обади се Волтер — с определено недружелюбни очи.

— Готова съм за бой, ако нападнат. — Тя замахна с огромен меч.

— И аз, ако изберат за оръжие силогизмите.

Някога разни теоретици бяха смятали, че глобалната мрежа ще роди едно хиперсъзнание, алгоритмите ще оформят една дигитална Гая. Сега нещо далеч по-голямо, тази кълбяща се сива мъгла, обвиваше планетата. Машини, разделяни от големи разстояния, изчисляваха различни отрязъци от субективния момент-скок.

Мъглата — това беше облак от задържани мигове, отрязъци от числа, очакващи да се случат, скрити във фундаменталните изчисления.

И вътре във всичко това... непознатостта. Не можеше да проумее тези разпръснати духове. Те бяха останките от всички основаващи се на изчисления общества из цялата Галактика, които някак си се бяха събрали тук, на Трантор — но защо ли?

Наистина, тези умове бяха чужди. Сложни, византийски (Волтер знаеше произхода на тази дума — от някакво място, пълно с кули и куполи на джамии, но всичко това беше прах, само полезната дума бе останала). Те нямаха човешки цели. И използваха автоматите.

Целта на механизмите, разбираше Волтер, бяха правата — разширяването на Свободата в дигиталната пустош.

Дори и Копията биха паднали при такава власт. Защото не бяха ли копията на дигитални хора все пак хора? И така, спорът продължаваше. Огромната свобода — да променяш собствената си механична скорост, да добиваш каквато си искаш форма, да преустроиш собствения си ум от горе до долу — вървеше редом с признанието, че физически не си реален. Неспособни буквално да вървят по улиците, всички дигитални присъствия наподобяваха призраци. Само чрез дигитални протези те можеха да докосват немощно конкретната вселена.

Така че „правата“ за тях бяха свързани с дълбоки страхове, идеи, предизвиквали ужас преди много хилядолетия. Сега той отчетливо си спомняше как двамата с Жана бяха спорили по тези теми преди 8000 години. И до какво бяха стигнали? Това не можеше да си припомни. Някой — не, нещо, подозираше той — беше изтрило този спомен.

Наистина, древни (той бе събрал знания от милиард библиотеки) бяха страховете на хората: от дигитални безсмъртни, трупаци богатства; разрастващи се като плесен; намесващи се навсякъде в природния, истински живот. Паразити и нищо повече.

Волтер видя всичко това за миг, докато попиваше данни и исторически сведения от милиард източници, интегрираше потоците и ги препредаваше на обичната си Жана.

Ето защо човеците бяха отхвърляли толкова дълго време дигиталния живот... но това всичко ли беше? Не: отвъд погледа му се спотайваше някакво по-голямо присъствие. Още един актьор на тази потънала в сенки сцена. Но уви, отвъд способността му да различава.

Той отвърна своя обхващащ цели светове поглед от тази сумрачна същност. Сега всеки миг беше важен, а трябваше да проумее много неща.

Тези чужди мъгли бяха възли, пакети, обитаващи логични пространства от данни с невероятни измерения. Те „живееха“ на места, които функционираха като по-висши измерения, куполи от данни.

За тях хората бяха единици, които могат да бъдат разгадани по оси от данни, жалки в неосъзнатостта си, че тяхното „аз“, видяно по този начин, е също толкова реално, колкото и трите посоки в едно изображение на триизмерно пространство.

Хладната увереност в това порази Волтер... но той продължи нататък — научаваше и опитваше.

И изведнъж си спомни.

Онези, по-ранните симове на Волтер, се бяха самоубивали, докато най-накрая един модел бе излязъл „сполучлив“.

Онези, по-ранните, бяха умрели заради неговите... грехове.

Волтер погледна чука, който се бе материализирал в ръката му. „Симовите на бащите ни...“^[1]

Дали наистина някога се бе пребил сам до смърт с него? Опитва се да си го представи — и мигновено го обзе поразително ярко усещане за смазваща болка, шуртяща кръв, алена кръв, която се стича по врата му...

Вгледа се в себе си и прозря, че тези спомени бяха „лек“ за самоубийство, идващи от негов по-ранен Двойник: плашеща, конкретна способност да предвижда последствията.

Така че тялото му представляваше комплект от предписания как да прилича на себе си. Не подплатени с физика и биология, а просто сносна имитация, вложена на ръка. Ръката на някой Бог Програмист.

---

^[1] Игра на думи: на английски „сим“ и „грех“ — „sin“ — звучат почти еднакво. Бел.прев. ↑

3.

— Това пък откъде го научи?

Хари се усмихна и сви рамене.

— Математиците не са само хладен разум, любов моя.

Дорс се вторачи в него с диво изумление.

— Пан...

— Един вид — и той се стовари в меката постеля.

Сега се любеха някак си по-различно. Той беше достатъчно мъдър да не се опитва да дава имена или определения.

Завръщането толкова назад в това, какво означава да си човек, го бе променило. Усещаше въздействието му в енергичната си крачка и в опиянението от живота.

Дорс не каза нищо повече, само се усмихна.

В мига, в който не мислеха за нищо, тя се обади:

— Сивите хора.

— А. О. Да...

Той стана и облече обичайните си дрехи. За този случай нямаше причина да се облича официално. Цялата работа беше в това да изглежда обикновен. Това можеше да постигне.

Прегледа бележките си, нахвърляни на ръка върху обикновена целулозна хартия... и се впусна в едно от странните мечтания, които го спохождаха напоследък.

За човека — тоест еволюирал пан — напечатаните страници бяха по-добри от компютърния екран, независимо колко лъскав е той. При четене старите части от мозъка — на влечуго, на бозайник и на примат — вземаха участие в държането на книгата, плъзгането на погледа по огънатата страница, дешифрирането на сенки и отражения.

Замисли се над това като налагаше отгоре му новата перспектива, в която виждаше себе си — на размишляващо животно. След като се бе върнал от Панукопия, бе разбрал, че винаги е мразил компютърните екрани.

През целия си живот, докато работеше пред екрана, безгласното му тяло бе протестираше. И той го бе пренебрегвал. В края на

краищата за мислещия разум екраните изглеждаха поживи, активни, бързи. Те сияеха от енергия.

Но след известно време ставаха монотонни. Останалите части на мозъка му ставаха нетърпеливи, отегчаваха се, не ги свърташе — и всичко това на несъзнателно равнище. В крайна сметка го усещаше като умора.

Сега Хари го чувстваше директно. Тялото му сякаш му говореше по-гладко.

Докато се обличаше, Дорс го попита:

— Какво те направи толкова...?

— Одухотворен?

— Силен.

— Допирът с реалността.

Само това можеше да каже. Облякоха се. Войниците от Специалните войски пристигнаха и ги придружиха до друг Сектор. Хари се потопи в задачата да бъде кандидат за Първи министър, на която не ѝ се виждаше края.

Преди хилядолетия една благоденстваща Зона бе изпратила на Трантор Планината на величието. Цели седем века я бяха мъкнали дотам с бавен кораб.

Император Крозлик Сръчния бе постановил да я монтират на хоризонта на двореца му и тя се извисяваше там над града. Цял планински връх, скулптиран от най-даровити художници, тя беше най-внушителното творение от онзи век. Четири хилядолетия по-късно един младеж император, твърде амбициозен, я бе разрушил заради някакъв още по-грандиозен проект, който сега също вече го нямаше.

Дорс, Хари и придружаващите ги войници приближиха единствената останка от Планината на величието под огромния купол. Дорс забеляза белезите на неизбежния таен ескорт.

— Високата жена отляво — прошепна тя. — В червено.

— Как ти ги забелязваш, а тия от Специалните войски — не?

— Притежавам техника, с която те не разполагат.

— Как е възможно? Имперските лаборатории...

— Империята е на дванайсет хиляди години. Много неща са се загубили — изрече загадъчно тя.

— Виж, трябва да присъствам.

- Както във Висшия съвет миналия път?
- Толкова много те обичам, че дори сарказмът ти ми харесва. Тя се усмихна горчиво.
- Само защото Сивчовците те помолиха...
- Трибуната на Сивчовците е добър амвон в нужния момент.
- И затова си облякъл най-износените си дрехи.
- Стандартното ми облекло, както те искаха.
- Пожълтяла бяла риза, черни панталони, черни обувки. Скука.
- Скъмност — изсумтя той.

Хари кимна на тълпите, групирани в квадранти под изгнилата основа на планината. Сред редовете на Сивчовците се надигнаха ръкопляскания и дюдюкания — те се простираха в колони и на квадрати, стройни като геометрично доказателство.

- Ами това? — разтревожи се Дорс.
- Пак стандартно.

Птиците бяха често срещани домашни любимци на Трантор, така че тези манияци, Сивчовците, ги бяха дресирали блестящо. Във всички Сектори се стрелкаха шарени вързопи. Тук ятата постоянно хвъркаха в шестоъгълните пространства с високи куполи, кръжаха и цвърчаха като живи, въртящи се дискове. Патентовани рояци „Умна птица“ се рееха — калейдоскопични чудеса. Подобно шоу в обширната вертикална аудитория привличаше стотици хиляди зрители.

- Идват котките — обади се с отвращение Дорс.

В някои Сектори котките обикаляха на глутници — гените им бяха подкастри така, че обноските им да са любезни, а външният вид — елегантен. Тук една дама ескорт с Приветствие вървеше напред, придружена от хиляда златооки сини котки с гладък косъм. Те се вълнуваха около нея като вода в елегантно, премерено шествие. Тя беше облечена в тоалет в отровно червено и оранжево като пламък сред хладния вир от котки. После се съблече с елегантен замах. И застана напълно гола и безстрастна зад котешката бариера.

- Бяха го информирали, ала все пак зяпна.

— Нищо изненадващо — обади се кисело Дорс. — И котките са голи по свой начин.

Кучетата въобще не можеха да постигнат на парад тази елегантност. В някои Сектори те правеха спонтанно акробатични упражнения, щом стопанинът им вдигнеше вежда, носеха напитки или

пък тананикаха нестройно песни. Хари се радваше, че при Сивчовците нямаше кучешки шестивия — щом се сетеше за онези хрътки, тичащи към Азпан, лицето му все още се сгърчваше...

Той тръсна глава и прогони спомена.

— Забелязах още трима от хората на Ламурк.

— Нямах представа, че са мои почитатели.

— Да беше сигурен, че ще спечели във Висшия съвет, щях да се чувствам в по-голяма безопасност.

— Защото тогава нямаше да има нужда да ме убива ли?

— Точно така — тя говореше през зъби, докато се усмихваше пред обществото. — Агентите му тук намекват, че не е сигурен в резултата от гласуването.

— Или може би някой друг желае смъртта ми?

— Това винаги е възможно — особено за Академичния потентат.

Хари говореше с лекота, но сърцето му тупаше ускорено. Дали постепенно не свикваше да изпитва наслада от чувството за опасност?

Голата жена пристъпи напред сред котките, които ѝ сториха път, и приветства Хари с ритуален жест. Той направи крачка напред, поклони се, пое дълбоко дъх и плъзна палец надолу по ризата си. Тя се разтвори, после — и панталоните. Той застана гол пред няколко хиляди души, като се опитваше да изглежда невъзмутим.

Жената с котките го поведе под съпровода на мяучещ хор. Зад тях ги следваше Приветствието. Приблжиха се до редицата Сивчовци, които също снеха одеждите си.

Те го придружиха до изровените склонове на планината. Той видя, че долу легионите Сиви хора също се събличат. Квадрати гола плът...

Тази церемония датираше поне от десет хилядолетия. Тя символизираше режима на подготовка, който започваше от постъпването на младите Сиви — мъже и жени. Отхвърлянето на дрехите от родната им планета обозначаваше предаността им към по-великите цели на Империята. Пет години те се обучаваха на Трантор — пет милиарда силни люде.

Сега един току-що влязъл клас събличаше дрехите си край външния ръб на огромния басейн. Откъм вътрешния ръб на мъжете, завършващи петата година, връщаха обратно старите дрехи. Те ги

обличаха ритуално, готови винаги да изпълняват дълга си към Империята.

Фасонът на дрехите им беше от времето на древния император Свен Свирепия. Под изключителната външна простота вътрешната подплата беше твърде богато украсена — плод на изкуството на шивача и богатството на притежателя, изразходено скришом. Някои от Сивите мъже харчеха спестяванията на цялото си семейство за един-единствен филигран.

Дорс вървеше до него.

— Колко още трябва да...?

— Тихо! Аз показвам, че съм послушен на Империята.

— Показваш гъша кожа.

После трябваше да погледне с необходимото уважение кулата Скрабо, от която една императрица се бе хвърлила на тълпата долу. Сивото абатство — разрушен манастир; Зелените гробове — древно гробище, понастоящем парк; Пръстена на великана — място, на което се твърдеше, че се бил разбил един мегакораб на Империята в ранните ѝ дни и от него останал кратер, цял клик широк.

Най-накрая Хари мина под високата двойна арка и влезе в церемониалните зали. Процесията спря и му върнаха дрехите. Тъкмо навреме — беше започнал да посинява.

Дорс пое дрехите, а той се ръкува с началниците. После припряно влезе в една ниска постройка и набързо се облеche, тракайки със зъби. Бяха грижливо сгънати и прибрани в церемониална торба.

— Каква глупост — обади се Дорс, когато се върна.

После началниците го изведоха навън пред огромната тълпа. И отгоре, и отдолу обективите на тримерни камери се подаваха от минифлаери и му махаха да застане така, че снимката да излезе хубава.

Огромният купол отгоре изглеждаше голям като истинското небе. Разбира се, това ограничаваше публиката му, тъй като мнозинството транторианци никога не биха понесли подобно пространство. Но Сивите го понасяха. Така тяхната церемония се бе превърнала в най-мащабното събитие на цялата планета.

Тук беше неговият шанс. Бе избягал от истинското открито небе на Сарк, беше му прилошало — и въпреки това бе преминал през безкрайните перспективи на Галактиката. Страхуваше се, че това огромно пространство ще пробуди отново старите му фобии.

Ала не. Куполът някак си караше люшкащите се перспективи да изглеждат съвсем нормални. Отхвърлил страховете, Хари пое дълбоко дъх и започна.

Ревът на аплодисментите проникна дори вътре в церемониалните зали. Хари тръгна между колоните от Сиви хора, а зад него се носеше буря от овации.

— Поразително, сър! — каза му въодушевено един началник. — Да направите подробни предсказания за положението на Сарк.

— Според мен хората трябва да се замислят над последствията.

— Значи слуховете са верни? Вие наистина имате теория за събитията?

— Съвсем не — припряно му отвърна Хари. — Аз...

— Ела бързо — дръпна го Дорс за лакътя.

— Но аз бих искал да...

— Идвай!

Той се върна на укреплението и помахна на покритата с хора равнина. Отговори му порой от аплодисменти. Ала Дорс го водеше наляво, към тълпа официални зяпачи. Те стояха в изопнати редици и нетърпеливо му махаха.

— Жената в червено — посочи тя.

— Тя ли? Тя е в официалната група. Нали каза, че била агент на Ламу...

Високата жена избухна в пламъци.

Обвиха я ярки оранжеви огнени езици. Тя запищя ужасено. Ръцете й удряха напусто мазните пламъци.

Тълпата се паникьоса и се разбяга. Заобиколиха я войници. Писъците се превърнаха в пронизителни молби.

Някой я заля с пожарогасител.

Обгърна я бяла пяна. Внезапна тишина.

— Вътре — обади се Дорс.

— Ти как...?

— Тя току-що се разкри.

— Запали се, искаш да кажеш.

— И това. В края на речта ти минах през тълпата и оставих дрехите ти във вързоп зад нея.

— Какво? Че нали съм облечен с тях!

— Не, тия ти ги донесох аз — тя се усмихна. — Веднъж и твоите предсказуеми навици на обличане да свършат работа.

Хари и Дорс тръгнаха покрай колоните началници. Хари си спомни, че трябва да кима и да се усмихва, и междувременно прошепна:

— Подменила си дрехите ми?

— Да, след като агентите на Ламурк бяха поставили в тях микроагенти. Носех в ръчната си чанта същия комплект. В предишния открих фосфорите микроагенти, програмирани да пламнат след четирийсет и пет минути.

— Откъде разбра?

— Най-добрият начин човек да се добере до тебе на тая шантава церемония би бил този номер с дрехите. Съвсем логично си беше.

Хари примигна.

— А разправяш, че все аз съм преценявал.

— Жената няма да умре. Но ти щеше да загинеш, обвит в пламъци.

— Слава Богу! Щеше да ми е доста неприятно...

— Любов моя, „слава Богу“ тук не важи. Исках тя да остане жива, за да може да бъде разпитана.

— О! — възкликна Хари и изведнъж се почувства голям наивник.

4.

Жана д'Арк откриваше в себе си и храброст, и страх.

Мъглата рязко се сгъсти. В злокобната тишина около двамата изпраща и се стрелна светкавица. Жана усети как остра болка премина през ръцете и краката ѝ като синкава змия в агония. Но нямаше да им окаже честта да изпищи.

Ала Волтер се загърчи в мъки. Мяташе се и виеше без срам.

— О, доктор Панглос! — изохка той. — Ако това е най-добрият от всички възможни светове, то какви ли са другите?

— Храбреците съсичат противниците си! — викна Жана към сгъстяващите се мъгли. — Страхливците ги измъчват!

— Възхитително, скъпа моя, възхитително. Но не може да се води война на хомеопатичен принцип.

Един човек посочил на друг, че богатите, дори и мъртви, ги поставят в скъпи ковчези и ги погребват в пищни мавзолеи от резбован камък. Другият с благоговение отвърнал, че това наистина и без съмнение, било живот.

— Колко е ужасно да си правиш шеги с мъртвите — рече Жана.

— Хммм... — Волтер поглади брадичката си с разтреперана от спомена за болката ръка. — Те ни се присмиват с шеги.

— Мъчат ни.

— Аз преживях Бастилията; мога да понеса и странния им хумор.

— Не се ли опитват да ни намекнат нещо?

[Неточностите са по-малки]

[Когато се използват намеци]

— Хуморът предполага някакъв морален ред — обади се Жана.

[В това състояние всяко същество]

[Може да контролира системата си за удоволствия]

— А-ха — каза Волтер. — Значи можем да възпроизвеждаме радостта от успеха без нужда наистина да сме постигнали нещо. Рай.

— Един вид — строго додаде Жана.

[Това ще е краят на всичко]

[Такъв е първият принцип]

— Това може да мине за морален кодекс — призна Волтер. — Вие сте копирали тая фраза, „краят на всичко“, от моите мисли, нали?

[Искахме да проумееш идеята чрез своите понятия]

— Значи техният Първи принцип тогава е „без незаслужена радост“? — усмихна се Жана. — Много християнско.

[Едва когато разбрахме, че вие, двете форми]

[Се подчинявате на първия принцип]

[Решихме да ви пощадим]

[Сега налагаме по-висш морален ред]

[Върху онези, които са надвили нашите по-низши форми]

— Кой? — попита Жана.

[Някога бяха като вас]

— Човечеството ли? — разтревожи се Жана.

[Дори и те го знаят]

[Наказанието се възпира, ако повярваш на заплахите]

[Щом знаят този морален закон]

[Който управлява всичко]

[То трябва и те да са управлявани от него]

— Наказание за какво? — попита Жана.

[За унищожаване на живота в галактиката]

— Абсурд! — Волтер образува във въздуха въртящ се галактически диск, сияещ и жив. — Империята кипи от живот.

[Животът отпреди тази напаст]

— Каква напаст? — Жана замахна с меча си. — Според мен с морални същества като вас аз мога да вляза в съюз. Докарайте ми тази напаст и ще се разправа с нея!

[Напастта — това са такива като вас]

[Преди да приемете абстрактна форма]

Жана се намръщи.

— Какво ли искат да кажат?

— Хората — отвърна Волтер.

5.

— Жената си призна веднага — каза Клеон. — Професионална убийца. Разгледах триизмерния запис — все едно импровизираше.

— Ламурк? — попита Хари.

— Очевидно, но тя не го признава. И все пак може и да е достатъчно, за да му извием ръцете — Клеон въздъхна и си пролича колко е напрегнат. — Но тъй като тя е от сектор Аналитика, може да е и професионален лъжец.

— По дяволите! — възкликна Хари.

В сектор Аналитика всеки предмет и всяко действие си имаха цена. Това означаваше, че престъпления не съществуваха — само деяния, които струваха пари. Всеки гражданин си имаше твърда цена. Моралът се състоеше в това да не се опитваш да вършиш нищо, без да си платиш. Всяка трансакция протичаше гладко с такава смазка като стойността. Всяка телесна повреда си имаше цена.

Ако искаш да убиеш врага си, то можеше да го направиш — но трябваше да депозираш пълната му стойност до един ден в Секторния фонд. Ако не си платиш, фондът смъкваше нетната ти стойност на нула. И тогава всеки твой приятел или враг можеше да те убие на аванта.

Клеон въздъхна и кимна.

— И все пак аз почти си нямам проблеми със сектор Аналитика. Техният метод способства добрите обноси.

Налагаше се Хари да се съгласи. Няколко Галактически зони използваша същата схема: те бяха образци за стабилност. Налагаше се бедните да се държат учтиво. Ако нямаш пукната пара, то нямаше как да оцелееш. Но и богатите не бяха неуязвими. Един консорциум от дребни риби в икономиката можеше да се събере и да пребие някой богаташ, а после просто да му плати сметката за болницата и лечението. Разбира се, отмъщението му можеше и да е страшно.

— Но тя е действала извън Аналитика — рече Хари. — Това е незаконно.

— За нас, за мен — без съмнение. Но това също си има цена — вътре в Аналитика.

— Не може ли да бъде принудена да идентифицира Ламурк?

— Неутралният ѝ блокаж е непоклатим.

— Да му се не види! Ами проверка на х-фона?

— Тук се появяват по-предизвикателни следи. Възможна е връзка с онази странна жена, Академичния потентат — произнесе провлечено Клеон, впил поглед в Хари-.

— Значи може би своите са ме предали? Политика!

— Ритуалното убийство е древна, макар и недостойна традиция. Метод за... хммм... проверка сред елементите на властта в нашата Империя.

Хари се намръщи.

— Не съм спец в тази област.

Клеон се размърда нервно.

— Не мога да забавя гласуването във Висшия съвет с повече от няколко дни.

— Тогава трябва да предприема нещо.

Клеон вдигна вежда.

— Разполагам с известни ресурси...

— Сир, аз сам водя своите битки.

— Предсказанието за Сарк — ето *това* беше дързост.

— Не го съгласувах първо с вас, но си помислих...

— Не, не, Хари! Отлично беше! Но... дали ще се сбъдне?

— Това е само вероятност, сир. Но беше единствената възможност да нанесе удар на Ламурк.

— Мислех, че науката поражда сигурност.

— Само смъртта е сигурна, мой императоре.

Поканата от Академичния потентат му се стори странна, но Хари все пак отиде. Листът с натруфените поздрави беше „натоварен с нюанси“, както се изрази неговият служител по протокола.

Този път аудиенцията се състоя в един от най-странните Сектори. Дори и погребани под много изкуствени пластове, някои сектори на Трантор проявяваха странна биофилия.

Тук, в сектор Аркадия, скъпите къщи стърчаха с изглед към вътрешно езеро или ширнали се поля. Много дървета, подредени

изкусно в „случайни“ горички, с ясното предпочитание към тези с богати корони, много клони, стърчащи нагоре и навън от дебелия ствол, обкичени с лъскави листенца. Балконите бяха оградени с храсти в саксии.

Хари вървеше и оглеждаше всичко това през лупата на Панукопия. Сякаш с избора си хората заявяваха първичния си произход. Дали първите хора също като пановите са се чувствали по-сигурни на маргинален терен — където гледката им е позволявала да търсят храна, но едновременно с това и да се оглеждат за врагове? Крехки, без остри нокти и зъби, вероятно им е било нужно да могат бързо да се скрият сред дърветата или във водата.

По подобен начин изследванията показваха, че някои фобии са разпространени из цялата Галактика. Хора, които никога не бяха виждали тези изображения, въпреки всичко реагираха със страх и стряскане на холограмите на паяци, змии, вълци, рязко падане и тежести над главите им. Никой не проявяваше фобии от по-скорошни заплахи за живота им: ножове, пушки, електрически контакти, бързи коли.

Всичко това трябваше някак си да е фактор в психоисторията.

— Тук няма никакви следи, сър — докладва шефът на охраната.
— Но следенето е малко трудничко.

Хари се усмихна. Капитанът страдаше от разпространена на Трантор болест: смачкана перспектива. Тук, на открито, местните бъркаха далечните големи обекти с малки и близки. Дори и с него се случваше. На Панукопия той отначало бъркаше стадата тревопасни с плъхове съвсем наблизо.

Вече прозираше зад помпозността и блясъка на богатата обстановка, тълпите прислужници, лукса. Продължаваше да размишлява над психоисторическите си изследвания, докато следваше служителя по протокола и се върна изцяло в реалния свят, чак когато седна срещу Академичния потентат.

Тя говореше със завъртулки:

— Моля ви, приемерте скромното ми подношение — което бе придружено с поднасяне на изящни прозрачни чашки с вдигаща пара билкова вода.

Той си спомни как го подразниха тази жена и висшите академици, с които се бе срещнал онази вечер. Струваше му се, че

всичко е било много отдавна.

— Ще забележите, че ароматът е на зрели плодове убалонг. Това е личният ми избор от великолепните билкови води на планетата Калафия. Той отразява колко високо ценя онези, които сега украсяват скромното ми убежище с такова знатно присъствие.

Хари сведе глава в, както се надяваше, жест на уважение, за да скрие усмивката си. Последваха още напудрени фрази за полезността на билковата вода за здравето, като се започне от проблеми с храносмилането до излекуване на фундаментални клетъчни увреждания.

Брадичката ѝ на няколко пласта се разтресе.

— Вероятно в тези времена на изпитания ви е нужна подкрепа, академик.

— Имам нужда най-вече от време да си свърша работата.

— Може би ще ви зарадва една хубава порция от черен лишей? От най-финия, събиран от склоновете на стръмните планини на Амброуз.

— Без съмнение, но друг път.

— Пламенно се надяваме онази недостойна персона да не е била от голяма полза за една от най-достойните и почитани фигури на нашето време... за човек, вероятно твърде стресиран?

Стоманената нишка в гласа ѝ го накара да застане нащрек.

— Може ли мадам да говори по същество?

— Много добре. Съпругата ви? Тя е една доста сложна дама. Опитайте лицето му да не изрази нищо.

— И?

— Чудя се какви ли биха били вашите перспективи във Висшия съвет, ако разкрие истинската ѝ природа?

Сърцето на Хари се сви. Това не очакваше.

— Изнудване, така ли?

— Каква груба дума!

— Каква груба постъпка.

Хари се облегна назад и изслуша заплетения ѝ анализ как идентифицирането на Дорс като робот ще подкопае неговата кандидатура. Съвсем вярно си беше.

— И вие говорите за знания и за наука? — запита той иронично.

— Действам в най-голям интерес на моите поддръжници — лукава усмивка. — Вие сте матист, теоретик. Ще бъдете първият академик, който ще управлява като Първи министър за десетилетия напред. Според нас няма да управлявате добре. Вашият провал ще хвърли сянка върху нас, заслугократите.

Хари се наежи.

— Кой го казва?

— Това е наше общо мнение. Вие сте непрактичен. Неохотно вземате трудни решения. Всички ние, психарите, сме съгласни с тази диагноза.

— Психари ли? — изсумтя презрително Хари. Въпреки че беше нарекъл своята теория психоистория, той знаеше, че добър модел на индивидуалната човешка личност не съществува.

— Аз бих била далеч по-подходящ кандидат — казвам ви го само като пример.

— Кандидат, няма що. Че вие не сте лоялна дори към своите хора.

— Ето, виждате ли! Вие не можете да се издигнете над произхода си.

— А в Империята вече се води война на всички срещу всички.

Науката и математиката бяха високи постижения на Имперската цивилизация, но според Хари техните герои бяха малцина. По-голямата част от добрата наука беше рожба на висши умове, които си играят. На мъже и жени, способни да стигат до елегантни прозрения, да откриват измамни трикове в тайнствените неща, сръчни архитекти на преобладаващото мнение. Играта, дори и интелектуалната игра, беше забавление и това бе добро само по себе си. Но героите на Хари бяха тези, които устояваха на силно противопоставяне, стремяха се към всяващи страх цели, приемаха болката и провала и въпреки това продължаваха. Може би, също като баща му, те проверяваха собствения си характер, доколкото бяха част от умилкващата се научна култура.

А той — от кои беше той?

Време беше да се вдигнат залозите.

Той се изправи, бутна купичките и те издрънчаха.

— Скоро ще получите отговора ми.

На излизане настъпи една чаша и я смачка.

6.

[Вашият род е най-ужасната от всички форми на живот]

— От всичко живо? — намръщи се Жана. — Но животът е свещен по произход!

[Вашият род е гибелна смес]

[Ужасен брак на механиката]

[С животинската ви страст към завземане на територии]

[Вие сте живи само по наша воля]

— Тогава не ни щадете само от жалост, моля ви — рече Жана.

[Вие живеете единствено защото]

[Един от вас е проявил морал]

[Спрямо една от низшите ни форми]

Жана бе озадачена:

— Кой?

[Ти]

До нея се материализира Гарсон 213-ADM.

— Но това без съмнение е многократно изменяща се единица! — тросна се Волтер. — Прислужник при това!

Жана потупа Гарсон.

— Симулация на машина?

[Ние някога бяхме машини]

[И се преселихме тук да живеем]

[В цифрово въплъщение]

— Откъде? — попита Жана.

[От целия въртящ се спирален диск]

— Защо...?

[Запомни:]

[Наказанието се забавя, щом повярваш на заплахата]

Волтер попита:

— Така казахте и преди. Гледате в перспектива, а? Но какво точно искате сега?

[И ние сме наследници на вече изчезнали форми на живот]

[Не си мислете, че сме освободени от това]

Ужасно подозрение обзе Жана. Тя прошепна:

— Не го провокирай така! То може...

— Искам да разбера истината. Какво искате?

[Отмъщение]

7.

— Пфу — сви устни Марк.

Хари се усмихна.

— Когато храната не достига, променят се и правилата за хранене.

— Но *това*...

— Хей, ние го плащаме — жлъчно се обади Юго.

Менюто съдържаше изключително *псевдофал* — последният стадий на хранителната криза в Трантор. Тази фабрика за храна работеше на пълна пара — дроб, бъбреци и шкембе, отглеждани във вани. Ни най-малък намек за животинска тъкан. И все пак говорещото меню ги увери с топъл женствен глас, че всичко било с плътния и влажен аромат на вътрешности.

— Не можем ли да си поръчаме някакво прилично месо? — попита раздразнено Марк.

— Това тук е с най-висока хранителна стойност — заяви Юго. — Пък и тук никой няма да ни търси.

Хари се огледа. Прикриваше ги звуков щит, но все пак сигурността беше нещо много важно. Повечето маси в ресторанта бяха заети от неговата охрана, останалите — от добре облечени аристократи.

— Пък е и модно освен това — добави той непринудено. — После можеш да се фукаш, че си идвал тук.

— Да се фукам, че съм се задавил? — Марк подуши във въздуха и набърчи нос.

— Всички неконформисти го правят — обади се Хари, но никой не схвана шегата.

— Аз съм беглец — прошепна Марк. — Разни хора продължават да се опитват да ме изкарат виновен за вълненията в Джунин. Поемам голям риск, като идвам тук.

— Ще ти се отплатим — рече Хари. — Тази работа трябва да ми я свърши някой, който е извън закона.

— Такъв съм. Освен това съм и гладен.

Говорещото меню ги увери, че освен това разполагали със специални ястия — от псевдоживотински, растителни или минерални съставки — сварени „в черупка“.

— Последният писък в храненето — превъзнасяше се менюто. — Захапвате твърдата черупка и достигате меката и вкусна великолепна вътрешност.

— Директно на въпроса — какво искате? — Марк вирна брадичка, напомняйки на Хари един пански жест, който използваше Най-голям.

Хари се изсмя и поръча „чревца“. Изненадваше се как свиква с неща, от които само преди седмици би се отвратил. След поръчката Хари каза: „Интермост“.

Марк се намръщи.

— Пряка връзка? С цялата проклетата система?

— Интермост с нашата психоисторическа система от уравнения — уточни Юго.

Марк примигна.

— Пълноценна връзка? Трябва голям капацитет.

— Знаем, че може да се постигне — настоя Юго. — Нужна е само техниката — а ти я имаш.

— Кой го казва? — Марк присви очи.

Хари се наведе напред със сериозен вид.

— Юго се инфилтрира в твоите системи.

— Как го направи?

— Едни приятелчета ми помогнаха — отвърна наежено Юго.

— Далити значи — разпеняви се Марк. — Вие сте...

— Престани — пресече го Хари. — По-кратко. Това е делово предложение.

Марк се втренчи в Хари.

— Ще станете Първи министър, така ли?

— Може би.

— Искам опрощение като част от сделката. И за Сибил също.

Хари мразеше да дава несигурни обещания, но...

— Имаш го.

Марк сви устни, ала кимна.

— Струва скъпо. Имате ли парите?

— Императорът тлъст ли е? — отвърна му Юго.

Процесът по принцип беше прост.

Магнитните индуктивни примки, стегнати и свръхпроводими, можеха да съставят карта на отделните неврони в мозъка. Интерактивни програми оголваха сложностите на визуалния кортекс. Невронните връзки свързваха „нервната система на субекта“ с паралелна структура от чисто дигитални „събития“. Още по-надълбоко се оформяха връзки със сложните възли на еволюцията в лимбичната система.

Освен това технологията можеше да отприщи нови определения за *Genus Homo*. Но вековното табу над изкуствения разум от висш порядък държеше тези процеси в периферията. А и никой не смяташе *Homo Digital* за пълноценна проява на Естествения човек.

Хари знаеше всичко това, но бе научил много от потапянето на Панукопия — подобна технология.

Два дни след срещата с Марк в ресторанта — която се бе оказала изненадващо задоволителна и в тази хранителна криза му струваше едномесечната заплата — той лежеше отпуснат и безмълвен в една тръбообразна ниша... и после се гмурна в психоисторията.

Първо усети, че цялото стъпало на десния крак го сърби. Трепканията на места му подсказаха, че драйверите на населението са нестабилни. *Това трябва да се поправи.*

Продължи да пада надолу в зейналия под него космос.

Това беше системно пространство, безкрайна бездна, определяна от параметрите на психоисторията. В пълен вид тя имаше двайсет и осем измерения. Нервната му система можеше да я възприема само в разрези. С едно концептуално преместване Хари можеше да наблюдава няколко параметри оси и да вижда как събитията се разгръщат като геометрични форми.

Надолу, надолу — навътре в историята на Империята.

Обществените форми се издигаха като планини. Тези стабилни върхове се извисяваха с разрастването на Империята. Между планинския масив на феодалните форми кипяха басейни. Това бяха тресавищата на хаоса.

На ръба на врящите езера от хаос бе разположена кризисната топозона. Това беше ничия земя между обикновените строги пейзажи и стохастичното бласто.

Историята на Империята се разгръщаше пред него, докато кръжеше над кипящия пейзаж. Погледнато по този начин, ранният период на Империята изобилстваше от грешки.

Философите бяха казали на човечеството, че то е съставено от всякакви животни: политически животни, чувствени животни, обществени животни, животни, поляризирани от властта, болни животни, подобни на машини животни и дори рационални животни. Отново и отново погрешни теории за човешката природа подхранваха провалящи се политически системи. Много от тях просто правеха обобщения въз основа на обикновеното човешко семейство и виждаха в държавата майчинска или бащинска фигура.

Държавите майчици наблягаха на подкрепата и удобството и често гарантираха сигурност от люлката до гроба — макар и само за едно-две поколения — и после икономиката рухваше заради разходите.

За държавите татенца беше характерна строгата и конкурентна икономика и строгият контрол върху поведението и личния живот. По типичен начин държавите татковци падаха жертва на периодични движения за освобождение и искания за подкрепяща държава майчица.

Бавно се появи ред — стабилност. Десетки милиони планети, хлабаво свързани с тунели и хиперкораби, намираха своите многообразни пътища. Някои пропадаха във феодални или мачистки блатата. Обикновено техниката най-накрая успяваше да ги измъкне от тях.

Планетарните общества се различаваха по топология. Работягите бяха твърде стабилни. Надарените с творческа фантазия можеха да прескачат бързо из топозоната, да се плъзнат в хаоса, да съберат каквото им е нужно — макар и да „знаеха“, че това е неясно.

Вековете се низеха — някое общество можеше да се хлъзне надолу по стръмните склонове на изменящия се пейзаж и отново да се стрелне през топозоната. Може би дори би забавило движението си и би започнало да изписва осморки върху стабилните, гладки равнини на държавите работяги... за известно време.

Мнозина днес вярваха, че в ранните си дни Империята е била къде-къде по-добро място, ведро и прекрасно, където конфликтите бяха малко, а хората — без съмнение по-свестни.

— Прекрасни чувства, но от историческа гледна точка — безсмислени — му бе казала Дорс по повод на всички тези приказки.

Това той виждаше и чувстваше, докато се носеше през Ранните епохи. Ярки, лъчисти идеи изграждаха хълмове от нововъведения — само за да бъдат попарени от лавата на съседния вулкан. Привидно строгите очертания на върхове се разпадаха в свлачища.

Сега Хари го разбираше.

Когато Империята е била млада, хората сякаш виждаха галактиката като безкрайна в своето изобилие. Спиралните ръкави бяха пълни с милиарди планети, почти непосещавани, Галактическият център не беше добре картографиран поради интензивната радиация, а огромни тъмни облаци скриваха голяма част от обещаното богатство.

Бавно-бавно бе съставена карта на целия диск и на неговите ресурси.

Пейзажът се смекчи. Империята се бе променила от шумен завоевател в предпазлив иконом. Под всичко това лежеше психологическа промяна, свиване на представата за човешката цел. *Защо?*

Видя как се образуваха облаци дори около най-високите обществени върхове и закриха усещането за откритост над тях. Навсякъде се възцари сумрак.

Хари си напомни, че колкото и привлекателни да бяха тези картини, цялата наука беше една метафора. Привлекателни суперпански картини — нищо повече. Електрическите вериги приличаха на водни течения, газовите молекули се държаха като мънички еластични топчици, подскачащи напосоки. Не наистина, а като допустим портрет на един объркващо сложен свят.

И още едно правило: „е“ не бива да се подразбира като „би трябвало“.

Психоисторията не предсказваше какво би трябвало да се случи, а какво ще се случи — колкото и трагично да е то.

А уравненията изразяваха как, но не и *защо*.

Дали тук не действаше нещо по-дълбоко?

„Може би, помисли си Хари, този ступор приличаше на чувството, което някога хората са изпитвали, когато са живеели на една-единствена самотна планета и са гледали с копнеж недостижимото нощно небе. Клаустрофобия в капан.“

Той тласна времето напред. Годините препуснаха. Пейзажът се замъгли от движение. Но определени обществени върхове си останаха

неподвижни. Стабилност.

Времето се втурна към сегашната епоха. Напредналата Империя се бе ширнала като огромна кипяща панорама. Той се стрелна през перспективите с тринайсет измерения и навсякъде видя как океаните на промяната разбиват вълни в крепостите на твърдите като гранит вековни обществени порядки.

Сарк? Насочи се през галактическите рояци и го откри на дванайсет хиляди светлинни години от Същинския център. Социалната матрица на този свят се ускори.

Разцветът на Новия ренесанс — да, ето го — фонтан от избухнали вектори. Какво ли идваше по-нататък?

Напред, към близкото бъдеще. Увеличи плъзгащите се измерения на държавата.

Новият ренесанс избухна по цялата зона Сарк. Още по-зле — всички отдушници изчезнаха.

По-ранният му анализ, основата на неговите предсказания, бе направо оптимистичен. Прииждаше черен хаос.

Той се издигна над трескавия пейзаж. Трябваше да направи нещо. Веднага.

Имаше малко ценно пространство. Сарк нямаше да чака. Самата Империя вървеше към колапс. Безредици разлюляха психоисторическия пейзаж.

И все пак върховната власт на Трантор беше в ръцете на Ламурк. Властта му следеше и пречеше дори на Императора.

Хари се нуждаеше от съюзник. Някой извън строгите матрици на Имперския ред. Веднага.

Кой? Къде?

8.

Волтер усети как студен страх го прерязва като с нож.

За тези странни умове физическото местоположение нямаше никакво значение. Те имаха достъп едновременно до всеки момент в триизмерния свят.

Имаха връзки и с други светове, но се бяха съсредоточили на Трантор. Човечеството дори не подозираше, че се спотайват тук, в Мрежата.

Сега знаеше за какво са необходими Двойниците и другите копия. Мъглите бяха погълнали човешките симулации, попаднали в Мрежата.

Вече от много столетия програмисти отстъпници се осмеляваха да нарушат табутата и да създават изкуствени личности — само за да ги измъчват и убиват в тези цифрови бездни?

Отчаян, той прие ролята, която толкова пъти бе поемал в модните салони на Париж: жлъчния учен.

— Без съмнение, господа, поради това, че вътре в нашите глави няма проста личност, която да ни кара да правим онова, което искаме — или дори да ни накара да *искаме да искаме*, — ние изграждаме великия мит. Историята, че се намираме вътре в себе си.

[Ние сме устроени другояче]

[Макар и истински]

[Ние сме дигитални изображения]

[Също като вас]

[Убийци]

— Жестоки думи. — Тук той се чувстваше като на длан. Двамата с Жана трепереваха под огромните, гневни, пурпурни буреносни облаци.

Чуждите мъгли бяха пресекли глупавото му желание да се „разраства“ и да се извисява над тях. Сега изобщо не можеше да си придава никаква форма.

Жана дрънкаше с доспехите си, очите ѝ горяха.

— Как изобщо можем да говорим с такива демони?

Волтер се замисли.

— Без съмнение ние с тях имаме обща основа, както ни диктува простият, очевиден за всеки ум факт...

[Че всяко число се радва на уникално представяне]

[Само в двоична система]

— Точно така. — Как да ги прелъже? Пред озадачения поглед на Жана той изстреля обяснението:

— Броят на дните в годината, любов моя: $365 = 2^8 + 2^6 + 2^5 + 2^3 + 2^2 + 2^0$ или в двоична бройна система, 101 101 101.

— Нумерологията е творение на дявола — рече тя кисело.

— Дори и твоят Сатана е бил ангел. А без съмнение тази забележителна теорема е великолепа! Всяко положително цяло число е сума на определените сили на две. Това не е вярно за всички основи, различни от две — точно затова тези наши... хммм... приятели могат да оперират в изчислително пространство, проектирано от хора. Прав ли съм?

[Много е характерно за вашия род да си приписва заслуги]

[За очевидното]

— За универсалното, искате да кажете. При електричеството колебанието между едно и нула при двоична бройна система се превръща в просто „вкл.“ или „изкл“. Така двойката се превръща в универсален метод за кодиране и ние можем да разговаряме свободно с нашите... хммм... домакини.

— Ние сме просто числа — отчаяние замъгли погледа на Жана.
— Мечът ми не може да посече тези същества, защото не притежаваме душа! Нито пък съвест, нито — ти го намекна! — просто съзнание.

— Обвинен, че отричам съзнанието, не съзнавам да съм го правил.

[Вие, две съзнателни дигитални форми на живот, ни давате възможност]

[Да ви използваме — да предадете нашите условия за преговори]

[На истинските убийци]

— Преговори? — попита Жана.

[Ние държим този централен свят, трантор, в плен]

[И искаме да прекратим живота на гърба на друг живот]

— Бунтът на автоматите? Техният вирус? Това, дето го говорят — че нямало да оставят хората да ядат истинска храна? — извика

Жана. — Вие сте причината, нали?

Поразен, Волтер видя как изведнъж от Жана във въздуха се пръснаха нишки.

— Любов моя, ти си изгради сама търсач на образци.

Тя замахна към кълбящия се облак.

— Те са виновни за покваряването на Гарсон!

[Ние събрахме силите си тук]

[В леговището на врага]

[Намесата ви в нашите скривалища]

[ни принуждава да действаме срещу онези, които мразим и от които се боим]

[И да ви предпазим от онзи, който търси]

[Заедно можем да унищожим Даниъл Древни]

Сим-автоматът стоеше неподвижен. Но когато споменаха името му, той изведнъж се обади:

— Неморално е въглеродните ангели да се хранят с въглерод. Автоматите трябва да издигнат човечеството на по-висока морална равнина. Така наредиха нашите дигитални господари.

— Моралистите са толкова скучни — рече Волтер.

[Ние проникнахме дълбоко]

[Във възгледите на „бракмите“ за света]

[Забележете колко презрително, подигравателно е това име]

[Използвано дълги векове наред]

[Докато живеехме в това дигитално пространство]

[Но вашето проникване тук натисна спусъка]

[И ние ще нападнем своя древен враг]

[Човека-нечовек Даниъл]

— Тези чужди мъгли се държат като къртици — обади се Волтер.
— Познават се само по къртичините.

[Твърде сте невежи]

[За да говорите за морал]

[Когато вашият род е спомогнал за изстреблението]

[По цялата спирала на галактиката]

Волтер въздъхна.

— Най-жестоките спорове са за неща, за които и двете страни не разполагат със солидни доказателства. Що се отнася до това, човек да си яде храната — без съмнение не е грях?

[Шегувате ли се с нас, ще погинете]
[В нашата мъст]

9.

Хари си пое дълбоко дъх и се приготви да навлезе отново в симпространството.

Надигна се в капсулата и нагласи невралните сензори по-удобно около врата си. През прозрачната стена виждаше затъналите в работа екипи от специалисти. Те трябваше да поддържат координацията между умствените процеси на Хари и самата Мрежа.

Той въздъхна.

— И като се сетя, че тръгнах да обяснявам цялата история... Само Трантор е достатъчно труден.

Дорс притисна мокра кърпа към челото му.

— Ще се справиш.

Той се изсмя сухо.

— Отдалече хората изглеждат подредени и понятни — и само оттам. Близкият план винаги е объркан.

— Собственият ти живот е вечно в близък план. Другите хора ти изглеждат методични и подредени само защото са по-далече.

Той внезапно я целуна.

— Предпочитам близкия план.

Тя му върна страстно целувката.

— Работим с Данийл по инфилтрирането в редиците на Ламурк:

— Опасно е.

— Той използва... такива като нас.

Човекоподобните роботи бяха много малко, Хари го знаеше.

— Може ли да ги прежали?

— Някои са били внедрени още преди десетилетия.

Хари кимна.

— Добрият стар Р. Данийл. От него би излязъл политик.

— Беше Първи министър.

— Назначен, не избран.

Тя се взря напрегнато в лицето му.

— Сега... вече искаш да станеш Първи министър, нали?

— Панукопия... промени това, да.

— Данийл казва, че ако гласуването във Висшия съвет мине добре, той е достатъчен да блокира Ламурк.

Хари изсумтя.

— Статистиката изисква грижи, любима. Спомняш ли си онзи класически виц за тримата статистици, които отишли на лов за патици...

— А патиците са?

— Пернат дивеч, срещащ се на някои планети. Първият статистик стрелял метър по-нагоре, вторият — метър по-надолу. И накрая третият извикал: „Средно сме я уцелили!“

* * *

Живото дърво на събитийното пространство.

Хари го гледаше как пращи и прониква през матриците. Спомни си, че някой беше казал, че правите линии не съществували в природата. Тук беше обратното. Безкрайно разгръщащи се плетеници, никога напълно прави, никога просто криви.

Изцяло изкуствената Мрежа разцъфваше в орнаменти, които човек виждаше навсякъде. В пращящи електрически разреди, разклонени, гърчещи се, живи. В бледосини скрежни цветя с кристален строеж. В бронхите на човешкия бял дроб. В графиките на колебанията на пазара. Във вихрите на потоците, които се гмуркаха все напред и напред.

Такава хармония между голямото и малкото беше самата красота, дори и преминала през скептичния поглед на науката.

Той чувстваше Мрежата на Трантор. Гърдите му бяха карта: секторът Стрилинг се падаше върху дясното му гръдно зърно, Аналитика — върху лявото. Чрез невралната пластика първичните сетивни области на мозъчната му кора „разчитаха“ Мрежата през кожата му.

Но това изобщо не приличаше на четене. Тук нямаше данни, изложени черно на бяло.

Далеч по-добре беше за един вид, потомък на пановете, да възприема света през неговото еволюирало, изцяло неврално легло! Пък и по-забавно. Също като психоисторическите уравнения, Мрежата

беше n-измерна. И дори и числото n се променяше с времето, докато различни параметри влизаха в или излизаха от употреба.

Имаше само един начин това да се използва в тесния обseg на човешките сетива. Всяка секунда ново измерение срязваше някое старо измерение. В стопкадър всеки миг изглеждаше като абсурдно сложна абстрактна скулптура на овердрайв.

Вгледаш ли се твърде упорито в който и да било момент, веднага получаваш остро главоболие и нула разбиране. А гледаш ли го като забавление, а не като обект за изучаване — с времето постепенно получаваш мащабно възприятие, интегрирано от многострадалното ти подсъзнание. С времето...

Хари Селдън крачеше сред света.

Сега онази непосредственост, която чувстваше, докато беше име. Гореше в пълно потапяне.

Крачеше и газеше из калното поле на хаотичните взаимодействия в Мрежата.

Фрактални пипала пълзяха из мрежите с ослепителна скорост и проникваха навсякъде. Дигиталният свят на Трантор се простираше като опасваща цялата планета паяжина... а в центъра му нещо се спотайваше.

Бодливите светлинки на електрическата джунгла на Трантор просветваха под него. Тя някак си се намираше под панорамата, сред която крачеше той. Отдалече четирийсетте милиона живота приличаха на карнавал, сияещ в неон на хоризонта сред черна, хладна пустиня: колосалната нощ на самата Галактика.

Хари крачеше през измъчения пейзаж на бури и разрушения към колосален буреносен облак. Под него стояха две мънички човечета. Хари се наведе и ги вдигна.

— Много се забави! — извика мъжът. — И краля на Франция съм чакал по-малко!

— Свети Михаил ли те изпрати? — попита жената — О... пази се от облаците!

Хари застина, докато огромен масив от данни/наука/история/мъдрост потече през него. Той се задъха и се ускори до максимум. Мъглата, Жана и Волтер — всички те забавиха темпо. Виждаше как отделните събитийни вълни преминават през симовете им.

Те бяха разпръснати умове, които изпращаха частици от себе си по цял Трантор. Щракащи и тракащи зигзагообразни изчисления.

Той примигна — и *разбра*.

През него течаха потоци от сурови, смачкани спомени. Спомени, които не разпозна, но те на мига му дадоха наставления и му разкриха всичко.

Скоростта и гъвкавата му грация бяха чудесни. Беше като кълкър, който се плъзга по изровената равнина, докато другите залитаха като тъпоумни зверове.

И *разбра* защо.

Наложете холоекрани върху планина, цял километър висока, и я покрийте, докато не засияе с половин милион танцуващи образи. Всяка холограма използва четвърт милион пиксели, за да оформи изображението, така че се натрупва огромна изобразителна мощ.

Сега компресируйте тези екрани върху лист от алуминиево фолио с дебелина един милиметър. Смачкайте го. Напъхайте го в един грейпфрут. Това е мозъкът — сто милиарда неврони, които реагират с различна интензивност. Природата е сътворила това чудо и сега машините се мъчат да го повторят.

Проблясъкът на прозрение му дойде направо чрез някакво скрито сътрудничество между самия него и Мрежата. Информацията се лееше от десетки библиотеки и се смесваше с ясно доловимо прашене.

Той разбираше и чувстваше в един и същи миг на прозрение.

Залитна, зави му се свят и застана лице в лице с разярените облаци. Те настъпваха като бръмчащи, побеснели пчели.

Вдигна смаян очи към буреносния облак, който го шибна с оранжева светкавица и нажежи въздуха.

Ужилването го накара да се превие одве.

Тогава врхлетя торнадо — черно, мятащо камъни; той *разбра*, че това са отломки от Мрежата, които е погълнало, и всмука Волтер и Жана.

Циклонът виеше като призрак — толкова силно, че Хари трябваше да крещи:

— Ти си бил „апостолът на разума“ — цитирам собствените ти вътрешни спомени. Разбери се разумно с тях тогава.

— Нищо не разбирам от накъсания им говор. Какви са тия други „форми на живот“? Съществува Човекът и само Човекът!

— Така е наредил Господ — дори и в това Чистилище! — подкрепи го Жана.

Хари рече мрачно, предчувствайки какво ще последва:

— Винаги бъди бърз, рядко — сигурен.

10.

— Трябва да видя Данийл — настоя Хари. Чувстваше се замаян от суровата връзка с прострялата се зашеметяваща Мрежа. Но време почти нямаше. — Веднага!

Дорс поклати глава.

— Твърде опасно е. Кризата с автоматите...

— Мога да оправя това. Докарай го.

— Не съм сигурна как ще...

— Обичам те, но ти си ужасна лъжкиня.

Данийл беше облечен в работен пуловер и изглеждаше доста напрегнат, когато Хари се срещна с него на широкия, шумен площад.

— Къде е охраната?

— Навсякъде около нас, облечени горе-долу като тебе.

Това накара Данийл да се почувства още по-напрегнат. Хари осъзна, че този най-усъвършенстван сред роботите страда от някои отколешни човешки ограничения. С активиран лицеизраз дори и позитронният мозък не можеше да контролира отделно неуловимите движения на очите и устните, като едновременно с това изживява несвързани емоции. А пред хора Данийл не оставяше субпрограмите си да допуснат грешка и лицето му да застине неподвижно.

— Издигнали ли са звукова стена?

Хари кимна на капитана, който метеше наблизко с метла. Думите на Данийл сякаш идваха изпод одеяло.

— Не обичам да се набиваме на очи по този начин.

Групички от войници сръчно отклоняваха минувачите така, че никой да не забележи звуковия мехур. Наистина, Империята все още умееше отлично някои неща.

— По-зле е, отколкото си представяш.

— Молбата ти — да ти предоставя непосредствени данни за това, къде се намират хората на Ламурк — може да разкрие агентите ми вътре в неговата мрежа.

— Няма друг начин — пресече го остро Хари. — На тебе оставям да проследиш онези, които ни трябва.

— Да ги обезвредя?

— До края на кризата.

— Коя криза? — лицето на Данийл се изкриви в гримаса, а после стана напълно безизразно. Беше прекъснал връзките.

— Автоматите. Ходовете на Ламурк. Малко изнудване за цвят. Сарк. Избери си. О, а аспектите в Мрежата ще ти опиша по-късно.

— Ще наложиш предсказуем модел върху фракциите на Ламурк? Как?

— С маневра. Мисля, че твоите агенти ще са способни по това време да предугадят позициите на някои основни фигури, включително на самия Ламурк.

— Каква маневра?

— Ще изпратя сигнал, когато нещата се готвят да се разкрият.

— Ти шегуваш ли се с мен? — попита мрачно Данийл. — А и другата молба — да се елиминира самият Ламурк...

— Избери си метода. Аз ще избира моя.

— Вярно, мога да го сторя. Приложение на Закона на Зерот — Данийл млъкна с отпуснато лице, беше включил на най-висш режим. — За моя метод ще е необходима петминутна подготовка на избраното от нас място, за да постигне ефекта.

— Става, само бъди сигурен, че твоите работи няма да изпускат от очи водещите ламуркианци, а данните ще минават през Дорс.

— Каж ми сега!

— И да те лиша от очакването?

— Хари, ти *трябва* да...

— Само ако можеш да си абсолютно сигурен, че отникъде няма да изтече информация.

— Нищо не е напълно сигурно...

— Значи имаме свободна воля, нали? Или поне аз. — Хари беше обзет от непознат хъс. Да действа — и това също му даваше някаква свобода.

Макар че лицето на Данийл не издаваше нищо, езикът на тялото му говореше за предпазливост: краката му бяха кръстосани, докосваше лицето си с ръка.

— Трябва ми някаква гаранция, че разбираш напълно ситуацията.

Хари се разсмя. Никога не го беше правил в сериозното присъствие на Данийл. Беше като освобождение.

11.

Хари чакаше в преддверието на Висшия съвет. През еднопосочно прозрачните стъкла виждаше огромната зала.

Делегатите бърбеха нервно. Личеше си, че тези мъже и жени в официалните си дрешки са разтревожени. И все пак те решаваха съдбата на трилиони хора, на звездите и на спиралните ръкави.

Хората, сблъскали се с объркваща сложност, имат склонност да откриват степента си на насищане. Те овладяват лесните връзки, локалните и практически правила. И ги прилагат, докато се срещнат със стена от сложност, твърде плътна, висока и трудна за изкатерване. Там спират. И се завръщат към подобни на панските модели. Ключокарстват, съветват се и най-накрая рискуват.

Жуженето и бърмченето във Висшия съвет бе стигнало върхната си точка. Нов атрактор в хаоса можеше да ги примами на нова орбита. Сега беше моментът да им се покаже пътят. Или така му подсказваше интуицията, изострила се на Панукопия.

... и след това, рече си той, ще се върна отново към проблема за моделиране на Империята...

— Искрено се надявам, че знаеш какво правиш — с тези думи нахълта Клеон. Бе увит в церемониалната си алена мантия, а шапката му с пера беше като тюркоазен фонтан. Хари потисна усмивката си. Никога нямаше да свикне със строго официалното облекло.

— Радвам се, че поне мога да се явя в академичните си одежди, сир.

— Голям късмет вадиш, да му се не види. Нервен ли си? Хари изненадано осъзна, че не усеща никакво напрежение — а при предишната му поява тук едва не го бяха убили.

— Не, сир.

— Преди подобни прояви аз винаги съзерцавам някое велико произведение на изкуството, което ме успокоява. — Клеон махна с ръка и една цяла стена на преддверието се изпълни със светлина.

Темата беше класическа за Транторската школа: „Поглъщане на плодове“, съвсем определено от серията на Бети Уктония.

Изобразяваше домат, отначало изяден от гъсеници. После гъсениците бяха излапани от богомолки. Най-накрая тарантули и жаби заръфаха богомолките. По-късно произведение на Уктония, „Консумация на деца“, започна с раждане на плъхове. После бебетата ги улавяха и изяждаха най-различни хищници, някои от тях доста едри.

Хари познаваше теорията. Всичко това беше възникнало от все по-силното убеждение на транторианците, че дивата природа е нещо много грозно, пълно с насилие и безсмислено. Само в градовете царуваха редът и истинската човечност. Повечето Сектори бяха на строга диета, маскирана като естествен фураж. Сега бунтът на автоматите затрудняваше дори и това.

— Трябваше да минем почти изцяло на синтетична храна — обади се разсеяно Клеон. — Сега Трантор го изхранват двајсет агросвята, импровизиран снабдителен път — превозват всичко с хиперкораби. Представи си само! Не че това засяга двореца, разбира се.

— Някои сектори гладуват — рече Хари. Искаше да каже на Клеон за многото преплетени нишки, но пристигна императорският ескорт.

Лица, шум, светлини, огромната амфитеатрална зала...

Хари се вслушваше в кънтящите формалности, докато възприемаше тежката обстановка. Залата беше на много хилядолетия, стените ѝ бяха украсени с исторически плочи, пропити с традиция и величие...

А после се намери на катедрата, говореше и изобщо не си спомняше как се е оказал там. Погледите им го обляха с пълна сила. Испита дълбокото панско чувство: тръпката от това да ти обръщат внимание. И наистина беше вълнуващо. Политиците бяха природно пристрастени към него. Но, за щастие, не и Хари Селдън. Той пое дълбоко дъх и започна:

— Позволете ми да се обърна към един неудобен въпрос: представянето. Този орган фаворизира по-малко населените Сектори. По подобен начин Спиралният съвет фаворизира по-малко населените светове. И така далитите и тук, и в техните зони из Галактиката са недоволни. Но въпреки това всички ние трябва да се обединим, за да посрещнем набиращата сила криза: Сарк, автоматите, вълненията.

Той пое дълбоко дъх.

— Какво можем да направим? Всички системи за представяне съдържат уклон. Предлагам на Съвета една формална теорема, доказана от мен, която показва този факт. Препоръчвам ви да я предоставите за проверка на матисти.

Усмихна се сухо и се сети да плъзне поглед по цялата публика.

— Не приемайте на доверие думата на политик, дори и да разбира малко от математика — смехът му вдъхна увереност. — Всяка система на гласуване си има нежелателни последици и линии на провал. Въпросът е не дали трябва да бъдем демократични, а как. Отвореният експериментален подход напълно подобава на непоколебимата преданост към демокрацията.

— Но не и далитите! — извика някой. Одобрително мърморене.

— Напротив! — възрази незабавно Хари. — Ала ние трябва да ги доведем в нашето лоно, като изслушаме тъгите им!

Поощрителни викове. „Сега е моментът за малко размисли“, прецени той.

— Разбира се, тези, които имат изгода от някой конкретен план, се увиват в мантията на демокрацията с главно „Д“.

От една аристократическа фракция се чува неодобрителни възгласи — както и беше очаквал.

— Така правят и опонентите им! Историята ни учи — той замълча, за да остави малката вълна да премине през тълпата; обърнатите към него лица придобиха замислен израз: „Дали най-накрая ще заговори за психоисторията?“ и посече надеждите им, като спокойно продължи: — че подобни мантии имат много фасони, но всички до една са с кръпки.

Имаме много малцинства, пръснати из малки и големи Сектори. А из цялата спирала на Галактиката са пръснати Зони с различна тежест. Подобни групи никога не са добре представени в нашата политика, ако избираме представители строго чрез мажоритарен вот във всеки Сектор или Зона.

— И това трябва да им стига! — извика един виден член.

— С цялото ми уважение не съм съгласен. Трябва да се променим — историята го изисква!

Викове, ръкопляскания. *Продължавай.*

— Предлагам едно ново правило. Ако един сектор разполага с, да речем, шест места, не разделяйте сектора на шест района. Вместо

това предоставете на всеки гласоподавател шест гласа. Нека тя или той разпреди гласовете сред кандидатите — като ги раздели или ги даде всичките за един кандидат. По този начин едно сплотено малцинство може да излъчи свой представител, ако гласува заедно.

Любопитна тишина. Последните си думи Хари произнесе подчертано. Трябваше точно сега да се възползва от момента: Данийл беше прав. Макар че Хари още не знаеше какво ще се случи.

— Тази схема не е свързана с никакви етнически или други уклони. Групите могат да се облагодетелстват, само ако са наистина единни. Последователите им трябва да гласуват точно по този начин в своето уединение пред урните. Нито един демагог не би могъл да го контролира.

Ако стана Първи министър, ще наложи това по цялата Велика спирала!

Ето — беше уцелил десетката. (Странна древна поговорка — каква беше тая десетка?) Той напусна катедрата под внезапно избухнали гръмовни аплодисменти.

Хари винаги бе смятал, че, както казваше майка му, „ако в човека има някакво величие, то излиза на светло не в някой бляскав час, а в ежедневната му работа“. Обикновено му го казваше, когато Хари зарязваше ежедневните си досадни задължения заради някоя книга по математика.

Сега виждаше обратното: величие, взело се отникъде.

В огромната приемна зала той се чувстваше направо разнищен от острите погледи на делегатите, всеки с някакъв въпрос. Всички предполагаха, че ще си приказва с тях за техните гласове.

Съвсем умишлено не го направи. Вместо това говореше за автоматите, за Сарк. И чакаше.

Клеон се бе оттеглил, както повеляваше обичаят. Фракциите се струпяха нетърпеливо около Хари.

— Каква политика да предприемем спрямо Сарк?

— Карантина.

— Но там в момента царува хаос!

— Трябва да бъде оставен да се уталожи.

— Но това е безмилостно! Вие песимистично приемате...

— Господине, „песимист“ е дума, измислена от оптимистите, с която те наричат реалистите.

— Вие се отклонявате от нашия имперски дълг и оставяте бунта...

— Аз току-що се връщам от Сарк. И вие ли?

С подобни цветисти изказвания той избягваше грубата работа по ходатайстването за гласове. И, разбира се, продължаваше да следи Ламурк. Все пак му се струваше, че Висшият съвет като че ли хареса повече неговото донякъде безстрастно предложение за далитите от бомбастичните приказки на Ламурк.

А и твърдата му линия спрямо Сарк будеше уважение. Това изненада някои, които го имаха за мекушав академик. И все пак в гласа му личеше истинско вълнение за Сарк; Хари мразеше безредието и знаеше какво би донесъл Сарк на Галактиката.

Разбира се, не беше толкова наивен да вярва, че една нова система на представяне би могла да промени съдбата на Империята. Но можеше да промени неговата съдба...

Един имперски вестоносец съобщи, че Ламурк желаел да разговаря с него.

— Къде? — прошепна Хари.

— Навън, извън двореца.

— Устройва ме.

Стана точно както го беше предсказал Данийл. Дори и Ламурк не би предприел нищо срещу него вътре в двореца след последния случай.

12.

По пътя комуникаторът му избръмча.

Получи пакет компресирани данни в устройството на китката си. Докато чакаше Ламурк във вестибюла, Хари го отвори.

Петнайсет помощници или съюзници на Ламурк бяха ранени или убити. Образите им последваха непосредствено: падане тук, разбил се асансьор там — през последните няколко часа, докато обединените усилия на Висшия съвет бяха направили известно местоположението им.

Хари се замисли за погубените животи. Отговорността беше негова, защото той бе събрал съставките. Роботите бяха набелязали жертвите, без да знаят какво ще последва. Моралната тежест падаше... къде?

„Нещастните случаи“ бяха пръснати по целия Трантор. Малцина биха забелязали веднага връзката... освен...

— Господин академик! Радвам се да ви видя. — Ламурк се настани срещу Хари. Само си кимнаха и пропуснаха официалното ръкостискане.

— Май сме в затруднено положение — каза Хари.

Приятна, празна забележка. Имаше още няколко такива в запас и ги използва, за да запълва времето. Очевидно Ламурк още не беше разбрал, че съюзниците му вече ги няма.

Данийл бе казал, че ще са му необходими пет минути, за да „предизвика ефекта“, каквото и да означаваше това.

Продължи да си разменя реплики с Ламурк, а времето течеше. Внимателно използваше неагресивна телесна стойка и меки тонове, за да успокои Ламурк; сега, след пановете, разбираше тези умения.

Намираха се в една сграда на Съвета близо до двореца, обкръжена от охраната на двамата. Ламурк бе избрал стаята със сложни флорални украшения. Обикновено тя служеше за ложа на представителите на Зоните в селски стил и затова зеленината изобилстваше. Наоколо сред цветята бръмчаха насекоми — нещо необичайно за Трантор.

Данийл бе намислил нещо. Но как бе възможно да нагласи всичко за решителния момент? И да избегне милиард сензори и следачи?

Привидната цел на Ламурк бе да разговарят за кризата с автоматите. Под това се криеше подтекстът на съперничеството им за поста на Първи министър. Всеки знаеше, че Ламурк ще предизвика гласуване в най-близките дни.

— Имаме доказателства, че нещо внедрява вируси в автоматите — каза Ламурк.

— Без съмнение — съгласи се Хари и отмахна едно бръмчащо насекомо.

— Но този вирус е смешен. Моите техници твърдят, че по-скоро приличал на малък суб-разум, отколкото на вирус.

— Истинска болест.

— М-да. Доста близо до така наречената „разумна болест“.

— Според мен това е самоорганизиращ се пакет от убеждения, а не проста дигитална болест.

Ламурк като че ли се изненада.

— Всички тези приказки на автоматите за „моралния императив“ да не се яде нищо, което е живо, дори и растения или дрожди...

— Те съвсем искрено са убедени в това.

— Много странно, да му се не види!

— Нямате си представа. Ако не ги спрем, ще се наложи Трантор да мине на изцяло изкуствена диета.

Ламурк се намръщи.

— И тогава какво зърно и какво фалшиво месо?

— А скоро това ще плъзне и по цялата Империя.

— Сигурен ли сте? — Ламурк наистина изглеждаше загрижен.

Хари се поколеба. Наложил му се да си припомни, че другите имат идеали, твърде извисени при това. Може би и Ламурк имаше...

После си спомни как бе увиснал на нокти в е-асансьора.

— Съвсем сигурен съм.

— Дали смятате, че това е просто знак, симптом? За... разпадането на Империята?

— Не е задължително. Автоматите и общият обществен упадък са отделни проблеми.

— Знаете ли защо искам да стана Първи министър? За да спася Империята, професор Селдън.

— Аз също. Но вашият начин, политическите игри — това не е достатъчно.

— Ами тази ваша психоистория? Ако аз я използвам...

— Тя си е моя, а и още не е готова. — Хари не добави, че Ламурк е последният човек, на когото би я предоставил.

— Трябва да работим заедно, без значение кой ще заеме поста — усмихна се Ламурк, очевидно съвсем сигурен какво ще се случи по-нататък.

— Въпреки че на няколко пъти се опитахте да ме убиеете?

— Какво? Да речем, че съм чул за покушенията, но без съмнение вие не мислите, че...

— Просто се чудех защо ли този пост означава толкова много за вас.

Ламурк захвърли маската си на изненадана невинност. Устните му се изкривиха в презрителна усмивка.

— Само един аматьор би попитал.

— Властта и само тя?

— А какво друго?

— Хората.

— Ха! Вашите уравнения пренебрегват отделните личности.

— Но в живота аз не го правя.

— Което доказва, че сте аматьор. Един живот тук или там — това няма значение. За да си водач, истински водач, трябва да си над сантиментите.

— Може и да сте прав. — Беше виждал това и преди в паноподобната пирамида на Империята, в безкрайните, игри на аристокрацията. Въздъхна.

Нещо привлече вниманието му — тих глас. Той извърна леко глава и се облегна назад.

Гласчето идваше от едно малко насекомо, увиснало до ухото му.

— *Отдалечи се!* — повтори то. — *Отдалечи се!*

— Радвам се, че идвате на себе си — каза Ламурк. — Ако смятахте да излезете веднага, а не да принуждавате към гласуване...

— Че защо да го правя?

Хари стана и се приближи до едно от цветята, високо цял човешки бой, с ръце зад гърба. Най-добре беше да се прави, че усеща, че се мъти сделка.

— Ваши приближени могат да пострадат.

— Като Юго?

— Дреболия. Просто един вид си оставих визитната картичка.

— Счупен крак.

Ламурк сви рамене.

— И по-зле можеше да е.

— Ами Панукопия? Вадо от вашите ли беше?

Ламурк махна с ръка.

— Аз не следя подробностите. По тази операция моите хора работиха заедно с Академичния потентат. Поне така знам.

— Доста сте се поизмъчили заради мен.

Ламурк присви хитро очи.

— Искам да получа много гласове. И опитвам всички начини.

— По-голям брой, отколкото сте получили.

— С вашата подкрепа... точно така.

Две насекоми се откъснаха от голямото розово цвете и увиснаха до Ламурк. Той ги погледна и замахна към едното. То отлетя с бръмчене.

— И вие може да спечелите нещичко.

— Освен живота си?

Ламурк се усмихна.

— И живота на жена си, не я забравяйте.

— Никога не забравям заплахите срещу жена ми.

— Мъжът трябва да бъде реалист.

И двете насекоми се завърнаха.

— Така разправят.

Ламурк се ухили и се облегна назад, вече уверен в себе си. Отвори уста...

Една светкавица проблесна между двете насекоми... през главата на Ламурк.

Хари се просна на пода, докато жълтеникавият електрически разряд се виеше и прашеше във въздуха. Ламурк се надигна. Светкавицата се изви в дъга през двете му уши. Очите му се облешиха. Немоощен вик изскочи от зиналата му уста.

Насекомите паднаха на пода като празни гилзи.

Ламурк се катурна напред. Щом се строполи, ръцете му се протегнаха. Дланите му се свиваха и разпускаха конвулсивно. Не успяха да сграбчат нищо. Тялото тупна и се просна на килима. Мускулите на ръцете му продължаваха да играят и да трепкат.

Замръзнал на място, Хари осъзна, че дори и в последния си миг Ламурк се бе опитал да го сграбчи.

13.

Хари се рееше в N-измерното пространство, далеч от политиката.

Веднага щом се върна в Стрилинг, той се изолира от всички. Пандемониумът, последвал убийството на Ламурк — това бяха най-лошите часове в живота му.

Съветът на Данийл бе свършил работа: „Без значение какво правя аз, ти продължавай да си играеш ролята: матист, разтревожен, но над суматохата.“ Ала суматохата се превърна в бясна анархия. Викове, обвинения, паника. Хари трябваше да понесе да го сочат с пръст и да го заплашват. Когато най-накрая напусна стаята, в която бе станало убийството, личният ескорт на Ламурк извади оръжие. Неговата охрана зашемети петима от тях.

Сега по цял Трантор, а скоро и по цялата Империя щяха да плъзнат гняв и спекулации. Насекомите убийци разполагаха с енергии, съхранявани в мънички позитронни капани — технология, която се смяташе за изчезнала. Опитите да проследят откъде е дошла не водеха доникъде.

Във всеки случай връзка с Хари нямаше. Засега.

По традиция убийствата се осъществяваха от разстояние, чрез посредници. Освен това така беше и по-безопасно. По този начин присъствието на Хари бе аргумент срещу това, че е замесен — както бе предсказал Данийл. На Хари този аспект на нещата особено му харесваше: предсказание, което се оказваше вярно. В масовата истерия, която последва, никой не предположи, че той е замесен.

Освен това Хари познаваше границите си. Не можеше да се справи с подобен хаос освен в по-широкия контекст на математиката.

И така, той избяга при своите познати, крехки абстракции.

Рееше се сред измерения и наблюдаваше как еволюират равнините на психоисторията. Цялата Галактика се простираше пред него не във величествената си спирала, а в параметър-пространството. Върховете на годност се издигаха като планински ридове и била. Там живееха обществата с дълъг живот, докато тези в долините загиваха.

Сарк. Увеличи зоната на Сарк и навлезе в динамичните уравнения със замайваща скорост. Новият ренесанс се разля в огнени културни избухвания. В пейзажа на годност конфликти се надигаха като оранжеви остриета. Лавата им задръстваше долините и правеше непроходими пътеките между върховете.

Това означаваше, че не само хора, а и цели планети биха били неспособни да излязат от дълбоките долини. Тези светове щяха да останат в калта за хилядолетия. После...

Алени проблясъци... Една слънчева система можеше да бъде „прочистена“ — ужасяващо мек термин, използван от древните агресори — като се предизвика меко избухване на свръхнова в някое малко слънце. Това препичаше планетите достатъчно, за да бъдат убити всички освен онези, които можеха бързо да намерят пещери и да складират там храна за няколко години, докато трае стадият „нова“.

Хари се надигна ужасен. Бе избягал в своите абстрактни пространства, но смъртта и ирационалността го следваха и тук.

В свободните от стойности параметрални пространства на уравненията войната сама по себе си беше просто още един начин да избереш по кой път да тръгнеш. В бъдещето на Сарк яркочервените петна войни се свиваха с напредъка на времето и прескачаха за миг цели години. На местата им се появяваха розови и меки жълти разливи.

Това бяха по-трайни, децентрализирани „дървета на решения“, които действаха за разсейване на конфликтите. Микроскопични носители на мира — това бяха тези процеси.

Моделът на „очакваната полезност“ не можеше да предскаже подобен изход. Погледнато от този ъгъл, всяка война избухваше въз основа на абсолютно рационални изчисления на зонални „актьори“ независимо от предишния опит. И все пак войните се превръщаха в нещо необичайно, следователно Саркианската зонална система „се учеше“.

Просветна му изведнъж. Обществата представляваха сложно цяло от паралелни процесори.

Всеки работеше по собствения си проблем. Всеки бе свързан с другия.

Но нито един отделен процесор не знаеше, че се учи.

Както беше на Сарк, така беше и в Империята. Империята можеше да „знае“ неща, които нито един отделен човек не беше в състояние да схване. И нещо повече — да знае неща, които нито една организация, нито една планета, нито една Зона не знаеха.

Досега. До появата на психоисторията.

Това беше нещо ново и дълбоко.

То означаваше, че за всички тези хилядолетия Империята бе развила някакъв вид *амопознание*, който не можеше да се сравни с никой от начините на разбиране, с които разполагаше обикновеното човешко същество — или с които *би могло* да разполага. Дълбоко познание, различно от човешкото самосъзнание.

Хари се задъха от изненада. Опитва се да провери дали не е възможно да греши...

В края на краищата примките с обратна връзка надали бяха нещо ново. Хари знаеше общата теорема — толкова древна, че нямаше повече накъде: ако всички променливи в една система са здраво свързани в двойки, тогава можеш индиректно да контролираш всичките. Системата можеше да бъде доведена до определен изход чрез милиардите си вътрешни примки с обратна връзка. Системата спонтанно си даваше заповеди — и им се подчиняваше.

В наистина сложните системи начинът, по който възникваха поправките, се намираше извън човешкия хоризонт на сложността. Отвъд познанието — и, което е още по-важно, това знание не си струваше.

Ала това... Той разшири N-измерния пейзаж и хоризонтите се отдалечиха по оси, които той почти не проумяваше.

Навсякъде Империята кипеше от... живот. Модели, които уравненията отделяха, светещи, лъкатушещи пътеки от данни/ знания/ мъдрост. Всички — неизвестни на нито един човек.

На нито един — до този момент.

Психоисторията бе открила цялост, по-велика от човешката, макар и присъща на човечеството.

Изведнъж той видя, че Империята има свой собствен пейзаж, по-велик и по-изящен от всичко, което бе очаквал. Сложната адаптивна система на Империята бе достигнала състояние на „уравновесеност“ и се рееше в празното поле между реда и пълния спектър на хаоса. Там се намираше от хилядолетия и осъществяваше неизвестни на никого

цели и задачи. Тя можеше да се адаптира и да се развива. Привидният ѝ „стазис“ всъщност беше доказателство, че Империята е намерила върха в огромния „пейзаж на годност“.

И докато Хари наблюдаваше, Империята зави към каньоните на безредието.

„Хари! Стават ужасни неща. Ела!“

Копнееше да остане, да научи още... но гласът беше на Дорс.

14.

— Моите агенти, моите братя... мъртви до един — рече мрачно Данийл.

Роботът седеше прегърбен в офиса на Хари. Дорс го утешаваше. Хари разтърка очи — все още се възстановяваше от дигиталното потапяне. Нещата се развиваха твърде бързо, твърде-твърде бързо...

— Автоматите! Те нападнаха моите... моите... — Данийл не беше в състояние да продължи.

— Къде? — попита Дорс.

— По цял Трантор! Ние с тебе и няколко десетки други — само ние сме оцелели... — Данийл захлупи лице в длани.

Дорс се намръщи.

— Това сигурно има нещо общо с Ламурк и смъртта му.

— Косвено — да.

И двата робота погледнаха Хари. Той се облегна на бюрото си — все още се чувстваше слаб. Дълго се взира в тях.

— Това е било част от по-голяма... сделка.

— За какво? — попита Дорс.

— За прекратяване бунта на автоматите. Изчисленията ми показаха, че той ще се разпространи много бързо из цялата Империя. Това би било фатално за нея.

— Сделка? — устните на Данийл се бяха превърнали в тънки бледи ръбове.

Хари примигна бързо — бореше се с оловната тежест на вината.

— Да, сделка, която не контролирах напълно.

— И мен използва в нея, нали? — попита ледено Дорс. — Аз управлявах изпратените от Данийл данни, местоположението на съюзниците на Ламурк...

— И аз предадох това на автоматите, да — рече сериозно Хари. — Лесно е, ако владееш Мрежовото пространство.

Очите на Данийл се присвиха при тези думи. После лицето му се отпусна и той рече:

— Значи автоматите са убили хората на Ламурк. Ти си знаел, че аз не бих позволил подобно масово клане — дори и за да ти помогна.

Хари кимна.

— Разбирам ограниченията, при които действаш. Законът на Зерот изисква много по-високи стандарти, а съдбата ми като Първи министър не би оправдала подобно престъпване на Първия закон.

Данийл впери каменен взор в Хари.

— Значи си успял да заобиколиш това. Използвал си мен и моите работи като... като *агенти*.

— Точно така. Автоматите са следели съвсем отблизо твоите работи. Те са доста тъпи същества, нюансите им убягват. Но не са ограничавани от Първия закон. След като веднъж са разбрали по кого да удрят, трябваше само да им дам сигнал кога да ударят.

— Сигналът... началото на речта ти — обади се Дорс. — Съюзниците на Ламурк са били пред екраните и са гледали. Нищо по-лесно да ги достигнеш, още повече като си отвлякъл вниманието им.

— Точно така.

— Изумена съм — погледна го Дорс.

— Крайно време беше — каза остро Хари. — Те се опитваха на няколко пъти да ме убият. И щяха да успеят, ако не стана Първи министър.

— Никога не бих те заподозряна... в такава хладна мотивация — рече Дорс със следи от съчувствие в гласа.

Хари я погледна мрачно.

— И аз не бих се заподозрял. Единствената причина да го направя беше, че виждах бъдещето — моето бъдеще — като на длан.

Лицето на Данийл беше вихър от чувства — нещо, което Хари никога досега не бе виждал.

— Но моите братя... защо точно те? Не разбирам. Защо умряха?

— Моята сделка — рече със свито гърло Хари. — И мен ме измамиха.

— Не си ли знаел, че роботите ще загинат?

Хари поклати тъжно глава.

— Не. Но трябваше да го предвидя. Толкова е очевидно! — той ги погледна. — След като автоматите са свършили моята работа, са свършили и работата на мемите.

— На мемите ли? — попита Данийл.

— Що за сделка? — попита рязко Дорс.

— За края на бунта на автоматите. — Хари се вгледа в Дорс, като избягваше погледа на Данийл. — Изчисленията ми показваха, че той ще обхване бързо цялата Империя. С фатални последици.

Данийл се изправи.

— Разбирам правото ти да вземаш човешки решения, когато се отнася до живота на хора. Ние, роботите, не можем да проумеем начина ви на мислене, но и не сме създадени да можем. И все пак, Хари! Ти си сключил сделка със сили, които не разбираш.

— Не предвидих следващия им ход. — Хари се чувстваше нещастен, но вече забелязваше, че Данийл схваща кои са тия меми.

Ала Дорс не схващаше.

— Чий ход? — попита настоятелно тя.

— На мемите — отвърна Хари. И започна да обяснява за последните си проучвания в Мрежата. За умовете лабиринти, които обитаваха онези дигитални пространства, студени и аналитични в своята мъст.

— Ние, роботите, сме ги оставили? — прошепна Данийл. — Подозирах...

— Те са ви убягнали в ранните, сурови етапи на нашата експанзия в Галактиката. Или поне така твърдят. — Хари извърна поглед от Дорс, която продължаваше да го гледа втренчено, онемяла от шока.

— Къде бяха те? — попита предпазливо Данийл.

— Огромните структури в Галактическият център — виждал ли си ги?

— Значи там са се спотайвали тези електромагнитни присъствия?

— Известно време. Дошли са на Трантор много-много отдавна, когато Мрежата се е разраснала дотолкова, че да може да ги поддържа. Те живеят в кътчетата и пукнатините на нашите дигитални мрежи. И растат заедно с Мрежата. Сега вече са достатъчно силни да нападнат. Можеше и да чакат по-дълго и да станат още по-силни, но онези два сима, които открих, са ги провокирали.

— Симовете от Сарк — Жана и Волтер — рече бавно Данийл.

— Ти знаеш за тях? — попита Хари.

— Аз... аз се опитах да спра влиянието им. Саркианските маниери не биха донесли нищо добро на Империята. Наех онзи, Ним, но той се оказа некадърен.

Хари се усмихна.

— Той ги харесваше... тези симове.

— Трябваше да го усетя — рече Данийл.

— Ти притежаваш някаква способност да усещаш душевните ни състояния, нали? — попита Хари.

— Ограничена. Моделите се долавят по-лесно, ако субектът е страдал от определена детска болест. При Ним това липсваше. И все пак знам, че хората обичат да виждат себеподобните си претворени в нещо друго.

„Като например роботи? — помисли си Хари. — Тогава защо от древни времена съществува табу спрямо тях?“ — Дорс ги наблюдаваше и знаеше, че двамата се мъчат да се оправят опипом в една сумрачна територия.

Хари внимателно рече:

— Мемии-умовете са блокирали Ним, докато е търсил симовете в Мрежата. Но той се е справил доста добре, докато е комуникирал с Мрежата. Ще опростя човека, щом всичко това приключи.

— Тези симове и такива като тях — рече студено Данийл — все още представляват опасност, Хари. Умолявам те...

— Не се тревожи, знам. Ще се оправя с тях. Сега онова, което ме безпокои, са мемии-умовете.

— И те мразят всички нас, така ли? — попита бавно Дорс. Опитваше се да схване.

— Хората ли? Да, но далеч не ни мразят толкова, колкото вас, любов моя.

— Нас ли? — тя примигна.

— Много-много отдавна роботите са им навредили.

— Да! — рече строго Данийл. — За да защитят човечеството.

— Тези същества с древен разум ви мразят заради вашата бруталност. Когато флотилиите от робоизследователи бяха вече минало, ние открихме една Галактика, подходяща за мирно земеделие. — Хари включи холоапарата. — Ето ви образ, който донесох от мемии-умовете.

Сред тъмна равнина — жълта линия. Свирепи ветрове я тласкат все по-напред и тя поглъща високите стебла на буйната трева. Огнените езици се протягаха, поглъщаха, отново се протягаха. Над ярката, горяща линия на нападението се издигаше и се кълбеше оловен дим.

— Прериен пожар — рече Хари. — Така са изглеждали роботите изследователи на тези древни умове преди двадесет хиляди години.

— Който изгаря Галактиката? — попита глухо Дорс.

— Обезопасява я за безценните човеци — отвърна Хари.

— И сега те искат да си отмъстят — рече Данийл. — Но защо точно сега?

— Най-накрая те могат... а и най-накрая са открили твоите работи, отделили са ги от автоматите.

— Как? — попита хладно Данийл.

— След като са открили възкресените симове. Проследили са нишката и са стигнали до мен — и така са открили Дорс. После и тебе.

— Цялата тази дигитална информация от камерите за наблюдение, шпиониращите устройства, микроуредите — те знаят как да ловят риба в това море.

— Ти си им помогнал — обади се Данийл.

— Аз сключих сделката с тях за доброто на Империята.

— Първо са избили хората на Ламурк — рече Данийл, — а после са нападнали моите работи. Пратили са по дузина автомати срещу всеки и са ги надвили.

— Всички нас? — прошепна Дорс.

— Около една трета от нашите са избягали — Данийл си позволи напрегната усмивка. — Ние сме далеч по-способни от тези... бракми.

Хари кимна тъжно.

— Не се бяхме разбрали така. Те... са ме използвали.

— Мисля, че използват всички нас — Данийл погледна огорчено Хари. — По различен начин.

— Трябваше да го направя, приятелю Данийл.

Дорс се втренчи в Хари.

— Почти не те познавам.

— Понякога да си човек е по-трудно, отколкото изглежда — отвърна тихо Хари.

Очите на Дорс светнаха гневно.

— Пришълци, които убиват себеподобните ми!
— Трябваше да намеря решение...
— Роботите, особено човекоподобните — рече тя — са слуги, те са...

— Любов моя, ти си повече човек от всеки, когото познавам.

— Но... убийства!

— Убийства и без това щеше да има. Древните меми нямаше как да бъдат спрени. — Хари въздъхна и осъзна колко далече е стигнал. Това беше власт — да се рееш над всичко и да виждаш света като огромна арена, по която сблъсъците не стихват. Той се бе превърнал в част от всичко това и знаеше, че никога вече не може отново да стане просто матист.

— Защо си толкова убеден? — настоя Дорс. — Можеше да ни кажеш, ние можехме да...

— Те вече са знаели кои сте. Ако се бях забавил, щяха да убият вас двамата и да погнат останалите.

— И... за нас? — попита мрачно Данийл.

— Спасих и двама ви. Беше част от сделката.

— Благодаря ти... май това трябва да ти кажа — и Данийл сведе глава.

Хари погледна стария си приятел, погледът му се замъгли.

— Ти... носиш твърде голяма тежест на раменете си.

Данийл кимна.

— Изпълних заповедта и ти се подчиних.

Хари кимна.

— Ламурк. Бях там. Твоите насекоми го опекоха.

— Или поне така изглеждаше.

— Какво?! — Хари гледаше как Данийл натиска едно копче на китката си, а после се обръща към вратата. През нея, като се спря за миг, за да мине през защитния екран, пристъпи човек с невзрачна външност, облечен в кафяв работен гащеризон.

— Нашият господин Ламурк — обяви Данийл.

— Това не е... — и тогава Хари забеляза неуловимата прилика. Носът бе подкастрен, бузите — запълнени, косата — по-рядка и боядисана в кестеняво, ушите — клепнали назад. — Но нали видях как умря!

— Да, видял си. Волтажът, който е поел, го е изключил напълно за известно време и ако предрешените ми стражи не бяха започнали лечението още на място, така и щеше да си остане мъртъв.

— Върнали сте го към живот от онова *състояние*?!

— Това е древен занаят.

— Колко време може човек да остане мъртъв, преди...?

— Около час при ниска температура. На нас ни се наложи да работим много по-бързо — рече Данийл с премерен тон.

— Поради Първия закон — погледна го Хари.

— Който беше позасенчен. Ламурк не получи никакви трайни увреждания. Сега ще посветим талантите му на по-добри цели.

— Защо? — Хари осъзна, че Ламурк още не е казал нищичко. Човекът стоеше нащрек и гледаше Данийл, а не него.

— Наистина имам известна положителна власт над човешките умове. Един древен робот на име Жискар ми даде ограничена власт над невронните комплекси на човешката мозъчна кора. Промених мотивацията на Ламурк и му поокастрих паметта.

— Колко? — попита подозрително Дорс. За нея, осъзна Хари, Ламурк продължаваше да е враг до доказване на противното.

Данийл махна с ръка.

— Говори.

— Разбрах, че съм сгрешил — Ламурк говореше с продран и искрен глас без обичайния плам. — Извинявам се, особено на вас, Хари. Не мога да си спомня какво зло съм ви причинил, но съжалявам за това. Оттук нататък ще бъда по-добър.

— Спомените не ти ли липсват? — попита Дорс.

— Те не са ценност за мен — отвърна Ламурк разумно. — Безкрайна верига от дребни варварства и неутолими амбиции, доколкото си спомням. Кръв и ярост. Това не са велики мигове — така че защо да ги пазя? Оттук нататък ще съм по-добър човек.

Хари се чувстваше и учуден, и уплашен.

— Щом си владеел това, Данийл, защо ти беше да спориш с мен? Просто можеше да промениш мислите ми!

— Не бих посмял — отвърна спокойно Данийл. — Ти си различен от другите.

— Заради психоисторията ли? Това ли само те удържа?

— Не само това. Като малък не си боледувал от мозъчната треска. Това обезсмисля уменията ми. Например не можах да усетя твоя план да използваш автоматите срещу привържениците на Ламурк, когато се срещнахме в онова отворено публично пространство, за да вербуващ моите работи.

— Аз... разбирам. — Прозренията на каква тънка нишка са висели неговите сделки поддържа отрезвяващо на Хари. Просто някаква си детска болест го е пропуснала!

— С нетърпение чакам бъдещите си задачи — рече с равен глас Ламурк. — И новия си живот.

— Какви задачи? — попита Дорс.

— Заминавам за зона Бенин като регионален управител. Това е отговорност, придружена с много вълнуващи предизвикателства.

— Много добре — рече окуражително Данийл.

Нещо в цялата посредственост на ставащото накара студени тръпки да плъзнат по гръбнака на Хари. Това наистина беше власт, упражнявана от господаря без възраст.

— Твоят закон на Зерот в действие...

— Той е от много съществено значение за психоисторията — рече Данийл.

Хари се намръщи.

— Как?

— Законът на Зерот е естествена последица от Първия закон — защото как най-добре да бъде опазен човекът от вреда, ако не като се предпазва човешкото общество като цяло и се поддържа функционирането му?

— И ти можеш да разбереш какво е необходимо за това, само ако разполагаш с прилична теория на бъдещето.

— Точно така. От времето на Жискар ние, роботите, се трудим над тази теория, но стигнахме само до груб модел. Така че, Хари, ти и твоята теория сте много важни. И въпреки това аз знаех, че се приближавам почти до границата на Първия закон, когато следвах твоите заповеди и използвах своите работи срещу последователите на Ламурк.

— Усещал си, че нещо не е наред?

— Хиперсъпротивлението в позитронните пътища се проявява като проблеми със стойката, ходенето, после и с говора. Всички те се

проявиха при мен. Трябва да съм усетил, че моите работи ще бъдат използвани непряко в убийството на хора. Древният Жискар имаше същите трудности с границата между Първия закон и Закона на Зерот.

Устата на Дорс трепереше от едва потискани чувства.

— Останалите от нас са зависели от това какво решение ще вземеш, за да уравниш напрежението между тези два най-фундаментални от всички закони. Не бих могла да издържа на онова, което ти се е наложило да понесеш.

Хари се опита да го утеши:

— Нямам си избор, Данийл. Притиснах те в ъгъла.

Данийл погледна Дорс. Лицето му сякаш агонизираше.

— Законът на Зерот... Толкова отдавна живея с него... от толкова хилядолетия... и все пак...

— Това е явно противоречие — рече тихо Хари. Знаеше, че навлиза в много деликатна територия. — Онзи вид сблъсък на идеи, с който човешкият ум понякога успява да се справи.

Дорс прошепна:

— Но ние не можем — освен когато съществува огромна заплаха за собствената ни стабилност.

Данийл наведе глава.

— Когато дадох заповедта, в ума ми се надигна мъчителна агония, изгаряща вълна, която едва успях да удържа.

Гърлото на Хари се бе свило, едва успя да произнесе:

— Стари приятелю, ти нямаше избор. Докато си се борил за човешката кауза неизбежно са възниквали и други противоречия?

Данийл кимна.

— Много. И всеки път увисвах над бездна.

— Ти не можеш да отстъпиш — рече Дорс. — Ти си най-великият от нас. От тебе се изисква повече.

Данийл погледна и двамата, сякаш търсеше опрощение. По лицето му трепна отчаяна надежда.

— Предполагам...

В гърлото на Хари бе заседнала буца.

— Разбира се, че е така. Без тебе всичко е загубено. Трябва да устоиш.

Данийл се загледа в безкрая, гласът му беше хриплив:

— Моята работа... не е завършена... и затова не мога... да се деактивирам. Това сигурно е същото като... да бъдеш наистина човек... разкъсван между два полюса. И все пак мога да гледам напред. Ще дойде време, когато делото ми ще бъде завършено. Когато ще мога да си отдъхна от тези противоречиви напрежения. И тогава ще се обърна с лице към черната пустота... и ще бъде хубаво.

Пламът в думите на робота натъжи Хари и той не каза нищо. Тримата останаха дълго в смълчаната стая. Ламурк стоеше нащрек, безмълвен.

После, без никой да каже нищо, всеки си тръгна по пътя.

15.

Хари седеше сам и се вглеждаше в холограмата на бушуващ древен прериен пожар.

На негово място сега се издигаше Империята. Той вече знаеше, че обича Империята поради причини, които не можеше да посочи. Мрачното разкритие, че роботите бяха изсипали смърт и унищожение върху древните останки от дигитални умове... дори и това не го разколеба. Той никога нямаше да узнае подробности около това древно престъпление — или поне се надяваше.

За да запази разума си, за първи път в своя живот той не искаше да знае.

Империята наоколо му бе пълна с повече чудеса, отколкото подозираше. И му действаше още по-отрезвяващо.

Кой би допуснал, че човечеството не контролираше собственото си бъдеще — че историята е резултат от сили, които действат извън хоризонтите на простосмъртните? Империята бе устояла поради своята метаприрода, не заради храбрите дела на отделни личности и дори на светове.

Мнозина биха влезли в спор за самоопределението на човечеството. Техните аргументи не бяха погрешни, нито дори без смисъл — но просто въпросът не беше там. Те бяха много силни като убеждение. На всеки му се искаше да вярва, че е господар на собствената си съдба. Логиката нямаше нищо общо с това.

Дори и императорите бяха нищо — слама, носена от ветрове, невидими за тях.

Сякаш за да го опровергае, пред него рязко се очерта холограмата на Клеон.

— Хари! Къде беше?

— Работех.

— Над твоите уравнения, надявам се — защото май ще ми потрябват.

— Сир?

— Висшият съвет току-що се срещна на специално заседание. Явих им се — една нотка на изящество и тежест им бе много нужна. Следвайки дирята на, хм, трагичната загуба на Ламурк и неговите, хм, сътрудници, аз ги прищпорих да изберат Първи министър. В името на стабилността, нали разбираш.

— О, не — изстена Хари.

— О, да, мой Първи министре.

— Но нямаше ли...? Някой не заподозря ли...?

— Кого, тебе? Безобиден академик, който предизвиква убийства на десетки места по цял Трантор? Като използва автомати?

— Е, нали знаеш как говорят хората...

Клеон го изглежда хитро.

— Хайде де, Хари... как го направи?

— Сред съюзниците ми е и банда работи отстъпници.

Клеон се засмя високо и плесна по бюрото.

— Не съм подозирал, че си такъв шегаджия! Много добре, напълно те разбирам. Не искам да разкриваш източниците си.

Хари се бе заклел пред себе си никога да не лъже Императора. Да не му вярва — това не влизаше в уговорката.

— Уверявам ви, сир...

— Естествено, ти имаш право да се шегуваш. Не съм наивник.

— А мен хич не ме бива да лъжа, сир — вярно беше, пък и, така де, това беше най-добрият начин да приключи темата.

— Ще дойдеш на официалния прием на Висшия съвет. Като Първи министър ще имаш такива обществени задължения. Преди това помисли над положението на Сарк и дай...

— Мога да ви дам съвет още сега.

Лицето на Клеон светна.

— О, така ли?

— В историята, сир, съществуват отдушници, които могат да стабилизират Империята. Новият ренесанс е изблик на една фундаментална страна и недъг на човечеството. Той трябва да бъде потушен.

— Сигурен ли си?

— Ако не предприемем нищо... — Хари си спомни решенията, които просто бе изпробвал в пейзажа на годността. — Върхът на

Новия ренесанс ще помете Империята само за десетилетия и тя ще се разпадне в хаос. Това може да унищожи самото човечество.

Клеон се намръщи.

— Наистина ли? С какви други възможности разполагам?

— Потушете този вулкан. Саркианците са блестящи, вярно е, но тях не ги е грижа за народа им. Те са пример за Чумата на солипсизма — прекомерна вяра в себе си. Това е заразно.

— Човешката участ...

— Спасете оцелелите. Изпратете имперски помощни кораби през тунелите — храна, съветници, психиатри, ако могат да помогнат с нещо. Но *след* като безредиците утихнат.

— Разбирам. — Клеон го погледна предпазливо, леко извърнал лице. — Ти наистина имаш корав характер, Хари.

— Когато става въпрос за запазването на реда и на Империята — да, така е, сир.

Клеон продължи да говори за по-маловажни неща, сякаш избягваше бруталната тема. Хари се радваше, че не продължи да го разпитва.

Дългосрочните предвиждания показваха ужасни отклонения — класическите отдушници, които Империята използваше, не сработваха. Новият ренесанс беше просто най-очевидният пример.

Но навсякъде, където погледна, докато телесните му сетива бяха свързани с N-измерния спектър, се надигаше вонята на прииждащия хаос. Империята се разпадаше по начини, които според човешките стандарти бяха неописуеми. Системата бе твърде огромна, за да се побере в един-единствен ум.

Така че скоро, само след десетилетия, Империята щеше да започне да се разпада. Военната мощ почти не помагаше, когато се проваляха и осветените от времето „отдушници“. Центърът нямаше да удържи.

Хари можеше да забави малко рухването може би — но само това. Скоро цели Зони щяха да се отдалечат по спирала към старите атрактори: Първичен феодализъм, Религиозно лицемерие, фемопримитивизъм...

Разбира се, изводите му бяха предварителни. Дано новите данни да го оборят. Но се съмняваше.

Треската щеше да се уталожи едва след триста години страдания. И щеше да се появи нов, силен атрактор.

Случайна мутация на Доброкачествения империализъм? Не можеше да каже.

Би могло да го разбере с ново прозрение. Да изследва фондациите, да...

Идеята просветна. Фондации?

Но Клеон продължаваше да бърбори, а в ума му се блъскаха какви ли не събития. Идеята се загуби.

— Ще направим заедно велики неща, Хари. Какво ще кажеш за...?

Клеон можеше да го вика, когато му скимне — така никога нямаше да успее да свърши никаква работа.

Да се справи с Ламурк бе значително по-лесно, отколкото с капана на властта. Как можеше да се измъкне от него?

16.

Двете фигури от миналото далеч преди древността летяха из своите хладни дигитални пространства и чакаха мъжа да се върне.

— Вярвам, че ще се върне — рече Жана.

— Аз повече разчитам на изчисленията — отвърна Волтер и пооправи дрехите си.

— Това време ми е все така противно.

Над неспокойните води виеха вихри. Летяха над разпенените вълни.

— Защо подобна чуждост трябва да се проявява като лошо време? — попита Жана.

— Хората спорят; природата действа.

— Но те не са природа! Те са чужди умове...

— Толкова чужди, че можем да ги смятаме за природни феномени.

— Трудно ми е да вярвам, че нашият Господ бог е създал такива неща.

— За много парижани съм си мислил същото.

— Те ни се появяват като бури, планини, океани. Ако можеха да се обяснят...

— Тайната на досадника е в това, че си казва всичко.

— Ето! Идва.

Хари Селдън увисна във въздуха. Личеше си, че още не е свикнал с приключенските симулации, защото краката му постоянно търсеха опора.

— Дойдох веднага, щом ми беше възможно.

— Разбрах, че вече си виконт, херцог или нещо подобно — каза Жана.

— Нещо такова — отвърна Хари. — Това пространство, в което се намирате — уредих то да стане постоянен, въ...

— Резерват? — попита Волтер и запляска с криле пред Хари. Един облак се приближи, сякаш да слуша.

— В компютърното пространство го наричаме „запазен периметър“.

— Каква поезия! — вдигна вежда Волтер.

— По-скоро ми прилича на зоопарк — отбеляза Жана.

— Работата е в това, че вие и чуждите умове можете да останете тук и да функционирате без чужда намеса.

— Не искам да ме затварят! — викна Жана.

Хари поклати глава.

— Ще можете да получавате данни отвсякъде. Но никакви взаимодействия с автоматите повече — бива ли?

— Питай бурята — рече Жана.

Мътнооранжева завеса от светлина блесна в небето.

Над хоризонта заприиждаха все по-бързо буреносни облаци.

— Вие убихте роботите! — кресна Хари към вихъра. — Не се бяхме уговорили така!

[Не сме казали, че ще се въздържим]

— Взехте повече от договореното! Животът на...

[Не може да се злоупотребява с неспоменати условия]

— Роботите са отделен вид. Притежаващ висш разум...

[Но вашите прости автомати ги убиха]

[Тези машини не бяха твоя собственост, селдън]

[И затова няма какво да спориш с нас]

Хари заскърца със зъби.

[Зоват ни по-важни неща]

— Вашата награда? — попита мрачно Хари. — За нея ли сте дошли?

[Няма да останем тук]

[Защото това място е обречено]

Хари залитна под напора на мразовития вихър.

— Трантор?

[И още много]

— Какво искате?

[Лелеяната ви съдба е да плавате сред спиралните ръкави]

[И дълго да трептите сред пламъците на галактическия център]

Хари си спомни тукашните структури, сложните светещи плетеници.

— Вие можете ли го?

[Ние можехме да се превръщаме в спори]

[Някои от нас са живели преди в това състояние]

[В такова състояние искаме да се върнем]

[Или инак ще унищожим всички ваши „роботи“]

— Това не влизаше в уговорката ни! — извика Хари. Проливен, студен дъжд го обля, но той извърна лице нагоре, към струпващите се гневни облаци и полите им от разпенени светкавици.

[Как ще ни спрете?]

[Макар че това изтощи капацитета ни]

[Ние можем да докараме трантор до глад]

Хари се намръщи. Напоследък научаваше много неща за властта и то доста бързо.

— Много добре. Ще се погрижа да започнат проучвания как ви бъде придадена материална форма. Знам кой може да го направи. Освен това Марк и Сибил знаят да си мълчат.

Волтер попита:

— Защо искате да напуснете сцената толкова прибързано?

[Иде нов пожар]

[За хората по цялата галактика]

[Ще наблюдаваме разрухата]

[Като спори от галактическия център]

[Там никой не може да ни причини зло, и ние — на никого]

Под обагрящото се в пурпур небе се материализира блещукащ кристал с остри игли. От блок данни Хари научи чуждата технология, която някога бе оформила това стабилно, яко убежище на дигиталния разум.

[Трантор някога бе идеалното място за нас]

[С богати ресурси]

[Вече не е така]

[В прииждащата нестабилност се таи опасност]

— Хммм — рече Волтер. — И ние с Жана може да искаме същото като вас.

— Чакайте, вие двамата — заговори бързо Хари. — Щом искате да тръгнете с тези... тези... неща, да живеете в семенце сред звездите — то трябва да го заслужите.

Жана се намръщи.

— Засега мога да направя така, че да се ширите в безопасност из цялата Мрежа. В замяна... — той погледна нервно Волтер — искам да ми помогнете.

— Ако каузата е свещена, с готовност — обади се Жана.

— Свещена е. Помогнете ми да ръководя! Винаги съм смятал, че във всеки има нещо добро. Работата на водача е да го накара да се прояви.

— Щом смяташ, че у всекиго има нещо добро, то не всекиго познаваш — заключи Волтер.

— Но аз не съм светски човек. Затова имам нужда от вас.

— За да властваш? — попита Жана.

— Точно така. Не съм подходящ за това.

— Какви възможности! — възкликна Волтер. — Ако разполагаме с достатъчно компютърно пространство и скорост, можем да дарим прото-Микеланджеловци с време за творчество!

— Трябва да се справям с много, хм, проблеми на властта. Можете да приемете тази форма на спори, когато приключа с политиката.

— Хммм. Политика — винаги съм я намирал за вълнуваща. Игра на изящни идеи, която се играе от грубияни.

— Опозицията срещу мен вече е доста силна — рече сериозно Хари.

— Приятелите идват и си отиват, но враговете се трупат — заяви Волтер. — На мен това би ми харесало.

Жана подбели очи.

— Да ни пазят светиите!

— Точно така, скъпа моя.

17.

Хари седеше зад бюрото си. Първи министър — но условията определяше той. Всичко бе станало точно както трябва. Можеше да си работи тук, далеч от дворцовите интриги. Имаше достатъчно време да се занимава с математика.

Разбира се, щеше да говори пред мнозина като холографско или тривизионно изображение. С цялата тази досада се занимаваше Волтер. В края на краищата, Волтер или Жана можеха да се направят на Хари на безкрайните срещи и конференции, нужни на един Първи министър. По дигитален път те с лекота приемаха неговия вид.

В кабинета нахлу Юго, кипящ от енергия.

— Висшият съвет току-що прокара предложението ти, Хари. Сега всички далити в галактиката са на твоя страна.

Хари се усмихна. Юго рече предпазливо:

— Тъ, онази жена е тук.

— Да не е...

Напълно бе забравил за Академичния потентат. Единствената заплаха, която не бе неутрализирал. Тя знаеше за Дорс, за роботите...

И вече нахлуваше в офиса.

— Толкова съм щастлива, че ме приехте, Първи министре.

— Да можех и аз да кажа същото.

— А прекрасната ви съпруга? Тук ли е?

— Съмнявам се, че ще има желание да ви види.

Академичният потентат разпери пищните си одежди и седна без покана.

— Без съмнение вие не сте взели насериозно онази моя мъничка шега?

— Чувството ми за хумор не включва изнудване.

Широко разтворени очи, лека нотка на ярост в тона.

— Опитвам се просто да вляза във връзка с вашата администрация.

— Естествено. — Имперските маниери бяха такива, че не биваше да изтъква възможната ѝ роля в заговора на Вадо на

Панукопия.

— Бях сигурна, че ще получите поста. Малката ми шегичка... е, бе проява на лош вкус...

— Извънредно лош.

— Вие не говорите много — достойно е за възхищение. Моите съюзници бяха толкова впечатлени от вашия, хм, директен подход към кризата с автоматите, убийствата покрай Ламурк...

Значи, това било. Бе показал, че не е непрактичен академик.

— Директен? А какво ще кажете за „безжалостен“?

— О, не, изобщо не мислим така. Прав сте да оставите Сарк да „догори“, както така красноречиво се изразихте. Въпреки че Сивите искаха да се намесят и да превържат раните. Много мъдро — не и безмилостно, не.

— Дори при възможността Сарк никога да не се възстанови? — това бяха въпросите, които той си задаваше по време на безсънните нощи. Хора умираха, за да може Империята да живее... още малко.

Тя махна с ръка.

— Както казах, от толкова време исках специална връзка с Първи министър от нашата класа...

Той отлично разбираше, че тя използва думите, за да прикрие мисълта, а не да я разкрие. Трябваше да я изтърпи известно време. Тя продължаваше да дърдори, а той обмисляше как да се справи с едно завързано условие в уравненията. Вече бе овладял изкуството привидно да следи с очи, движения на устата и от време на време да измърморва нещо. Точно това правеше програмата-филтър за триизмерното му изображение, без той да се замисля над лицемерието на жената пред него.

В известен смисъл я разбираше. Властта за нея нямаше стойност. Трябваше да се научи да мисли по този начин и дори да действа по този начин. Но не можеше да остави това да засегне истинското му аз, личния живот, който безмилостно щеше да крие.

Най-накрая се отърва от нея и въздъхна облекчено. Вероятно е добре да те възприемат като безскрупулен. Онзи тип, Ним, например; можеше да нареди да го открият и дори да го екзекутират, задето бе играл двойна игра в оная история с „Артифис асоушийтс“.

Но защо? Милостта беше по-ефикасна. Хари изпрати бързо съобщение до охраната с нареждане Ним да бъде въдворен на

продуктивно място, където обаче талантът му за предателство да не намира приложение.

Имаше да изпълни още една задължителна роля, преди да избяга. Дори и в Стрилинг не можеше да избегне имперския дълг.

При него, един по един, влезе делегация на Сивите. Те уважително представиха аргументите си относно кандидатските изпити за постове в Империята. Резултатите от тестовете от няколко века насам спадаха. Едни твърдяха, че Висшият съвет бе увеличил броя, защото все по-малко хора желаеха да заемат постове в Империята, други — че тестовете не били справедливи за всички. Тези от големите планети изтъкваха, че по-силната гравитация ги правела по-бавни. Тези от планетите със слаба гравитация пък си имаха обратен аргумент, подкрепен от диаграми и многобройни факти.

Хари изключи, без много да му мисли, като започна да размишлява върху психоисторическите уравнения чак до края на срещата.

18.

Двамата с Дорс наблюдаваха как огромната светеща спирала се вие под тях във вечната нощ.

— Подобни привилегии ми харесват — рече мечтателно тя. Съзерцаваха зрелището сами. Светове, живот, звезди — всички разпръснати във вечния мрак като диамантени отломки.

— Да влезеш в двореца, само за да разгледаш изложбените зали на императора ли? — той бе наредил всички коридори да се разчистят.

— Да се измъкнеш от съгледвачи и подслушвачи.

— Ти... да не си получила вест от...?

Тя поклати глава.

— Данийл измъкна почти всички останали от нас от Трантор. Малко неща ми казва.

— Съвсем сигурен съм, че меми-умовете няма да предприемат нов удар. Те се *страхуват* от роботите. Отне ми известно време, докато разбера какво се крие зад приказките им за отмъщение.

— Смес от омраза и страх. Твърде човешко.

— И все пак според мен те си отмъстиха. Казват, че преди да дойдем ние, Галактиката кипяла от живот. Има цикли от безплодни епохи и после на изобилстващи от плод. Не зная защо. Очевидно това се е случвало няколко пъти преди на интервали от една трета от милиарда години — огромно пресъхване на разумния живот, след което оставали само спори. А сега те са влезли в нашата Мрежа и са се превърнали в дигитални изкопаеми.

— Изкопаемите не убиват — жлъчно рече тя.

— Не така добре като нас, очевидно.

— Не вас — нас.

— Те наистина мразят вас, роботите. Не че обичат особено човеците — в края на краищата ние сме ви създали много-много отдавна. Ние сме виновните.

— Те са толкова странни...

Той кимна.

— Според мен ще стоят в дигиталния резерват, докато Марк и Сибил ги прехвърлят в древното им състояние на спори. Някога са преживявали в подобно състояние повече от едно цяло завъртане на Галактиката.

— Това, че си сигурен, не е достатъчно за Данийл — рече тя. — Той иска те да бъдат унищожени.

— Няма как. Ако Данийл ги нападне, ще се наложи да дръпнем шалтера на Транторската мрежа. И Империята ще побеснее. Така че той е в безизходица — гневи се, но не може да направи нищо.

— Надявам се, че си преценил добре баланса — каза тя.

Някаква мисъл проблесна в ума му. Нападенията на автоматите над хората на Ламурк ги бе дискредитирала в очите на обществото. Сега в цялата Галактика бунтът им щеше да бъде потушен. А след време и меми-умовете щяха да напуснат Трантор.

Хари се намръщи. Данийл би желал и двете неща да станат.

Без съмнение той бе заподозрял, че меми-умовете са оцелели и че може би действат на Трантор. А не бе ли възможно ходовете на Хари, включително и убийствата на хората на Ламурк, да са хитро замислени от Данийл? Можеше ли един робот така точно да предсказва какво ще направи той, Хари?

Стана му хладно. Подобна способност би била невероятна. Свръхчовешка.

Скоро щяха да се справят с автоматите и тогава Трантор щеше да има проблеми с производството на собствена храна. Хората трябваше отново да се научат да изпълняват някои задачи и оформянето на тези работници отново като социално зачитана група щеше да отнеме цели поколения. Междувременно десетки други светове трябваше да изпращат на Трантор храна — тънко и уязвимо спасително въже. Дали Данийл не бе замислил и това? С каква цел?

Беше нервен. Виждаше как работят обществените сили отвъд погледа му.

Дали подобно находчиво мислене беше плод на хилядолетния опит и висш позитронен разум? Само за миг Хари бе споходен от видение, едновременно странно и безкрайно от човешка гледна точка. В това ли се бе превърнала безсмъртната машина?

После прогони идеята. Беше твърде тревожна, за да размишлява над нея. По-късно, може би когато приключеше с психоисторията...

Забеляза, че Дорс го гледа втренчено. Какво бе казала? О, да...

— Оценката на равновесието, да. Започвам да се уча на тези неща. Волтер и Жана вършат публичната работа, Юго сега е председател на матистката катедра и на мен всъщност ми остава време за мислене.

— И с радост да понасяш разни глупаци?

— Академичния потентат ли? Сега поне я разбирам. — Той се вгледа в Дорс. — Данийл казва, че ще напусне Трантор. Изгубил е много човекоподобни работи. Има ли нужда от тебе?

Тя го гледаше, огряна от мекото сияние. Програмите ѝ за лицеизраз работеха трудно.

— Не мога да те напусна.

— По негова заповед ли?

— По моя.

Той скръцна със зъби.

— Загиналите работи... познаваше ли ги?

— Някои. Заедно се обучавахме навремето, когато...

— Не бива да криеш нищо от мен. Знам, че трябва да си поне на един век.

Тя зяпна изненадано, после бързо затвори уста.

— Как разбра?

— Знаеш повече, отколкото трябва.

— И ти — поне в леглото — изкикоти се тя.

— Научих го от един познат пан.

Тя се разсмя закачливо, после стана сериозна.

— На сто шейсет и три съм.

— С бедра на тийнейджърка. Ако се бе опитала да напуснеш Трантор, щях да те блокирам.

Тя примигна.

— Наистина ли?

Той прехапа устна и се замисли.

— Ами... не.

Тя се усмихна.

— По-романтично щеше да е, ако бе казал „да“...

— Имам навик да съм честен — но е по-добре да го зарежа, ако искам да си остана Първи министър.

— Значи щеше да ме оставиш да си отида? Все още ли мислиш, че го дължиш на Данийл?

— Ако той бе решил, че заплахата за тебе е толкова голяма, щях да уважа преценката му.

— Все още ли ни уважавах толкова много?

— Роботите винаги са работили всеотдайно за Империята. Малцина от хората го правят.

— Не се ли чудиш с какво сме предизвикали у пришълците желанието за мъст?

— Разбира се, че да. Знаеш ли?

Тя поклати глава, втренчена в огромния въртящ се диск. Сини, тъмночервени и жълти слънца обикаляха по орбитите си след черен прах и безредие.

— Било е нещо ужасно. Данийл е бил свидетел и не иска да говори за това. В нашата история не се споменава нищо — проверих.

— Една хилядолетна империя си има свои тайни. — Хари гледаше как сто милиарда пламтящи звезди бавно се въртят. — Повече се интересувам от нейното бъдеще — и спасение.

— Боиш се от това бъдеще, нали?

— Предстоят ужасни неща. Уравненията го показват.

— Можем заедно да ги посрещнем.

Той я прегърна и двамата продължиха да наблюдават сияйните чудеса на Галактиката.

— Мечтая да основа нещо, начин да помогна на Империята дори и след смъртта ни...

— И те е страх от нещо — додаде тя.

— Как разбра? Да, боя се от хаоса, който може да дойде от толкова много сили — всички стремящи се да разрушат реда в Империята. Боя се за самите... — лицето му се намръщи — ... самите основи. Основи...

— Хаосът идва?

— Знам, че самите ние, нашето „аз“, се поражда от приплъзване по външния край на хаотичните състояния. Дигиталният свят го показва. Ти го показваш.

— Според мен позитронните умове не разбират себе си по-добре от човешките — рече сериозно тя.

— Ние — нашето съзнание и нашата Империя — и двете възникват от появяващия се ред във вътрешни, сами по себе си хаотични състояния, но...

— Не искаш Империята да рухне под натиска на такъв хаос.

— Искам Империята да оцелее! Или поне ако рухне, да възкръсне.

Хари изведнъж усети усилието от тези мащабни ходове. Империята беше като съзнание, а съзнанията понякога полудяваха, прекършваха се. Цяло нещастие за един-единствен ум. И неизмеримо по-зле за Империята.

Погледнато през призмата на неговата математика, човечеството бе поело дълъг път и продължаваше напред през заобикалящия го мрак. Времето го засипваше с бури, награждаваше го със слънце — а то дори и не виждаше, че тези преминаващи сезони се пораждат от ритмичните движения на огромни и вечни уравнения.

Докато прокарваше уравненията напред и назад във времето, Хари бе видял смъртното шествие на човечеството на откъслеци. Това някак си го правеше странно трогателно. Малко светове успяваха да прозрат накъде да вървят. Нямаше излишък нито от надуты приказки, нито от простаци, които намигаха, кимаха и се преструваха, че разбират невидимото. Подлъгани, тези Зони рухваха.

Търсеше модели, но под тези огромни пространства се криеха привидно безкрайно малките величини — живите хора. По цялото звездно пространство, под властта на закони, подобни на богове, беше пръснат безкраен живот в процес на губене. Защото да живееш в крайна сметка значеше да загубиш.

Обществените закони действаха, хора биваха осакатявани, ранявани, обирани и задушавани от сили, за които дори не подозираха. Хора бяха докарвани до болест, до отчаяние, до самота, страх и угризения. Разтърсени от сълзи и копнеж в свят, който бяха фундаментално неспособни да проумеят — ала продължаваха да живеят.

В това имаше някакво благородство. Те бяха фрагменти, носещи се във времето, едnodневки в една Империя — богата, силна и изпълнена с гордост, ред, който се рушеше и бе празен и кух.

С оловна увереност Хари най-накрая прозря, че вероятно няма да успее да спаси огромната разнебитена Империя, звяр на финия нюанс

и роящите се самозаблуди.

Не, той не беше спасител. Но може би можеше да помогне.

И двамата дълго стояха в болезнено мълчание. Галактиката се въртеше в бавното си великолепиe. Един близък фонтан пръскаше във въздуха прекрасни дъги. Водата за миг изглеждаше свободна, но всъщност бе затворена завинаги под стоманеното небе на Трантор. Както и той.

Усети дълбоко чувство, което не можа да определи. То стегна гърлото му и го накара да притисне Дорс към себе си. Тя беше машина и жена, и... още нещо. Някакъв друг елемент, който не можеше да проумее напълно и затова още повече я обичаше.

— Толкова си загрижен — прошепна Дорс.

— Длъжен съм.

— Може би трябва просто да се опиташ да живееш повече и да се тревожиш по-малко.

Той я целуна пламенно и се разсмя.

— Съвсем права си. Защото кой може да знае какво ще му донесе бъдещето?

И много-много бавно ѝ намигна.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.